

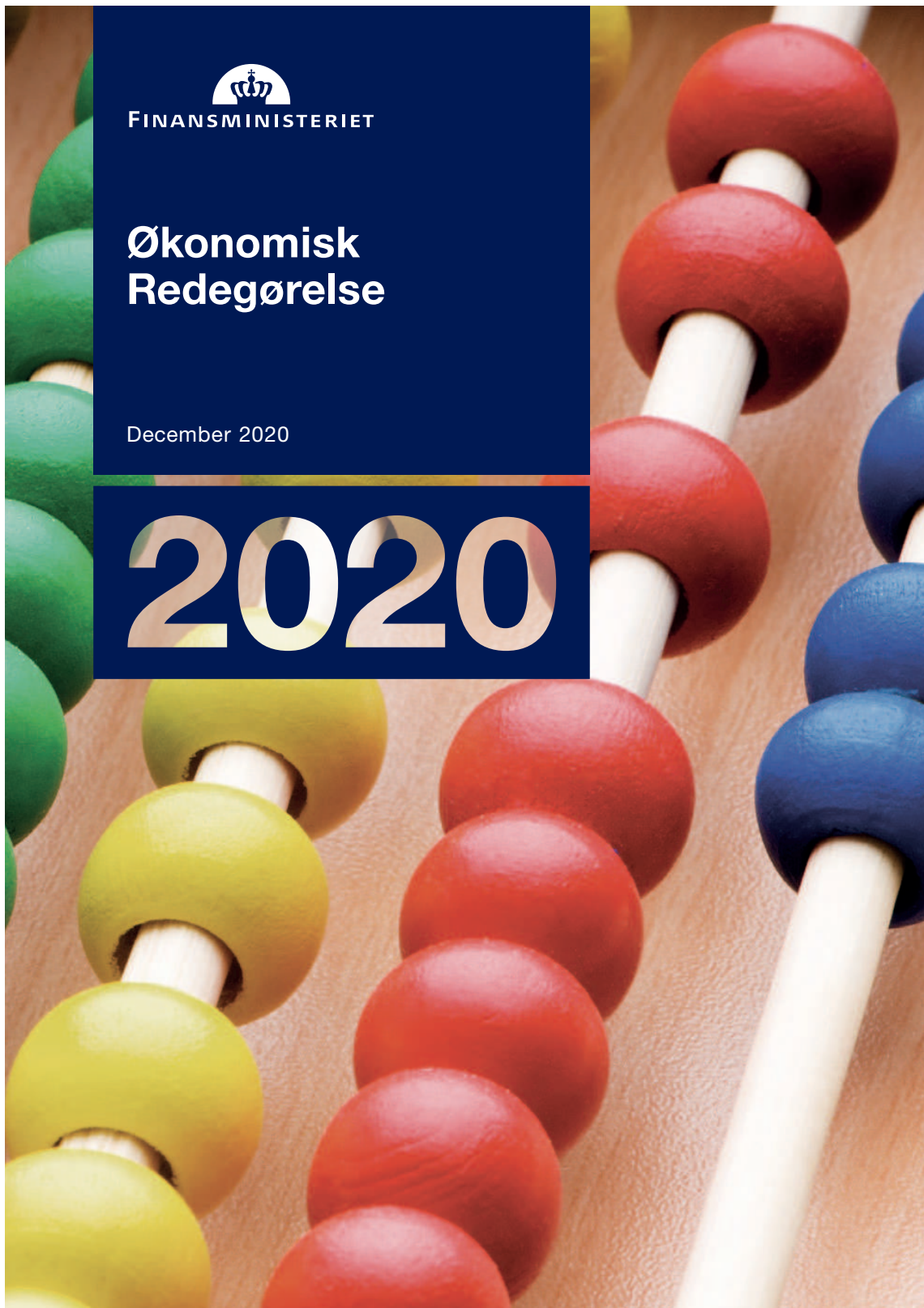

FINANSMINISTERIET

Økonomisk Redegørelse

December 2020

2020

Klausuleret

Økonomisk Redegørelse
December 2020

I tabeller kan afrunding medføre, at tallene
ikke summer til totalen.

Denne publikation er udarbejdet af
Finansministeriet
Christiansborg Slotsplads 1
1218 København K

Omslag: BGRAPHIC
Tryk: Rosendahls
Oplag: 750
Pris: 150 kr. inkl. moms
ISBN: 978-87-94088-02-2

Elektronisk publikation
ISBN: 978-87-94088-03-9

Publikationen kan hentes på
Finansministeriets
hjemmeside fm.dk

Klausuleret

Forord

Corona-krisen sætter stadig dybe spor i dansk økonomi. Siden pandemien ramte Danmark i begyndelsen af 2020, har den økonomiske aktivitet taget et voldsomt dyk. Her over sommeren faldt smittetrykket, og økonomien viste tegn på bedring – godt hjulpet på vej af de hjælpepakker, kompensationsordninger og finanspolitiske stimulitiltag, som regeringen satte i værk sammen med Folketingets partier og arbejdsmarkedets parter.

I dag står vi i anden bølge af corona både i Danmark og landene omkring os. Det er den mest kritiske situation, vi har været i, siden krisen ramte os i marts. Det sætter nye bremseklodser på økonomien herhjemme og på aktiviteten på en række af vores vigtigste eksportmarkeder. Dermed er der fortsat meget stor usikkerhed om dansk økonomi.

Nyheden om, at flere vacciner er på vej, tænder håb om, at vi – skridt for skridt – kan begynde at vende tilbage til en normal hverdag i løbet af 2021. Men der er meget, der skal indhentes. Som det ser ud nu, vil vi først i 2022 være på niveauet før krisen og dermed tæt på en normal konjunktur.

Prognosen i denne rapport er udarbejdet, før anden bølge af corona-pandemien gik ind i den seneste meget alvorlige fase. Derfor afspejler tallene ikke konsekvenserne af den seneste udvikling. Den økonomiske genopretning vil fortsat være stærkt afhængig af, hvor effektivt det lykkes at bremse smitten. Men prognosen viser ikke desto mindre, at Danmark – indtil videre – er kommet bedre gennem krisen end mange andre lande. Det skyldes i høj grad, at vi satte hurtigt ind mod smittespredningen og samtidig iværksatte omfattende hjælpepakker og stimulitiltag.

Når vi skal igennem anden bølge, skal vi fortsætte med at træffe kloge og langsigtede beslutninger om dansk økonomi. Derfor har regeringen i efteråret 2020 sat gang i en grøn genstart af dansk økonomi – hvor vi stimulerer økonomien og står vagt om danskernes arbejdspladser. Og hvor vi investerer i uddannelse og opkvalificering og sætter den grønne omstilling op i gear.

Sammen med en række af Folketingets partier har vi indgået en aftale om en grøn fremtid for vejtransporten, en grøn skattereform, en ny milliardstor grøn stimulipakke til dansk økonomi og ikke mindst om en finanslov for 2021, der styrker velfærden på trods af krisen. Danmark skal stærkere, grønnere og mere retfærdigt ud på den anden side.

Morten Bødskov
Fungerende finansminister

Klausuleret

Indhold

1. Sammenfatning.....	7
1.1 Det aktuelle konjunkturbillede.....	7
1.2 Finanspolitikken og de offentlige finanser	17
1.3 Bilagstabel	25
2. Den danske erhvervsstruktur og styrkepositioner	29
2.1 Udvikling i den danske erhvervsstruktur.....	29
2.2 Danske styrkepositioner	35
2.3 Det grønne område er en af Danmarks styrkepositioner	44
Bilag 2.1 Branchedefinitioner.....	51
Bilag 2.2 Eksportspecialisering på underbrancher	53
3. Husholdningerne.....	57
3.1 Husholdningernes indkomster og forbrug	57
3.2 Forbrugerpriser	64
3.3 Boligmarkedet.....	65
4. Virksomhederne.....	75
4.1 Produktion og produktivitet	75
4.2 Erhvervsinvesteringer	83
5. Arbejdsmarkedet.....	95
5.1 Beskæftigelse	95
5.2 Ledighed	109
5.3 Løn.....	112
6. Udenrigshandel.....	117
6.1 Eksport.....	117
6.2 Import.....	125
6.3 Betalingsbalance	126
7. International økonomi og finansielle markeder.....	131
7.1 International økonomi	131
7.2 Finansielle markeder og pengepolitik.....	140
8. Offentlige finanser og finanspolitik.....	145
8.1 Den faktiske offentlige saldo.....	146
8.2 Den strukturelle saldo	150
8.3 Offentligt forbrug, beskæftigelse og investeringer.....	156
8.4 Finanspolitikens aktivitetsvirkning	161
8.5 Offentlig gæld og statens nettofinansieringsbehov	164
Bilag 8.1 De offentlige udgifter og indtægter	169
Bilag 8.2 Beregning af strukturel saldo i 2019-2022.....	175
Bilag 8.3 Engangsforhold i 2019-2022	179
Bilagstabeller.....	181

Redaktionen er afsluttet 16. december 2020.

Kapitel 1

Sammenfatning

1.1 Det aktuelle konjunkturbillede

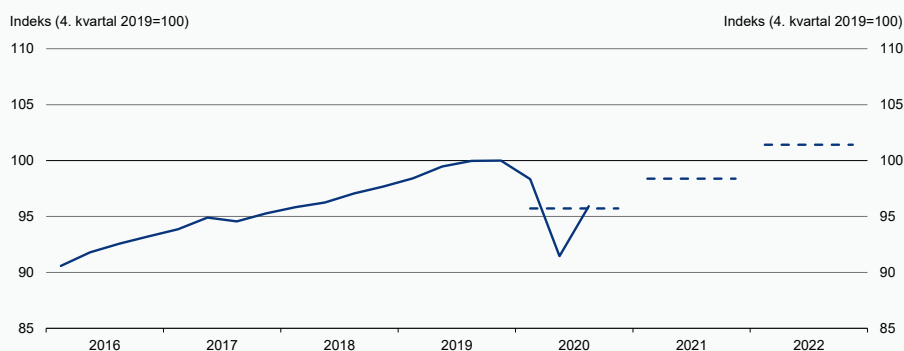
Efter en betydelig genopretning hen over sommeren er der på ny opstået hindringer for den økonomiske fremgang. Anden bølge af coronapandemien har ført til fornyet usikkerhed og nødvendiggjort smittedæmpende tiltag både herhjemme og i udlandet. Det sætter et mærkbart aftryk på de økonomiske udsigter.

Aktiviteten var ellers hurtigt vendt tilbage i mange lande. I 3. kvartal, hvor smitten var lav, blev meget af tabet fra første halvår indhentet. Samtidig kom arbejdsmarkedet stærkt tilbage i de fleste lande. Det gælder også i Danmark, hvor knap to tredjedele af jobtabet fra foråret blev genvundet i 3. kvartal. Den seneste udvikling sætter økonomien midlertidigt tilbage. Men det er forventningen, at genopretningen efterhånden vil forløbe mere uhindret, og i 2022 ventes BNP at overstige niveauet før krisen, *jf. figur 1.1*.

Det forventede forløb indebærer vækst i BNP på henholdsvis 2,8 pct. og 3,1 pct. i 2021 og 2022 efter et fald på 3,8 pct. i 2020. Økonomien understøttes af en række politiske tiltag som fx kompensationsordninger og mulighed for udbetaling af indefrosne feriepenge. Prognosen i denne redegørelse er midlertid udarbejdet, før anden bølge af coronapandemien gik ind i den seneste meget alvorlige fase. Derfor afspejler tallene ikke konsekvenserne af den seneste udvikling, og der er fortsat stor usikkerhed knyttet til den forventede fremgang, som vil afhænge af pandemiens videre forløb, herunder ikke mindst hvor hurtigt en vaccine kan udrulles.

Figur 1.1

I 2022 ventes BNP at overstige niveauet før krisen

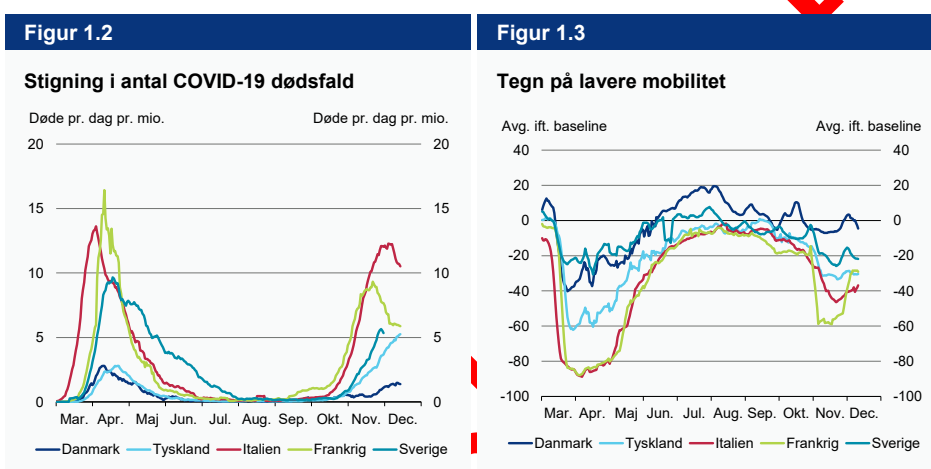

Anm.: Stiplede linjer viser forventede årsniveauer for BNP.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Smitteudvikling sætter spor i økonomien

Efter en rolig periode med forholdsvis lave smittetal hen over sommeren har anden smittebølge af coronavirus meldt sin ankomst. Den forværrede smitteudvikling gælder især en række europæiske lande, herunder Danmark, men i stigende grad også USA.

Der har været en tiltagende tendens i mange lande siden sensommeren, men antallet af daglige smittetilfælde eskalerede i oktober. Det kommer med forsinkelse til udtryk i en stigning i antallet af dødsfald relateret til coronavirus, herunder i lande som Frankrig og Italien, *jf. figur 1.2*.

Anm.: I figurene er der anvendt et syv-dages glidende gennemsnit. På grund af et stort antal efterregistreringer er opgørelsen i figur 1.2 for Sverige kun vist frem til 30. november. Mobilitet er målt ved Googles mobilitetsindeks for ophold i detailhandlen og forlystelse.

Kilde: European Centre for Disease Prevention and Control og Macrobond.

Smitteudviklingen fører i sig selv til adfærdsændringer som resultat af øget forsigtighed i forhold til at udsætte sig selv eller andre for smitte. Samtidig har landene generelt reageret med at skærpe restriktioner og retningslinjer, der skal dæmpe smitteudviklingen.

Selv i fravær af tiltag ville der altså være en effekt på den økonomiske udvikling. Anden smittebølge ses blandt andet tydeligt ved, at forbrugerne i mange lande igen holder sig væk fra områder med detailhandelsbutikker og forlystelser, dvs. de reducerer deres mobilitet. Navnlig de lande, som har set en stærk stigning i antallet af dødsfald, har samtidig oplevet store fald i mobiliteten. I den sammenhæng skiller Danmark sig ud, idet der i en international sammenligning både er færre dødsfald og mindre fald i aktiviteten målt ved mobilitet, *jf. figur 1.3*.

Tiltagene og ændret adfærd for at undgå smitte virker generelt ved at begrænse personkontakt. Den fornyede smitte har konsekvenser for den økonomiske aktivitet, herunder i nogle tilfælde gennem direkte nedlukninger af bestemte aktiviteter fx i oplevelsesindustrien. Hertil kommer afledte økonomiske konsekvenser for andre dele af økonomien.

Det kan fx ske gennem fald i indkomster, der mere bredt påvirker efterspørgslen, eller gennem konsekvenser for følgerhverv til lukkede aktiviteter.

Tiltag, der bremser smittespredning, vil typisk i sig selv have en umiddelbar negativ indvirkning på økonomien. Men de skal ses i lyset af, at et ukontrolleret epidemiforløb ville have endog meget store negative konsekvenser. Måltrettet og tidlig undertrykkelse af smitten kan medvirke til at undgå langt værre konsekvenser på et senere tidspunkt.

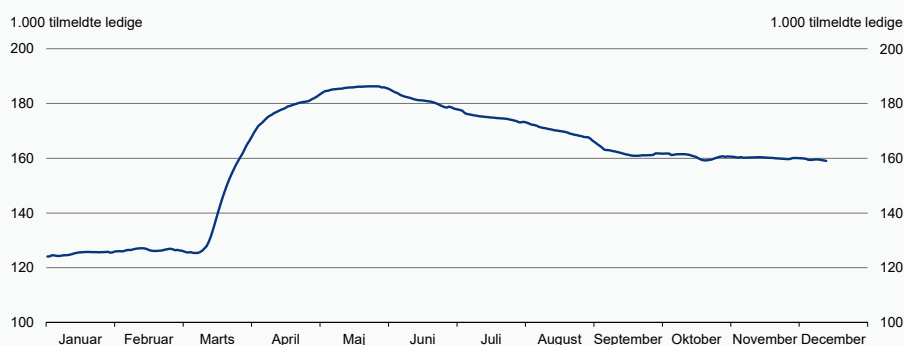
Erfaringerne fra foråret viser, at de lande, der var hårdest ramt af smitteudbruddet, også generelt blev mest påvirket på økonomien. Der har således været en sammenhæng mellem sundhed og økonomi, og så længe virus udgør en sundhedsmæssig risiko, vil den økonomiske udvikling være påvirket.¹ Lande, der hurtigt lykkes med at begrænse smitten denne gang, må derfor også forventes at opleve den mindste opbremsning i aktiviteten i den kommende tid.

Selvom det på nuværende tidspunkt ser ud til, at Danmark kommer bedre igennem anden smittebølge end en række andre lande, gælder udsigten til en mere afdæmpet udvikling også herhjemme. Dels vil dansk økonomi blive ramt af en svagere udvikling i udlandet, dels har smitten også været stigende herhjemme, hvilket har afledte konsekvenser for økonomien.

På arbejdsmarkedet er der allerede sket en opbremsning, idet antal tilmeldte ledige har ligget på et omtrent uændret niveau siden slutningen af september, *jf. figur 1.4*. Det indikerer, at fremgangen i beskæftigelse og aktivitet har været mere begrænset på det seneste.

Figur 1.4

Opbremsning på arbejdsmarkedet

Anm.: Figuren viser personer, som er tilmeldt som ledige på Jobnet. Egen sæsonkorrektion.
Kilde: Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering.

¹ Se Finansministeriet: Status for dansk og international økonomi under coronakrisen, Økonomisk analyse, november 2020.

Samtidig er der tegn på, at danske husholdninger og virksomheder er blevet mere tøvende. Forbrugertilliden og erhvervstilliden steg betydeligt i sommermånederne efter et dyk i foråret, men har i de seneste måneder været på et nogenlunde uændret og fortsat lavt niveau.

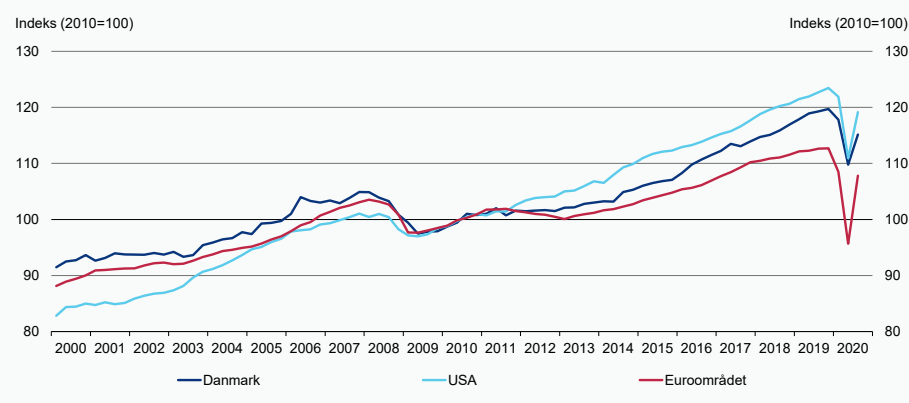
Det er blandt andet på den baggrund forventningen, at der er indtrådt en opbremsning i økonomien, og at forøget smitte og nye tiltag for at inddæmme smitten vil bidrage til at holde aktiviteten nede hen over vinteren. Først herefter vil genopretningen tage fart igen.

Genopretningen var godt på vej

Den nye smittebølge kommer efter en periode hen over sommeren med betydelig økonomisk fremgang. Frem til september var genopretningen godt på vej i de fleste lande med meget høj vækst i 3. kvartal. Væksten var især høj i lande, der havde oplevet stor tilbagegang i første halvår, herunder i flere eurolande. En del af tabet fra første halvår blev dermed genvundet, men i de fleste lande ligger BNP fortsat noget under niveauet fra før krisen, *jf. figur 1.5*.

Figur 1.5

Tab i BNP delvist hentet i 3. kvartal

Kilde: Danmarks Statistik, OECD og egne beregninger.

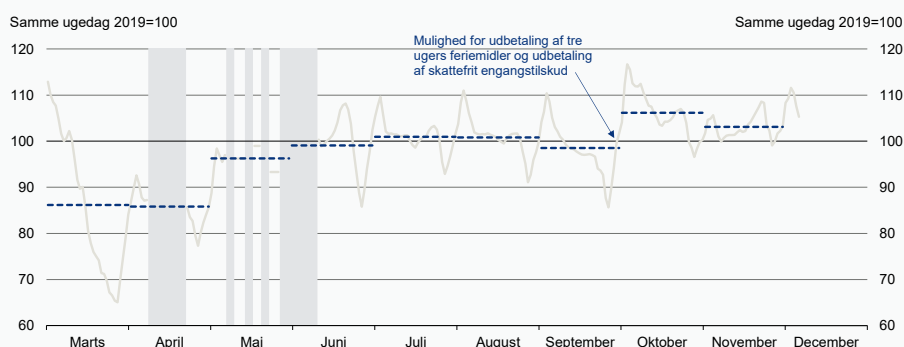
Fremgangen afspejler, at den økonomiske aktivitet på tværs af lande hurtigt blev øget i takt med faldende smitte.

Herhjemme sås fx en forholdsvis hurtig normalisering af forbrugsomfanget, idet køb med betalingskort allerede i sommer var omtrent tilbage på niveau med året før, *jf. figur 1.6*. Forbrugsudviklingen skal også ses i sammenhæng med, at lønkompensationsordningen og andre ordninger har bidraget til at holde købekraften oppe.

Samtidig viser foreløbige tal, at husholdningerne har omsat i hvert fald en del af de udbetalte feriemidler samt det skattefrie engangstilskud på 1.000 kr. til alle ydelsesmodtagere til forbrug. Engangsudbetalingen til ydelsesmodtagere beløber sig samlet set til godt 2 mia. kr., og i starten af december var der foreløbigt udbetalt feriemidler for godt 31 mia. kr. efter skat.

Figur 1.6

Hurtig normalisering af forbrug målt ved omfang af korttransaktioner

Anm.: Figuren viser et syv dages glidende gennemsnit af faktiske transaktioner foretaget med betalingskort og MobilePay for omkring 1 mio. danske kunder i Danske Bank med aktive konti (herhjemme og i udlandet). De stiplede linjer angiver månedsgennemsnit af faktiske transaktioner. Opgørelsen er ekskl. kontanter samt kontooverførsler og ikke prisjusteret. Helligdage er ikke vist. Observationer omkring månedsskifte skal tolkes med ekstra forsigtighed på grund af forskelle i lønningdage mv. i 2019 og 2020.

Kilde: Danske Bank Spending Monitor.

Hvad skal drive genopretningen?

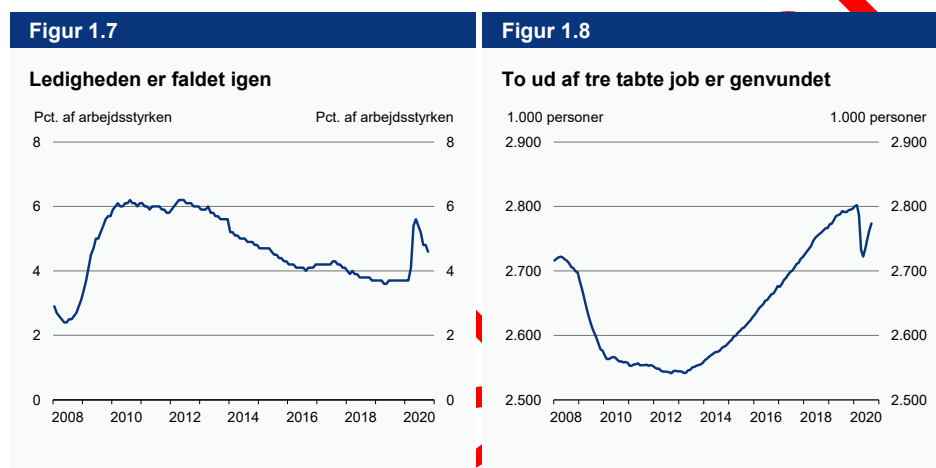
I prognosen er det lagt til grund, at genopretningen igen vil tage fart i løbet af 2021, selvom pandemien fortsat i perioder vil kunne påvirke den økonomiske fremgang negativt.

Det private forbrug forventes at blive en vigtig drivkraft for genopretningen. I højkonjunkturerne op til coronakrisen var der en ret stabil forbrugsvækst, der ikke udviste tegn på at være gældsdrevet, som det var tilfældet forud for finanskrisen. Husholdningerne har derfor i dag en forholdsvis lav forbrugskvote med potentiale for øget forbrug. Samtidig har udviklingen gennem 2020 vist, at husholdningerne har bevaret købelysten, selvom forbrugertilliden er lavere end før krisen. Dels har husholdningerne omlagt forbrug til online-køb mv., dels udnyttede mange muligheden for at få udbetalt tre ugers indefrosne feriepenge.

Forbrugsudviklingen understøttes af en fortsat bedring på arbejdsmarkedet. To tredjedele af de tabte job i foråret er allerede indhentet igen, og ledigheden er faldet til 4,6 pct.

af arbejdsstyrken fra et toppunkt på 5,6 pct. i maj. Det skal ses i forhold til en lav ledighed på 3,7 pct. af arbejdsstyrken i februar og en rekordhøj beskæftigelse, umiddelbart før pandemien ramte, *jf. figur 1.7 og 1.8.*

Udviklingen på arbejdsmarkedet fremstod også relativt balanceret inden coronakrisen. Det forventes aktuelt, at en fornyet genopretning af økonomien også vil slå igennem på arbejdsmarkedet, så det resterende tab af job genvindes i 2022. Set i forhold til finanskrisen har tilbageslaget på arbejdsmarkedet været mere begrænset, og den negative udvikling i foråret blev hurtigt vendt til fremgang igen. Det ventede fald i beskæftigelsen i på 23.000 personer i år skal således ses i forhold til et fald på henholdsvis 93.000 og 66.000 job i 2009 og 2010.

Anm.: Figur 1.7 viser bruttoledigheden, mens figur 1.8 viser lønmodtagerbeskæftigelsen.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Konsekvenserne af coronakrisen på arbejdsmarkedet er i høj grad blevet mindsket som følge af de forskellige hjælpepakker og tiltag, der understøtter beskæftigelsen. Det gælder navnlig lønkompensationsordningen, som i perioden fra marts til september blev anvendt af over 30.000 virksomheder og omfattede over en kvart million lønmodtagere. Langt størstedelen af de personer, der på et tidspunkt var omfattet af lønkompensation, er forblevet i beskæftigelse, *jf. kapitel 5.*

På baggrund af de seneste smittedæmpende tiltag er den generelle lønkompensationsordningen blevet genindført i hele landet fra den 9. december. Endvidere er de generelle hjælpepakker, herunder kompensation for faste omkostninger, blevet åbnet for hele dansk erhvervs- og kulturliv.

At husholdningerne har bevaret et positivt syn på fremtidsudsigterne ses også på boligmarkedet, hvor omsætningen har været overraskende stor, og priserne er steget. Den positive udvikling kommer endvidere til udtryk i forholdsvis store boliginvesteringer.

I 2021 understøttes det private forbrug af muligheden for at få udbetalt de sidste to ugers indfrosne feriepenge, hvortil kommer udvidede fradragmuligheder i BoligJobordningen. Samtidig understøttes boliginvesteringerne af grøn boligaftale fra maj.

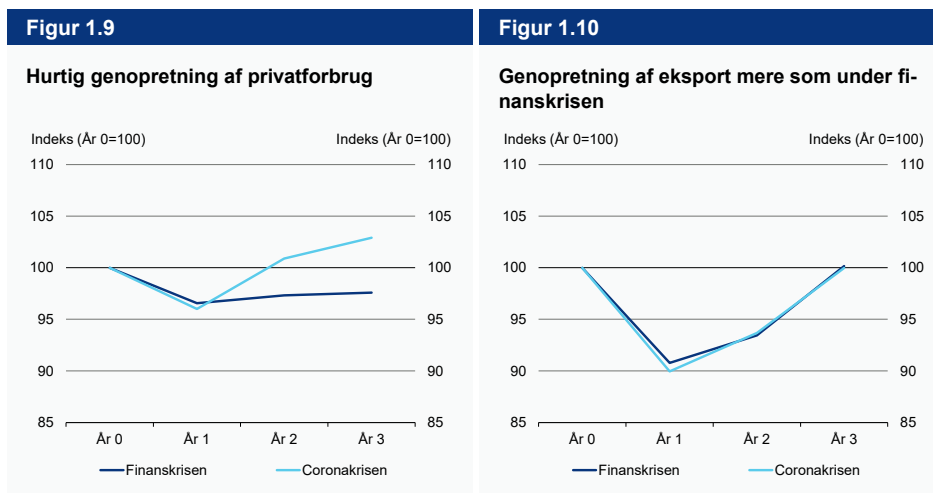
Eksporten har derimod haft det svært og faldt betragteligt i 2020 – også mere end i 2009 under finanskrisen, til trods for at eksporten af medicinalvarer var med til at begrænse faldet. Det store fald skal ses i sammenhæng med, at mange andre lande er blevet ramt relativt hårdere end dansk økonomi, hvilket både påvirker danske eksportmuligheder gennem mindre efterspørgsel samt gennem mindre turisme og søfragt.

For udlandet er det – med afsæt i prognoser fra de internationale organisationer – lagt til grund, at genopretningen vil blive genoptaget i 2021 og 2022, men blive sat midlertidigt tilbage hen over vinteren som følge af den seneste smitteudvikling. Det er desuden lagt til grund, at der ikke er indgået en handelsaftale med Storbritannien inden årsskiftet. Det trækker isoleret set ned i eksportvæksten næste år.

Erhvervsinvesteringerne følger erfaringsmæssigt i høj grad efterspørgslen på de danske eksportmarkeder. Den fortsat afdæmpede udvikling i udlandet i 2021 kan derfor også gøre de danske virksomheder mere afventende i forhold til investeringsbeslutninger. Et nyt investeringsvindue, der giver virksomhederne øgede afskrivninger på grønne investeringer, vil imidlertid hjælpe investeringerne på vej. Det er samlet set forventningen, at erhvervsinvesteringerne i stigende grad vil komme op i tempo i 2022.

Efter finanskrisen var eksporten i høj grad afgørende for fornyet vækst i dansk økonomi, mens det private forbrug i flere år forblev underdrejet. Coronapandemien har forårsaget et meget usædvanligt tilbageslag i økonomien, og genopretningen vil også forløbe på en anden måde, idet det private forbrug i højere grad ventes at drive den økonomiske fremgang, *jf. figur 1.9*. Derimod forventes eksporten at få en udvikling, der er mere på linje med genopretningen efter finanskrisen, *jf. figur 1.10*.

I takt med fornyet fremgang i økonomien ventes også en bedring på arbejdsmarkedet. Beskæftigelsen skønnes at stige med 15.000 personer i 2021 og yderligere 26.000 personer i 2022 efter et fald på 23.000 personer i 2020. Dermed vil beskæftigelsen i 2022 overstige sit tidligere rekordniveau i 2019, mens ledigheden samtidig ventes at være aftaget til knap 120.000 personer. Ledigheden vil dermed være tæt på det niveau, der kan forventes i en normal konjunktursituation. Det er blandt andet rækken af nye ekspansive tiltag i den økonomiske politik og udsigten til coronavacciner, der bidrager til forventningen om en tilbagevenden til en omtrent normal konjunktursituation i 2022.

Anm.: I figurene angiver år 0 året før krisen. Dvs. 2008 for finanskrise og 2019 for coronakrisen.
 Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Fortsat stor usikkerhed om prognosen

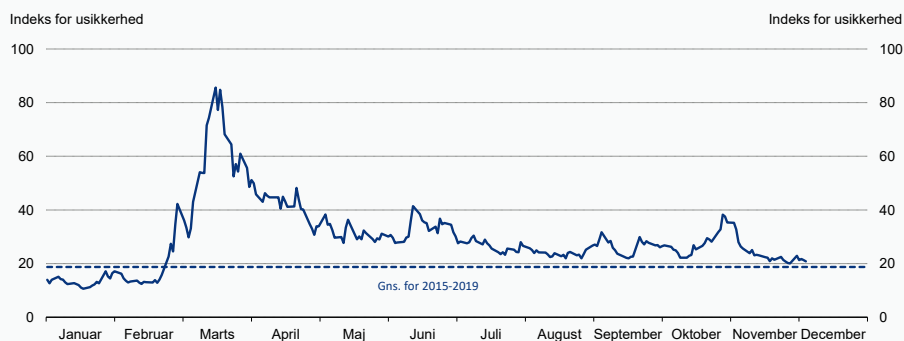
Coronapandemien medførte i foråret enorm usikkerhed både i forhold til dybden af det økonomiske tilbageslag og forløbet for den efterfølgende genopretning. Sidenhen er genopretningen kommet godt i gang, men der er også sket en genopblussen af smittespredningen. Pandemien præger således fortsat risikobilledet, og der er både nedadrettede og opadrettede risici, der kan påvirke den økonomiske udvikling i den kommende tid.

Efterårets anden bølge af smittespredning viser, at der stadig er stor usikkerhed knyttet til coronapandemiens forløb, og at der er risiko for, at der fortsat vil komme perioder, hvor den økonomiske fremgang sættes midlertidigt tilbage. Flere vacciner ser ud til at være godt på vej, men det vil tage tid at udrulle vaccinationsprogrammer i de forskellige lande, og der vil gå en rum tid, før de effektivt kan sætte en stopper for smitten.

Usikkerhed hæmmer beslutninger og kan få realøkonomiske konsekvenser, fx i form af lavere investeringsomfang. Et ofte anvendt mål for usikkerhed om fremtiden er kursudsving på de finansielle markeder. I september og oktober sås øget volatilitet i takt med forværret smitteudvikling, men ikke i samme grad som i foråret under den første smittebølge. På det seneste har de finansielle markeder reageret positivt på vaccinenyheder, og usikkerheden synes ud fra dette mål igen at være aftaget, *jf. figur 1.11*.

Figur 1.11

Uro på de finansielle markeder er lavere end i foråret

Anm.: Figuren viser Euro Stoxx50 Volatility, som er et volatilitetsindeks for europæiske aktier.
 Kilde: Macrobond og egne beregninger.

Det er herudover ret uklart, hvilke mere blivende forandringer coronakrisen har ført med sig. Ændrede forbrugsvaner, andre rejsemønstre og øget digitalisering mv. vil eksempelvis kunne påvirke vækst og beskæftigelse og sammensætningen på forskellige erhverv. Coronakrisen kan således mere varigt komme til at påvirke betingelser for efterspørgsel og produktion, som efterhånden vil blive afspejlet i erhvervsstrukturen. Den ambitiøse grønne omstilling kan også føre til ændringer i erhvervsstrukturen, jf. kapitel 2.

Det indebærer, at produktionen også må tilpasse sig. Dansk økonomi har i den sammenhæng en fordel ved at være tilpasningsdygtig og fleksibel kombineret med et omfattende socialt sikkerhedsnet. Men justeringer i produktionen kan i en overgangsperiode føre til fx forhøjet ledighed.

Der er også andre risici i forhold til den økonomiske udvikling. Storbritannien er trådt ud af EU, men har i en overgangsperiode frem til udgangen af 2020 været omfattet af EU's gældende regelsæt. Forhandlinger om Storbritanniens fremtidige forhold til EU har endnu ikke ført til en aftale. Hvis det ikke sker, vil handel med Storbritannien være underlagt WTO-regler fra årsskiftet. Dette er som en teknisk antagelse indregnet i nærværende prognose. En aftale, som forhindrer et no-deal, vil alt andet lige føre til en mere positiv udvikling i den bilaterale handel med Storbritannien.

Omvendt viste udviklingen hen over sommeren, at den økonomiske aktivitet kan øges forholdsvis hurtigt, når coronasmitten tillader det. Dette indebærer muligheden for et mere positivt forløb – ikke mindst hvis vacciner kan udbredes tilpas hurtigt i store dele af verden. I forhold til konjunkturudsigterne er der således risici i både opadgående og nedadgående retninger.

Boks 1.1**Prognosegrundlaget og ændringer siden sidst**

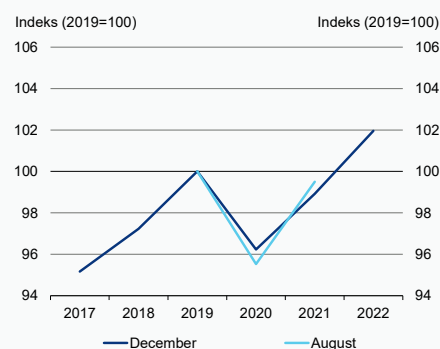
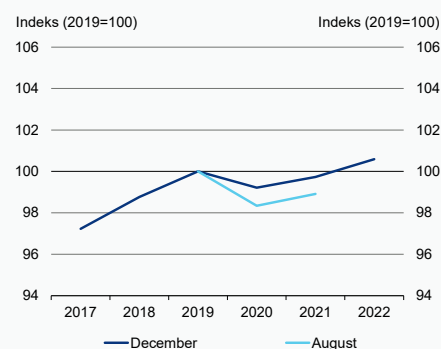
Prognosen tager udgangspunkt i de foreløbige nationalregnskabstal, der foreligger frem til og med 3. kvartal, samt en række andre indikatorer, der for de mest højfrekvente rækker ind i december. Nationalregnskabstallene er behæftet med større usikkerhed end normalt på grund af coronakrisen.

Siden vurderingen i august er der kommet nye tal for økonomisk aktivitet og beskæftigelse, der viser, at nedgangen i første halvår var mindre end forudsat. Til grund for prognosen i august lå imidlertid også, at genopretningen ville forløbe uhindret. Dette er ikke sket som følge af den anden bølge af smittespredning. Disse to forhold påvirker profilen for den ventede udvikling i BNP. Således er skønnet for vækst opjusteret fra -4,5 pct. til -3,8 pct. i år og nedjusteret fra 4,2 pct. til 2,8 pct. næste år. Derved bliver genopretningen lidt langsommere end tidligere vurderet, mens tilbagegangen i 2020 bliver lidt mindre, *jf. figur a*.

I prognosen er det lagt til grund, at den aktuelle smitteudvikling vil føre til en opbremsning i den økonomiske fremgang hen over vinteren. Talarbejdet er imidlertid afsluttet før den seneste meget alvorlige udvikling i smitten og beslutninger om nye smittedæmpende tiltag, herunder tiltag vedrørende jul og nytår, som blev meldt ud den 16. december.

På arbejdsmarkedet er der sket en hurtigere og stærkere genopretning end forventet i 3. kvartal. Det indebærer, at faldet i beskæftigelsen og stigningen i ledigheden for 2020 som helhed bliver mindre end tidligere vurderet. På den baggrund er faldet i beskæftigelsen nedjusteret fra 50.000 personer til 23.000 personer i år, mens stigningen i ledigheden er nedjusteret fra 43.000 ledige til 29.000 ledige. I forhold til augustvurderingen er profilen for udviklingen i beskæftigelsen derfor ændret, men beskæftigelsen ventes at overstige 2019-niveaueet i 2022, *jf. figur b*.

Siden augustvurderingen er der indgået aftale om finansloven for 2021 samt aftale om stimuli og grøn genopretning, hvori der afsættes midler, som indgår i det offentlige forbrug, herunder udgifter til omstillingsinitiativer, fremrykning af minimumsnormeringer mv. Dertil kommer, at der er tiltrådt yderligere merudgifter til COVID-19 i 2020 samt indbudgetteret offentlige forbrugsudgifter relateret til COVID-19 i 2021. Skønnet for realvæksten i det offentlige forbrug er på den baggrund opjusteret med 0,3 pct.-point til 2,5 pct. i 2020 og opjusteret med 0,8 pct.-point til 1,4 pct. i 2021.

Figur a
BNP**Figur b**
Beskæftigelse

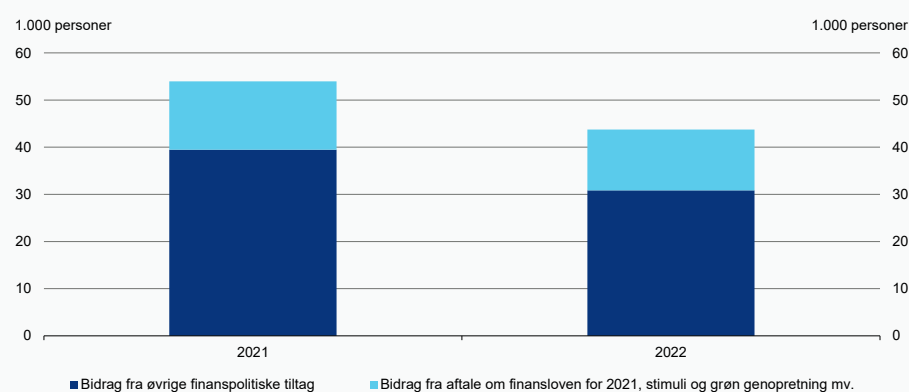
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

1.2 Finanspolitikken og de offentlige finanser

I kølvandet på coronapandemien er der tilrettelagt en markant og ekspansiv finanspolitik for at understøtte økonomien bedst muligt. De finanspolitiske tiltag omfatter både hjælpepakker og stimuli-tiltag, og samlet set skønnes den økonomiske politik at holde hånden under op mod 55.000 job i 2021 og 45.000 job i 2022. Heraf understøtter de aftaler, der er indgået i december om stimuli og grøn skattereform mv., sammen med finanslovsaftalen for 2021 ca. 14.500 job i 2021 og knap 13.000 job i 2022, *jf. figur 1.12*.

Figur 1.12

Ekspansiv finanspolitik understøtter beskæftigelsen markant i 2021 og 2022

Anm.: Aktivitetsvirkningen er beregnet som finanspolitikkenes flerårige efterspørgselsvirkning (inkl. virkning af hjælpepakker, udbetaling af indefrosne feriemidler og offentligt initierede investeringer uden for den offentlige sektor) på beskæftigelsen ekskl. virkningen fra strukturreformer på kapacitetspresset.

Kilde: Egne beregninger.

Med finansloven for 2021 og øvrige aftaler om en grøn genstart af Danmark er der indgået aftale om en række konkrete tiltag, der bidrager til både at holde hånden under danske arbejdspladser og samtidig fremme den grønne omstilling, herunder bidrage til at nå målsætningen om at reducere drivhusgasserne med 70 pct. i 2030. Herudover prioriteres med finanslovsaftalen for 2021 en styrkelse af den offentlige velfærdsservice i ældreplejen, vuggestuer og børnehaver samt højere kvalitet på de unges uddannelser.

Med afsæt i den planlagte finanspolitik og konjunkturudsigterne samt nye oplysninger og skøn i øvrigt ventes underskuddet på de offentlige finanser aktuelt at mindskes fra ca. 3½ pct. af BNP i 2020 til 1¼-1½ pct. af BNP i 2021-2022, *jf. tabel 1.1*. Underskuddet på den strukturelle offentlige saldo holder sig inden for budgetlovens grænse og mindskes fra 2021 til 2022, ligesom den offentlige bruttogæld fortsat er moderat. Stillingen på de offentlige finanser samt de underliggende strukturer og udsigter er fortsat sunde.

Med afsæt i finanslovsaftalen og foreløbige budgetter for kommuner og regioner mv. skønnes det offentlige forbrug at vokse med 1,4 pct. i 2021. Den beregnede vækst i det demografiske træk udgør 0,5 pct. i 2021.

Tabel 1.1

Centrale skøn vedrørende tilrettelæggelsen af finanspolitikken

	2020	2021	2022 ⁴⁾
Strukturel saldo, pct. af strukturelt BNP	-0,2	-0,4	-0,3
Faktisk saldo, pct. af BNP	-3,5	-1,3	-1,5
ØMU-gæld, pct. af BNP	43,4	40,9	41,5
Offentlig forbrugsvækst, pct. ¹⁾	2,5	1,4	-0,3
Flerårig finanseffekt, pct. af BNP ²⁾	2,5	3,1	2,3
Flerårig beskæftigelseseffekt, 1.000 personer ²⁾	79	54	44
Outputgab, pct. ³⁾	-2,0	-0,6	0,0
Beskæftigelsesgab, pct. ³⁾	-0,2	-0,2	0,0

- 1) Det offentlige forbrug er opgjort ved inputmetoden inkl. afskrivninger. Den skønnede offentlige forbrugsvækst er beregningsteknisk forudsat ens ved henholdsvis input- og outputmetoden. Skønnet for den offentlige forbrugsvækst i prognoseårene er stærkt påvirket af de ekstraordinære udgifter til COVID-19-indsatser.
- 2) Beregnet mål for finanspolitikens efterspørgselsvirkning (niveaueffekt ift. 2019) på BNP og beskæftigelse, opgjort ekskl. virkningen af strukturreformer på kapacitetsudnyttelsen. Virkningen er inkl. bidrag fra de midlertidige hjælpepakker, udbetaling af indefrosne feriepenge og offentligt initierede investeringer.
- 3) Beregnet mål for, hvor langt produktion og beskæftigelse er fra deres strukturelle niveauer. Når gabene er negative, indikerer det flere ledige ressourcer i økonomien end i en normal konjunktursituation.
- 4) Skønnene for 2022 er baseret på beregningstekniske forudsætninger om finanspolitikken for 2022.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

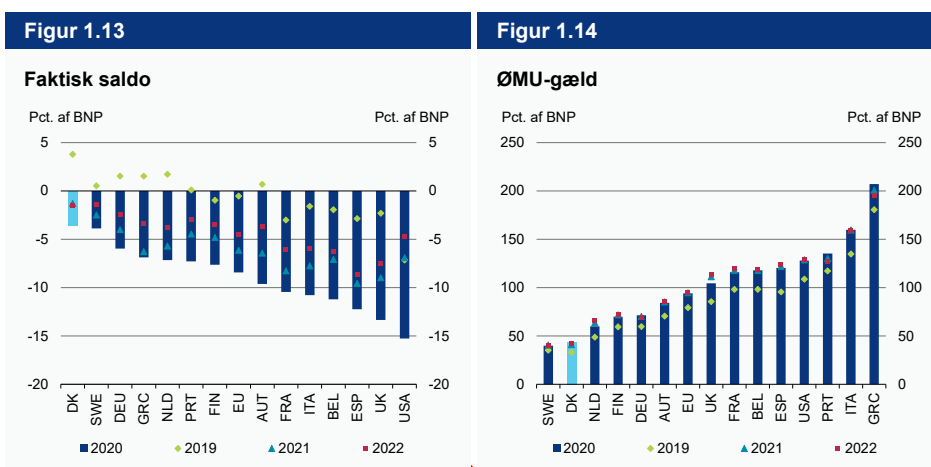
Den skønnede offentlige forbrugsvækst på 2,5 pct. i 2020 og 1,4 pct. i 2021 samt den beregningstekniske forudsatte forbrugsvækst på -0,3 pct. i 2022 er stærkt påvirket af de ekstraordinære udgifter til COVID-19-indsatser navnlig på sundhedsområdet, der forventes afholdt i 2020 og 2021. Når der korrigeres for disse forhold, herunder især at der i 2020 og 2021 er ekstraordinære midlertidige udgifter, som påvirker væksten mellem årene, skønnes forbrugsvæksten til 1,2 pct. i 2020, 1,4 pct. i 2021 og 0,9 pct. i 2022.

Faktisk offentlig saldo og gæld i Danmark og udlandet

I 2020 skønnes et underskud på den faktiske offentlige saldo på ca. 3½ pct. af BNP, mens underskuddet forventes at blive mærkbart lavere i 2021 og 2022, *jf. figur 1.13*. Det indebærer et markant omsving i den offentlige saldo fra overskud i 2019 til underskud i 2020, svarende til en svækkelse på knap 7½ pct. af BNP. Svækkelsen af de offentlige finanser skal ses i lyset af de markante hjælpepakker og det økonomiske tilbageslag, herunder de store automatiske stabilisatorer i Danmark.

Omsvinget er et groft mål for, hvor meget de offentlige finanser bidrager til at dæmpe indkomstfaldet i den private sektor fra 2019 til 2020 og derigennem dæmpe de negative virkninger af det økonomiske tilbageslag. Den betydelige svækkelse af den offentlige saldo vurderes således at være afstemt med den svære økonomiske situation. Hvis der ikke var taget betydelige skridt for at understøtte økonomien, ville tilbageslaget have været væsentligt større – og dermed også have store afledte negative konsekvenser for de offentlige finanser.

Det er ikke kun i Danmark, at der er taget markante skridt for at mildne de betydelige negative økonomiske konsekvenser af coronakrisen for fx virksomheder og arbejdspladser. EU-Kommissionens seneste prognose peger på et underskud i 2020 i USA på ca. 15 pct. af BNP og for EU som helhed på ca. 8 pct. af BNP. Trods den betydelige svækkelse af den offentlige saldo i Danmark i 2020, er det forventede offentlige underskud således fortsat ret begrænset sammenlignet med andre lande.

Anm.: Mærkerne angiver nationalregnskabstal for 2019 og skøn for 2021 og 2022, mens søjlerne angiver skøn for 2020. For Danmark er vist skønnene fra indeværende vurdering, mens skønnene for udlandet er baseret på skøn fra EU-Kommissionen.

Kilde: Danmarks Statistik, EU-Kommissionens efterårsprognose 2020 og egne beregninger.

Tilbageslaget og de gennemførte tiltag forøger også den offentlige gæld. I 2020 skønnes ØMU-gælden således at udgøre ca. 43 1/2 pct. af BNP sammenlignet med 33 pct. af BNP i 2019. Det afspejler også de midlertidige likviditetsunderstøttende tiltag – ikke mindst på skatteområdet – i forhold til den private sektor. Der fastholdes imidlertid en bred margin til EU's grænse på 60 pct. af BNP, og Danmark har også fortsat en lav ØMU-gæld set i et internationalt perspektiv, jf. figur 1.14.

Ved udgangen af 2022 skønnes den offentlige sektor at have omtrent lige store finansielle aktiver og passiver, dvs. en nettogæld på ca. nul. Danmark har således kunne gennemføre markante tiltag uden at sætte den høje tillid til de offentlige finanser inden coronakrisen over styr. Det afspejler blandt andet, at Danmark havde et sundt udgangspunkt med lav offentlig gæld og udsigt til strukturelle overskud før coronakrisen.

Nye initiativer bidrager til en grøn genstart af dansk økonomi

Regeringen har sammen med et flertal i Folketinget indgået fem store politiske aftaler i december 2020, der understøtter genopretningen af økonomien og fremmer den grønne omstilling, jf. boks 1.2. Prioriteringerne i aftalerne er primært finansieret af midler fra EU's genopretningsfond, den afsatte reserve til håndtering af COVID-19 og stimuli samt øvrige reserver mv. på finanslovsforslaget for 2021.

Boks 1.2

En grøn genstart af Danmark

Med finansloven for 2021 og øvrige aftaler om en grøn genstart af Danmark er det besluttet en lang række initiativer, der bidrager til at understøtte den økonomiske genopretning. De aftalte finanspolitiske initiativer stimulerer efterspørgslen bredt gennem flere kanaler, herunder det private forbrug, indkomster, investeringer i den grønne omstilling mv. Samtidig bidrager de aftalte initiativer til at reducere drivhusgasudledningen frem mod 70 pct.-reduktionsmålet for 2030. Hovedelementerne i de enkelte aftaler beskrives kort nedenfor.

- **Aftale om udbetaling af resterende to ugers indefrosne feriemidler, eksportpakke og reserve til forlængelse af hjælpepakker (2. december)** bidrager til at stimulere privatforbruget, understøtte danske styrkepositioner inden for eksport og holde hånden under danske lønmodtagere, arbejdspladser og virksomheder i en periode, hvor samfundet fortsat er præget af begrænsninger på den økonomiske aktivitet som følge af COVID-19. Initiativerne i aftalen skønnes med usikkerhed at styrke beskæftigelsen med omkring 6.500 personer i 2021 og ca. 4.000 personer i 2022.

- **Aftale om grøn omstilling af vejtransporten (4. december)** skønnes samlet at medføre en drivhusgasreduktion på 1,0 mio. ton i 2025 og 2,1 mio. ton i 2030, som dermed bringer Danmark nærmere målsætningen for 2030. Aftalen indeholder desuden en ambition om 1 million nul- og lavemissionsbiler, og aftalen sikrer allerede nu finansiering og konkrete tiltag, som skønnes at løfte antallet af grønne biler til 775.000 i 2030.

- **Aftale om finansloven for 2021 (6. december)** indebærer, at der prioriteres ca. 5 mia. kr. over fire år til at styrke velfærden for børn, unge og ældre. Herudover omfatter aftalen blandt andet en natur- og biodiversitetspakke, der beskytter og bevarer dansk natur, samt en styrkelse af kultur og medier. Finanslovsaftalen (inkl. virkningen af aftale om fordeling af forskningsreserven samt natur- og biodiversitetspakke) skønnes at understøtte beskæftigelsen med omkring 3.500 personer i 2021 og ca. 2.300 personer i 2022.

- **Aftale om stimuli og grøn genopretning (6. december)** omfatter blandt andet omstillingsindsatser målrettet udvalgte områder af Danmark og brancher, der lige nu er særligt hårdt ramt af krisen. Endvidere er der aftalt en række initiativer, der både bidrager til grøn omstilling og den økonomiske genopretning, digitaliseringsindsatser samt særskilt støtte målrettet oplevelsesindustrien. Aftalen skønnes at understøtte beskæftigelsen med ca. 2.000 personer i 2021 og 2022 og reducere Danmarks drivhusgasudledning med 0,2 mio. ton i 2025 og 2030.

- **Aftale om grøn skattereform (8. december)** reducerer Danmarks CO₂-udledning med 0,5 mio. ton frem mod 2025. Derudover er aftaleparterne enige om, at der frem mod 2030 skal indføres en højere og mere ensartet afgift på CO₂. Aftalen indeholder desuden tilskyndelse til at gennemføre nødvendige investeringer i bl.a. grøn teknologi med et investeringsvindue til og med 2022 og næsten 700 mio. kr. yderligere i direkte tilskud til grønne investeringer. Samtidig forlænges investeringsincitamentet gennem den midlertidige lempelse af FoU-fradraget til også at omfatte 2022. Aftalen skønnes at øge beskæftigelsen med ca. 2.200 personer i 2021 og 4.700 personer i 2022.

Tiltagene i aftalerne indebærer samlet

Økonomisk aktivitet stimuleres: 55 mia. kr. i 2021 og 2022	Beskæftigelsen understøttes med op mod 14.000 personer i gennemsnit i 2021 og 2022	Udledning af drivhusgasser reduceres med 2,8 mio. ton CO₂e i 2030
---	---	---

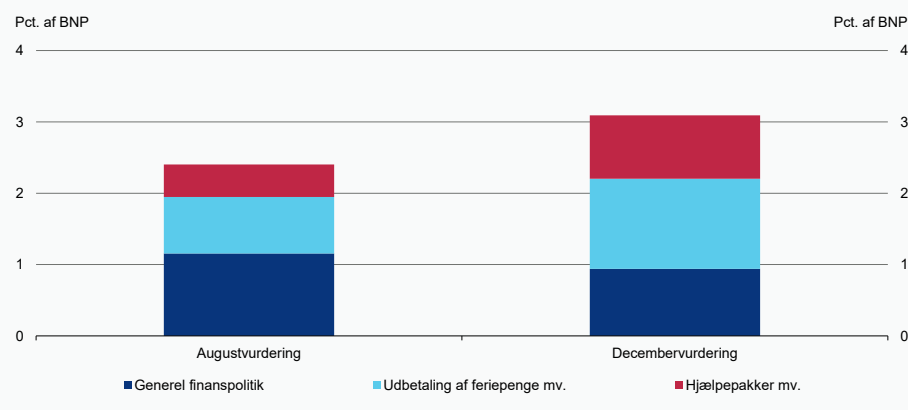
Kilde: Faktaark *Samlet overblik over aftaler om grøn genstart mv. af 10. december 2020* (tilgængeligt på fm.dk).

Med de allerede gennemførte hjælpepakker og stimuli-initiativer, er der tale om en betydelig understøttelse af økonomien. I forlængelse heraf kommer de nye ekspansive finanspolitiske tiltag besluttet i forbindelse med finansloven for 2021 mv. Den tilrettelagte finanspolitik giver dermed samlet set et markant bidrag til den økonomiske genopretning i Danmark i 2021, *jf. figur 1.15*.

Finanspolitikken bidrager med en større aktivitetsvirkning end forudsat i augustvurderingen og giver dermed en kraftigere impuls til genopretning af aktivitet og beskæftigelse. Det er vigtigt i den nuværende situation, hvor usikkerheden er øget, herunder i udlandet. Den større aktivitetsvirkning afspejler til dels, at en del af 'krigskassen' er udmøntet til konkrete initiativer, der stimulerer økonomien mere end beregningsteknisk forudsat i august. Hertil kommer, at der i den nye vurdering er indregnet virkningen af udmøntningen af en forventet hjemtag af midler fra EU's genopretningsfacilitet.

Figur 1.15

Finanspolitikens bidrag til BNP i 2021 sammenholdt med augustvurderingen

Anm.: Aktivitetsvirkningen er beregnet som finanspolitikens flerårige efterspørgselsvirkning på beskæftigelsen ekskl. virkningen fra strukturreformer på kapacitetspresset. Udbetaling af indfrosne feriepenge mv. dækker også over offentligt initierede investeringer uden for den offentlige sektor, *jf. kapitel 8*.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Finanslovsaftalen for 2021 og øvrige aftaler om en grøn genstart af Danmark bidrager også til at reducere udledningen af drivhusgasser, svarende til i alt 1,7 mio. tons CO₂e i 2025 og 2,8 mio. tons CO₂e i 2030. Med aftalerne er Danmark således tættere på målsætningen om at reducere udledningen af drivhusgasser med 70 pct. i 2030. Det skønnes, at der, siden regeringen trådte til, er truffet beslutninger, som samlet set reducerer udledningerne i 2030 med ca. 7 mio. tons CO₂e (inkl. beslutning om kuludfasning på Fynsværket). Det svarer til ca. en tredjedel af mankoen mod indfrielsen af målet om en reduktion på 70 pct., så mankoen nu skønnes reduceret til ca. 14 mio. tons CO₂e.

Finanspolitiske rammer i 2021 og ramme til håndtering af COVID-19-udgifter

EU-Kommissionen meldte d. 19. september ud, at ”den generelle undtagelsesklausul” i EU’s finanspolitiske regler (Stabilitets- og Vækstpagten), der var gældende i 2020, forlænges til 2021. Det indebærer i praksis, at EU’s finanspolitiske regler *de facto* er sat ud af kraft både i 2020 og 2021, dvs. EU-landene ikke får henstillinger for at overskride grænsen for faktiske underskud på 3 pct. af BNP, eller henstillinger for at overskride deres mål for den strukturelle saldo eller standardkravene til strukturelle budgetforbedringer henimod disse mål.

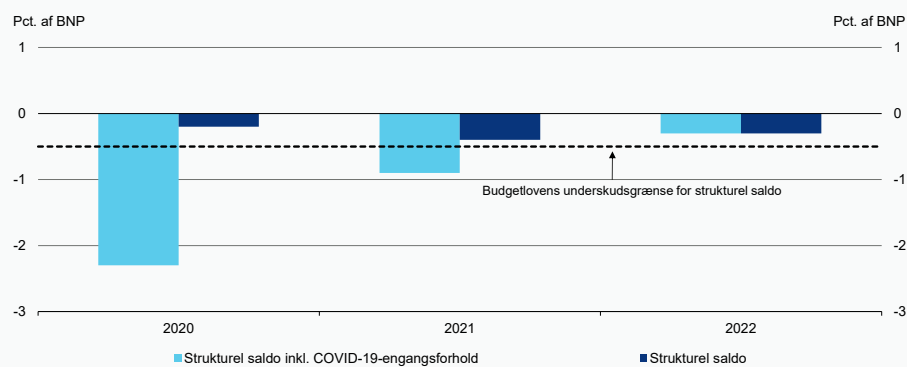
I forhold til den danske budgetlov er det regeringens udgangspunkt, at rammerne om finanspolitikken i 2021 i Danmark skal vurderes ud fra de konkrete udsigter for dansk økonomi. Med de aktuelle skøn er der hverken udsigt til et forventet årligt fald i BNP i 2021 eller et output- og beskæftigelsesgab, der i historisk lys er ekstraordinært stort. I det lys er finanspolitikken for Danmark i 2021 planlagt med udgangspunkt i budgetlovens rammer. Det skal blandt andet ses i sammenhæng med, at dansk økonomi på nuværende tidspunkt står væsentligt bedre end euroområdet som helhed. Samtidig er der betydelig fleksibilitet og manøvrerum i de finanspolitiske rammer for 2021 til at håndtere udfordringer afledt af COVID-19.

Udgifts- og finanspolitikken i 2021 var således på finanslovsforslaget for 2021 – med afsæt i daværende skøn for den strukturelle saldo – planlagt helt til budgetlovens underskudsgrænse på -0,5 pct. af BNP. I den aktuelle vurdering skønnes den strukturelle saldo i 2021 til -0,4 pct. af BNP. Det skal ses i sammenhæng med, at skønnet for den strukturelle saldo er påvirket af en teknisk justering afledt af Danmarks Statistiks opgørelse af kursgevinster og tab på offentlig gæld for historiske år. Denne tekniske justering bidrager til en forbedring af den strukturelle saldo i 2021. Det bemærkes i den forbindelse, at den lidt bedre skønnede strukturelle saldo i 2021 ikke ændrer på, at den planlagte finanspolitik vurderes passende afstemt med økonomien, herunder også i kraft af de betydelige engangsforhold relateret til COVID-19, som ligger uden for den strukturelle saldo, jf. figur 1.16. Det gælder blandt andet kompensationsordninger mv.

I Finansministeriets opgørelse af den strukturelle saldo er der således blandt andet korrigeret for ekstraordinære udgifter direkte relateret til COVID-19, der vurderes at have karakter af engangsforhold og derfor ikke påvirker skønnet for den strukturelle saldo. Hvis der illustrativt ikke korrigeres for COVID-19-engangsforhold – dvs. hvis den strukturelle saldo opgøres inkl. COVID-19-engangsudgifter – skønnes den strukturelle saldo med usikkerhed til henholdsvis -2,3 pct. af BNP i 2020 og -0,9 pct. af BNP i 2021. Stimuleringen fra udbetalingen af indefrosne feriepenge samt forøgelsen af Landsbygefondens rammer de kommende år ligger herudover.

Figur 1.16

Strukturel saldo med og uden COVID-19-engangsudgifter i 2020-2022

Anm.: Opgjort inkl. COVID-19-engangsforhold samt hertil relateret tilbageløb på selskabsskat og aktieskat.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

I 2021 er der prioriteret en samlet ramme til håndteringen af COVID-19-udgifter og yderligere stimuli-initiativer på ca. 13½ mia. kr. Det afspejler både 'krigskassen' på godt 9¼ mia. kr. og et finansieringsbidrag i 2021 fra Danmarks forventede hjemtag af midler fra EU's genopretningsfacilitet samt React-EU på ca. 4¼ mia. kr. En del af den samlede ramme er udmøntet i forbindelse med finansloven for 2021 mv., svarende til samlet set ca. 9¼ mia. kr. Det indebærer samtidig, at der er tilbageholdt en betydelig reserve på godt 4 mia. kr. med henblik på at håndtere yderligere COVID-19-udgifter i 2021 (af strukturel karakter) samt nye initiativer til at stimulere økonomien, jf. tabel 1.2.

Tabel 1.2

Udmøntning af ramme til COVID-19-udgifter og yderligere stimuli-initiativer i 2021

	2021
Mia. kr. (2021-priser)	
Ramme til COVID-19-udgifter og yderligere stimuli-initiativer samt teknisk forudsat hjemtag af midler fra EU	13,4
- heraf reserver til håndtering af udfordringer i lyset af COVID-19 mv.	9,2
- heraf teknisk forudsat hjemtag af midler fra EU-genopretningsfacilitet samt React-EU	4,2
Udmøntede midler i aftaler om stimuli og grøn genopretning mv.¹⁾	9,3
Tilbageværende ramme til COVID-19-udgifter og yderligere stimuli-initiativer	4,1

1) Udmøntningen omfatter bl.a. Aftale om udbetaling af resterende to ugers indefrosne feriemidler, eksporthjælp og reserve til forlængelse af hjælpepakker, Aftale om grøn omstilling af vejtransporten, Aftale om finansloven for 2021, Aftale om stimuli og grøn genopretning samt Aftale om grøn skattereform.

Kilde: Egne beregninger.

Den tilbageholdte reserve sikrer en balance mellem på den ene side at håndtere kendte udfordringer og igangsætte målrettede initiativer, der bidrager til den økonomiske genopretning, mens der på den anden side holdes "krudt tørt" til håndtering af COVID-19-

udgifter samt eventuelle yderligere tiltag i løbet af 2021, efterhånden som udviklingen og udfordringerne kendes med større sikkerhed. Det skal ses i forlængelse af den hidtidige økonomisk-politiske strategi med fokus på, at initiativer til håndtering af COVID-19 skal times og doseres i overensstemmelse med den løbende økonomiske og sundhedsmæssige udvikling.

For 2022 er der lagt beregningstekniske forudsætninger til grund om finanspolitikken, herunder med afsæt i de aktuelle udgiftslofter for årene efter 2021. Der er i vurderingen udsigt til en forbedring af den strukturelle saldo fra -0,4 pct. af BNP i 2021 til -0,3 pct. af BNP i 2022. Den konkrete finanspolitik for 2022 planlægges i løbet af 2021, herunder i forbindelse med finansloven og økonomiaftalerne for 2022.

Klausuleret

1.3 Bilagstabel

Tabel 1.3

Nøgletal fra vurderingen i december og sammenligning med skøn fra august

	2020		2021		2022
	Aug.	Dec.	Aug.	Dec.	Dec.
Realvækst, pct.					
Privatforbrug	-2,8	-4,0	4,7	5,1	2,0
Samlet offentlig efterspørgsel	2,9	2,7	0,9	2,0	0,2
- heraf offentligt forbrug	2,2	2,5	0,6	1,4	-0,3
- heraf offentlige investeringer	7,9	4,5	3,4	6,4	3,6
Boliginvesteringer	-0,5	4,7	3,2	4,3	0,2
Faste erhvervsinvesteringer	-12,2	-4,0	-0,5	-2,1	7,0
Lagerændringer (vækstbidrag)	-0,9	-0,3	0,8	0,0	0,0
I alt indenlandsk efterspørgsel	-3,2	-1,8	3,7	3,1	2,0
Eksport	-10,2	-10,0	6,2	4,1	6,7
- heraf industrieksport	-8,3	-4,5	6,0	2,4	3,3
Samlet efterspørgsel	-5,8	-5,0	4,6	3,5	3,7
Import	-8,6	-7,4	5,5	4,8	5,1
- heraf vareimport	-7,0	-3,1	5,0	3,0	2,8
BNP	-4,5	-3,8	4,2	2,8	3,1
Bruttoværditilvækst	-4,8	-4,1	4,3	2,7	3,2
- heraf i private byerhverv	-5,7	-4,6	5,2	3,1	4,2
Ændring i 1.000 personer					
Arbejdsstyrke	-8	7	8	7	19
Beskæftigelse	-50	-23	17	15	26
- heraf i den private sektor	-56	-25	15	13	24
- heraf i offentlig forvaltning og service	6	2	2	2	2
Bruttoledighed	43	29	-9	-7	-7
Konjunkturgab, pct.					
Outputgab	-3,1	-2,0	-1,1	-0,6	0,0
Beskæftigelsesgab	-1,1	-0,2	-1,0	-0,2	0,0
Bruttoledighedsgab	0,9	0,4	0,6	0,1	0,0

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel 1.3 (fortsat)

Nøgletal fra vurderingen i december og sammenligning med skøn fra august

	2020		2021		2022
	Aug.	Dec.	Aug.	Dec.	Dec.
Stigning, pct.					
Huspriser (enfamiliehuse)	-1,5	3,3	1,9	2,9	2,3
Forbrugerprisindeks	0,3	0,5	1,2	1,2	1,6
Timeløn i privat sektor ¹⁾	2,1	2,2	2,4	2,4	2,6
Real disponibel indkomst, husholdninger	1,3	2,4	3,4	1,3	2,5
Timeproduktiviteten i private byerhverv	-0,4	-1,1	2,3	0,2	2,7
Pct.					
Rente, 1-årigt flekslån	-0,6	-0,5	-0,4	-0,5	-0,4
Rente, 10-årig statsobligation	-0,3	-0,4	-0,3	-0,4	-0,4
Rente, 30-årig realkreditobligation	1,2	1,1	1,3	1,0	1,1
Offentlige finanser					
Faktisk offentlig saldo (mia. kr.)	-88	-81	-56	-31	-38
Faktisk offentlig saldo (pct. af BNP)	-3,9	-3,5	-2,4	-1,3	-1,5
Strukturel offentlig saldo (pct. af BNP)	-0,4	-0,2	-0,5	-0,4	-0,3
ØMU-gæld (pct. af BNP)	46,3	43,4	41,9	40,9	41,5
Arbejdsmarked					
Arbejdsstyrke (1.000 personer)	3.092	3.111	3.100	3.118	3.137
Beskæftigelse (inkl. orlov, 1.000 personer)	2.948	2.979	2.965	2.995	3.021
Bruttoledighed (årsrgns., 1.000 personer)	147	133	138	126	119
Bruttoledighed (i pct. af arbejdsstyrken)	4,8	4,3	4,4	4,0	3,8
Eksterne forudsætninger					
Handelsvægtet BNP-vækst i udlandet, pct.	-7,4	-5,4	5,3	2,7	3,9
Eksportmarkedsvækst (industrivarer), pct.	-15,1	-9,7	9,0	4,8	5,6
Dollarkurs (kr. pr. dollar)	6,6	6,5	6,4	6,2	6,2
Oliepris, dollar pr. tønde	41,9	41,6	47,4	48,4	50,9
Betalingsbalance					
Betalingsbalancesaldo (mia. kr.)	125	162	133	160	187
Betalingsbalancesaldo (pct. af BNP)	5,6	7,1	5,7	6,7	7,5

Kilde: Danmarks Statistik, EU-Kommissionen, Macrobond, Dansk Arbejdsgiverforening og egne beregninger.

Klausuleret

Kapitel 2

Den danske erhvervsstruktur og styrkepositioner

Erhvervsstrukturen ændrer sig over tid. Engang var landbruget det dominerende erhverv i Danmark såvel som i andre lande. Siden fik industrien og dernæst serviceerhverv større betydning. Ændringerne afspejler blandt andet, at vores forbrugsmønstre flytter sig i takt med stigende velstand, samt at teknologiske fremskridt ændrer produktionsmulighederne.

Ud over den overordnede forskydning i erhvervsstrukturen fra landbrug til industri og serviceerhverv, kan der ske en specialisering, hvor produktionen i nogen grad koncentrerer sig i bestemte brancher. Derved kan erhvervsstrukturen i de enkelte lande få nogle unikke kendetegn, som fx kan være knyttet til adgang til naturressourcer, branchespecifikke investeringer samt viden og kompetencer på specifikke områder. Erhvervspolitik og offentlig regulering kan også spille en rolle og kan dermed føre til en vis grad af specialisering. Det gælder fx på det grønne område.

Specialisering giver mulighed for at drage fordel af naturgivne og selvskabte styrkepositioner, hvor særlige forudsætninger for at skabe værdi udnyttes. Specialisering indebærer imidlertid også sårbarheder, fx i tilfælde af pludselige skift i den internationale konkurrence og efterspørgsel samt fremkomsten af nye teknologier.

En vigtig forudsætning for at kunne udvikle og fastholde styrkepositioner er en dynamisk økonomi, hvor ressourcer nemt kan flytte på tværs af virksomheder og brancher. Her er Danmark forholdsvis godt stillet i kraft af en veluddannet arbejdsstyrke og en aktiv arbejdsmarkedspolitik, der er med til at opkvalificere og vedligeholde kompetencer. Hertil kommer generelt gode rammevilkår, der blandt andet understøtter virksomhedernes betingelser for forskning, innovation og fornyelse.

I dette kapitel ses der nærmere på udviklingen i den danske erhvervsstruktur, om der er tegn på øget specialisering, og i hvilke brancher danske styrkepositioner findes. Slutligt zoomes der ind på det grønne område som en særlig styrkeposition.

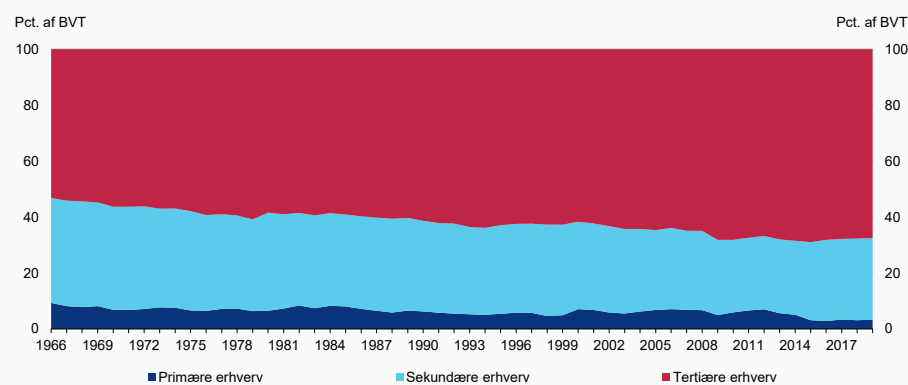
2.1 Udvikling i den danske erhvervsstruktur

Dansk erhvervsliv er kendetegnet ved stor mangfoldighed og mange forskelligartede virksomheder. Traditionelt grupperes virksomhederne i brancher, som producerer varer eller tjenester inden for samme område. Overordnet set drejer det sig om primære erhverv (landbrug og råstofindvinding), sekundære (industri, forsyning samt bygge og anlæg) og tertiære erhverv (serviceerhverv).

De tertiære erhverv fylder i dag omkring 70 pct. af økonomien (ekskl. de offentlige erhverv) målt både på værdiskabelse (BVT) og beskæftigelse. Andelen er vokset betydeligt siden 1966 og afspejler især, at de sekundære erhverv udgør en stadig mindre andel af økonomien, men også at landbruget og andre primære erhverv fortsat svinder ind som andel af økonomien, *jf. figur 2.1.*

Figur 2.1

Udvikling i erhvervsstrukturen siden 1966

Anm.: Andelen er i forhold til den samlede økonomi fratrukket offentlige brancher som offentlig administration, undervisning og sundhed.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

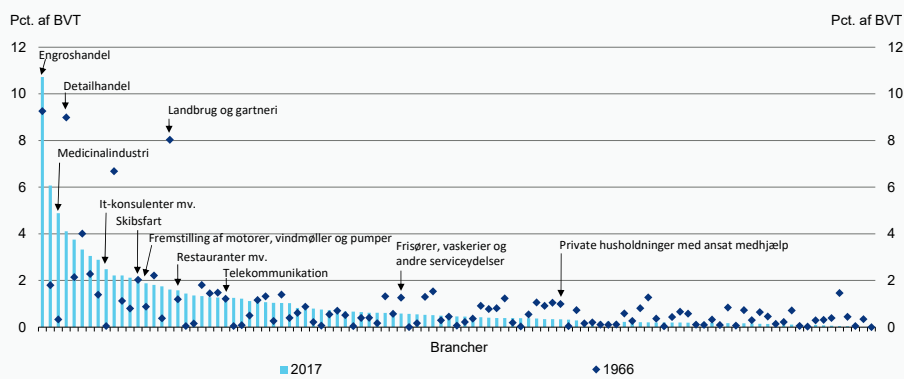
En væsentlig forklaring på forskydninger i erhvervsstrukturen er økonomisk vækst, herunder som følge af stigende produktivitet. Når økonomien vokser, stiger indkomsterne, og det har over tid ført til ændret forbrugssammensætning. Mad og tøj fylder fx mindre i danskernes samlede forbrug, mens tjenester fylder mere.

Bag ved den overordnede udvikling i erhvervsstrukturen sker der væsentlige forskydninger på et mere detaljeret brancheniveau. Mere detaljerede brancheoplysninger viser, at fx medicinalindustrien og fremstilling af motorer, vindmøller og pumper er blandt de brancher, der har øget deres betydning for værdiskabelsen over tid. Baseret på nationalregnskabet's 117-brancheinddeling var medicinalindustrien i 2017 den tredjestørste branche i Danmark, når der ses bort fra de offentlige brancher. Det er et spring på 63 pladser fra en 66. plads i 1966. Ligeledes er fremstilling af motorer, vindmøller og pumper vokset i betydning til at være den 14. største branche i Danmark i 2017, *jf. figur 2.2.*

Ser man på serviceerhvervene, er blandt andet specialister som it-konsulenter vokset væsentligt i betydning, men også en branche som restauranter fylder mere. Derimod udgør fx frisører og privat hushjælp nu end mindre andel af den samlede økonomi.

Figur 2.2

Fordeling af branchernes andel af BVT, 1966 og 2017

Anm.: Andelen er ekskl. offentlig administration, undervisning og sundhed, dvs. 105 brancher ud af 117 brancher er indeholdt.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Engroshandel, der står for formidling af varer mellem virksomheder, har fastholdt sin position som den største branche i Danmark siden 1966, og en række andre brancher har også fastholdt deres relative betydning for den private sektor. Udviklingen kan imidlertid godt dække over, at karakteren af varer og tjenester fra de pågældende brancher har ændret sig, *jf. bilag 2.1*. Det gælder oplagt for telekommunikation, der både i 1966 og 2017 udgjorde omkring 1 pct. af den private økonomi målt på BVT.

Forskydningerne på det detaljerede brancheniveau peger på, at udviklingen i erhvervsstrukturen ikke kun er drevet af forhold, der har betydning for efterspørgslen. Forhold på produktionssiden er også med til at forklare skiftene, fx anvendelsen af nye teknologier eller outsourcing af dele af produktionen. Mindre barrierer for handel på tværs af landegrænser muliggør, at virksomheder kan producere og sælge varer til verdensmarkedet og dermed specialisere sig og opnå stordriftsfordele. Forskydningerne kan altså være tegn på specialisering, som indebærer, at produktionsindsatsen koncentrerer sig på bestemte områder. Det har givet dansk erhvervsstruktur nogle unikke kendetegn, når man sammenligner med andre lande.

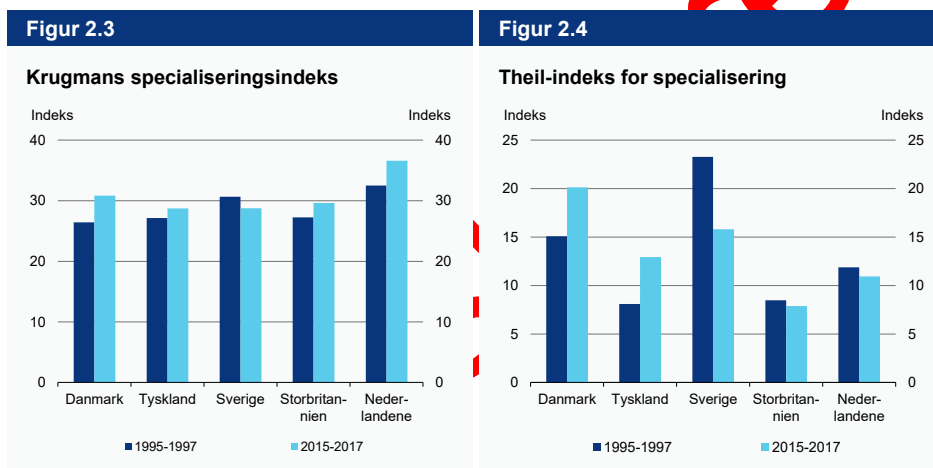
Tegn på øget specialisering i Danmark

Specialisering er i sin natur et relativt mål, altså en sammenligning af et område eller land med andre geografiske områder. Det kan være et udtryk for, at man i højere grad end andre lande anvender bestemte ressourcer i produktionen. Det kan fx være arbejdskraft eller bestemte former for kapital, som kan dække over alt fra naturressourcer til intellektuelle rettigheder, patenter og lignende, som er opbygget over en årrække.

For at måle graden af specialisering ser man dog typisk på, hvilke varer og tjenester der bliver produceret, og sammenligner dette med andre lande. Danmark er således specialiseret, hvis nogle brancher står for en relativt stor andel af værdiskabelsen.

Der findes ikke ét mål, der præcist sammenfatter graden af specialisering i et land. I denne analyse anvendes to forskellige mål, som har det til fælles, at de belyser sammensætningen af brancher herhjemme med gennemsnittet i andre lande, *jf. boks 2.1*.

Opgjort ved både Krugmans specialiseringsindeks og Theil-indekset er der tegn på, at Danmark er blevet mere specialiseret siden 1995. Der er samtidig tegn på, at vi siden 2015 har været en anelse mere specialiseret end nabolande som fx Sverige og Tyskland, *jf. figur 2.3 og 2.4*. En relativt høj grad af specialisering i Danmark gælder navnlig, når opgørelsen er baseret på Theil-indekset, som netop lægger meget vægt på positive afvigelser i brancher, der er små i sammenligningslandene.

Anm.: Begge indeks er beregnet på 64-branchegruppering, dog ekskl. fire offentlige brancher som administration, undervisning og sundhed. For at opnå sammenlignelighed med Sverige er følgende brancher slået sammen: 1) kemisk industri og medicinalindustri, 2) hjælpevirksomhed til transport samt post- og kurertjenester, og 3) juridisk bistand, bogføring og revision, virksomhedsrådgivning, arkitekt- og ingeniørvirksomhed samt videnskabelig forskning og udvikling. For Storbritannien mangler oplysninger for 2017.
Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Stigningen i de to indeks for Danmark siden 1995 betyder, at en større del af produktionen – opgjort ved det anvendte brancheniveau – i denne periode er begyndt at afvige fra resten af EU.

Udviklingen i retning af en højere grad af specialisering skal blandt andet ses i sammenhæng med det indre marked i EU og stigende handelsomfang mellem EU-landene, men også andre faktorer kan være afgørende for ændringer i erhvervsstrukturen. Eksempelvis ses der en tendens til, at små lande er mere specialiserede, og Danmark har ikke en særskilt høj grad af specialisering i sammenligning med andre små lande, *jf. boks 2.2*.

Boks 2.1**Beregning af specialiseringsindeks**

Specialisering opgøres typisk ved at sammenligne et lands erhvervsstruktur i forhold til gennemsnittet i andre lande. I denne analyse opgøres specialisering ved hjælp af to gængse mål: Krugmans specialiseringsindeks (K_a) og Theil-indekset (T_a). De to indeks er for land a givet ved:

$$K_a = \sum_{k=1}^I |v_a^k - \bar{v}_a^k| \quad T_a = \sum_{k=1}^I \frac{v_a^k}{\bar{v}_a^k} \ln \left(\frac{v_a^k}{\bar{v}_a^k} \right)$$

hvor v_a^k er branchen k 's andel af den samlede økonomi i land a , mens \bar{v}_a^k er branchen k 's gennemsnitlige andel af den samlede økonomi i alle andre lande end land a .

Specialiseringsindeksene er opgjort i forhold til EU28-landene (her inkl. Storbritannien) på baggrund af fordelingen af bruttoværdivækst (BVT) i 64 brancher (ekskl. offentlige brancher som offentlig administration, undervisning og sundhed), som er det mest detaljerede brancheniveau, hvor der findes sammenlignelige data på tværs af de 28 lande. I beregningen af indekserne sammenlignes med alle andre EU28-lande end det pågældende land. Det er med til at fjerne den bias, der ellers vil være for store EU-lande som fx Tyskland. Hvis indekserne beregnes for Tyskland i forhold til det samlede EU28-gennemsnit, vil en stor del af sammenligningsgrundlaget bestå af Tyskland selv, hvorfor det beregnede indeks for Tyskland vil være for lavt.

En betydelig fordel ved Krugmans specialiseringsindeks er, at det er let at beregne og fortolke. Med brancheandele opgjort i procent er mindsteværdien for indekset 0 (nøjagtig samme erhvervsstruktur som de andre lande), mens den største værdi er 200 (ingen brancher fælles med andre lande). En egenskab ved indekset er, at både positive og negative afvigelse vægter det samme, og begge fører til øget indekseværdi.

Theil-indekset har modsat den egenskab, at det fremhæver positiv specialisering i brancher, der er små i sammenligningsgruppen. Derudover har Theil-indekset den egenskab, at det kan dekomponeres, fx i bidrag fra regioner. Theil-indekset har ikke en øvre grænse og kan ikke anvendes for brancher uden aktivitet.

Overordnet betyder den valgte tilgang, at der kun beregnes specialisering i én dimension, her output. Specialiseringsindeksene kan alternativt også opgøres på baggrund af fx fordelingen af beskæftigelsen i brancherne. Specialisering opgjort ved beskæftigelse placerer Danmark lavere end sammenligningslandene på grund af generelt højere produktivitet i Danmark, men ændrer ikke væsentligt på konklusioner om, hvilke brancher der bidrager til den danske specialisering.

Dernæst har det betydning for resultaterne, hvilket branchedetaljeringsniveau indekset beregnes for. Større detaljeringsgrad giver alt andet lige større potentiale for specialisering mellem landene, idet vil et mere overordnet detaljeringsniveau, fx industrien som helhed, kan maskere landenes specialisering i forskellige brancher. Et eksempel herpå er, at Danmark ser ud til at være mindre specialiseret, når brancherne kemisk industri og medicinalindustri (heri ligger den danske specialisering) i analysen slås sammen for at opnå sammenlignelighed med Sverige, som ikke offentliggør BVT separat for disse brancher.

Det er værd at holde sig for øje, at BVT er et mål for outputsiden, altså hvad der kommer ud af anvendelsen af forskellige ressourcer i forskellige lande. Men oplysninger om fx arbejdskraftens uddannelse eller typen af know-how og kapital er ofte vanskelige at sammenligne internationalt.

Der findes flere alternative mål for specialisering, herunder indeks for ulighed i produktiv struktur og det relative Gini-indeks. Indekset for ulighed i produktiv struktur er en afart af Krugmans specialiseringsindeks, som summerer de kvadrerede afvigelser i stedet for de absolutte. Dette indeks er (på linje med Theil-indekset) mere følsomt over for enkelte store specialiseringer og giver ikke mulighed for dekomponering. Det relative Gini-indeks har en række af de samme svagheder som andre nævnte indeks og ingen særskilte fordele.

Kilde: Stierle m.fl. (2018), How did Regional Economic Structures in the EU Change during the Economic Crisis? Discussion Paper 088, EU-Kommissionen; Mongelli m.fl. (2016), What's so special about specialization in the euro area? Early evidence of changing economic structures, Occasional Paper Series No. 168, ECB; Nicole Palan (2010): Measurement of Specialization # The Choice of Indices, FIW Working Paper, No. 62.

Boks 2.2**Hvorfor opstår specialisering og klyngedannelse?**

International handel er en vigtig drivkraft bag muligheden for specialisering på tværs af lande. Større åbenhed og teknologiske fremskridt, der blandt andet har mindsket transportomkostninger, har således øget mulighederne for specialisering. Det gælder fx det indre marked i EU og tættere økonomisk integration i den globale økonomi.

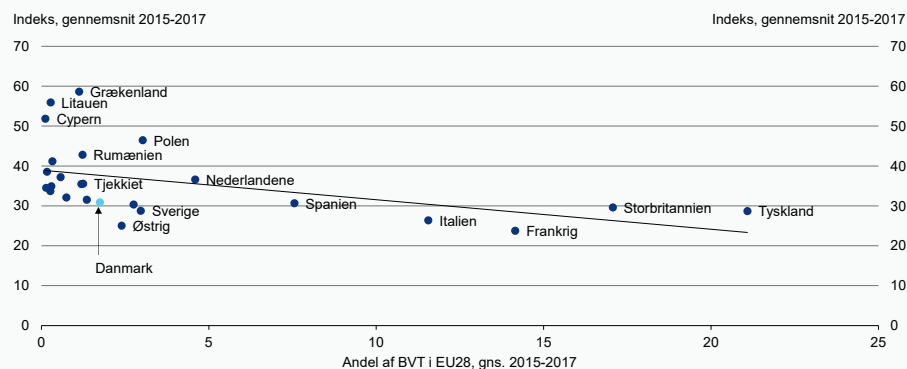
Små lande er normalt mere åbne for handel, blandt andet fordi det giver mulighed for at opnå stordriftsfordele. Man ser derfor typisk, at små lande er mere specialiserede end større lande. Det gælder også Danmark, som set i forhold til andre små EU-lande ikke skiller sig særligt ud, *jf. figur a*.

Specialisering kan også være et resultat af, at virksomhederne vælger at placere sig i de samme geografiske områder, altså danner produktionsklynger. Det hænger blandt andet sammen med, at andre virksomheders tilstedeværelse i et bestemt område kan signalere, at arbejdskraft, infrastruktur mv. er til stede eller er med til at tiltrække sådanne ressourcer. Nærhed kan i den sammenhæng indebære fordele, der minder om stordriftsfordele, fx at erfaringer, viden og idéer spredes hurtigere gennem personlige kontakter.

Erhvervspolitikken indeholder samtidig elementer, der understøtter klyngedannelse. Det sker blandt andet gennem klyngeorganisationer, som skal styrke virksomheders og særligt små- og mellemstore virksomheders produktivitet og konkurrenceevne gennem samarbejde med videninstitutioner samt andre aktører inden for relevante erhvervs- og teknologiområder.

Klyngers geografiske placering kan i mere eller mindre grad være tilfældig, eksempelvis afledt af bestemte opfindelser eller stor foretagsomhed på et bestemt område. I Danmark gælder det fx møbelindustrien i Salting-området og tekstil- og beklædningsindustrien i Herning/Ikast-området.

Klynger består ikke nødvendigvis bestandigt, da der også er kræfter, der kan sætte dem under pres. Eksempelvis kan klynger blive udfordret af konkurrence fra andre områder eller faldende transportomkostninger, der mindsker værdien af nærhed og gør det muligt at splitte produktionsprocessen op. I Nordjylland var der eksempelvis i 1990'erne en stor mobiltelefoni-klynge, også kendt som det Danske Silicon Valley, som blandt andet havde tilknytning til Aalborg Universitet. Det meste af denne klynge forsvandt dog i starten af 2000'erne.

Figur a**Sammenhæng mellem landestørrelse og Krugmans specialiseringsindeks**

Anm.: Se anmærkning til figur 2.3. Sammenhængen gælder også for Theil-indekset.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Kigger man nærmere på, hvilke brancher Danmark har specialiseret sig i, så skiller fire brancher sig ud i begge indeks, *jf. tabel 2.1*. Det drejer sig om engroshandel, kemisk- og medicinalindustri, søtransport og råstofindvinding. Krugman-indekset peger endvidere på pengeinstitutter mv. samt fremstilling af maskiner og udstyr som områder med særskilt dansk specialisering, mens Theil-indekset også identificerer fiskeri samt møbel og anden industri mv., som blandt andet omfatter fremstilling af legetøj.

Tabel 2.1

Brancher med størst dansk specialisering, gennemsnit 2015-2017

	Krugmans specialiseringsindeks	Theil-indeks
1	Engroshandel	Søtransport
2	Kemisk- og medicinalindustri	Fiskeri
3	Søtransport	Råstofindvinding
4	Pengeinstitut og finansieringsvirksomhed	Kemisk og medicinalindustri
5	Råstofindvinding	Møbel og anden industri mv.
6	Fremstilling af maskiner og udstyr	Engroshandel

Anm.: Se anmærkning til figur 2.3. *Engroshandel* er ekskl. motor køretøjer og motorecykler. *Pengeinstitut og finansieringsvirksomhed* er undtaget forsikring og pensionsforsikring.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Den danske specialisering inden for råstofindvinding og fiskeri skal ses i lyset af de danske naturgivne ressourcer på disse områder (fx Nordsøen (for fiskeri inkl. britiske farvande)).

Danmarks største branche, engroshandel, identificeres i højere grad som et område med specialisering ifølge Krugman-indekset end ved Theil-indekset. Det skyldes, at engroshandel også fylder meget i andre landes økonomi, og branchen slår derfor ikke i så høj grad ud, når specialisering måles ved Theil-indekset. En række forhold spiller en rolle i forhold til den danske specialisering inden for engroshandel, *jf. boks 2.3*.

2.2 Danske styrkepositioner

Specialisering giver anledning til styrkepositioner, når produktionen koncentrerer på områder, hvor der er særlige forudsætninger for at skabe værdi.

De forudsætninger kan stamme fra erfaring og know-how, fx beherskelse af særlig teknologi, der giver mulighed for at producere enestående produkter eller understøtter en omkostningseffektiv produktion. Det kan endvidere være evnen til at producere kvalitetsprodukter, der kan afsættes til en høj pris. Styrkepositioner kan også være udtryk for en dominerende markedsposition som følge af eneadgang til ressourcer eller andre forhold, der begrænser konkurrencen fra andre landes producenter.

Styrkepositioner er altså betinget af en række forskellige og eventuelt overlappende forhold. Af samme grund findes der heller ikke en entydig definition af styrkepositioner.

Boks 2.3**Stor dansk engroshandel**

Engroshandel er en af de største servicebrancher i den europæiske økonomi. Engroshandel dækker over videresalg af nye og brugte varer til detailhandlere, industrielle, kommercielle, institutionelle eller professionelle brugere eller til andre engroshandlere.

I Danmark udgør engroshandel en forholdsvis stor andel af værditilvæksten sammenlignet med andre EU28-lande. Der er imidlertid ikke en enkel og ligetil forklaring på dette fænomen. I en analyse til EU-Kommissionen fra 2016, som havde til formål at undersøge den europæiske engroshandel og dets værdikæder, blev flere forhold bragt i spil, som kan være med til at forklare den store danske engroshandel.¹

Ifølge analysen har EU-lande med stort kystareal også typisk en stor engroshandel. I analysen forklares det med, at engroshandel udgør en støttestrømfunktion til søtransport og havneaktivitet, fx i form af videresalg af importerede varer ikke kun til indenlandsk brug, men også til resten af EU. Den tilsvarende pointe fremhæves for Grækenland, som også har en stor engroshandel. Omfangsrig udenrigshandel er altså med til at forklare den store danske engroshandel.

Analysen finder også, at en betydelig andel af de største engrosvirksomheder i EU er datterselskaber af et multinationalt firma fra en anden branche. Det betyder, at den europæiske engroshandelssektor hovedsageligt består af multinationale virksomheder fra andre sektorer, der har valgt at integrere engrosfunktionen i deres forretning. Det understreger, at engroshandel i høj grad er en integreret del af værdikæderne i mange fremstillingsindustrier. Et eksempel fra Danmark er Carlsbergs engroshandel.

I praksis vil det ofte bero på en konkret afvejning, hvor en virksomheds aktiviteter brancheklassificeres. I Danmark vil engrosaktivitet i danske fremstillingsvirksomheder ofte blive opgjort som en del af engroshandelsbranchen, selvom aktiviteten ikke er udskilt i et selvstændigt selskab eller produktionsenhed. Denne tilgang kan betyde, at branchen engroshandel i Danmark dækker over aktivitet, som i andre landes nationalregnskaber indgår i forskellige industribrancher.

Endelig skal den store danske engroshandel ses i lyset af, at der siden 2005 er sket en væsentlig stigning i omfanget af handel med varer uden for Danmarks grænser, jf. *Økonomisk Redegørelse, august 2018*. Denne aktivitet inddeles i *fabrikløs produktion og merchanting*, som har til fælles, at virksomheder køber produkter i udlandet, som derefter videresælges i udlandet uden på noget tidspunkt at have været i Danmark. Det kan eksempelvis ske i forbindelse med, at en dansk virksomhed får produceret en vare hos et datterselskab i udlandet.

Aktiviteten i forbindelse med handel uden for Danmarks grænser er vanskelig at behandle statistisk i forhold til en række forhold, fx fordeling af værditilvækst, indkomst, ejerskab mv. I det danske nationalregnskab lægges der vægt på ejerskabet af råvarerne, som indgår i produktionen i fabrikken i udlandet. Hvis virksomheden ejer råvarerne, kategoriseres den som produktionsvirksomhed (fabrikløs produktion). Hvis virksomheden ikke ejer råvarerne, falder den i stedet ind under tjenesteproduktion i form af handel (merchanting).²

I andre lande foretages den samme afvejning ikke nødvendigvis tilsvarende, så Danmark kan på denne baggrund i statistikken have en relativt større andel af engroshandel og mindre industriproduktion, selvom de enkelte virksomheder på tværs af lande udøver samme type aktivitet. Handel uden for Danmarks grænser er et fænomen, der er vokset markant i betydning de seneste 15 år, og det er derfor ikke i sig selv tilstrækkeligt til at forklare den relativt store engroshandel i Danmark i hele perioden siden 1966.

- 1) Dachs m.fl. (2016), EU wholesale trade: Analysis of the sector and value chains, Austrian Institute for Economic Research (WIFO). Udarbejdet til brug for EU-Kommissionen.
- 2) Se fx Danmarks Nationalbank (2019): Globaliseringen påvirker mål for lønkonkurrenceevnen; Danmarks Statistik (2016): Notat om forskellige scenarier for eksport af varer i betalingsbalancen.

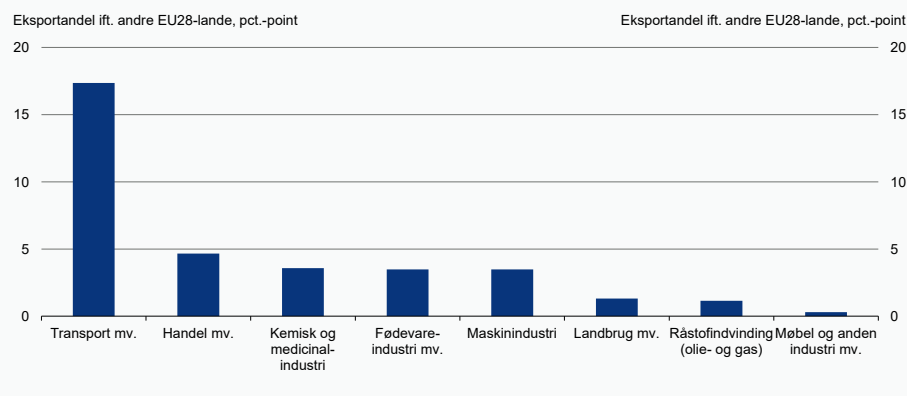
Især vil styrkepositioner komme til udtryk i samhandel med andre lande. Lande kan opnå fordele ved at specialisere sig i brancher, hvor de er relativt bedst til at producere, og til gengæld importere varer og tjenester, der kan produceres bedre eller billigere i andre lande. Styrkepositioner i international sammenligning ligger derfor naturligt i erhverv, der er orienteret mod eksportmarkederne.

Således vil styrkepositioner typisk vise sig ved en relativt stor eksport fra bestemte brancher. Danske styrkepositioner kan på denne måde identificeres ved at sammenligne sammensætningen af danske branchers eksport med tilsvarende eksportandele i andre lande. Har en branche en forholdsvis stor eksport sammenlignet med andre lande, kan Danmark siges at have en styrkeposition i den pågældende branche.

Sammenlignet med andre EU28-lande har Danmark historisk set især en væsentlig større eksportandel fra transportbranchen, som blandt andet dækker over søtransport, men også inden for handel, kemisk og medicinalindustri, fødevarerindustri og maskinindustri udgør eksport en relativt større andel i Danmark, *jf. figur 2.5*.

Figur 2.5

Brancher med større eksportandele i Danmark, 2015

Anm.: Møbel og anden industri mv. dækker fx over fremstilling af legetøj. Brancheinddelingen er mindre detaljeret end i figur 2.3 og 2.4 samt tabel 2.1, hvilket også kan have betydning for rangering af eksportandelene i figuren. Se bilag 2.2 for en mere detaljeret opgørelse af underbranchernes eksportandele.

Kilde: OECD Stat og egne beregninger.

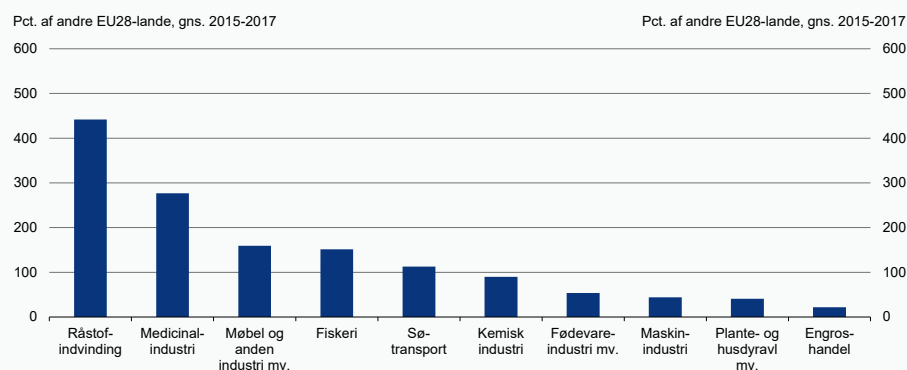
De store eksportandele ligger stort set alle i brancher, der ovenfor blev identificeret som specialiserede i dansk erhvervsstruktur. Der er således tegn på, at Danmark har specialiseret sig på områder med styrkepositioner. Herudover fremstår fødevarerindustrien opgjort ved eksportandele som en branche med en styrkeposition, men ikke en branche, som Danmark er særskilt specialiseret i.

Et højt produktivetsniveau relativt til andre lande og brancher er en vigtig forudsætning for at producere varer og tjenester, der kan afsættes til konkurrencedygtige priser. Et højt produktivetsniveau understøtter således en styrkeposition.

I forhold til andre EU28-lande har Danmark især en høj værdiskabelse pr. beskæftiget inden for råstofindvinding og medicinalindustri, men også inden for eksempelvis møbel og anden industri samt søtransport, *jf. figur 2.6*. Der er således stort overlap med brancher, der har store eksportandele sammenlignet med andre lande, og som videre er kendetegnet ved at være forholdsvis produktive.

Figur 2.6

Produktiviteten i udvalgte brancher i Danmark sammenlignet med andre EU28-lande

Anm.: 64-branchegruppering. *Engros-handel* er ekskl. handel med motor køretøjer og motorcykler. Mandeproduktiviteten er opgjort som BVT i euro, faste 2010-priser, kædede værdier pr. beskæftiget. Mandeproduktiviteten er for hvert land korrigeret med branchespecifikke købekraftsbaritetsindeks fra 2014. Opgørelsen af mandeproduktiviteten på tværs af lande skal fortolkes med forsigtighed. Opgøres produktiviteten i løbende priser i stedet, er billedet stort set uændret med undtagelse af søtransport, som fremstår med en lavere produktivitet. For enkelte brancher er der lande, som ikke er en del af sammenligningen pga. datamangel. I gennemsnit sammenlignes med 24 lande.

Kilde: Olislager & Konijn (2016), Estimating purchasing power parities for the production side of GDP, Eurostat og egne beregninger.

Et yderligere tegn på styrkepositioner kan være danske virksomheders evne til at afsætte kvalitetsprodukter til en forholdsvis høj markedspris, de såkaldte *up-market*-produkter. En høj andel af *up-market*-produkter findes typisk i brancher, der også kan udpeges som styrkepositioner gennem eksportandele og produktivitet, især medicinalindustrien. Også inden for maskinindustri (fremstilling af vindmøller mv.) samt møbel og anden industri mv. har danske virksomheder en god markedsposition på kvalitetsprodukter. Danske virksomheder inden for fx fødevareindustrien har derimod en relativt større andel af *mid-market*-produkter.¹

Relativt høje eksportandele og høj relativ produktivitet peger altså på følgende danske branchemæssige styrkepositioner: landbrug og gartneri, fiskeri, råstofindvinding, fødevareindustri, medicinalindustri, maskinindustri, møbel og anden industri (herunder fremstilling af legetøj), engros-handel samt søtransport.

¹ Se fx Dansk Industri (2017): *Up-market*-produkter kræver udvikling. Her defineres et produkt som *up-market*, hvis produktets pris er mere end 15 pct. højere end medianprisen for det tilsvarende produkt blandt sammenligningsgruppen. På samme måde er *low-market* produkter typisk defineret som produkter, hvis prisen er 15 pct. lavere end medianprisen. De resterende produkter kaldes *mid-market*.

Listen er dog ikke nødvendigvis udtømmende. Styrkepositioner er i denne analyse identificeret med afsæt i gængs statistisk brancheinddeling. Men styrkepositioner kan også gå på tværs af de statistiske brancheopgørelser. Det gælder fx life science, robotindustrien og miljøteknologi, *jf. boks 2.4*. Afsnit 2.3 ser nærmere på det grønne område som en styrkeposition.

Boks 2.4

Erhvervs- og teknologiområder identificeret af Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse som styrkepositioner og den offentlige klyngeindsats

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse har i sin strategi 2020-2023 identificeret 11 erhvervs- og teknologiområder, hvor Danmark vurderes at have styrkepositioner, og to fremspirende erhvervsområder med potentiale for at udvikle sig til en styrkeposition. Det drejer sig om miljøteknologi, energiteknologi, fødevarer og biosourcesourcer, maritime erhverv og logistik, life science og velfærdsteknologi, byggeri og anlæg, design, mode og møbler, avanceret produktion, digitale teknologier, finans og fintech samt turisme, og dertil to spirende erhvervs- og teknologiområder; robot- og droneteknologi samt animation, spil og film.

Identifikationen er lavet med afsæt i et bredt udsnit af forskellige indikatorer, som måler erhvervsområdenes samhørighed og performance på fx indtjeningssevne og værdiskabelse, eksport, beskæftigelsesudvikling, vækst- og udviklingsaktivitet og iværksætterier samt sammenkobling til danske forsknings- og teknologistyrker gennem patenter og forskningssamarbejder mv.¹⁾ Identifikationen er ligeledes underbygget af kvalitative undersøgelser og input fra eksperter.

Samarbejde mellem virksomheder, viden- og uddannelsesmiljøer og offentlige aktører er en vigtig del af drivkraften bag fornyelse og fremgang i erhvervslivet. Erhvervsfremmesystemet består derfor af en række offentligt finansierede klyngeorganisationer, som skal facilitere og fremme samarbejde mellem virksomheder og andre aktører på forskellige erhvervs- og teknologiområder.

Der er på baggrund af erhvervs- og teknologiområderne udpeget en række klyngeorganisationer, som skal styrke innovationskraften i dansk erhvervsliv, herunder særligt i forhold til små- og mellemstore virksomheder. Klyngeorganisationer kan over tid have skiftende fokusområder, som tilpasses erhvervsudviklingen på området. En landsdækkende klyngeorganisation kan desuden have forskellige fokusområder i forskellige dele af landet, som afspejler variation i specialisering. Eksempelvis kan en landsdækkende klynge på energiområdet have særligt fokus på vindenergi i én del af landet og på Power-to-X-teknologi i en anden del af landet, alt afhængigt af virksomhedernes specialisering og potentialet for klyngeudvikling.

1) Danmarks Erhvervsfremmebestyrelses udpegning er foretaget med afsæt i en fremgangsmåde udviklet med udspring i forskning fra Harvard University Institute of Competitiveness, som er udviklet til danske forhold af Iris Group og Center for Regional- og Turismedforskning med input fra danske og svenske forskere.
Kilde: Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse: Erhvervsfremme i Danmark 2020-2023, marts 2020, og IRIS Group: Erhvervsfremme og styrkepositioner – kortlægning af erhvervsstyrker i dansk erhvervsliv, juni 2019 (udarbejdet for Erhvervsstyrelsen).

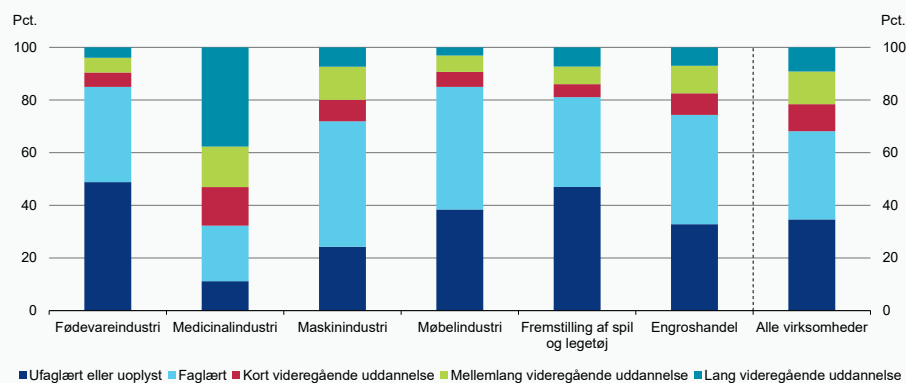
Et nærmere kig på styrkepositionsbrancher

Kigger man nærmere på uddannelsesbaggrunden blandt beskæftigede i brancher med styrkepositioner, så tegner der sig et blandet billede.

Blandt de forskellige styrkepositioner skiller medicinalindustrien sig særligt ud ved en meget høj andel af højtuddannet arbejdskraft, hvor knap 40 pct. af de beskæftigede har en lang videregående uddannelse. For andre brancher med styrkepositioner, fx maskinindustri og engroshandel, minder uddannelsessammensætningen i høj grad om gennemsnittet blandt virksomhederne generelt, *jf. figur 2.7*.

Figur 2.7

Højest fuldførte uddannelse blandt beskæftigede i udvalgte brancher

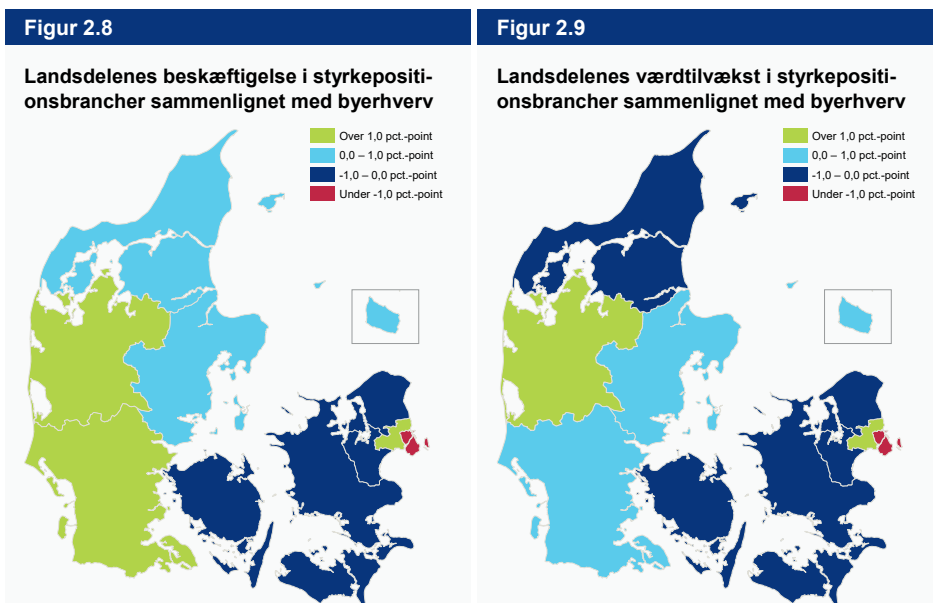
Anm.: Uddannelsessammensætningen for alle virksomheder er opgjort for private byerhverv, dvs. bygge- og anlægsbranchen, industri samt serviceerhvervene ekskl. søtransport, finansiel virksomhed og ejendomshandel. Engroshandel er ekskl. motorkøretøjer og motorcykler. Data dækker perioden 2012-2017 og kun virksomheder med mindst fem beskæftigede årsværk i et givent år er inkluderet.

Kilde: Egne beregninger på detaljerede data fra Danmarks Statistik.

Højtuddannet arbejdskraft og mange immaterielle aktiver i form af fx patenter og licenser har været med til at gøre medicinalindustrien til en styrkeposition. Tilgængeligheden af højtuddannet arbejdskraft er blandt andet skabt i samarbejde med uddannelsesinstitutioner og er med til at fastholde og udvikle denne industris betydning.

Andre styrkepositioner som møbelindustrien, legetøjsindustrien, fødevareindustrien og skibsfart er vidt forskellige og understreger, at styrkepositioner kan være resultatet af flere forskellige forhold og ikke nødvendigvis er betinget af højtuddannet arbejdskraft. Møbelindustrien skal blandt andet ses i sammenhæng med danske virksomheders tidlige satsning på design og en stærk håndværkstradition, og landbrugets styrkeposition kan hænge sammen med handelsbevægelsens indflydelse.

Geografisk er styrkepositionsbrancherne inden for fremstilling og engroshandel relativt stærkere repræsenteret i Københavns Omegn og Vestjylland, både hvad angår beskæftigelse og værditilvækst, jf. figur 2.8 og 2.9. Modsat har især København en relativt lille andel af styrkepositionsbrancher.

Anm.: Et positivt tal indikerer, at landsdelen udgør en større andel inden for styrkepositionsbrancherne end for alle byerhverv. Styrkepositionsbrancherne er fødevarerindustri, medicinalindustri, maskinindustri, møbelindustri mv. samt engroshandel. Inkluderer ikke styrkepositioner inden for primære erhverv eller søtransport. Se desuden anmærkningen til figur 2.7.

Kilde: Egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata fra Danmarks Statistik.

Udvikling i styrkepositioner over tid

Både nye og eksisterende virksomheder bidrager til et dynamisk erhvervsliv, hvor gode rammevilkår er afgørende for blandt andet innovation og fornyelse. I den sammenhæng siger et øjebliksbillede af specialisering og eksportandele ikke nødvendigvis noget om forudsætningerne for at fastholde eller udbygge styrkepositioner, eller om styrkepositioner eventuelt er i tilbagegang.

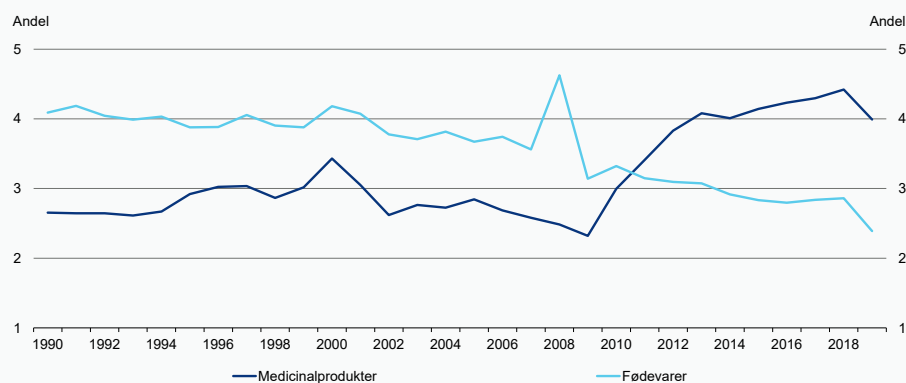
Styrkepositioner indebærer imidlertid, at virksomheder inden for de pågældende brancher ofte vil have bedre adgang til ressourcer eller have en volumen, der øger mulighederne for at foretage nye investeringer eller udvikle nye produkter. Herigennem kan de vedligeholde og udbygge styrkepositioner over tid.

Det har fx været tilfældet med den danske medicinalindustri, der over en årrække har udgjort en styrkeposition og i løbet af det seneste årti er vokset til en meget stærk position, *jf. figur 2.10*.

Styrkepositioner er imidlertid ikke nødvendigvis bestandige, da de både kan blive udfordret af konkurrence og teknologiske fremskridt samt nye forbrugsmønstre. Eksempelvis mistede den finske industri for telekommunikationsudstyr med Nokia i spidsen hurtigt sin stærke position på verdensmarkedet, da nye generationer af smartphones kom på markedet i 2007.

Figur 2.10

Udvikling i styrkepositioner knyttet til medicinalvarer og fødevarer

Anm.: Figuren viser dansk eksport af udvalgte varegrupper som andel af samlet dansk eksport i forhold til hele verdens eksport af den samme varegruppe som andel af hele verdens eksport. En værdi over 1 indikerer en relativt stor eksport af den pågældende varegruppe og er dermed tegn på en styrkeposition.

Kilde: STAN OECD og egne beregninger.

Danske styrkepositioner ændrer sig også over tid. Fødevareindustrien er fortsat en styrkeposition, men målt på graden af eksportspecialisering har branchen tabt terræn. Det kan være en konsekvens af, at andre producenter, der også kan tilbyde kvalitetsprodukter og høj grad af fødevarer sikkerhed, har fået en større markedsandel.

Styrkepositioner kan også blive udfordret af andre forhold. Således kan den danske styrkeposition inden for fiskeri blive udfordret af udfaldet af forhandlingerne om det fremtidige handelsforhold mellem Storbritannien og EU, da danske fiskere risikerer at miste adgang til den britiske del af Nordsøen, jf. boks 6.1.

Aftryk af styrkepositioner i resten af økonomien

Der er forskelle på, hvilke aftryk brancher med styrkepositioner sætter i resten af økonomien. Nogle brancher er fx stærkt afhængige af input fra andre virksomheder gennem leverancer af varer og tjenester til brug i produktionen. Dermed vil øget aktivitet i en branche kunne trække mange andre dele af erhvervslivet med sig.

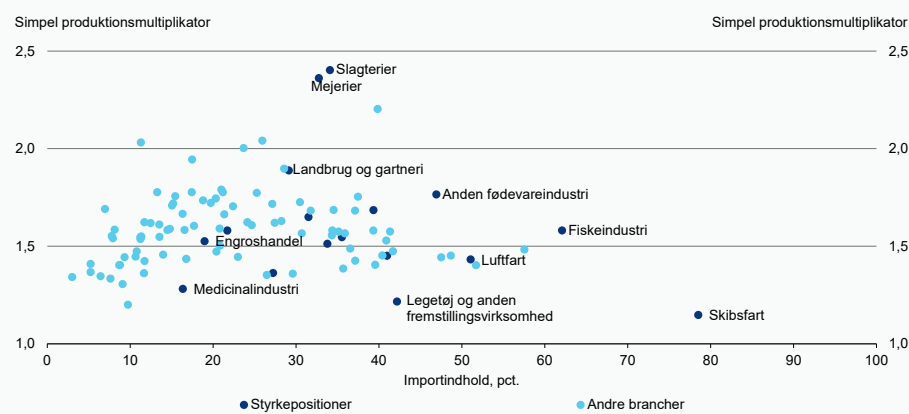
Det kommer til udtryk gennem en høj produktionsmultiplikator. Produktionsmultiplikatoren er et mål for, hvor meget ekstra aktivitet der skabes i økonomien – i form af vare- og tjenesteleverancer fra andre brancher – når den enkelte branche øger produktionen. Denne form for forbundenhed igennem underleverancer er høj blandt nogle styrkepositioner som mejerier og slagterier, jf. figur 2.11. Begge brancher køber især råvarer fra landbruget, fx mælk og kød.

Omvendt skiller brancherne skibsfart, medicinalindustri samt legetøj og anden fremstillingsvirksomhed sig ud blandt danske styrkepositioner (og andre brancher) ved at være forholdsvis afskåret fra resten af dansk erhvervsliv. Det betyder, at større efterspørgsel

efter fx medicinalindustriens produkter ikke skaber ret meget ekstra aktivitet i dansk økonomi som helhed i forhold til, hvis den samme stigning i efterspørgsel i stedet gik på fx slagteriprodukter.

Figur 2.11

Importindhold og produktionsmultiplikator, 2017

Anm.: *Andre brancher* er ekskl. offentlige brancher samt boliger, ejerboliger mv., hvor beskæftigelsen er nul. Den simple produktionsmultiplikator angiver, hvor meget den samlede produktion i dansk økonomi stiger, når den pågældende brancher skal levere én enhed til endelig anvendelse. Det siger noget om, hvor meget aktivitet branchen skaber. Importindholdet dækker både over branchens egen import (direkte import), men også import via vareleverancer fra andre brancher (indirekte import). Den indirekte import er estimeret under antagelse om, at importen følger med anvendelsen.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Produktionsmultiplikatoren tager dog ikke højde for, at øget aktivitet også vil medføre øget import af varer og tjenester til brug i virksomhedernes produktion. Dermed siger en høj produktionsmultiplikator i sig selv ikke noget om, hvor meget indenlandsk værditilvækst der i sidste ende fremkommer.

Skibsfart skiller sig fx ud ved at have det højeste importindhold (knap 80 pct.) blandt danske brancher. Det betyder, at øget efterspørgsel efter branchens produkter ikke medfører en tilsvarende stor dansk værditilvækst. Helt omvendt forholder det sig for fx medicinalindustri, hvor importindholdet i produktionen er forholdsvis lavt, især i forhold til de andre styrkepositioner.

For begge brancher gælder desuden, at de er højproduktive, dvs. værditilvæksten pr. arbejdstime er høj. Brancher med høj produktivitet har typisk også velbetalte job.² Det er dog ikke alle højproduktive brancher, der har mange beskæftigede tilknyttet. Selvom medicinalindustri eller søtransport kun udgør en lille del af den samlede beskæftigelse, er de en stor gevinst for dansk økonomi igennem øget indkomst, herunder også skatteindtægter.

² Se fx kapitel 2 i *Økonomisk Redegørelse, august 2018*.

2.3 Det grønne område er en af Danmarks styrkepositioner

Erhvervspolitik, offentlige reguleringer og offentlig efterspørgsel har haft indflydelse på erhvervsstrukturen i Danmark. Danmark har fx længe haft en ambitiøs energi-, klima- og miljøpolitik, der har bidraget til udvikling af nye grønne løsninger, og til at Danmark generelt står stærkt på det grønne område. I dette afsnit ses der på det grønne område som en særlig styrkeposition.

Siden oliekriserne i 1970'erne har der været fokus på at fremme vedvarende energikilder, som ud over sol også omfatter vind og biomasse. Samtidig har der været statslig støtte til blandt andet udvikling af grønne teknologier med henblik på energieffektiviseringer.³

Det betyder ikke nødvendigvis, at de politiske indsatser oprindeligt har haft sigte på at fremdyrke særlige erhverv eller styrkepositioner. Politikken var oprindeligt planlagt ud fra et hensyn til forsyningssikkerhed, afledt af oliekrisernes knaphed på brændstof. Senere skiftede fokus til grøn omstilling, hvor der arbejdes hen mod, at brugen af fossile brændstoffer begrænses ud fra et klimamæssigt hensyn.

Boks 2.5

Hvad er det grønne område?

Det grønne område har ikke nogen entydig afgrænsning og kan fx omfatte produktion af vindmøller og solcelleanlæg, der kan bidrage til reducere udledningen af drivhusgasser, og udvikling af ny teknologi, der kan gøre produkter mere energieffektive og bidrage til energibesparelser.

I det grønne nationalregnskab opgøres produktionen af grønne varer og tjenester efter en række forskellige formål knyttet til miljøbeskyttelse og ressourcebesparelse. Miljøbeskyttelsesformål kan fx være knyttet til affaldshåndtering og genindvinding. Ressourcebesparende formål kan fx være produktion af energibesparende varmepumper. Opgørelsen bygger på stikprøveindberetninger til Danmarks Statistik og følger i øvrigt de samme afgrænsninger, definitioner og klassifikationer som det traditionelle nationalregnskab, sådan at virksomhedernes produktion af grønne varer og tjenester kan opgøres på brancher.

Der findes også opgørelser baseret på varekoder, der er identificeret som energiteknologi. Det kan være varer og teknologier forbundet med vindkraft (onshore og offshore), omdannelse af biomasse til grøn energi, jordvarme, bølgekraft og solenergi samt elbesparende teknologier, energistyring og -lagring, grønne transportløsninger, kraftvarmeteknologi, varmepumper osv. Tilsvarende er identificeret varekoder på andre grønne områder som miljøteknologi og på vandområdet. Varekoder giver ikke nødvendigvis et mere præcist billede af grøn produktion, da fx varekoden "Glasfibre" både kan anvendes i forhold til vindmøllevinger og andre produkter, der ikke kan betegnes som grønne.

Kilde: Danmarks Statistik (2013): Grønne nationalregnskaber og det grønne BNP, samt Energistyrelsen, Dansk Energi og DI Energi (2017): Eksport af energiteknologi og -service.

Tiltag på klima-, miljø- og energiområdet har haft betydning for samfundsøkonomien, både gennem de omkostninger, der overvælttes på forbrugere og de offentlige finanser, og gennem afledte konsekvenser for branchernes vækst og beskæftigelse. Det kan også

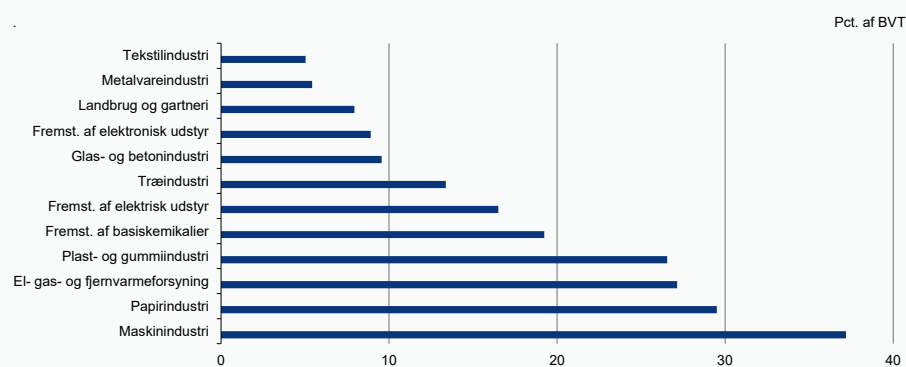
³ Se fx *Økonomisk Redegørelse, december 2019*.

have afledte effekter for vækst og beskæftigelse i bestemte brancher. I nogle tilfælde kan det udvikle sig til en styrkeposition.

Grøn produktion har ikke nogen snæver afgrænsning og foregår på tværs af brancher, *jf. boks 2.5*. Den fylder dog forholdsvis meget i maskinindustrien, hvor produktionen af vindmøller ligger, og i el, gas og fjernvarmeforsyningen som følge af grønne løsninger knyttet til affaldssortering, *jf. figur 2.12*.

Figur 2.12

Grøn andel i udvalgte underbrancher inden for industrien

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger

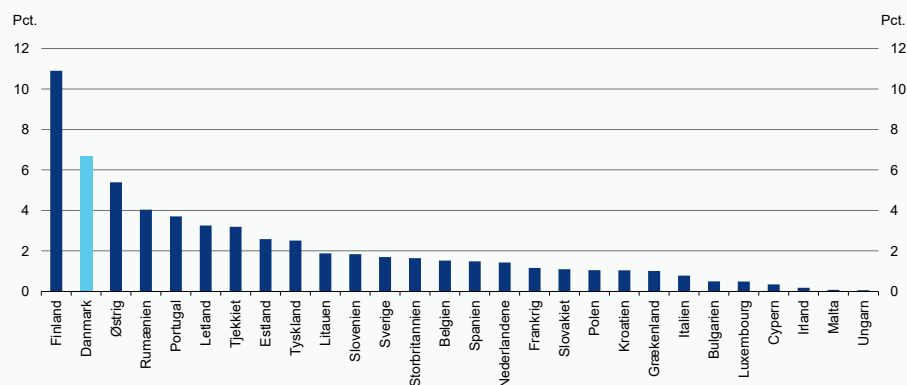
Men grøn produktion foregår ikke kun i industrien. En del af den grønne produktion er serviceydelser, fx i form af rådgivning. Beskæftigelsen knyttet til grøn produktion udgør aktuelt ca. 75.000 personer svarende til omkring 3,5 pct. af den private beskæftigelse.

Energi- og klimaindsatsen har ført til, at Danmark har en relativt stor produktion og eksport af grønne varer og tjenester. Eksporten udgør 90 mia. kr. svarende til omkring 6,5 pct. af den samlede eksport, hvilket er en forholdsvis stor andel i en international sammenligning, *jf. figur 2.13*.

Den grønne eksport vedrører især vindmøller og komponenter knyttet hertil fra maskinindustrien. Det kommer til udtryk i en forholdsvis høj grad af eksportspecialisering inden for området produktion af energi fra fornybare ressourcer, hvor Danmark eksporterer meget sammenlignet med andre lande, *jf. figur 2.14*.

Figur 2.13

Grøn eksport som andel af samlet eksport, 2017

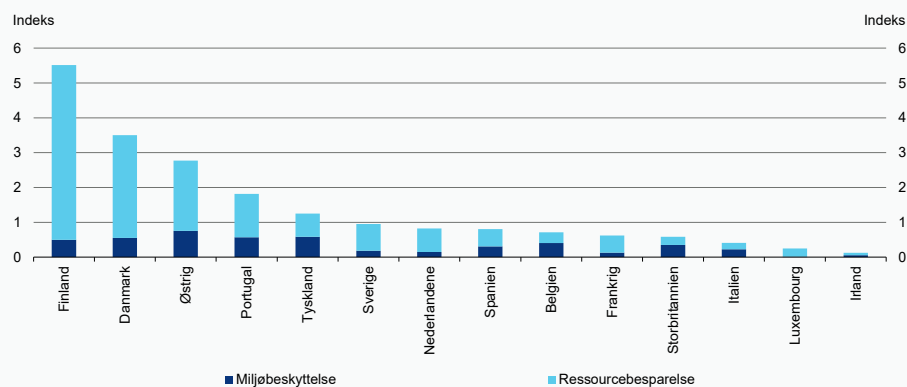
Anm.: Der kan være metodemæssige forskelle i, hvad der på tværs af lande indgår i opgørelserne, da det er op til de enkelte lande inden for EU-forordningens rammer at definere, hvad der er grøn eksport.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Den store andel af grøn eksport er dog også knyttet til reduceret energi- og varmekonsum samt til miljøbeskyttelsesformålet affaldshåndtering og genindvinding, om end Danmark ikke i samme grad skiller sig ud her.

Figur 2.14

Grøn eksportspecialisering

Anm.: Graden af eksportspecialisering viser forholdet mellem et lands eksportandel og andelen for EU15 under et. Hvis forholdet er større end én, er der tale om eksportspecialisering. Graden af eksportspecialisering er fordelt på bidrag fra miljøbeskyttelsesformål og ressourcebesparelsesformål, jf. boks 2.5. Ressourcebesparelsesformål omfatter produktion af energi fra fornybare kilder.

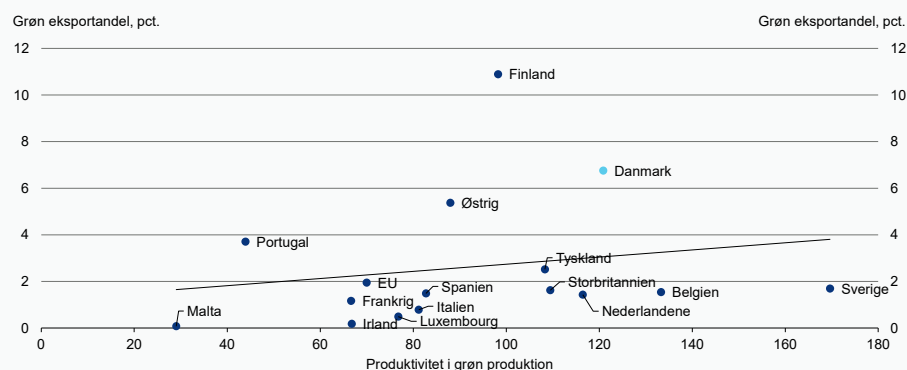
Kilde: Eurostat og egne beregninger.

I andre lande spiller andre forhold ind i forhold til grøn produktion. Eksempelvis har Finland en stor produktion af bioenergi fra skov, og Østrig henter en stor del af sin el-produktion fra vandkraft. Dette kommer til udtryk i eksportspecialisering knyttet til produktion fra fornybare kilder for de to lande (ressourcebesparelse).

Danmark er ikke alene kendetegnet ved en stor grøn eksport, men også ved at produktionen af grønne varer og tjenester er ret produktiv. Således er både værdiskabelsen i forhold til anvendelsen af arbejdskraft og eksporten noget større på det grønne område i sammenligning med andre EU-lande, *jf. figur 2.15*.

Figur 2.15

Grøn styrkeposition

Anm.: Produktivitet er defineret som BVT knyttet til grøn produktion i forhold til beskæftigelsen i de pågældende erhverv. Forskellen i produktivitet på tværs af lande kan være påvirket af sammensætningen af den grønne produktion af tværs af erhverv.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

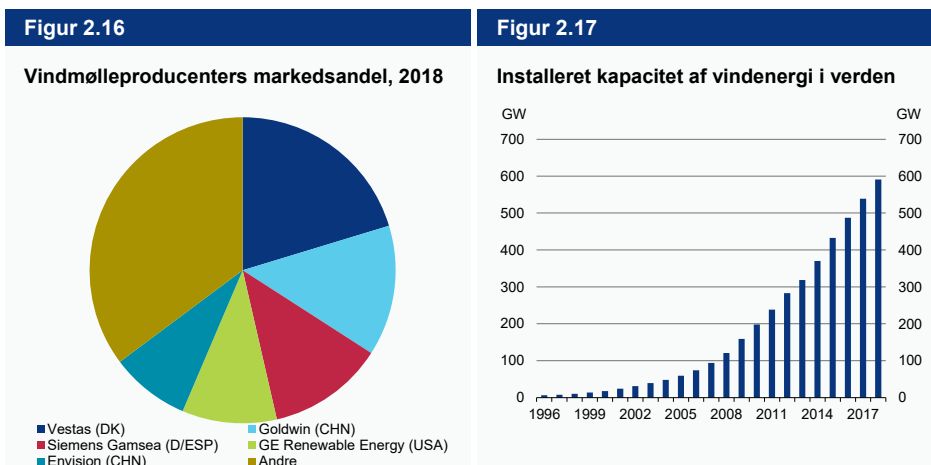
Danmarks grønne styrkeposition kommer også til udtryk i andelen af danske grønne patenter, hvor Danmark sammenlignet med en række andre lande har det højeste antal patenter inden for grønne teknologier målt på patentansøgninger i forhold til indbyggertallet.

I Danmark er styrkepositionen og den store grønne produktion især knyttet til vindmølleindustrien. En dansk virksomhed havde i 2018 således den største produktion af vindmøller på verdensplan, *jf. figur 2.16*.

Som det er tilfældet for andre styrkepositioner, er den danske førerposition inden for vindmøller ikke nødvendigvis bestandig, og over tid kan den miste terræn. Således er der i de seneste årtier kommet en række nye aktører inden for vindmølle anlæg, og den danske styrkeposition synes især at blive udfordret på offshore-området. Det er blandt

⁴ Se Patent- og Varemærkestyrelsen (2020): Danmarks grønne styrkeposition.

andet bemærkelsesværdigt, at der blandt de 10 største aktører er fem kinesiske producenter, der især producerer til det voksende kinesiske marked.

Kilde: GWEC og egne beregninger.

Den fortsatte udbygning af området betyder imidlertid, at danske virksomheder har mulighed for at øge afsætningen, også selv om konkurrencen er blevet større, og de danske markedsandele er blevet mindre. Den installerede kapacitet af vindenergi i verden er således vokset fra 59 GW i 2005 til 591 GW i 2018, *jf. figur 2.17*.

Den grønne omstilling rummer samtidig nye erhvervs muligheder, der kan vedligeholde og udvikle styrkepositioner på det grønne område. Det gælder fx løsninger inden for energi- og miljøteknologi, herunder løsninger vedrørende opvarmning, PtX-anlæg, CCUS (Carbon Capture Utilization and Storage), etablering af energioer og affaldssortering.

Klausuleret

Bilag 2.1

Branchedefinitioner

Virksomheder beskæftiger sig med mange forskelligartede aktiviteter og tilbyder en lang række varer og tjenester. Til statistiske formål er der imidlertid behov for at gruppere ensartede virksomheder i brancher.

Men det er vigtigt at holde sig for øje, at brancher er et flydende begreb, der forsøger at gruppere virksomheder, som har en nogenlunde homogen produktion. Det vil i alle tilfælde bero på en afvejning og kan aldrig blive et præcist udtryk for de enkelte virksomheders produktion.

En årsag hertil er, at produktion og efterspørgsel hele tiden ændrer sig, hvorved helt nye typer af virksomheder opstår, mens andre forsvinder. Danmarks Statistik tilpasser løbende brancheinddelingen i sine statistikker for at følge med denne udvikling. Den seneste er Dansk Branchekode 2007 (DB07), som blev indført i januar 2008. Ved den lejlighed kom der 414 ændrede eller helt nye erhvervsbrancher ind, herunder specielt i it- og mediesektoren, men også på fx energiområdet og mange andre services. Eksempelvis er der nu statistik for webportaler, satellitbaseret telekommunikation og handel med elektricitet, mens der ikke længere er særskilte tal for blandt andet pladeforretninger og møbelpolstreere.

Derudover kan branchebeskrivelsen dække over nyt indhold (eller mistet indhold), og endelig kan virksomheder skifte branche statistisk set, selvom de fortsat laver det samme som tidligere. Et eksempel på et statistisk brancheskifte er virksomheder, der tidligere var en del af industribranchen *fremstilling af telefonapparater og -anlæg samt telefaxapparater*, men efter 2007 kategoriseres under *reparation af kommunikationsudstyr*. For disse virksomheder er der tale om et statistisk skifte fra hovedbranchen industri til hovedbranchen kultur, fritid og anden service, på trods af at virksomhederne fortsat udfører den samme aktivitet.

Brancheinddelingen er ikke perfekt. Eksempelvis fanger det ikke, hvis en virksomhed har forskellige typer af aktiviteter, fx både fremstilling, servicering og en salgsafdeling. Brancheinddelingen kan kun placere disse virksomheder i én gruppe.

Generelt gælder også, at brancheinddelingen er mere detaljeret for fremstillingsvirksomheder (industri) end tjenesteproducenter (service). Det skal ses i lyset af, at afgrænsningen af brancher bygger på grupper af homogen produktion, som findes med større detaljeringsgrad for varer end tjenester.

DB07 indeholder branchekoder for 737 forskellige brancher. I mange statistikker er detaljeringsgraden imidlertid ofte væsentligt mindre. Således opererer nationalregnskabet fx med maksimalt 117 brancheinddelinger.

Bilag 2.2

Eksportspecialisering på underbrancher

I figur 2.5 opgøres den danske eksportspecialisering på relativt aggregerede brancher af hensyn til at kunne sammenligne med andre lande.

På danske data er det imidlertid muligt at kigge nærmere på, hvilke underbrancher den høje danske eksportspecialisering sandsynligvis dækker over. Det er sandsynligt, men ikke nødvendigvis givet, at underbranchen med den største andel af eksporten inden for den pågældende branche også er forklaringen på den danske eksportspecialisering.

For de fleste brancher er der én underbranche, der står for størstedelen af eksporten. Det gælder fx transport mv., hvor skibsfart står for det meste af eksporten, mens eksporten fra branchen handel mv. stort set kun udgøres af engroshandel, *jf. bilagstabel 2.1.*

Undtagelser er blandt andet maskinindustrien, hvor to tredjedele af eksporten godt nok kommer fra fremstilling af motorer, vindmøller og pumper, men fremstilling af andre maskiner også står for en forholdsvis stor andel. Også eksporten fra fødevarerindustrien er mere bredt fordelt på underbrancher.

Klausur

Bilagstabel 2.1**Branchens eksport i 2015 fordelt på underbrancher (pct.)**

Transport mv.	Handel mv.	Kemisk og medicinalindustri	Fødevarerindustri mv.
Skibsfart (79,3)	Engroshandel (97,4)	Medicinalindustri (73,9)	Slagterier (33,8)
Fragtvognmænd og rørtransport (6,9)	Bilhandel (1,4)	Fremstilling af maling og sæbe mv. (15,2)	Mejerier (25,4)
Luftfart (6,6)	Bilværksteder mv. (0,7)	Fremstilling af basiskemikalier (10,9)	Anden fødevarerindustri (17,2)
Hjælpevirksomhed til transport (6,3)	Detailhandel (0,5)		Fiskeindustri (11,9)
Post og kurertjeneste (0,5)			Drikkevarerindustri (5,9)
Regional- og fjern tog (0,3)			Bagerier, brødfabrikker mv. (4,3)
Lokaltog, bus og taxi mv. (0,1)			Tobaksindustri (1,4)
Maskinindustri	Landbrug mv.	Råstofindvinding (olie- og gas)	Møbel og anden industri mv.
Fremst. af motorer, vindmøller og pumper (67,5)	Landbrug og gartneri (83,0)	Indvinding af olie og gas (100,0)	Legetøj og anden fremstillingsvirksomhed (52,5)
Fremst. af andre maskiner (32,5)	Fiskeri (15,5)		Møbelindustri (29,5)
	Skovbrug (1,6)		Fremst. af medicinske instrumenter mv. (12,2)
			Reparation og installation af maskiner og udstyr (5,9)

Anm.: Underbrancher er opgjort ved 117-branchegrupperingen.
 Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Klart

Klausuleret

Kapitel 3

Husholdningerne

3.1 Husholdningernes indkomster og forbrug

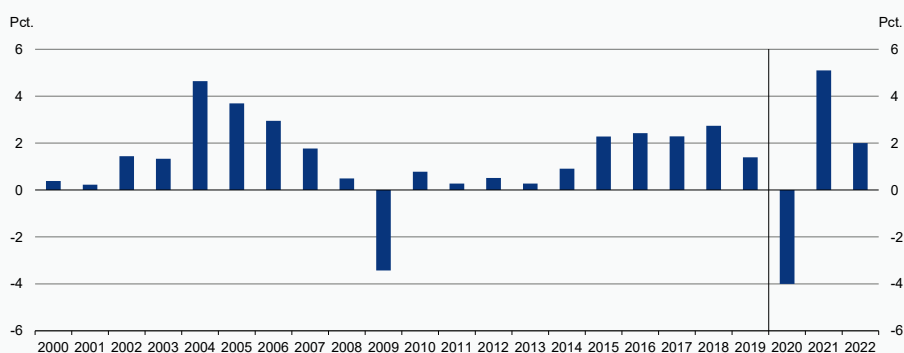
Coronakrisen førte til et ekstraordinært fald i privatforbruget i foråret i år. Især forbruget af tjenester såsom restaurant- og frisørbesøg faldt markant, mens forbruget af varer omvendt klarede sig noget bedre. Forbruget har rettet sig efterfølgende – herunder understøttet af udbetalingen af indefrosne feriepenge mv. – men for året ventes det samlet set at være sket et betydeligt fald i privatforbruget på i størrelsesordenen 4,0 pct.

Mulighederne er imidlertid til stede for, at efterårets positive udvikling i forbruget kan genoptages, idet husholdningernes forbrugsmuligheder holdes oppe af en pæn fremgang i indkomsterne. Genopretningen af økonomien i 2021 og 2022 betyder samtidig, at husholdningernes disponible indkomster ventes at stige yderligere. Hertil kommer nye engangsudbetalinger, herunder muligheden for udbetaling af de sidste to ugers indefrosne feriepenge i foråret.

Samtidig synes familierne i vid udstrækning at have bevaret købelysten, selvom forbrugertilliden stadig ligger lavt. Dermed ventes husholdningerne også efterhånden igen at omsætte en større andel af deres indkomst til forbrug. Sammen med indkomstfremgang betyder det en fornyet fremgang i privatforbruget i 2021 og 2022. Der skønnes en forbrugsvækst på henholdsvis 5,1 pct. i 2021 og 2,0 pct. i 2022, *jf. figur 3.1*.

Figur 3.1

Realvækst i privatforbruget

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Coronakrisen smitter også af på sammensætningen af forbruget

Udviklingen i privatforbruget som helhed skal ses i lyset af husholdningernes forbrugstilbøjelighed ud af deres indkomst såvel som udviklingen i den disponible indkomst i sig selv.

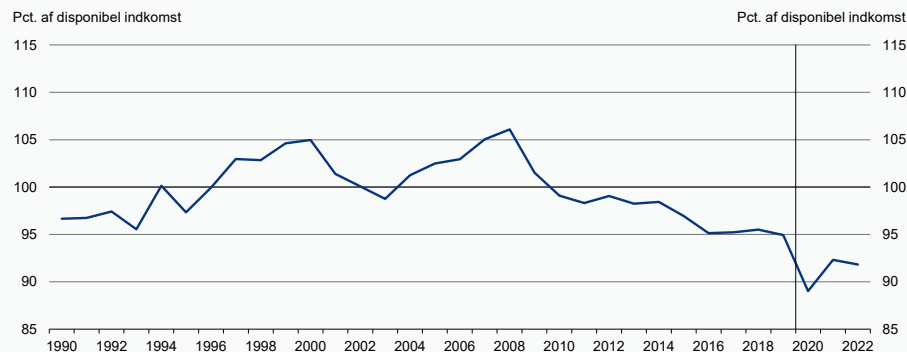
I år er der samlet set udsigt til en stigning i de disponible indkomster, der er et mål for husholdningernes rådighedsbeløb til fx indkøb, rejser og opsparing, når indkomstskatter mv. er betalt.

Forbrugsmulighederne for alle husholdninger set under ét er dermed vokset i år, selvom faldet i beskæftigelsen isoleret set er med til at holde indkomsterne tilbage. Det skal blandt andet ses i lyset af lønkompensationsordningen, der i udstrakt grad har holdt hånden under arbejdsmarkedet i foråret samt relativt høj fremgang i reallønningerne afledt af lav inflation. Hertil kommer blandt andet virkningen af de automatiske stabilisatorer, som afbøder en del af indkomsttabet i nedgangsperioder.

Faldet i privatforbruget i år afspejler derfor, at husholdningerne har omsat en lavere andel af deres indkomst til forbrug. Forbrugskvoten, dvs. forbruget målt i forhold til husholdningernes indkomst, vurderes i det lys at være faldet til et historisk lavt niveau i år, *jf. figur 3.2*.

Figur 3.2

Forbrugskvoten

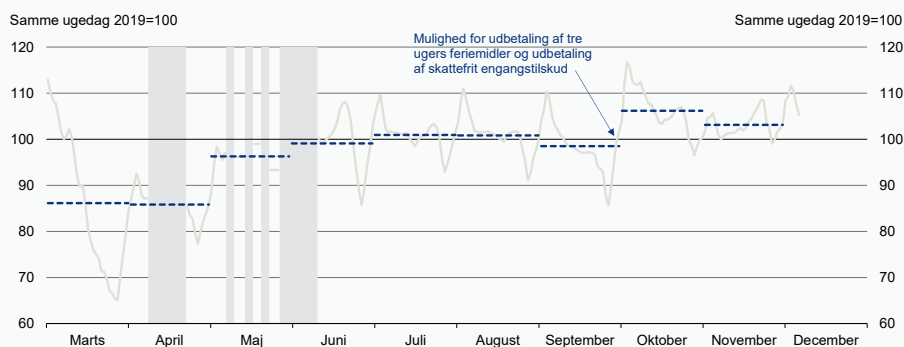
Anm.: Der er ikke taget højde for engangsforskel, der påvirker forbruget, men ikke den disponible indkomst. Det gælder blandt andet udbetaling af feriepenge samt tilbagebetalt boligskat mv.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Privatforbruget dykkede markant – og på meget kort tid – i foråret, da coronapandemien gjorde sit indtog i Danmark. Efterfølgende er der dog sket en betydelig genopretning, og omfanget af korttransaktioner har siden sommer været omtrent på niveau med sidste år, *jf. figur 3.3*.

Figur 3.3

Omfang af korttransaktioner

Anm.: Figuren viser et syvdages glidende gennemsnit af faktiske transaktioner foretaget med betalingskort og MobilePay for omkring 1 mio. danske kunder i Danske Bank med aktive konti (herhjemme og i udlandet). Stiplede linjer angiver månedsgennemsnit. Ekskl. kontanter samt kontooverførsler og ikke prisjusteret. Helligdage er ikke vist. Observationer omkring månedsskifte skal tolkes med ekstra forsigtighed på grund af forskelle i lønningsskifte mv. i 2019 og 2020.

Kilde: Danske Bank Spending Monitor og egne beregninger.

Det peger på, at husholdningerne umiddelbart fortsat har appetit på at forbruge. Samtidig viser foreløbige tal, at husholdningerne har omsat i hvert fald en del af de udbetalte indefrosne feriemidler samt det skattefrie engangstilskud på 1.000 kr. til alle ydelsesmodtagere til forbrug. Engangsudbetalingen til ydelsesmodtagere beløber sig samlet set til godt 2 mia. kr., mens der i starten af december foreløbigt var udbetalt feriemidler for godt 31 mia. kr. efter skat.

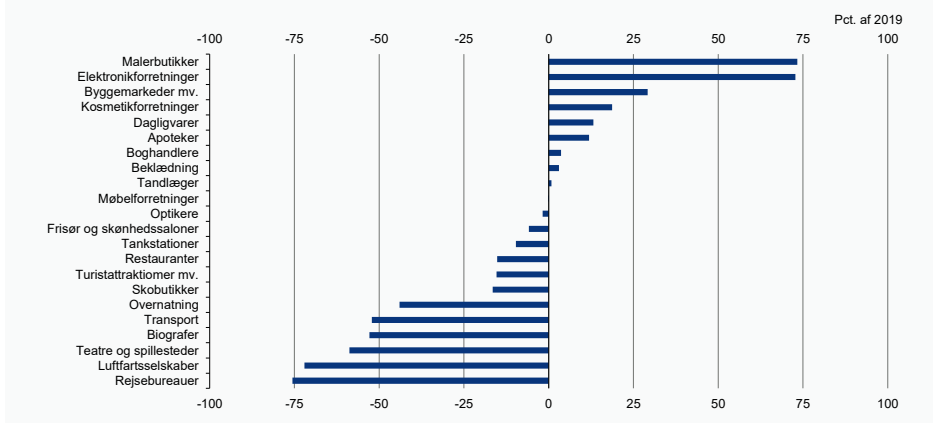
En grov overslagsberegning viser, at forbruget med kortbetalinger blev løftet ca. 4-5 mia. kr. i oktober som følge af udbetalingerne, hvis det simpelt antages, at hele stigningen i korttransaktioner fra september til oktober skyldes engangsudbetalingerne.

Det omfatter dog ikke nødvendigvis den fulde forbrugseffekt af udbetalingerne. En række køb såsom en ny bil eller håndværkerregninger foretages typisk med bankoverførsel. Samtidig er køb med kontanter heller ikke omfattet af beregningen, og mange har givetvis valgt ikke straks at bruge de udbetalte penge.

Et andet tegn på, at forbrugerne ikke har tabt købelysten, er et markant skifte i husholdningernes normale forbrugsmønstre. En del af de penge, der er sparet på ferierejser, restaurantbesøg og lignende, er i stedet blevet anvendt andre steder, herunder på onlinekøb af varer. Eksempelvis har købet i byggemarkeder mv. ligget på et markant højere niveau i løbet af hele coronakrisen sammenlignet med sidste år, *jf. figur 3.4*.

Figur 3.4

Korttransaktioner efter vare- og tjenestegrupper

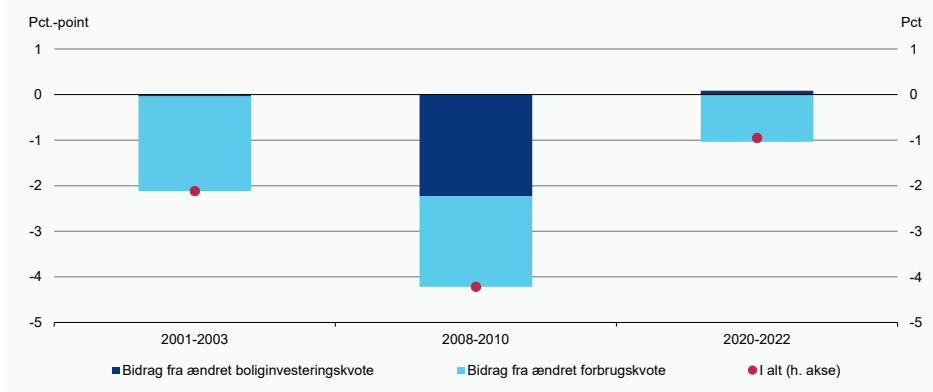

Anm.: Se anmærkning til figur 3.3. Tallene dækker faktiske transaktioner for perioden fra 1. marts til 6. december
 Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Endelig er der tegn på, at boliginvesteringer til en vis grad har erstattet privatforbrug i år, *jf. afsnit 3.3*. Det trækker isoleret set op i husholdningernes privatforbrug- og boliginvesteringer målt i forhold til disponibel indkomst i år. Dermed adskiller udviklingen sig særligt fra perioden 2008-2010, hvor både forbrugs- og boliginvesteringskvoten faldt markant, *jf. figur 3.5*.

Figur 3.5

Ændring i samlet privatforbrug- og boliginvesteringskvote for udvalgte perioder

Anm.: Figuren viser det gennemsnitlige bidrag til ændringen i privatforbrug- og boliginvesteringerne opgjort i forhold til disponibel indkomst. Se også anmærkning til figur 3.2.
 Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Normalisering af forbrugskvoten, men mod hvilket niveau?

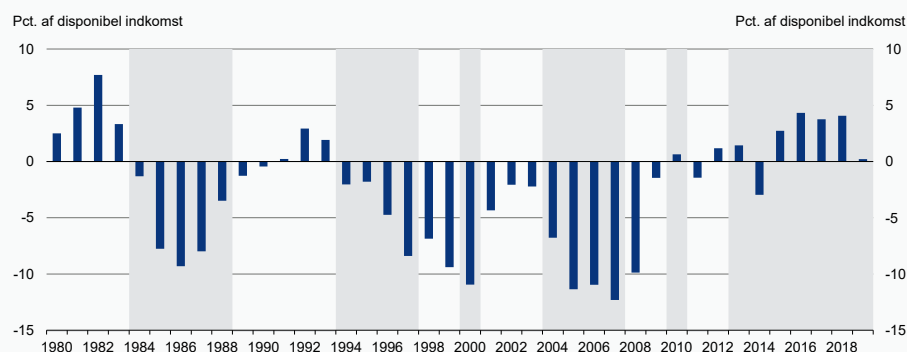
Forbrugskvoten er under coronakrisen faldet til et ekstraordinært lavt niveau. Det er sket efter en faldende tendens i forbrugskvoten siden 2008, således at forbruget i de seneste år har ligget forholdsvis lavt i forhold til indkomsterne. Efterhånden ventes forbrugskvoten at stige igen, når de midlertidige påvirkninger af coronakrisen aftager. Derudover må der over tid ventes en vis normalisering af de forhold, der har holdt forbrugskvoten nede de seneste år.

Faldet i forbrugskvoten er til dels et spejlbillede af, at husholdningerne i vid udstrækning har sparet op eller nedbragt gæld i de seneste år. Det kommer til udtryk i nettofordringsrhvervelsen, der er et mål for husholdningernes finansielle opsparing – det vil sige penge, der fx er blevet sat ind på en bankkonto eller investeret i aktier. En positiv nettofordringsrhvervelse afspejler opsparing ud af løbende indkomst, mens en negativ nettofordringsrhvervelse omvendt betyder nedsparring.

Målt i forhold til den disponible indkomst var opsparingen positiv i perioden frem til coronakrisen, hvilket i sig selv er usædvanligt for en periode med økonomisk fremgang. Foreløbige tal peger dog på, at opsparingen var noget mindre i 2019, jf. figur 3.6.

Figur 3.6

Opsparing blandt husholdningerne

Anm.: Opsparingen er vist ved nettofordringsrhvervelsen, dvs. husholdningernes finansielle opsparing. Perioder med økonomisk fremgang (skraverede områder) er her perioder med stigende outputgab.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Opsparingen skal ses i sammenhæng med en lang periode med konsolidering blandt boligejerne. Efter en høj vækst i låntagningen frem til midten af 2000'erne – og et stort dyk i boligpriserne i kølvandet på finanskrisen – var gælden for nogle husholdninger kommet op på et højt niveau, der krævede en tilpasning. Det var særligt tydeligt blandt de boligejere, som havde gældsats sig mest forud for finanskrisen, jf. boks 3.1. Konsolideringen betyder i sig selv, at boligejerne har fået bedre afsæt for igen at omsætte en større andel af deres indkomst til forbrug på lidt længere sigt.

Boks 3.1

Lavere forbrugskvotest blandt boligejerne siden finanskrisen

Faldet i forbrugskvoten siden 2008 skal i høj grad ses i lyset af udviklingen blandt boligejerne, som over en bred kam reducerede deres forbrugskvotest i kølvandet på finanskrisen. Det gjorde sig særligt gældende for de boligejere, som havde gældsats sig mest forud for krisen. Boligejere med en gældskvotest på mere end 100 pct. – det vil sige en gæld til bank- og realkreditinstitutter, der samlet oversteg værdien af boligen – havde fx en forbrugskvotest på ca. 115 pct. af deres disponible indkomst omkring 2007, mens denne var faldet til ca. 95 pct. i 2014, jf. figur a.

Dermed oversteg forbruget for disse husholdninger i 2007 samlet set deres disponible indkomst, og de havde samtidig en høj gæld. Da krisen indtraf – og boligpriserne faldt – var det også særligt disse boligejere, der havde behov for at foretage den største tilpasning i deres forbrug.

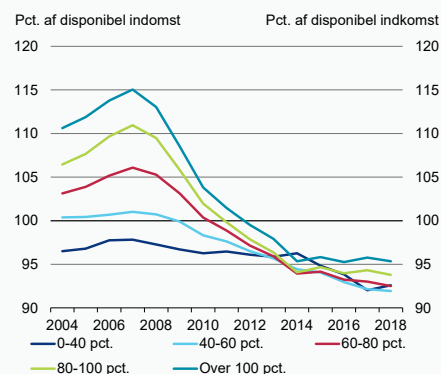
Tilpasningen er imidlertid ikke blot sket blandt de mest forgældede boligejere, men har gjort sig gældende mere bredt blandt boligejerne. Kun de mindst forgældede boligejere ændrede ikke deres forbrugskvotest nævneværdigt i forbindelse med finanskrisen. De mindst forgældede boligejere er – i modsætning til de øvrige boligejere – samtidig kendetegnet ved at have haft en forbrugskvotest på under 100 pct. af disponibel indkomst igennem hele perioden siden 2004.

Den øgede opsparing blandt boligejerne har betydet, at der er blevet færre boligejere med meget høje gældskvotest i løbet af de senere år, jf. figur b. Det skyldes imidlertid også boligprisudviklingen. I 2012 nåede priserne på enfamiliehuse en bund, men er siden steget til et niveau, der i højere grad afspejler perioden inden overophedningen i 2000'erne.

Siden 2004 er renterne på boliglån desuden faldet betydeligt. Det giver i selv boligejerne bedre muligheder for at servicere en given gæld. Hertil kommer fremgang i de disponible indkomster, der ligeledes indvirker på husholdningernes evne til at servicere deres gæld.

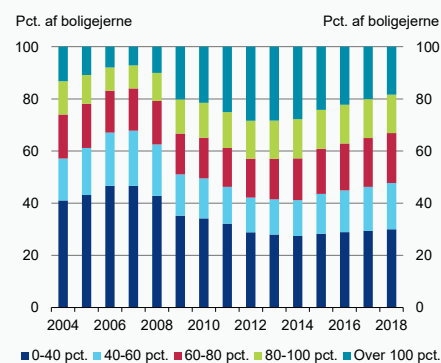
Figur a

Forbrugskvotest for boligejere efter gældskvotest

Figur b

Fordeling af boligejere efter gældskvotest

Anm.: Boligformuebegrebet er markedsværdien af boliger som beregnet af Danmarks Statistik. Metoden tager afsæt i salgspriser for faktisk solgte boliger, mens prisen for ikke solgte boliger er beregnet i en statistisk estimeringsmodel, der benytter de offentlige ejendomsvurderinger. Andelshavere indgår ikke i beregningerne.

Gældskvoten er gæld til banker og realkreditinstitutter i forhold til boligens værdi. Forbrugskvoten i figur a indgår ved et treårs glidende gennemsnit (dog toårs gennemsnit for endepunkterne) for at reducere den usikkerhed, der naturligt opstår ved det beregnede mål.

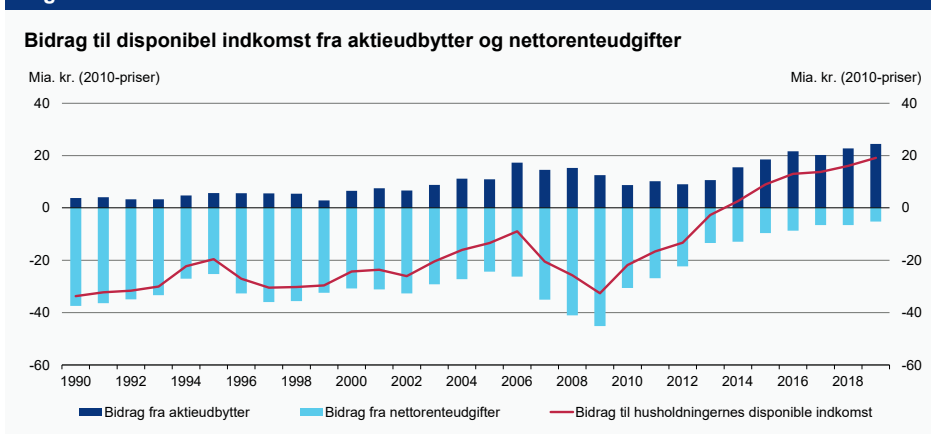
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

En del boligejere har samtidig oplevet, at afdragsfriheden på deres boliglån er udløbet de senere år. Muligheden for ti års afdragsfrihed på boliglån blev indført i 2003 og vandt hurtigt stor udbredelse. For de fleste boligejere er udløb af afdragsfrihed ikke et problem i sig selv, men for et mindre antal boligejere – særligt de mest gældsatte – har udløb af afdragsfrihed nødvendiggjort en reduktion i forbruget.¹ Selvom udløb af afdragsfrihed kan betyde en reduktion i forbruget for den enkelte boligejer, vurderes dette forhold ikke at påvirke det samlede forbrug – og dermed forbrugskvoten – i nævneværdigt omfang.

På lidt længere sigt må der forventes en balance i forbrugskvoten. Frem mod 2022 ventes mere normale forbrugsmønstre og styrket tillid til fremtiden derfor at betyde, at forbrugskvoten igen kan stige mod et niveau, der i højere grad afspejler situationen inden coronakrisen. Samtidig kan opsparede midler i år – herunder som følge af større forsigtighed i husholdningerne – sætte sig i et øget forbrug på et senere tidspunkt, i takt med at forbrugsmulighederne igen normaliseres.

Udviklingen i forbrugskvoten skal også ses i sammenhæng med, at de disponible indkomster er steget forholdsvis hurtigt i de senere år. Det skyldes blandt andet et større bidrag fra aktieudbytter samt færre nettorenteudgifter for husholdningerne, *jf. figur 3.7*. Lavere renter har særligt betydet, at boligejere har haft færre udgifter til at servicere deres boliglån i forhold til tidligere. Det har givet mere luft i budgettet hos mange – og derved i sig selv trukket op i de disponible indkomster.

Figur 3.7

Anm.: Aktieudbytter er her udbytter fra aktier og ejerandelsbeviser. Nettorenteudgifter angiver husholdningernes renteudgifter fratrukket renteindtægter fra fx obligationer mv.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

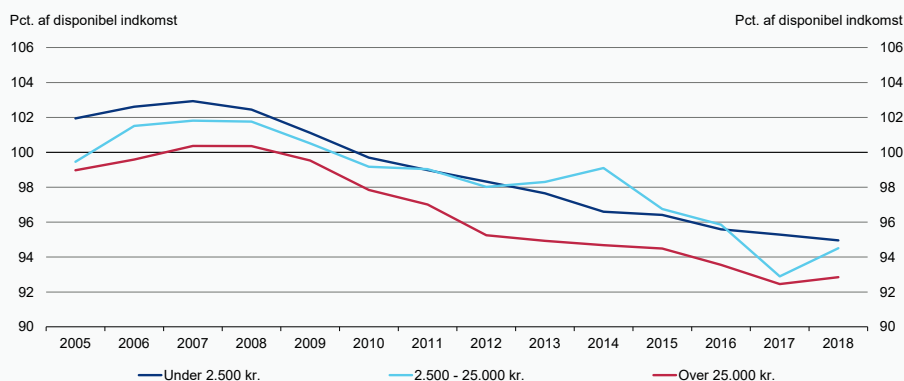
Betydningen af de højere aktieindkomster skal ses i sammenhæng med, hvem der typisk ejer aktier. Det gør sig generelt gældende, at familier med høje aktieindkomster typisk har en *lavere* forbrugskvote, *jf. figur 3.8*. Dermed er en del af indkomstfremgangen til-

¹ Nationalbanken (2020): Udløb af afdragsfrihed har betydning for husholdningernes forbrug.

faldet husholdninger, som overordnet set har en lavere tilbøjelighed til at omsætte indkomst til forbrug. Opsparede midler fra aktieindkomster kan omvendt omsættes til forbrug senere – og dermed hæve forbrugskvoten på et senere tidspunkt.

Figur 3.8

Forbrugskvote efter aktieindkomst

Anm.: Gennemsnit af tre år for at reducere den usikkerhed, der naturligt opstår ved det beregnede forbrug. Det betyder, at den enkelte familie – inden for den treårige periode – kan indgå i forskellige aktieindkomstgrupper.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Dette forhold kan i sig selv have bidraget til at holde forbrugskvoten tilbage. Aktieudbytter udgjorde dog kun ca. 4 pct. af de disponible indkomster i 2019, og bidraget fra denne effekt til faldet i den samlede forbrugskvote vurderes derfor også at være forholdsvis beskedent.

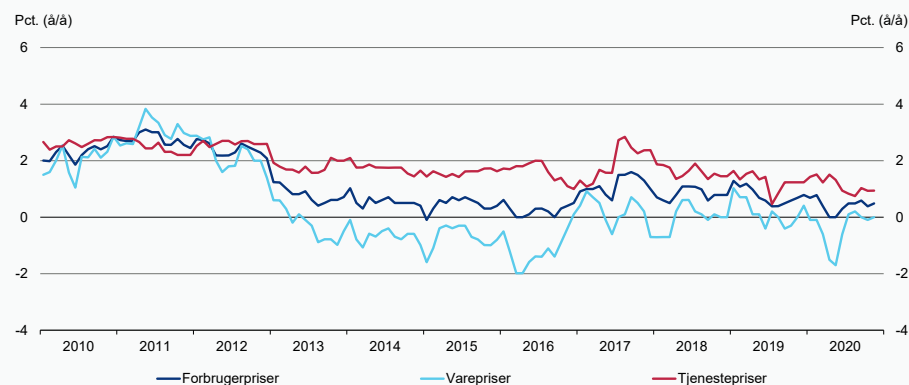
Faldet i forbrugskvoten har endvidere fundet sted bredt på tværs af husholdninger. Det vil sige, at alle – uanset om de har aktieindkomst eller ej – overordnet set har reduceret deres forbrugskvote siden 2008. Det peger på, at andre forhold – der ikke primært relaterer sig til aktieindkomster – har haft større betydning for faldet i forbrugskvoten.

3.2 Forbrugerpriser

Inflationen er siden foråret steget fra 0,0 pct. i april og maj til 0,5 pct. november. Prisudviklingen afspejler blandt andet en stigning i energipriserne efter et betragteligt fald tidligere på året. Samtidig er afgiftsstigninger på tobak pr. 1. april 2020 med en vis forsinkelse slået igennem på varepriserne. Tjenestepriiserne har i de seneste måneder også haft en lille opadgående tendens, hvilket blandt andet skal ses i sammenhæng med, at nedsatte entrépriser til museer og kulturinstitutioner i sommer var med til at holde prisstigninger på tjenester nede, *jf. figur 3.9*.

Figur 3.9

Forbrugerpris-, varepris- og tjenesteprisinflation

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Efterhånden forventes der en vis normalisering af den stadig afdæmpede prisstignings-takt. Det gælder især i forhold til energipriserne, der fortsat ligger væsentligt under ni-veauet før coronakrisen. Det betyder også, at forbrugerprisinflationen vil nærme sig ker-neinflationen, der det seneste år har udviklet sig mere stabilt og ligget i omegnen af 1 pct.

Det er forventningen, at forbrugerprisinflationen i 2021 og 2022 vil ligge under det hi-storiske gennemsnit på 1,8 pct. for perioden 1990-2019. I takt med genopretningen ven-tes prisstigningstakten at tiltage fra 0,5 pct. i 2020 til henholdsvis 1,2 pct. og 1,6 pct. i 2021 og 2022.

3.3 Boligmarkedet

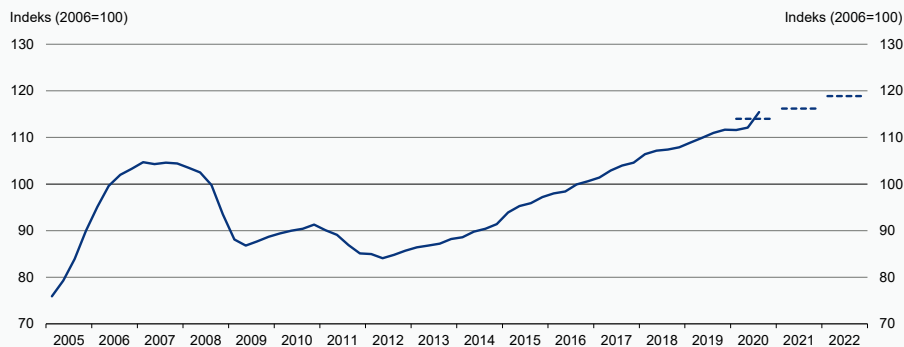
Boligmarkedet har indtil videre vist sig meget robust under coronakrisen. Efter en kort-varig nedgang i marts og april rettede boligmarkedet sig med en stærk fremgang i bolig-salget og stigninger i boligpriserne.

Det skal blandt andet ses i lyset af, at boligmarkedet var i god gænge, inden pandemien ramte. Huspriserne er, trods flere års prisfremgang, fortsat på et balanceret niveau set i forhold til indkomster og de lave renter. Dertil kommer, at mange husholdningers øko-nomiske situation fortsat er solid på trods af tilbageslaget, især fordi forårets tilbagegang på arbejdsmarkedet hurtigt vendte, og fordi økonomisk-politiske tiltag har holdt hånden under indkomsterne.

I 2020 ventes samlet set en stigning i priserne på enfamiliehuse på 3,3 pct. Fremgangen i boligpriserne skønnes at fortsætte de næste år med stigningstakter på 2,9 pct. i 2021 og 2,3 pct. i 2022, i takt med at den økonomiske tilstand forbedres, *jf. figur 3.10*.

Figur 3.10

Pris på enfamiliehuse

Anm.: De stiplede linjer angiver den gennemsnitlige værdi i prognoseårene.

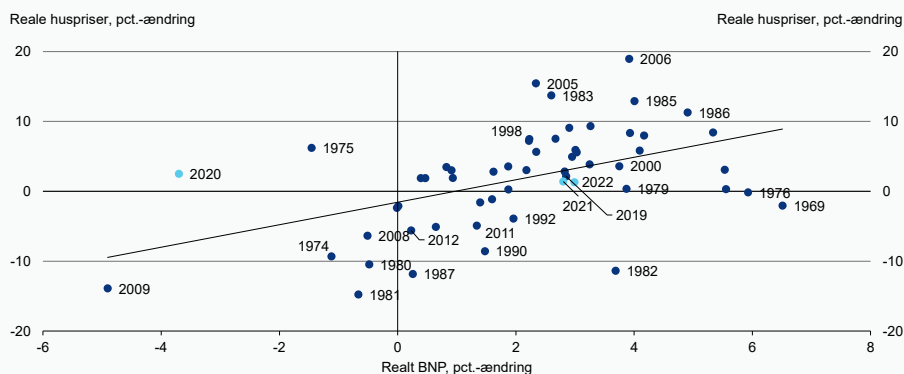
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Stigende huspriser trods økonomisk tilbageslag

Typisk følger udviklingen i boligpriserne den generelle økonomiske udvikling. Historisk har fald i BNP således været ledsaget af fald i boligpriserne. Udviklingen i år skiller sig imidlertid ud i denne sammenhæng, idet boligpriserne er steget trods det næststørste årlige BNP-fald siden 1967, *jf. figur 3.11*.

Figur 3.11

Realvækst i huspriser og real BNP-vækst

Anm.: Reale huspriser er opgjort som kontantprisen på enfamiliehuse deflateret med privatforbrugsdeflatoren.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Sammenhængen mellem konjunktursituationen og boligpriserne skal blandt andet ses i lyset af, at udviklingen på boligmarkedet har betydning for husholdningernes finansielle situation. En ejerbolig er det største aktiv for de fleste husholdninger, og boligudgifter er

typisk den største udgiftspost på husholdningernes budget. Udsving på boligmarkedet har derfor betydning for det private forbrug og boliginvesteringerne, blandt andet gennem påvirkning af husholdningernes formue og lånemuligheder.

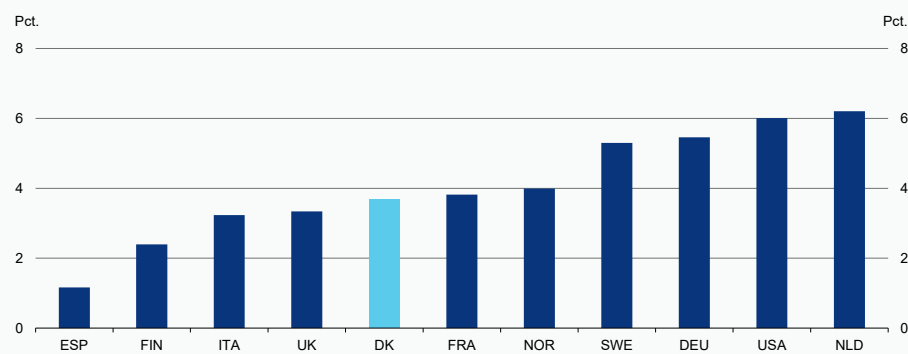
Sammenhængen mellem konjunkturerne og huspriserne skal også ses på baggrund af, at udviklingen på boligmarkedet har haft en vis betydning for de store økonomiske tilbageslag, der ramte i sidste halvdel af 1980'erne og under finanskrisen. Eksempelvis var udviklingen på boligmarkedet en væsentlig faktor bag overophedningen af økonomien forud for finanskrisen, herunder gennem høj kreditvækst, der muliggjorde lånefinansieret forbrug og meget høje boliginvesteringer. Ligeledes forstærkede udviklingen på boligmarkedet den efterfølgende nedtur i kølvandet på finanskrisen.

Det nuværende dybe økonomiske tilbageslag har imidlertid ikke ført til en nedgang i boligpriserne. Efter en kortvarig tilbagegang i marts og april har der været fremgang på boligmarkedet siden april, og for året som helhed vurderes huspriserne at være steget med 3,3 pct.

Fremgangen i boligpriserne under coronakrisen er ikke kun et dansk fænomen. Mange lande har oplevet stigende boligpriser trods stor tilbagegang i økonomien. Det gælder i særdeleshed i de andre nordiske lande, men der har også været stigende boligpriser i en række lande, som har været økonomisk hårdere ramt af coronapandemien, herunder fx Frankrig, Italien og Storbritannien, jf. figur 3.12.

Figur 3.12

Ændring i boligpriser i udvalgte lande, 4. kvartal 2019 til 3. kvartal 2020

Anm.: For Italien er seneste observation 2. kvartal.
Kilde: Macrobond og egne beregninger.

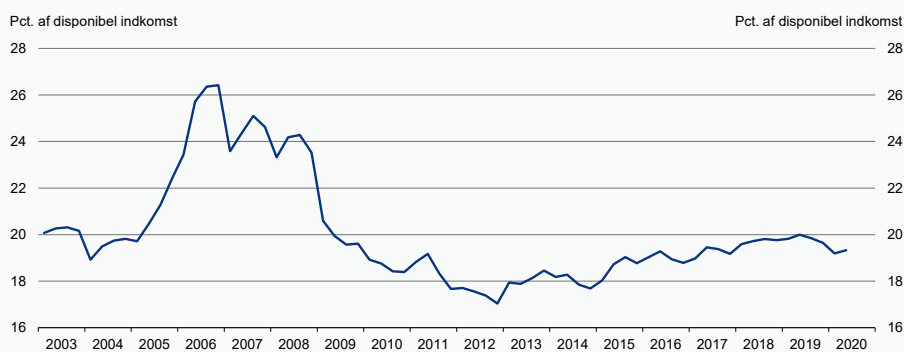
Den positive udvikling på boligmarkedet trods økonomisk tilbagegang skyldes flere forhold. En væsentlig årsag er, at husholdningernes indkomster ikke er blevet ramt i nær samme grad som det store dyk i produktionen, hvilket blandt andet er en følge af lønkompensationsordningen.

Dertil kommer, at boligmarkedet i Danmark havde et solidt udgangspunkt, inden coronapandemien ramte.

Det solide udgangspunkt kommer blandt andet til udtryk i boligbyrden ved køb af et gennemsnitligt enfamiliehus. Boligbyrden sammenfatter en række forskellige udgifter forbundet med køb af et normalt enfamiliehus, fx ydelse på boliglån og boligskat, samt udviklingen i en gennemsnitlig families disponible indkomst. Samlet set udgør omkostningerne ved køb af bolig fortsat en relativt moderat andel af den disponible indkomst for almindelige familier trods fremgang i boligpriserne de senere år, *jf. figur 3.13*.

Figur 3.13

Boligbyrde for en familie med to børn ved køb af gennemsnitligt enfamiliehus

Anm.: Udgifter i forbindelse med køb af et gennemsnitligt enfamiliehus på 140 kvm. for et arbejderpar med to børn.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Coronakrisen har endvidere ført til stærke forventninger om, at renterne vil forblive på de nuværende lave niveauer i en længere periode. Dermed vil der alt andet lige være plads til at huspriserne for landet som helhed vil kunne stige i et omfang, der mindst matcher indkomstfremgangen.

Beregninger på baggrund af makroøkonometriske modeller understøtter også, at huspriserne fortsat er på et niveau, der i tråd med de aktuelle realøkonomiske forhold. Således indikerer beregninger på Danmarks Statistiks ADAM-model samt Nationalbankens boligprismodel, at boligpriserne aktuelt er lavere end hvad de aktuelle rente- og indkomstforhold mv. tilsiger, *jf. kapitel 2 i Økonomisk Redegørelse, august 2020*.

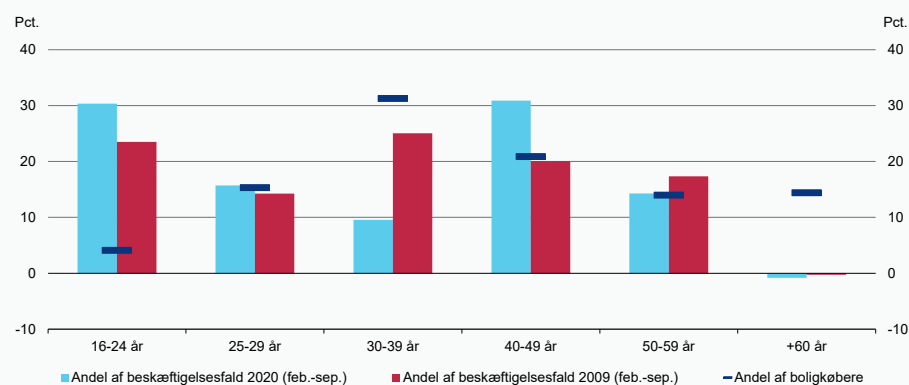
Hertil kommer, at ændrede forbrugsmønstre under coronapandemien kan have bidraget til en mere positiv udvikling på boligmarkedet. Ekstra tid tilbragt i hjemmet kan fx have ført til, at husholdninger lægger større vægt på boligen, herunder også på bedre muligheder for at arbejde hjemmefra.

Herudover har husholdningerne under coronakrisen fastholdt opfattelsen af, at husholdningernes egen økonomiske situation vil være bedre om et års tid ifølge de månedlige opgørelser af forbrugertilliden. Det kan have medvirket til, at mange potentielle boligkøbere har fastholdt ønsket om at købe en bolig eller at bygge et nyt hus.

Et forhold, der i Danmark og flere andre lande også bidrager til at forklare en robust udvikling på boligmarkedet på trods af den store økonomiske tilbagegang, er, at tilbageslaget på arbejdsmarkedet navnlig har ramt grupper, der i mindre grad køber ejerboliger. Beskæftigelsen er faldet i mindre grad især for de 30-39 årige, som udgør den største andel af huskøberne, *jf. figur 3.14*. Under tilbageslaget i 2009 under finanskrisen udgjorde de 30-39 årige en væsentligt større andel af faldet i beskæftigelsen. Det skal også ses i lyset af, at nogle af de brancher, der er hårdest ramt af coronakrisen, i større omfang beskæftiger studerende og udlændinge.

Figur 3.14

Fordeling af beskæftigelsesfald i 2009 og 2020 og huskøbere efter aldersgrupper

Anm.: Andele af huskøbere er beregnet for 2018 og fra en analyse fra Danmarks Statistik (J. Holmgaard og Anne K. Andersen, *Hvem er det, der køber enfamiliehuse?* DST Analyse, Danmarks Statistik, 29. oktober 2020). Fordelingen af beskæftigelsesfaldet er opgjort for personer som er fyldt 16 år og derover. De negative værdier for de +60 åriges andele af beskæftigelsesfaldet skyldes, at beskæftigelsen steg for den aldersgruppe.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Endelig kan der i Danmark også have været et lille bidrag til boligefterspørgslen fra en positiv udvikling i husholdningernes likviditet. Navnlig medfører udbetalingen af indfrosne feriepenge sammen med en øget opsparing en forbedret evne for en række husholdninger til at klare udbetalingskravet på 5 pct. ved boligkøb.

Den gennemsnitlige udbetaling af feriepenge beløber sig til ca. 13.750 kr. efter skat.² Dermed har en husstand med to personer fået 27.500 kr. til rådighed i umiddelbar likviditet. Samtidig er husholdningernes forbrug af restaurantbesøg og fritid og kultur reduceret i år som følge af coronapandemien. Antages som et eksempel, at en gennemsnitlig husstand omtrent har øget opsparingen svarende til godt det halve af disse udgifter, vil

² Ifølge opgørelse af ATP fra den 8. december 2020.

det udgøre et beløb, der næsten svarer til udbetalingen af tre ugers indefrosne feriepenge.³ Tilsammen vil den samlede ekstra opsparing kunne udgøre omtrent 60 pct. af en udbetaling på 5 pct. på et almindeligt enfamiliehus på 140 kvm. til ca. 2 mio. kr.

Udsigt til moderate stigninger i huspriserne i 2021 og 2022

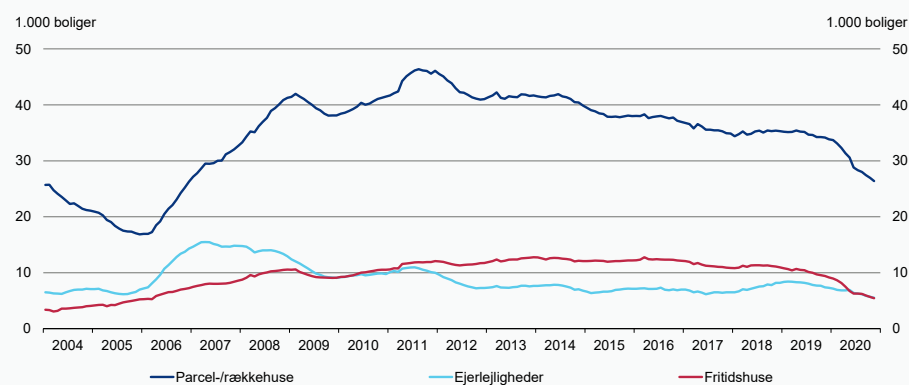
Det solide udgangspunkt for boligmarkedet understøtter, at fremgangen i boligpriserne kan fortsætte i de kommende år, om end i et lidt mere afdæmpet tempo end hen over sommeren og starten af efteråret. Den positive udvikling har ifølge spørgeskemaundersøgelser givet husholdningerne tillid til fortsat fremgang i boligpriserne.⁴ Det giver medvind til boligpriserne især på kort sigt.

Den økonomiske genopretning i 2021 og 2022 vil også bidrage til fremgang i husholdningernes indkomster. Samtidig forventes finansieringsomkostningerne at forblive på de nuværende lave niveauer i de kommende år. Det vil i sig selv understøtte bolig efterspørgslen og dermed boligpriserne.

Et fald i boligudbuddet bidrager også til at understøtte huspriserne på kort sigt, da det høje niveau af boligsalg i den seneste tid ikke er blevet modsvaret af en tilsvarende fremgang i nye boliger sat til salg. I november var der ifølge Finans Danmarks boligmarkedstatistik udbudt ca. 26.400 huse til salg (egen sæsonkorrektur). Det er godt 22 pct. under niveauet i samme måned året før, og antallet af huse til salg er på det laveste niveau siden 2006. Faldet i antallet af ejerlejligheder og fritidshuse til salg har været endnu større og ligger ligeledes på de laveste niveauer siden 2006, jf. figur 3.15.

Figur 3.15

Antal af huse, ejerlejligheder og sommerhuse til salg

Anm.: Egen sæsonkorrektur.

Kilde: Finans Danmark og egne beregninger.

³ En gennemsnitlig husstand med to personer brugte ifølge Danmarks Statistiks forbrugerundersøgelse godt 62.000 kr. på restaurantbesøg samt fritid og kultur i 2018.

⁴ Nykredits indikator for huspristillid.

Det lavere udbud understøtter boligpriserne ved at påvirke balancen mellem boligsælgere og boligkøbere. Det lavere udbud og høj salgsaktivitet har eksempelvis ført til lavere prisafslag ved bolighandler i den seneste tid. Ifølge Boligsiden lå de gennemsnitlige afslag for villaer og rækkehuse i september-november omtrent 0,7 pct.-point lavere end samme periode året før, hvor det gennemsnitlige prisafslag var 3,4 pct. Samtidig giver det lavere udbud incitament for sælgerne til at øge udbudspriserne lidt mere. Ifølge Finans Danmark lå den gennemsnitlige udbudspris for parcel- og rækkehuse i november 5,3 pct. over niveauet samme måned året før.

Boliginvesteringer

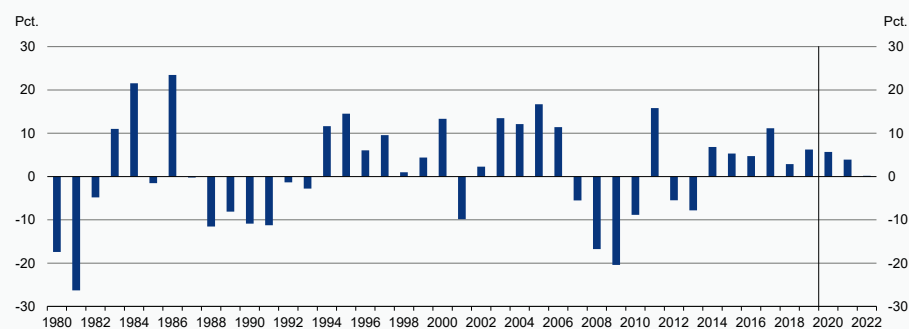
Ligesom boligpriserne er udviklingen i boliginvesteringerne normalt meget konjunkturfølsom, og der ses typisk fald i boliginvesteringerne under økonomiske tilbageslag.

På trods af coronakrisen er der imidlertid udsigt til, at boliginvesteringerne fortsat vil ligge på et forholdsvis højt niveau i prognoseperioden. Det skal ses i lyset af en kraftig vækst i boliginvesteringerne i første halvår 2020, samt at den stærke udvikling på boligmarkedet forventes at fortsætte med udsigt til fortsat fremgang i huspriserne i 2021 og 2022.

Dertil kommer, at boliginvesteringerne i prognoseperioden får et stort løft fra investeringer i de almennyttige boliger, ikke mindst som følge af *Grøn boligaftale 2020*. Samlet indebærer det udsigt til en fortsat pæn, men aftagende fremgang i boliginvesteringerne i prognoseperioden på 4,7 pct. i 2020, 4,3 pct. i 2021 og 0,2 pct. i 2022, jf. figur 3.16.

Figur 3.16

Vækst i boliginvesteringer

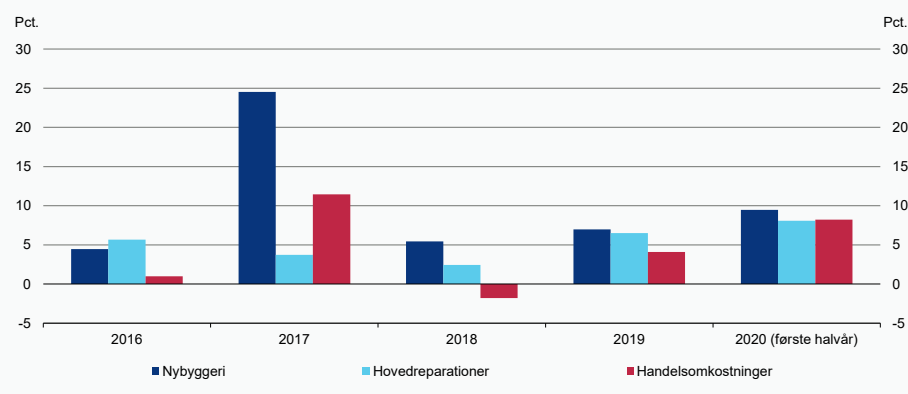
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Udviklingen i boliginvesteringerne i 2020 afspejler stigninger i både nybyggeriet og hovedreparationerne, som voksede betydeligt i første halvår 2020 ifølge de foreløbige kvartalsvise opgørelser af nationalregnskabet, jf. figur 3.17.

Stigningen i hovedreparationerne skal også ses i sammenhæng med, at husholdningerne i et højere omfang har brugt penge på ting til hjemmet samt boligforbedringer i stedet for fx rejser og restaurantbesøg mv., jf. afsnit 3.1.

Figur 3.17

Vækst i boliginvesteringer opdelt efter type

Anm.: Nybyggeri, hovedreparationer og handelsomkostninger udgjorde i 2019 henholdsvis 36,2 pct., 51,4 pct. og 12,4 pct. af boliginvesteringerne. Hovedreparationer er investeringer i eksisterende boliger i form af større forbedringer og renoveringsarbejder, der er med til at forlænge levetiden eller kvaliteten af boligen. Handelsomkostninger er boligkøberes udgifter i forbindelse med boligkøb og omfatter især tinglysningsafgifter til staten samt salær til køberådgiver mv.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Fremadrettet ventes boliginvesteringerne fortsat at blive understøttet af fremgangen på boligmarkedet. Det forholdsvis lave boligudbud og stigende prisniveau indebærer desuden, at der fortsat er incitament til nybyggeri. Det gælder navnlig i og omkring de store byer.

Stigende boligpriser og lave finansieringsomkostninger styrker også incitamenterne til og mulighederne for at foretage boligforbedringer. Det gælder især klima- og energimæssige renoveringer af ejerboliger, der endvidere understøttes af offentlige tilskudsordninger. Hertil kommer, at udbetalingen af feriepenge samt udvidelsen af BoligJobordningen også vil bidrage til at løfte husholdningernes boliginvesteringer – især i 2021.

Klausuleret

Kapitel 4

Virksomhederne

4.1 Produktion og produktivitet

Coronapandemien har medført store udsving i produktionen i år. Efter et historisk stort tilbageslag i økonomien i foråret indebærer sensommeren en betydelig genopretning i 3. kvartal, hvor store dele af det tabte blev genvundet.

Den igangværende anden bølge af coronapandemien vil dog præge udviklingen hen over årsskiftet. Det forventes samtidig, at sygdommen fortsat vil udgøre en udfordring for den økonomiske udvikling et godt stykke ind i 2021 både herhjemme og i udlandet.

I modsat retning trækker omfattende finanspolitisk stimulus og diverse hjælpepakker, som er med til at understøtte indkomsterne i den private sektor og den økonomiske aktivitet navnlig i 2020 og 2021. Samtidig viser de foreløbige erfaringer, at der er potentiale for en stærk genopretning, når smittespredningen er forholdsvis lav.

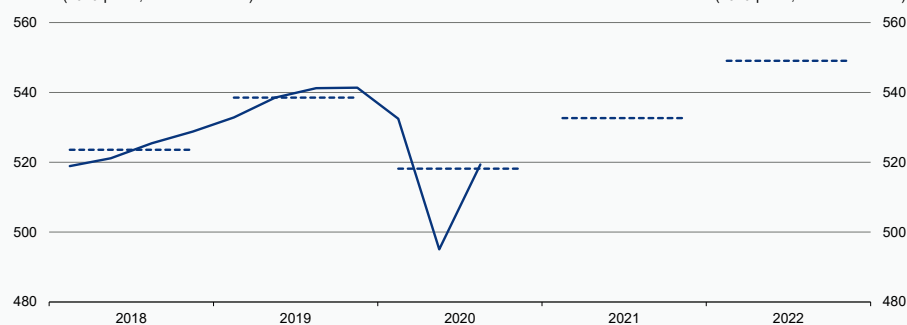
Samlet set forventes et fald i BNP i 2020 på 3,8 pct. at blive afløst af vækst på 2,8 pct. i 2021. I 2022 skønnes genopretningen at fortsætte med vækst i BNP på 3,1 pct., jf. figur 4.1.

Figur 4.1

BNP

Mia. kr. (2010-priser, kædede værdier)

Mia. kr. (2010-priser, kædede værdier)

Anm.: De vandrette stiplede linjer angiver gennemsnit for året.

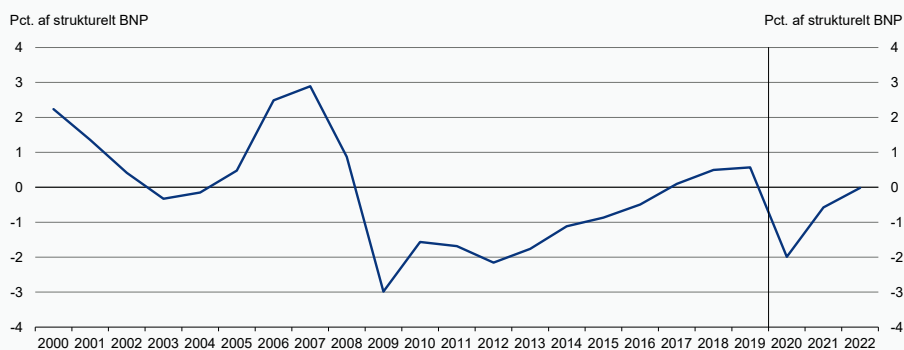
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Det forventede vækstforløb frem mod 2022 indebærer en gradvis indsnævring af outputgabet. Outputgabet er et mål for presset på økonomiens ressourcer i forhold til en konjunkturneutral situation, hvor der er en stabil pris- og lønudvikling. Efter et stort fald i

år forventes outputgabet at være omtrent lukket igen i 2022. Dermed er der udsigt til en betydeligt hurtigere genopretning i outputgabet sammenlignet med årene efter finanskrisen i 2009, *jf. figur 4.2*.

Figur 4.2

Outputgab

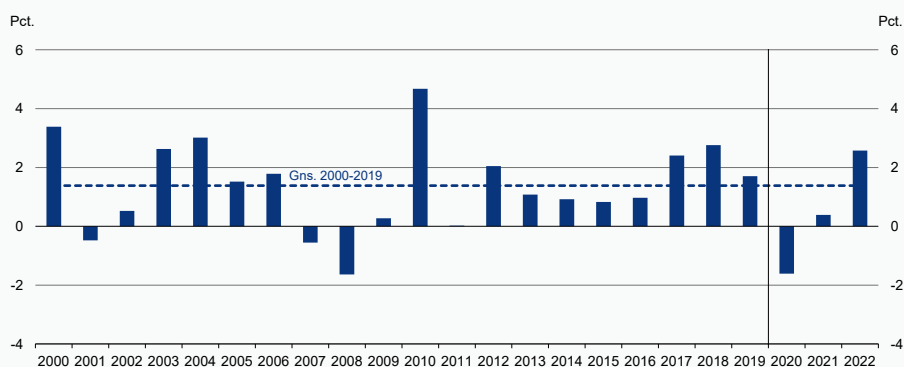

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

De store konjunkturudsving afspejles også i timeproduktiviteten, *jf. figur 4.3*. I år vurderes dårligere vilkår for produktion at have medført et betydeligt dyk i virksomhedernes produktivitet – opgjort som værditilvækst (BVT) pr. arbejdstime – og der ventes kun en svag bedring i 2021. Det skal blandt andet ses i sammenhæng med, at lønkompen-sationsordningen har muliggjort, at mange virksomheder har kunnet beholde medarbejdere, men med færre præsterede timer.

Figur 4.3

Real timeproduktivitetsvækst i privat sektor

Anm.: Timeproduktiviteten er opgjort som reelt BVT pr. præsteret arbejdstime.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

I takt med genopretningen skønnes væksten i produktiviteten at tage til igen. I 2022 ventes en produktivitetsvækst på godt 2½ pct., hvilket er over det historiske gennemsnit siden årtusindskiftet og skal ses i lyset af den lave produktivitetsvækst i 2020 og 2021.

Forskellig udvikling på tværs af erhverv

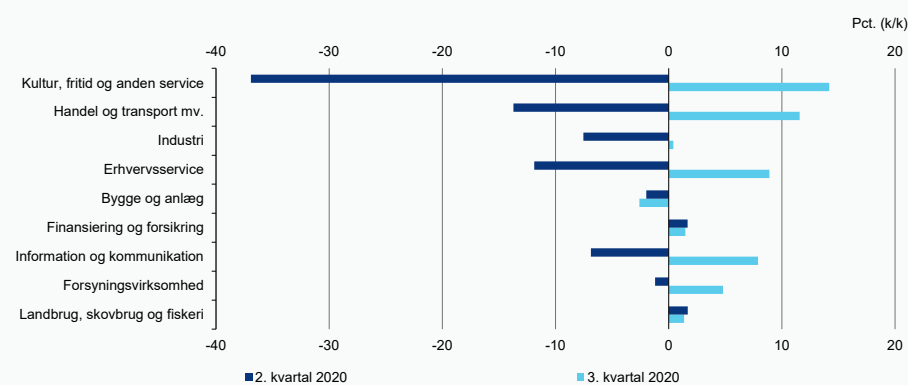
På tværs af erhverv har der været store forskelle både i forhold til størrelsen af det initiale tilbageslag i april og maj og i forhold til styrken af den efterfølgende genopretning.

Coronapandemien har især påvirket de serviceerhverv, som indebærer tæt kontakt med kunder. Tilbageslaget i foråret for denne branche var historisk stort, og selvom der efterfølgende har været klar bedring, skønnes branchens værdiskabelse (BVT) at være faldet 5 pct. for året som helhed. I takt med fremgang i den indenlandske efterspørgsel forventes serviceerhvervenes samlede værdiskabelse at blive genoprettet frem mod 2022, så værdiskabelsen til den tid er godt 2 pct. højere end i 2019.

I foråret blev industrien mindre hårdt ramt end mange serviceerhverv, men branchen har efterfølgende ikke udvist samme tegn på genopretning, *jf. figur 4.4*. For 2020 som helhed vurderes industrien at være næsten lige så hårdt ramt på produktionen som serviceerhvervene under ét. Da industrien er mere afhængig af udviklingen i udlandet, skønnes genopretningen frem mod 2022 at være lidt mere træg sammenlignet med fremgangen i serviceerhvervene som helhed.

Figur 4.4

Real BVT-vækst i udvalgte brancher

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Byggeriet vurderes i modsætning til de fleste andre erhverv at være vokset moderat i 2020, hvilket skal ses i lyset af stigende beskæftigelse og pæn aktivitet på boligmarkedet samt investeringer i bygninger og anlæg, som blandt andet er afledt af en række politiske tiltag, *jf. kapitel 3*. Værditilvæksten i byggeriet vurderes at vokse yderligere frem mod 2022 og nå et niveau, der er godt 6 pct. højere end i 2019.

Et særligt forhold gør sig gældende for landbruget, der omfatter avl af mink, *jf. boks 4.1*.

Boks 4.1

Minkavl i Danmark

For at mindske spredning af coronavirus er den danske bestand af mink blevet slået ned, og der indføres midlertidigt forbud mod minkavl i Danmark frem til udgangen af 2021. Det har direkte økonomiske konsekvenser for ejere af minkfarme og deres medarbejdere. Hertil kommer afledte effekter via forsyningskæder, fx i form af foder-leverandører, og aftagere af minkavlernes produktion, fx auktionshuset København Fur.

Ifølge Danmarks Statistik var der i 2019 knap 800 minkfarme (heltidsbedrifter), som beskæftigede knap 3.000 personer. Bedrifter med pelsdyrproduktion (ikke kun mink) fordelte sig med godt 30 pct. i både Nordjylland og Vestjylland. Herefter fulgte Sydjylland med knap 25 pct. af bedrifterne. Østjylland og Sjælland (ekskl. Region Hovedstaden) havde hver omtrent 5 pct. af pelsdyrbedrifterne.

Produktionen af pelsskind har siden 2012 udgjort en gradvist mindre andel af dansk økonomi. I 2012 toppede produktionsværdien på godt 9½ mia. kr., hvilket i 2019 var reduceret til godt 2½ mia. kr. I samme periode er værdien af eksporten af pelsskind faldet fra knap 11 mia. kr. til knap 5 mia. kr. (inkl. videresalg af importerede skind), *jf. figur a*. I 2019 udgjorde eksporten af pelsskind knap 0,5 pct. af samlet dansk eksport.

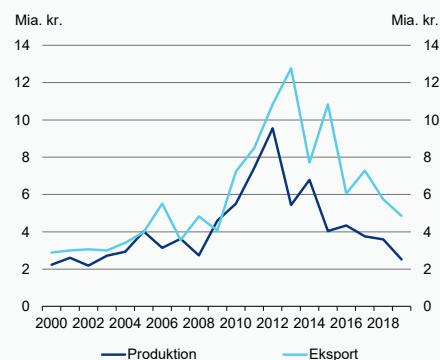
Nedgangen i værdien af den danske minkavl skal blandt andet ses i lyset af større konkurrence fra udlandet, som har ført til faldende priser. Således var antallet af eksporterede skind større i 2019 end i 2012, men prisen pr. skind var betydeligt lavere. Det har bidraget til, at de danske heltidsbedrifter i gennemsnit leverede et negativt driftsresultat i tre ud af de fire år fra 2016 til 2019, *jf. figur b*.

Følgeerhvervene i forsyningskæden påvirkes også af det midlertidige forbud mod minkpelsproduktion. Der er ikke detaljerede beskrivelser af andre branchers leverancer til produktionen af pelsskind. Men for den samlede branche landbrug og gartneri var de tre største indenlandske leverandører af vareinput i 2017 anden fødevarerindustri, andre virksomheder inden for landbrug og gartneri samt engroshandel. Negative følgevirkninger i forsyningskæder som følge af bortfald af minkpelsproduktion må derfor forventes at vedrøre disse brancher. Hertil kommer tab hos virksomheder, der aftager mink, fx beklædningsindustri og auktionshuse.

Den samlede økonomiske effekt af nedgangen af minkpelsproduktionen i Danmark er vanskelig at anslå, både på kort og langt sigt. På kort sigt skal det med i den samlede vurdering, at minkavlerne vil blive erstattet for deres tab, hvilket vil understøtte forbrugsmulighederne samt eventuelt have afledte effekter på efterspørgslen i form af investeringer i tilpasninger af produktionsapparatet.

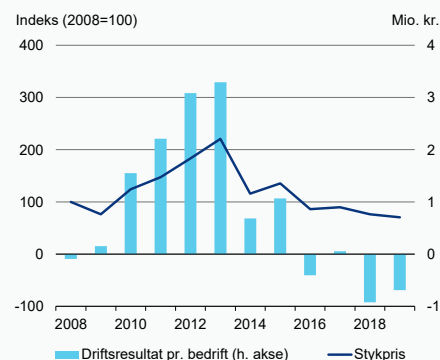
Figur a

Produktion og eksport af pelsskind

Figur b

Pris på pelsskind og driftsresultat

Anm.: I figur b vises den implicite stykpris, som er forholdet mellem antal eksporterede pelsskind af mink og værdien af eksporten. Driftsresultatet pr. bedrift er for konventionel pelsdyravl, dvs. ikke kun mink.

Kilde: Danmarks Statistik (2020), Fakta om minkbranchen i Danmark, Danmarks Statistik og egne beregninger.

Dansk industri er mindre hårdt ramt i international kontekst

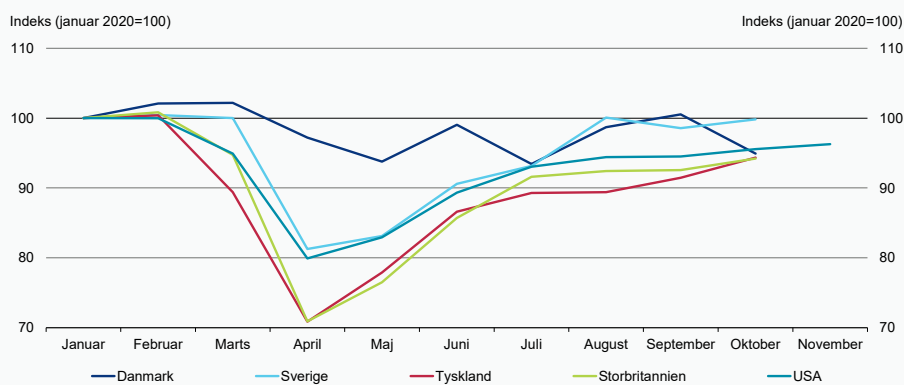
Dansk industri har ligesom resten af økonomien oplevet stor nedgang i efterspørgsel og produktion. Sammenlignet med udlandet har industrien herhjemme imidlertid været mindre påvirket af coronakrisen. Det skal både ses i lyset af, hvordan de enkelte industribrancher har klaret sig i Danmark, og af sammensætningen af dansk industri.

Under tilbageslaget i foråret faldt industriproduktionen markant på tværs af lande. Især i Tyskland og Storbritannien var industriproduktionen i april betydeligt lavere end i januar. I andre lande har tilbageslaget også været betydeligt, men dog lidt mindre. Det gælder fx i Sverige og USA.

Dansk industriproduktion skiller sig i den sammenhæng betydeligt ud ved i hele perioden at have ligget noget tættere på niveauet fra januar, *jf. figur 4.5*.

Figur 4.5

Industriproduktion i udvalgte lande i 2020

Anm.: Industriproduktionen er ekskl. råstofindvinding og energiforsyning mv.

Kilde: Macrobond og egne beregninger.

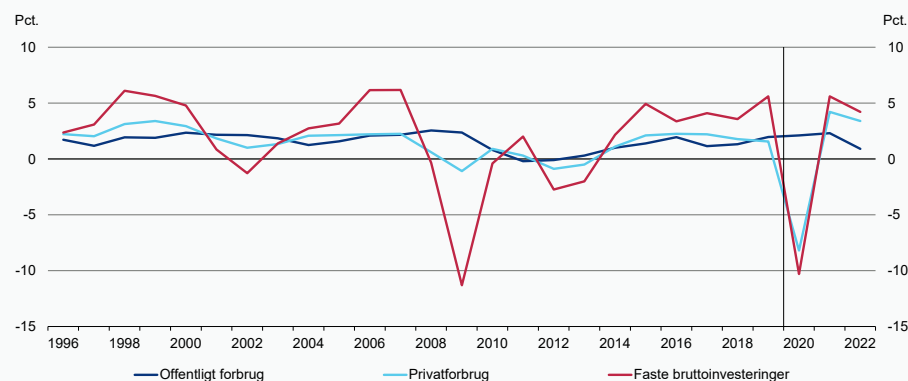
Industriproduktionen er typisk forholdsvis konjunkturfølsom. Det skal ses i lyset af, at store dele af industriens produktion er rettet mod investeringer, som historisk har udvist væsentligt større udsving end det private og offentlige forbrug.

Dette karakteristika ses tydeligt for EU27 under finanskrisen i 2009, men også i andre perioder var udsvingene i investeringsvæksten betydeligt større, fx 1996-2002, *jf. figur 4.6*.

Brancher, der producerer investeringsgoder, vil altså ofte blive hårdere ramt af et konjunkturtilbageslag end brancher, der producerer forbrugsgoder såsom fødevarer.

Figur 4.6

Årlig realvækst i udvalgte dele af efterspørgslen i EU27-landene

Anm.: 2020-2022 er skøn fra EU-Kommissionens efterårsprognose.

Kilde: EU-Kommissionen, European Economic Forecast, november 2020, Eurostat og egne beregninger.

Det aktuelle tilbageslag adskiller sig fra det sædvanlige mønster, idet der ventes et historisk stort fald i privatforbruget blandt EU-landene, så privatforbruget og investeringerne oplever omtrent lige stor tilbagegang (målt i pct.). EU-Kommissionen peger på, at det overvejende skyldes nedgang i forbruget af tjenester samt varige forbrugsgoder. Investeringerne i EU27 vurderes også at være aftaget i år – i omtrent samme omfang som i 2009 under finanskrisen.

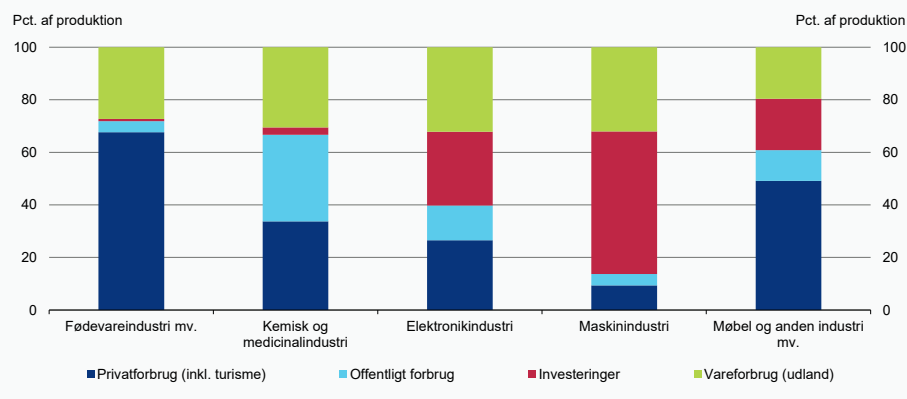
Det har betydning for de danske industrivirksomheders afsætningsmuligheder. Ser man på de store danske industribrancher, er fx elektronikindustri og maskinindustri eksempler på brancher, hvor store dele af produktionen går til investeringer enten i Danmark eller i udlandet, jf. figur 4.7. I 2019 udgjorde elektronikindustrien 6 pct. af industriens produktion (målt ved BVT), mens den tilsvarende andel for maskinindustrien var knap 18 pct.

Danmark er imidlertid kendetegnet ved at have mange store industribrancher, der i højere grad er rettet mod privatforbruget. Det gælder fx fødevarerindustrien, som ikke er særligt konjunkturfølsom, men også møbel og anden industri mv. Fødevarerindustrien stod for knap 11 pct. af produktionen i industrien i 2019, mens møbel og anden industri mv. udgjorde godt 6 pct.

Branchen kemisk og medicinalindustri skiller sig ud ved at være storleverandør til offentligt forbrug herhjemme eller i udlandet. Et nærmere kig bag tallene afslører, at det mere specifikt er medicinalindustrien, der leverer til offentligt forbrug i Danmark. Til sammen udgjorde kemisk og medicinalindustri knap 34 pct. af industriens BVT i 2019, hvoraf medicinalindustrien alene stod for knap 28 pct. Til sammenligning udgjorde medicinalindustrien i Tyskland kun godt 3 pct. af den tyske industri i 2017.

Figur 4.7

Endelig anvendelse for de største danske industribranchers produktion, 2015

Anm.: Estimeret ud fra globale input-output tabeller. Dækker både indenlandsk og udenlandsk efterspørgsel. For vareleverancer til andre danske virksomheder er det antaget, at vareforbruget følger med anvendelsen. De andele af branchernes produktion, der går til vareforbrug i udenlandske virksomheder, leveres i sidste ende også til enten forbrug eller investeringer. De viste andele undervurderer derfor den reelle afhængighed af de enkelte endelige efterspørgselskomponenter. *Fødevareindustri mv.* dækker over føde-, drikke- og tobaksvarerindustri. *Møbel og anden industri mv.* dækker blandt andet over fremstilling af legetøj.

Kilde: OECD (ICIO) og egne beregninger.

Medicinalindustri er både i Danmark og udlandet én af de industrisektorer, der typisk ikke bliver så hårdt ramt af et tilbageslag. Den forholdsvis store medicinalindustri er derfor i høj grad med til at holde hånden under den samlede danske industriproduktion.

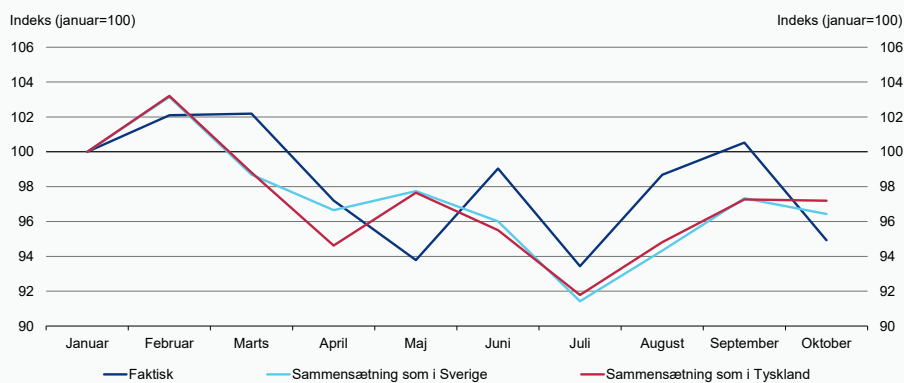
I det lys afspejler den særsigt gode udvikling i Danmark altså blandt andet, at den danske industri har en anden sammensætning end mange andre lande. Det har betydning for, hvordan konjunktursving og økonomiske tilbageslag påvirker udviklingen i sektoren.

For at illustrere betydningen af den danske industrisammensætning kan man opgøre udviklingen i industriproduktion i 2020 med udgangspunkt i en anden sammensætning af industrien, men med samme udvikling i de enkelte industribrancher. Alternative forløb baseret på industrisammensætningen i Sverige og Tyskland ville overordnet have resulteret i lavere industriproduktion, jf. figur 4.8.

De beregnede alternative forløb understreger dog også, at sammensætningen af industrien ikke er hele forklaringen på den relativt bedre udvikling i industriproduktionen i Danmark end i udlandet. Forskelle i udviklingen i de enkelte industribrancher har også spillet en rolle.

Figur 4.8

Dansk industriproduktion i 2020 med anden sammensætning af industribrancher

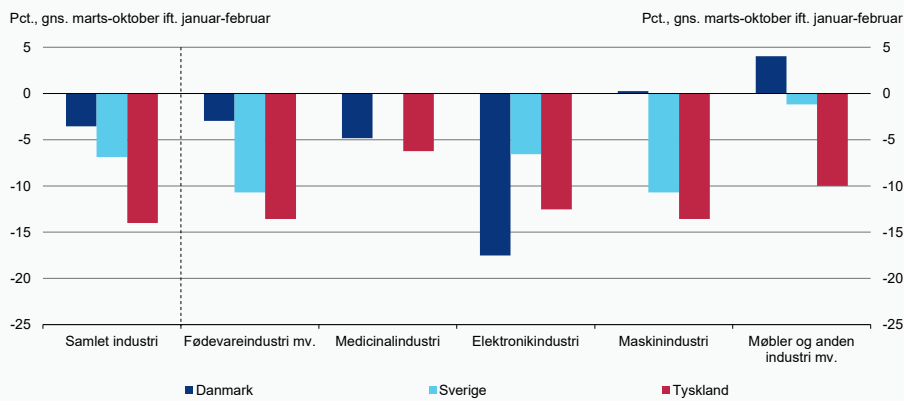
Anm.: Da Sverige ikke offentliggør fordelingen mellem kemisk og medicinalindustri, er det beregningsteknisk forudsat, at den svenske fordeling svarer til gennemsnittet af Danmarks og Tysklands. Fordelingen har dog ingen betydning for det overordnede resultat.

Kilde: Danmarks Statistik, OECD og egne beregninger.

Sammenligner man branche for branche med Sverige og Tyskland, skiller Danmark sig ud ved at have en mere robust udvikling i produktionen i fødevarerindustri mv. samt møbler og anden industri, der blandt andet dækker fremstilling af legetøj, jf. figur 4.9.

Figur 4.9

Produktion i udvalgte industribrancher, 2020

Anm.: Der er ikke tal for medicinalindustrien for Sverige. *Fødevarerindustri mv.* dækker over føde-, drikke- og tobaksvarerindustri.

Kilde: Macrobond og egne beregninger.

Den største forskel ses i maskinindustrien, der i Danmark har formået at holde produktionen oppe på niveauet før coronakrisen. Det skal formentlig ses i lyset af, at dansk ma-

skinindustri – modsat i både Sverige og Tyskland – ikke er særligt udsat over for udviklingen i bilindustrien. Omvendt har produktionsnedgangen i den danske elektronikindustri været lidt større end i Sverige og Tyskland.

4.2 Erhvervsinvesteringer

Virksomhederne investerer for over 300 mia. kr. årligt i at vedligeholde og udbygge deres produktionsapparat. Det kan fx være reparationer af eksisterende bygninger, maskiner og lignende, og det kan være nyinvesteringer, eksempelvis i transportmidler, maskiner, ny software eller et patent, med henblik på at øge produktionskapaciteten. Udviklingen i erhvervsinvesteringerne er blandt andet stærkt afhængig af virksomhedernes vurdering af både den aktuelle og den fremtidige efterspørgsel.

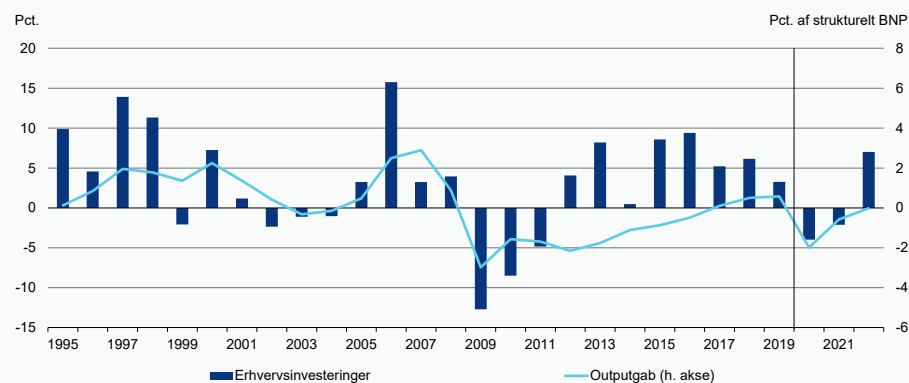
Selvom coronakrisen har ramt økonomien hårdt, er investeringerne frem til 3. kvartal 2020 faldet forholdsvis lidt. Efterårets og vinterens udvikling i coronapandemien herhjemme og i udlandet har imidlertid skabt ny usikkerhed og forventes at forsinke genopretningen i efterspørgslen. Det gælder ikke mindst på de danske eksportmarkeder, *jf. kapitel 7*. Det dæmper sammen med en aktuelt lav kapacitetsudnyttelse forventningerne til investeringerne den nærmeste tid.

Frem mod 2022 skønnes coronapandemien imidlertid at udgøre en gradvist mindre barriere for genopretningen. Sammen med forbedrede afskrivningsmuligheder for investeringer i 2021 og 2022, som er en del af aftalen om en grøn skattereform fra december 2020, styrker det investeringerne.

På den baggrund lægges det til grund, at der igen vil være fremgang i investeringerne i løbet af næste år og ind i 2022. På årsniveau skønnes investeringerne at vokse med 7 pct. i 2022 efter et fald på 4 pct. i år og godt 2 pct. næste år, *jf. figur 4.10*. Dermed vil investeringerne i 2022 være tilbage på omtrent samme niveau som i 2019.

Figur 4.10

Vækst i erhvervsinvesteringer og outputgab

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

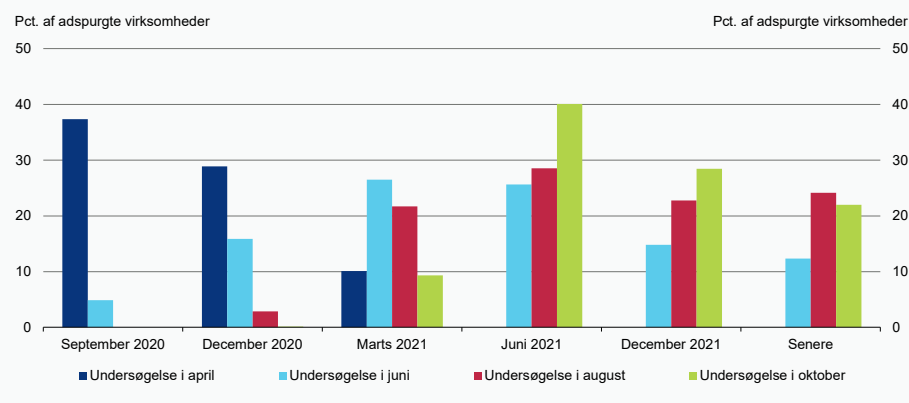
Investeringerne stiger typisk, i takt med at kapacitetsudnyttelsen øges, og virksomhederne får brug for at udvide produktionskapaciteten. Derfor skal udviklingen i investeringerne ses i sammenhæng med den forventede indsnævring af outputgab, som er et mål for kapacitetsudnyttelsen.

I den forløbne del af året har høj usikkerhed som følge af coronakrisen holdt investeringer tilbage både herhjemme og i udlandet. Indtil videre har det navnlig påvirket investeringer i materielle aktiver såsom transportmidler og maskiner, der hurtigere kan sættes på pause end fx større bygge- og anlægsprojekter, hvor investeringerne derfor typisk reagerer med en vis forsinkelse.

Usikkerhed kan reducere investeringerne i en længere periode, fordi virksomheder ud fra et forsigtighedsprincip holder igen og udskyder investeringer, indtil fremtidsudsigterne er bedre.¹ Virksomhedernes forventninger til, hvornår situationen er normaliseret, er i stigende grad blevet udskudt i løbet af 2020. De mere pessimistiske forventninger afspejles blandt andet i en undersøgelse blandt britiske virksomheder. Hvor en stor del af virksomhederne i foråret ventede, at pandemien ville blive kortvarig og overstået i løbet af 2020, var forventningen i efteråret i langt overvejende grad, at pandemiens virkninger rækker frem til sommeren 2021 eller længere, *jf. figur 4.11*.

Figur 4.11

Forventet afslutningsdato på periode med coronarelateret usikkerhed blandt britiske virksomheder

Kilde: OECD, *Economic Outlook nr. 108*, december 2020.

Usikkerhed trækker dermed ned. Omvendt understøttes erhvervsinvesteringerne fremadrettet af den forventede genopretning i efterspørgslen, en gradvis bedre inddæmning af coronasmitten og politiktiltag, herunder navnlig investeringsvinduet, som er besluttet med aftale om grøn skattereform, og som indebærer, at afskrivningsgrundlaget for private investeringer i driftsmidler foretaget frem til udgangen af 2022 øges med 16 pct.

¹ Se fx Danmarks Nationalbank (2020): Uncertainty and the real economy: Evidence from Denmark, No. 165.

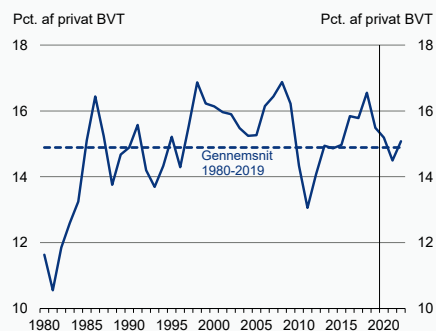
Forventningen om en forholdsvis kraftig vækst i investeringerne i 2022 skal også ses i sammenhæng med, at danske virksomheder generelt var velpolstrede, da krisen ramte, jf. nedenfor. Det styrker tiltroen til, at investeringsaktiviteten relativt hurtigt kan begynde at stige igen, når situationen bedres.

Den overordnede udvikling i investeringerne dækker over forskelligartede forløb for de forskellige typer af investeringer.

Investeringerne i materielle og immaterielle aktiver, som består af investeringer i ICT-udstyr, maskiner, transportmidler samt intellektuelle rettigheder som patenter mv., har indtil videre reageret forholdsvis kraftigt på coronakrisen. Disse investeringer ventes at aftage med knap 6½ pct. i år og ca. ¾ pct. næste år, hvorefter der skønnes en solid vækst på 9 pct. i 2022. Udviklingen gennem 2021 og 2022 understøttes af investeringsvinduet, som gør det fordelagtigt at fremrykke investeringer i driftsmidler. Efter et dyk i investeringskvoten ventes denne igen at ligge omtrent på det historiske gennemsnit i 2022, jf. figur 4.12.

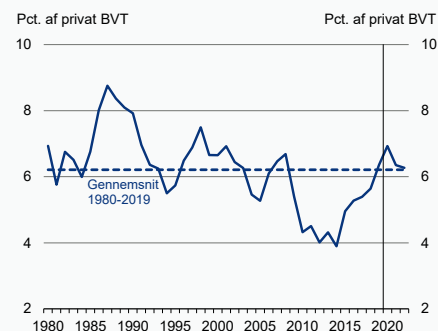
Figur 4.12

Investeringskvote for materielle og immaterielle investeringer

Figur 4.13

Investeringskvote for bygge og anlægsinvesteringer

Anm.: Investeringskvoterne (brutto) er opgjort som henholdsvis private materielle og immaterielle investeringer og bygge- og anlægsinvesteringer i forhold til BVT i den private sektor ekskl. boligbenyttelse i årets priser.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Bygge- og anlægsinvesteringerne er vokset kraftigt i de seneste år med en gennemsnitlig årlig vækst på ca. 12½ pct. i 2015-2019, og investeringerne på dette område er indtil videre relativt uberørte af coronakrisen. De ventes dog at blive påvirket med en vis forsinkelse, og kombineret med det aktuelt relativt høje investeringsniveau forventes investeringskvoten for bygge- og anlægsinvesteringer at aftage, så den omtrent svarer til det historiske gennemsnit i 2021 og 2022, jf. figur 4.13. På den baggrund er der udsigt til en vækst i bygge- og anlægsinvesteringerne på knap 2 pct. i år og et fald på 5 pct. til næste år, mens investeringerne ventes at vokse med 2½ pct. i 2022. Investeringer i Femern Bælt-forbindelsen og energinettet understøtter bygge- og anlægsinvesteringerne især i 2021.

Virksomhedernes finansielle tilstand var god før coronakrisen

Virksomhedernes sundhedstilstand forud for coronakrisen har betydning for, hvor modstandsdygtige de er i forhold til at imødegå tilbageslaget. Har virksomheder fx en stor egenkapital og betydelige likviditetsreserver, står de alt andet lige bedre til at tackle en periode med lavere indtjening. Det har betydning for, hvor hårdt investeringerne bliver ramt, og hvor hurtigt de kan komme op i gear igen.

Her står danske virksomheder forholdsvis stærkt efter en årrække med konsolidering, så virksomhederne under ét var relativt velpolstrede, da coronakrisen ramte.

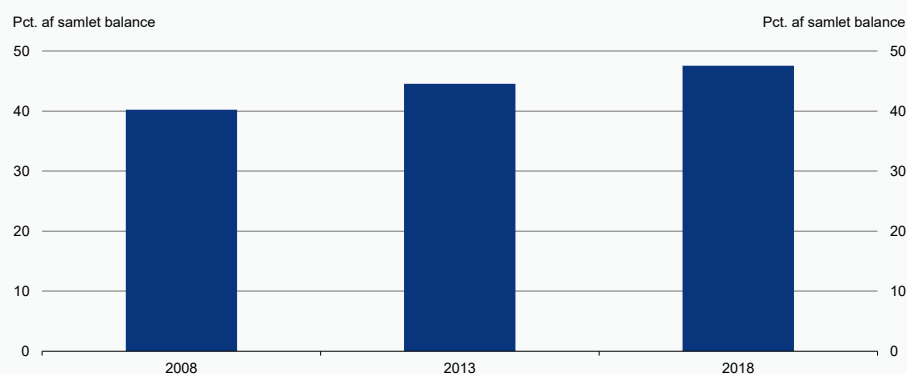
Det kommer blandt andet til udtryk ved store opsparingsoverskud (nettofordringsherværelse) i de ikke-finansielle virksomheder, som gennem de seneste år har ligget på 5-10 pct. af bruttoværditilvæksten. De store opsparingsoverskud har endvidere fundet sted, samtidig med at investeringerne er vokset betydeligt.

Det kommer også til udtryk i en højere egenkapital. Egenkapitalen er værdien af en virksomheds samlede aktiver fratrukket virksomhedernes gæld. Fra 2008 til 2018 er virksomhedernes egenkapital øget med godt 7 pct.-point, så egenkapitalen i 2018 udgjorde 47½ pct. af virksomhedernes samlede aktiver, *jf. figur 4.14*. I de fleste brancher udgjorde egenkapitalen en højere andel af virksomhedernes samlede værdi end i årene før finanskrisen.

En højere egenkapital øger modstandskraften i forhold til at kunne modstå tab og styrker adgangen til og vilkårene for lånefinansiering.

Figur 4.14

Virksomhedernes egenkapital

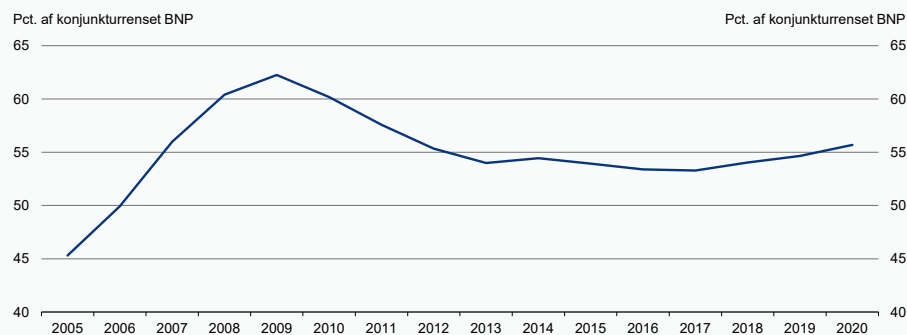

Anm.: Opgjort ifølge regnskabsstatistikken, som er ekskl. landbrug, fiskeri, pengeinstitutter, forsikring mv.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Samtidig er virksomhedernes lån i penge- og realkreditinstitutter som andel af (konjunkturrenset) BNP faldet. Udlånet toppede under finanskrisen i 2009, og trods en moderat stigning i de seneste år ligger udlånet betydeligt lavere i 2020, *jf. figur 4.15*. En mulig medvirkende årsag til det lavere udlån er, at virksomhedernes investeringer i immaterielle aktiver er steget betydeligt over de senere år. Immaterielle aktiver kan være mindre velegnede som sikkerhed for lån, blandt andet fordi de kan være sværere at omsætte og vanskeligere at værdifastsætte end fysiske aktiver som fx bygninger og maskiner.

Figur 4.15

Udlån fra penge- og realkreditinstitutter til ikke-finansielle selskaber

Anm.: 2020 er beregnet på baggrund af udlån i januar-oktober og skøn for konjunkturrenset BNP. Virksomheder kan ud over lån i penge- og realkreditinstitutter også slufte obligationsgæld og låne i udlandet.
Kilde: Danmarks Nationalbank, Danmarks Statistik og egne beregninger.

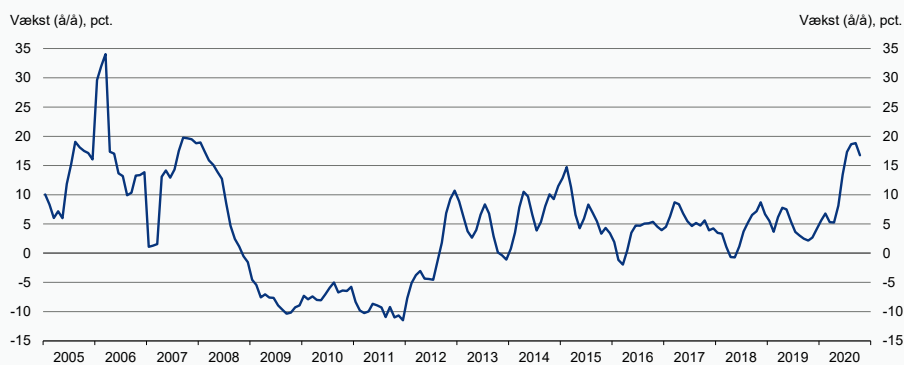
Danske virksomheder har indtil videre heller ikke øget deres låntagning under corona-krisen i samme grad, som det er tilfældet i en række andre lande.² Udlånsvæksten fra penge- og realkreditinstitutter til virksomhederne er aftaget fra 3,9 pct. i februar til 2,0 pct. i oktober i Danmark (målt i forhold til samme måned året forinden), mens udlånsvæksten i euroområdet er tiltaget fra 1,5 pct. i februar til 5,2 pct. i oktober.

Det vidner sammen med den store egenkapital om en relativt høj grad af polstring hos danske virksomheder. Samtidig er virksomhedernes indlån i de danske banker under ét steget betydeligt i løbet af 2020, *jf. figur 4.16*. Det hænger blandt andet sammen med øget forsigtighed, men indikerer også, at virksomhederne set under ét fortsat har betydelig likviditet til rådighed.

² R. Jensen m.fl. (2020), Mindre lånebehov i danske virksomheder end i europæiske under corona, Analyse, Danmark Nationalbank.

Figur 4.16

Ikke-finansielle selskabers indlån i pengeinstitutter

Anm.: Årlig vækst beregnet på baggrund af trekvartalers glidende gennemsnit.

Kilde: Danmarks Nationalbank og egne beregninger.

Udviklingen skal ses i sammenhæng med de betydelige tiltag, der er gennemført for at understøtte virksomhedernes likviditet, herunder udskydelse af betalingsfrister for personskatter og moms, mulighed for momsån mv. samt kompensationsordningerne til dækning af blandt andet faste omkostninger og løn.

Analysen har vist, at likviditet generelt spiller en vigtig rolle for virksomheders risiko for at gå konkurs. Størrelsen af egenkapitalen har også betydning.³ Antallet af konkurser har foreløbigt været stabilt i Danmark under coronakrisen, men manifesterer sig også normalt med en vis forsinkelse, jf. boks 4.2.

³ Se fx Rapport fra den økonomiske ekspertgruppe vedrørende udfasning af hjælpepakker, maj 2020.

Boks 4.2**Konkurser har holdt sig på et lavt niveau, men vil kunne stige senere i krisen**

Antallet af konkurser i Danmark har indtil videre været lavt under coronakrisen. Det skal ses i lyset af, at konkurser normalt manifesterer sig med en vis forsinkelse og således typisk først viser sig noget henne i et økonomisk tilbageslag, jf. figur a. Samtidig adskiller tilbageslaget under coronakrisen sig også fra tidligere kriser, blandt andet ved et meget kraftigt, men kortvarigt, dyk. Samtidig har hjælpepakker og statslige lånegarantier holdt hånden under virksomhedernes likviditet og dermed reduceret risikoen for konkurser.

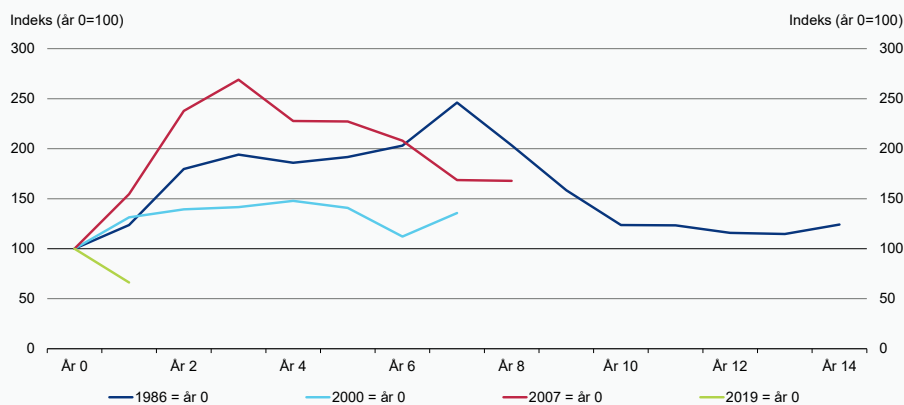
De virksomheder, der hidtil er gået konkurs under coronakrisen, havde i overvejende grad økonomiske problemer forud for krisen ifølge en analyse fra Finans Danmark.¹ Det er på linje med tidligere analyser, der også har påvist, at især manglende likviditet spiller en stor rolle for virksomhedernes risiko for at gå konkurs.

Antallet af konkurser har været højere inden for rejsebranchen og hoteller i marts-november i år i forhold til samme periode sidste år. Inden for blandt andet restaurationsbranchen har der været færre konkurser. Efter årets og vinterens udvikling i coronapandemien kan påvirke antallet af konkurser fremadrettet.

Flere internationale organisationer har på baggrund af virksomhedsdata vurderet, at coronakrisen kan forventes at påvirke virksomhedernes finansielle tilstand, herunder risikoen for konkurser. IMF har blandt andet vurderet, at et nedlukningsscenarie af otte ugers varighed i et land (fuldt ophør af omsætning) kan betyde, at yderligere ca. 3-6 pct. af et lands små og mellemstore virksomheder kommer i likviditets- eller solvensmæssige problemer sammenlignet med en situation uden corona.²

Konkursrisikoen i Danmark vurderes dog i flere studier at være mindre end i en række andre lande. En analyse fra BIS (Bank for International Settlements) lavet på baggrund af størrelsen af det økonomiske tilbageslag og indikatorer for konkursrisiko peger eksempelvis på, at antallet af konkurser kan stige med 15-30 pct. i en række avancerede økonomier. Stigningen ventes dog at være markant mindre i Danmark på ca. 5 pct.³

Nationalbanken har ligeledes fundet, at små og mellemstore virksomheder i Danmark potentielt er mere robuste end i flere andre lande, blandt andet fordi de generelt har større likviditetsreserver og derved kan klare en længere periode uden indtjening.⁴

Figur a**Konkurser under tidligere og det nuværende økonomiske tilbageslag**

Anm.: Konkurs under nuværende tilbageslag er beregnet på baggrund af de første 11 måneder af 2019 og 2020.

1) *Få konkurser siden coronakrisen ramte*, Finans Danmark, 13. oktober 2020.

2) IMF, *World Economic Outlook*, oktober 2020.

3) R. Banerjee m.fl. (2020): *The outlook for business bankruptcies*, BIS Bulletin nr. 30, Bank for International Settlements.

4) R. Jensen m.fl. (2020): *Mindre lånebehov i danske virksomheder end i europæiske under corona*, Analyse, Danmarks Nationalbank.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Betydelig forskel på tværs af virksomheder

Selvom danske virksomheder under ét havde et godt finansielt udgangspunkt før krisen, kan der være betydelige forskelle mellem de enkelte brancher og virksomheder. Med afsæt i Danmarks Statistiks registre over virksomhedernes regnskaber, kan der identificeres væsentlige forskelle i de finansielle nøgletal på tværs af brancher og virksomheder. Der er blandt andet en høj grad af heterogenitet i forhold til virksomhedernes likviditet og egenkapital.

Godt 60 pct. af virksomhederne havde i 2017 likviditetsreserver, der kunne række i mindst to måneder. Likviditetsreserven er den periode, hvor virksomheden kan dække de faste omkostninger, herunder udgifter til lønninger mv., alene ud fra deres likvide beholdning og altså uden indtjening. Jo højere likviditetsreserven er, desto mindre er risikoen – alt andet lige – for, at virksomheden må gå i betalingsstandsning.

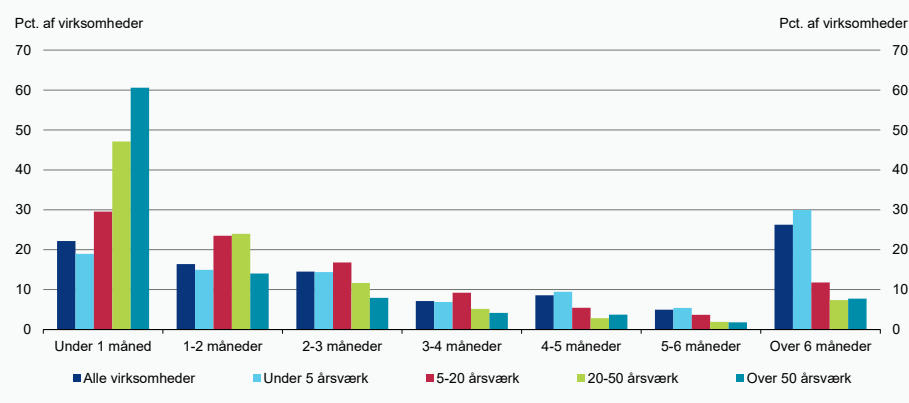
Under normale omstændigheder vil en likviditetsreserve på to måneder oftest være tilstrækkelig til at dække virksomhedernes behov i en længere periode, selv hvis der skulle opstå et begrænset fald i omsætningen.

En likviditetsreserve på to måneder er samtidig ikke ensbetydende med, at virksomheden må lukke ned efter to måneder uden omsætning. Der er andre kilder til finansiering, herunder egenkapital og ekstern finansiering via fx pengeinstitutter.

Mindre virksomheder har generelt lidt større likviditetsreserver end store virksomheder med mange ansatte. Det er således knap 30 pct. af virksomhederne med 5-20 ansatte, som har en likviditetsreserve, der kan dække mindre end én måneds faste omkostninger, mens den tilsvarende andel for virksomheder med mere end 50 ansatte er godt 60 pct., jf. figur 4.17.

Figur 4.17

Fordeling af likviditetsreserve efter virksomhedsstørrelse i 2017

Anm.: Likviditetsreserven er opgjort som antal måneder, virksomhedernes likvide beholdninger kan dække de faste omkostninger. Se boks 4.4 for nærmere om datagrundlaget.

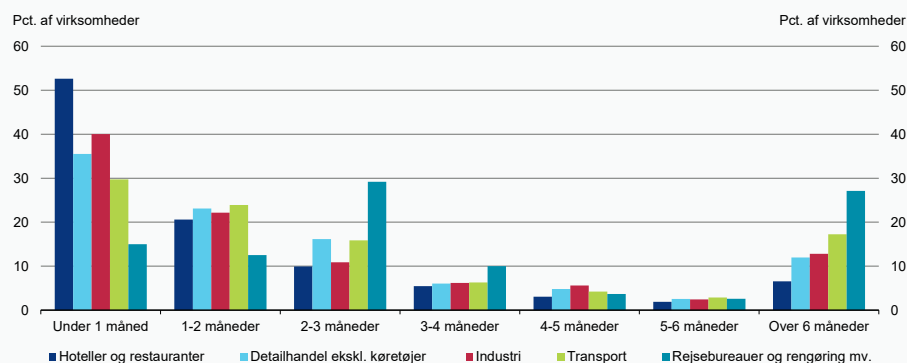
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Det skal ses i sammenhæng med, at mindre virksomheder ofte har mere svingende indtjening og kan have sværere ved at rejse ekstern finansiering end store virksomheder, hvorfor det kan være nødvendigt med en større likviditetsreserve. Samtidig kan små virksomheder i højere grad være afhængige af større enkeltbetalinger fra kunder.

Der er også store forskelle mellem brancherne i forhold til størrelsen af likviditetsreserver. Der synes at være en tendens til, at likviditeten målt i forhold til de faste omkostninger generelt er lavere i en række servicebrancher. Eksempelvis har mere end 50 pct. af virksomhederne inden for branchen hoteller og restauranter likviditetsreserver, der dækker mindre end én måned. Det er en væsentligt større andel end for de øvrige brancher, *jf. figur 4.18*.

Figur 4.18

Likviditetsreserver i udvalgte brancher i 2017

Anm.: Ejendomshandel, vidensservice samt information og kommunikation, som har de højeste likviditetsreserver, er ikke med, ligesom bygge og anlæg, engroshandel og handel med biler er udeladt. Se boks 4.4 for nærmere om datagrundlaget.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Det kan dog ikke umiddelbart tolkes som, at disse brancher så nødvendigvis er mere sårbare. En lav likviditetsreserve kan fx dække over, at virksomheden har valgt at investere en større del af overskuddet eller at nedbringe gæld i stedet for at have en likvid beholdning. Forskellene skal også ses i sammenhæng med, at de faste omkostninger i nogle brancher udgør en væsentlig større andel af de samlede udgifter. Det er fx tilfældet i brancher med større udgifter til husleje og løn, hvilket blandt andet gælder for hoteller og restauranter. Her har kompensationsordningerne til dækning af faste omkostninger og lønudgifter understøttet virksomhederne under coronakrisen, *jf. boks 4.3*.

Boks 4.3**Branchernes anvendelse af kompensationsordninger**

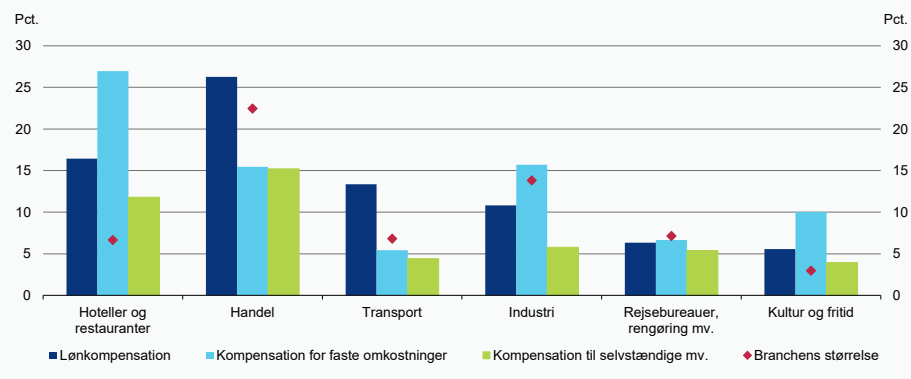
Der er etableret en række kompensationsordninger for erhvervslivet under coronakrisen med henblik på at understøtte virksomhedernes muligheder for at stå krisen igennem. Det gælder blandt andet lønkompensationsordningen, kompensationsordningen for virksomheders faste omkostninger, kompensationsordningen for selvstændige og kompensationsordningen for freelancere, kombinatorer mv.

Der er frem til den 14. december 2020 udbetalt i alt ca. 12,7 mia. kr. under lønkompensationsordningen, ca. 7,4 mia. kr. i kompensation for virksomheders faste omkostninger og ca. 5,9 mia. kr. i kompensation til selvstændige og freelancere mv. Ikke alle sager er færdigbehandlede endnu, og der forventes yderligere udbetalinger. På baggrund af de seneste smittedæmpende tiltag er den generelle lønkompensationsordning fra den 9. december blevet genindført i hele landet, ligesom de generelle hjælpepakker, herunder kompensation for faste omkostninger, er blevet åbnet for hele dansk erhvervs- og kulturliv.

Lønkompensationsordningen er især blevet benyttet af virksomheder inden for handel, hoteller og restauranter, industri samt transport, *jf. figur a*. Disse brancher har modtaget to tredjedele af den samlede udbetalte lønkompensation, men dækker tilsammen knap halvdelen af den private beskæftigelse. Målt i forhold til branchernes størrelse har især hoteller og restauranter modtaget en relativt stor andel af kompensationen.

Kompensationsordningen for virksomheders faste omkostninger er også især blevet brugt af hoteller og restauranter, der har modtaget knap 30 pct. af den samlede udbetalte kompensation. Handel og transport har også benyttet ordningen i udpræget grad, og de to brancher har hver modtaget godt 15 pct. af det samlede udbetalte beløb.

Kompensation via ordningerne for selvstændige og freelancere mv. er særligt blevet udbetalt til virksomheder inden for handel, vidensservice, hoteller og restauranter samt sundhed og socialvæsen. De fire brancher har fået godt halvdelen af den samlede udbetalte kompensation. Målt på antal virksomheder er frisørsaloner den branche, der har flest kompenserede virksomheder under ordningen for selvstændige, ifølge oplysninger fra Danmarks Statistik.

Figur a**Udbetalinger fra kompensationsordningerne i udvalgte brancher**

Anm.: Branchernes andel af den samlede udbetalte kompensation opgjort pr. 14. december. Branchens størrelse er målt ved andelen af den private beskæftigelse i 2019.

Kilde: Erhvervsministeriet, Danmarks Statistik og egne beregninger.

Likviditetsreserven skal ses i sammenhæng med andre økonomiske forhold som størrelsen af egenkapitalen og gælden for at få et dækkende billede af virksomheders finan-

sielle tilstand. Der er generelt en tendens til, at virksomheder med lavere likviditetsreserver også har lavere egenkapital og højere gæld. Det gør dem mindre robuste over for udsving i økonomien, fordi de blandt andet kan have vanskeligere ved at opnå ekstern finansiering.⁴ Virksomhedernes gældsniveau har også betydning for udviklingen i investeringerne, idet der generelt er en tendens til, at virksomheder med et højt gældsniveau forud for en krise reducerer investeringerne mere.⁵

Datagrundlag og metode bag ovenstående analyse er beskrevet nærmere i boks 4.4.

Boks 4.4

Analyse af regnskabsdata på virksomhedsniveau

Opgørelserne af virksomhedernes likviditetsreserver er lavet på baggrund af Danmarks Statistiks regnskabsoplysninger (FIRE), hvor de seneste tilgængelige data er fra 2017. Databasen indeholder oplysninger om virksomheder inden for industri, handel, transport og øvrige private byerhverv. Den finansielle sektor er ikke med i opgørelsen.

Beregningerne er foretaget på tværnsnitsdata af danske virksomheder i 2017 og på baggrund af oplysninger for ca. 160.000 virksomheder. Virksomheder uden aktiver, gæld og faste omkostninger er udeladt (i alt ca. 2.000 virksomheder). Virksomheder med ét årsværk udgør en relativt stor andel af virksomhederne (ca. 64.000), men de overordnede resultater er stadig gældende, hvis disse virksomheder udelades af beregningerne.

Der er beregnet likviditetsmål på brancheniveau og på virksomhedsstørrelse.

Likviditetsmålet er opgjort som likviditet i forhold til faste omkostninger. Likvidbeholdningen er kontanter og indestående i pengeinstitutter. De faste omkostninger er omkostninger til lønninger, husleje, anskaffelse af småinventar, langtidsløje og operationel leasing, leje af arbejdskraft samt renteudgifter. Udgifter til lønninger og gager er klart den største faste omkostning for de fleste virksomheder, men der er betydelige forskelle på tværs af virksomheder.

Likviditetssmålet kan opgøres på en række forskellige måder. Her er anvendt et forholdsvis smalt begreb, men en anden mulighed er en bredere afgrænsning baseret på omsætningsaktiver fratrukket varelagre, dvs. at tilgodehavender og andre finansielle aktiver også er indeholdt i likviditeten. Alternativt kan kortsigtet gæld fratrækkes det opgjorte likviditetsmål, i lyset af at denne skal indfries inden for en kortere tidshorizont. De overordnede konklusioner i analysen er dog relativt robuste over for valg af definition (men størrelsen af likviditetsreserverne afhænger selvfølgelig af definitionen). I et studie fra Nationalbanken er likviditetsmålet fx defineret som kontanter og i nogle af beregningerne inkl. andre likvide aktiver, og her viser følsomhedsberegninger også, at definitionen ikke er afgørende for de overordnede konklusioner.¹

Det anvendte mål for likviditet omfatter ikke mulige eksterne finansieringskilder, herunder ubenyttede bevilgede trækingsretter i pengeinstitutter som fx kassekreditter eller andre bevilgede lånerammer. Desuden tager likviditetsmålet ikke højde for, at der i nogle tilfælde er mulighed for at hente ekstra egenkapital.

Beregninger af soliditetsgrad på brancheniveau, hvor soliditet er opgjort som egenkapital i forhold til de samlede aktiver, giver overordnet set et lignende billede som opgørelsen af likviditetsreserver på brancheniveau.

1) T. Renkin, Liquidity Reserves of Danish Firms: implications during the COVID-19 epidemic, *Economic Memo*, Danmarks Nationalbank, juni 2020.

⁴ Jf. blandt andet K. Abildgren m.fl., Virksomhedernes kapitalstruktur, produktivitet og adgang til finansiering, *Kvartalsoversigt 4. kvartal 2014*, Danmarks Nationalbank.

⁵ Se fx Nationalbanken, kvartalsoversigt 3. kvartal 2015: *Virksomhedernes gæld og investeringer* og OECD: *Insolvency and debt overhang following the COVID-19 outbreak: assessment of risks and policy responses*, 2020.

Kapitel 5

Arbejdsmarkedet

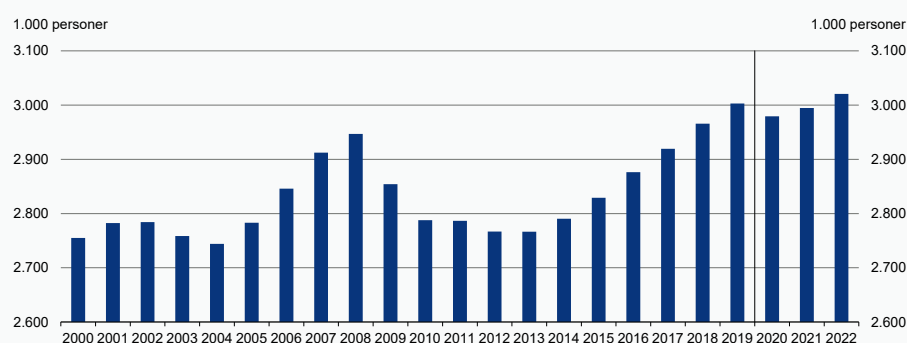
5.1 Beskæftigelse

Coronakrisen har sat sit præg på arbejdsmarkedet. Efter flere år med stabil fremgang i beskæftigelsen, der i 2019 havde nået et rekordhøjt niveau på godt 3 mio. personer, var der et brat omslag med dyk i beskæftigelsen og højere ledighed i første halvår 2020. Udviklingen vendte dog også hurtigt igen, og allerede i 3. kvartal blev knap to tredjedele af beskæftigelsestabet genvundet, mens ledighedsstigningen igen var halveret i oktober.

I 2021 og 2022 ventes en gradvis genopretning af økonomien at medføre fremgang i beskæftigelsen fra det lave niveau i foråret. Målt på årsgennemsnit ventes samlet set et fald i beskæftigelsen på 23.000 personer i 2020, afløst af en stigning på 15.000 personer i 2021 og yderligere 26.000 personer i 2022, jf. figur 5.1.

Figur 5.1

Beskæftigelsen

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Set i et historisk perspektiv og i forhold til BNP-udviklingen er tilbageslaget på arbejdsmarkedet i 2020 samlet set begrænset. Til sammenligning faldt beskæftigelsen fx med hele 93.000 personer i 2009 – det værste år for arbejdsmarkedet under finanskrisen. I størrelsesorden minder tilbagegangen i år mere om udviklingen i 2003, hvor 26.000 job gik tabt i kølvandet på dot-com boblen.

Men i modsætning til de to foregående tilbageslag, hvor beskæftigelsen fortsatte med at aftage ind i henholdsvis 2004 og 2010, er udviklingen denne gang vendt hurtigt. Den positive udvikling skal blandt andet ses i lyset af, at smitten relativt hurtigt kom under

kontrol og var på et lavt niveau i sommeren, hvilket muliggjorde en betydelig genopretning.

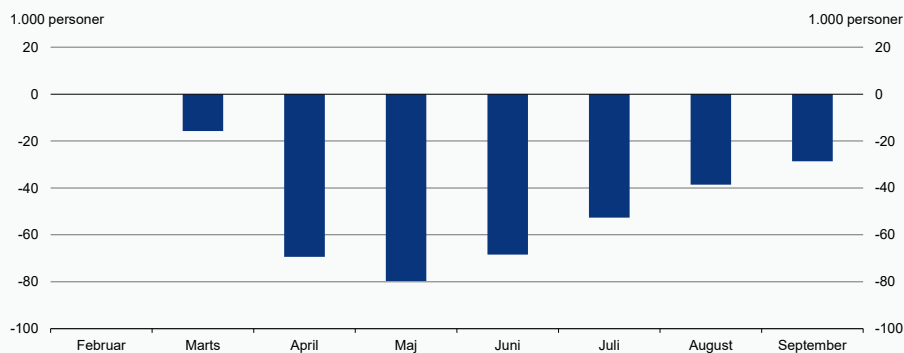
De forskellige kompensationsordninger, herunder navnlig lønkompensation, har samtidig spillet en væsentlig rolle ved at holde hånden under virksomheder og arbejdspladser.

I 2020 ventes den private beskæftigelse samlet at falde med 25.000 personer, afløst af en stigning på 13.000 personer i 2021 og yderligere 24.000 personer i 2022. Den offentlige beskæftigelse skønnes at stige med 2.000 personer i alle år i prognoseperioden.

Den samlede beskæftigelsesnedgang i år dækker over betydelige udsving i løbet af året. I maj, hvor tilbageslaget var størst, lå antallet af lønmodtagere ca. 80.000 personer under niveauet i februar. En hurtig fremgang siden da betyder som nævnt, at omtrent to tredjedele af beskæftigelsestabet fra foråret var genvundet i september, jf. figur 5.2.

Figur 5.2

Ændring i lønmodtagerbeskæftigelsen i forhold til februar 2020

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

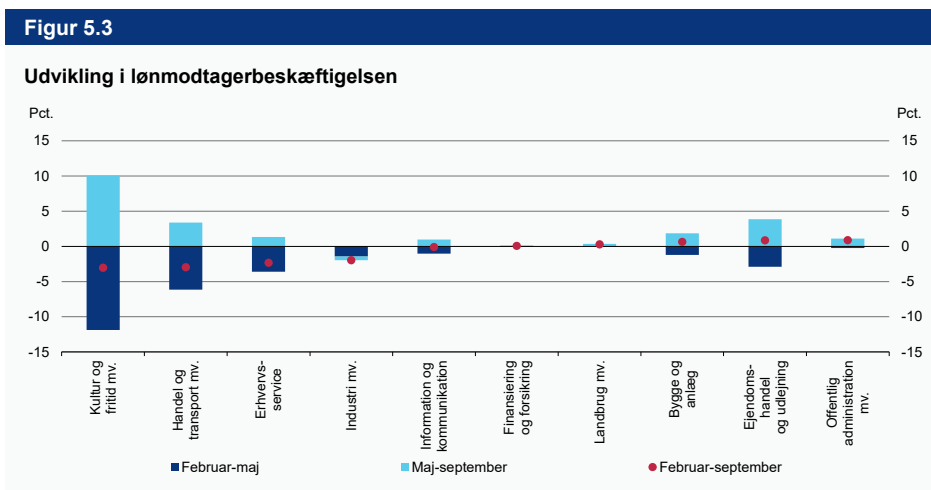
I den kommende tid er det imidlertid forventningen, at genopretningen på arbejdsmarkedet vil forløbe i et noget langsommere tempo. Det afspejler både, at de sidste job bliver de sværeste at genvinde, og at den igangværende anden bølge af coronasmitte ventes at påvirke arbejdsmarkedet negativt i en periode.

Coronakrisens påvirkning på beskæftigelsen i år

Coronakrisen har sat et forskelligartet aftryk på det danske arbejdsmarked i år. Dette afsnit gør status for udviklingen fordelt på brancher, geografi og uddannelsesbaggrund. Det næste afsnit zoomer ind på udenlandsk arbejdskraft under coronakrisen.

Opdelt på brancher er den største nedgang i beskæftigelsen siden februar – målt i forhold til branchens størrelse – sket i kultur, fritid og anden service samt handel og transport mv. I begge brancher var beskæftigelsen i september ca. 3 pct. lavere end i februar.

Begge brancher blev i første omgang endnu hårdere ramt frem til maj, men har siden haft en pæn beskæftigelsesfremgang. Omvendt var industrien ikke lige så hårdt ramt på beskæftigelsen i den første del af coronakrisen, men har til gengæld haft en fortsat negativ udvikling frem til september, *jf. figur 5.3*.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

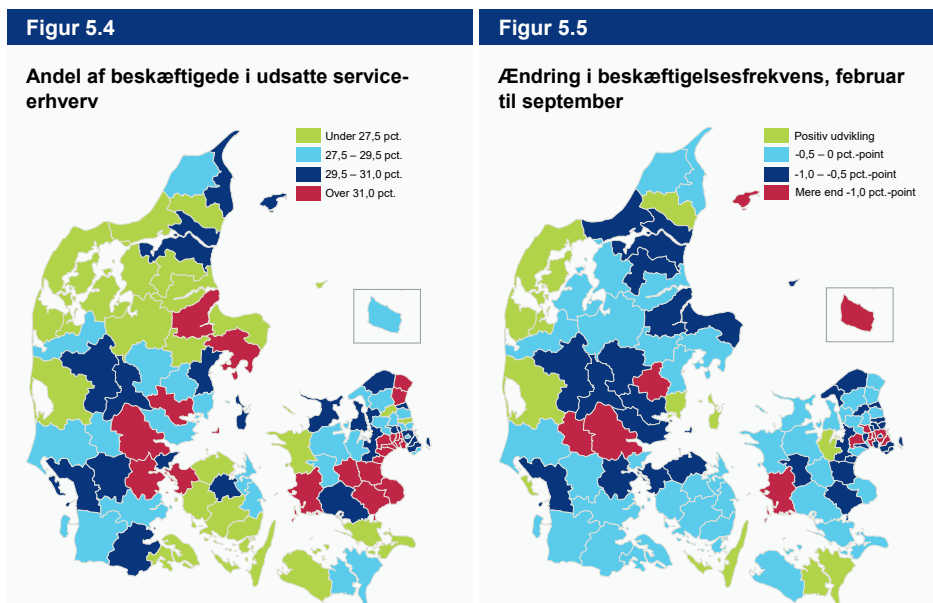
Bygge- og anlægsbranchen skiller sig ud i denne sammenhæng, idet beskæftigelsen er faldet forholdsvis lidt, og i september var antallet af lønmodtagere i branchen igen højere end i februar. Også i den forholdsvis lille branche ejendomshandel og udlejning har beskæftigelsesudviklingen under coronakrisen indtil videre været positiv.

Forårets beskæftigelsesfald afspejler ikke hele produktionsnedgangen, hvilket skal ses i lyset af lønkompensationsordningen, som har holdt hånden under mange job, *jf. boks 5.1*.

Mens hele Danmark har mærket tilbageslaget, er de hårdest ramte brancher ikke ligeligt fordelt på tværs af landet. Det betyder, at der er forskel på beskæftigelsesfaldet i de enkelte kommuner, landsdele og regioner.

Helt overordnet er en større andel af beskæftigede i udsatte serviceerhverv – såsom detailhandel, hoteller, restauranter, motionscentre og frisører – bosat i og omkring de større byer samt i Sønderjylland og på Sydsjælland, *jf. figur 5.4*. Det kan fx være personer, der bor uden for en af de større byer og pendler til arbejde.

Målt i forhold til befolkningen er det mange af de kommuner, hvor en stor del af befolkningen arbejder i de udsatte serviceerhverv, som også har oplevet den største tilbagegang i beskæftigelsen. På tværs af landet har mange kommuner haft store jobtab, herunder kommunerne i og omkring hovedstaden, *jf. figur 5.5*.

Anm.: Beregningerne er lavet på baggrund af lønmodtagerens bopælskommune. Udsatte serviceerhverv dækker over handel, hoteller, restauranter, rejsebureauer, rengøring og anden operationel service, kultur og fritid samt andre serviceydelser mv., som omfatter frisører og motionscentre. I figur 5.5 er beskæftigelsen sat i forhold til befolkningen i alderen 15-65 år.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

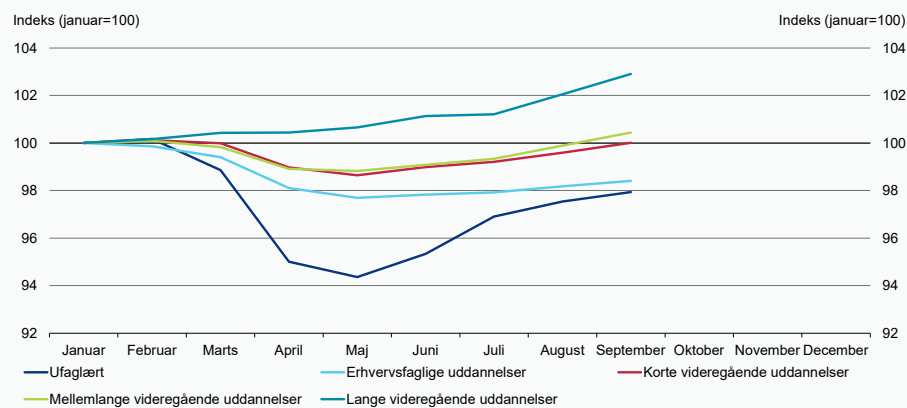
Enkelte kommuner har haft fremgang i beskæftigelsesfrekvensen. Det skal dog ses i lyset af, at befolkningen i den erhvervsaktive alder er aftaget i kommunerne i den samme periode.

Fordelt på uddannelsesbaggrund er der også forskel på, hvordan lønmodtagerne er blevet påvirket af krisen. Navnlig ufaglærte mistede i højere grad jobbet i løbet af krisens første fase, jf. figur 5.6. Det er et mønster, som går igen fra andre økonomiske tilbageslag. Tilsvarende er mønstret også, at ufaglærte typisk oplever hurtigere beskæftigelsesfremgang end andre uddannelsesgrupper, når det igen går fremad med jobskabelsen.

Siden sommer er beskæftigelsen steget for de fleste uddannelsesgrupper, men for personer med en erhvervsfaglig uddannelse har genopretningen været mere træg. For personer med korte og mellemlange videregående uddannelser var beskæftigelsen i september allerede tilbage på niveauet fra februar, mens den slet ikke er faldet blandt personer med en lang videregående uddannelse og i september lå knap 3 pct. højere end i januar.

Figur 5.6

Beskæftigelsesudvikling efter uddannelse

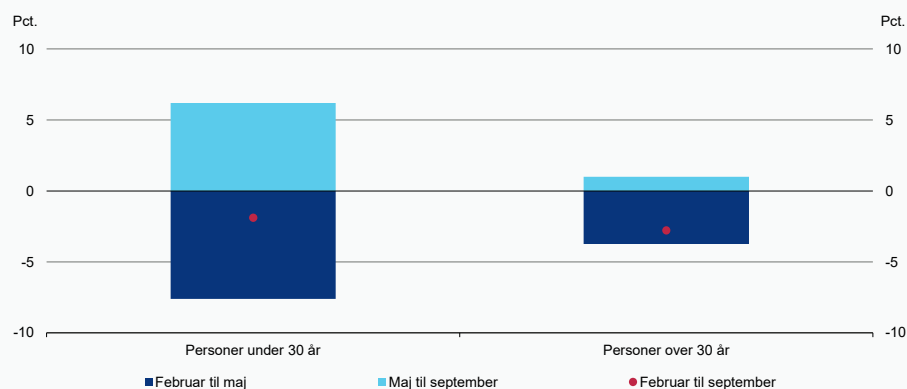
Anm.: Personer med uoplyst og gymnasial uddannelse indgår i opgørelsen som ufaglært.
 Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Nedgangen blandt ufaglærte skal også ses i lyset af, at gruppen omfatter mange unge, som stadig er under uddannelse og fx arbejder deltid på en restaurant eller lignende. Det var således også i høj grad blandt de unge, at beskæftigelsen faldt frem til maj, men det er til gengæld også i høj grad blandt de unge, at den efterfølgende genopretning har fundet sted, *jf. figur 5.7*.

For personer over 30 år var det initiale fald mindre, men gruppen har til gengæld haft mindre gavn af genopretningen siden maj. Deres beskæftigelsesfald er dermed samlet set større end for de unge set over hele perioden fra februar til september.

Figur 5.7

Beskæftigelsesudvikling for ufaglærte

Anm.: Personer med uoplyst uddannelse indgår i opgørelsen som ufaglært.
 Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Boks 5.1**Lønkomensation og ny midlertidig arbejdsfordelingsordning har understøttet arbejdspladser**

Konsekvenserne af coronakrisen på arbejdsmarkedet er i høj grad blevet dæmpet som følge af hjælpepakker og tiltag, der har understøttet beskæftigelsen. Det gælder navnlig lønkompenationsordningen, som i perioden fra marts til og med august blev anvendt af over 30.000 virksomheder, mens over en kvart million lønmodtagere har modtaget kompensation via ordningen.

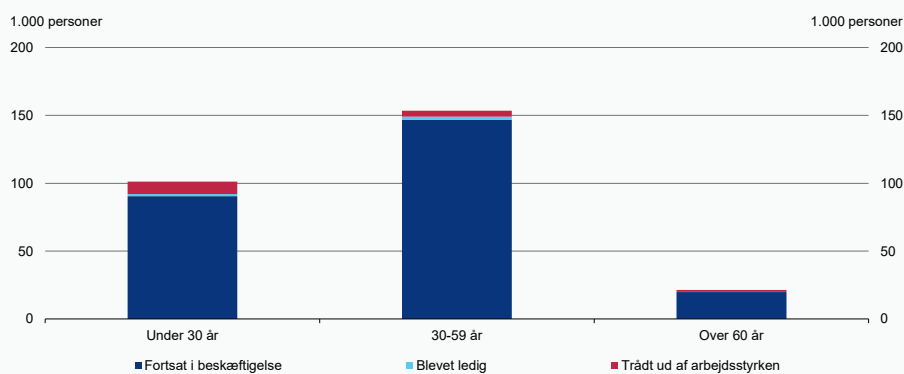
I begyndelsen af december var ordningen stort set udfaset for alle dele af arbejdsmarkedet, dog med undtagelse af erhverv der var lukket ved påbud. Som følge af den seneste udvikling er den generelle lønkompenationsordning imidlertid blevet genindført i hele landet fra den 9. december.

Det er nu muligt at gøre status for de personer, der gjorde brug af ordningen frem til og med august. De foreløbige tal viser, at de omfattede personer i vid udstrækning fortsat var i beskæftigelse i september.

Personer, der tidligere var en del af lønkompenationsordningen, kan efterfølgende enten fortsat være i beskæftigelse, være blevet ledige – og dermed stå til rådighed for arbejdsmarkedet – eller have forladt arbejdsstyrken, det være sig midlertidigt eller permanent. Langt størstedelen af de personer, der har været omfattet af lønkompenationsordningen på et tidspunkt frem til august, var fortsat i beskæftigelse i september. Det peger på, at lønkompenationsordningen i høj grad har bidraget til, at flere har bevaret tilknytningen til arbejdsmarkedet. Godt 7 pct. af de tidligere lønkompenerede var uden beskæftigelse i september.

Også i en normal konjunktursituation er der dog løbende udskiftning på arbejdsmarkedet. Til sammenligning har det de senere år gennemsnitligt været knap 7 pct. af personer, der var beskæftiget i april, som stod uden job i september samme år. Det har også gjort sig gældende for arbejdsmarkedet som helhed i år. At lidt flere lønkompenerede stod uden job i september – sammenlignet med det samlede arbejdsmarkedet – skal ses i lyset af, at det netop var de hårdest påvirkede brancher, som har gjort brug af ordningen. Uden ordningen ville endnu flere formentlig have mistet jobbet.

Resultatet gælder samtidig på tværs af aldersgrupper, *jf. figur a*. Det er fortrinsvis personer under 30 år, der har forladt arbejdsstyrken efter at have været omfattet af lønkompenation. Det skal ses i lyset af en større andel studerende, der typisk har et andet primært forsørgelsesgrundlag, fx SU, og dermed ofte ikke vil modtage dagpenge eller kontanthjælp – og dermed indgå i den registrerede ledighed – hvis de mister jobbet. Selv om de ikke indgår i den registrerede ledighed, kan de stadig søge job og stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

Figur a**Status i september for personer, der har været omfattet af lønkompenation**

Anm.: Personer opgøres efter deres status i september, hvilket kan dække over flere bevægelser i den mellemliggende periode.

Kilde: Erhvervsstyrelsen, Danmarks Statistik og egne beregninger.

Boks 5.1 (fortsat)**Lønkomensation og ny midlertidig arbejdsfordelingsordning har understøttet arbejdspladser**

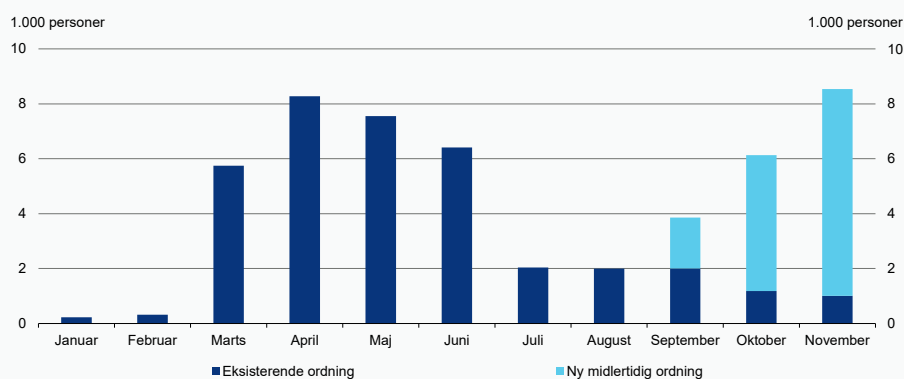
Øget brug af arbejdsfordelingsordninger har samtidig bidraget til, at flere har kunnet bevare tilknytningen til arbejdsmarkedet. Regeringen og arbejdsmarkedets parter indgik i slutningen af august en aftale, som udvider den eksisterende ordning om arbejdsfordeling på det private arbejdsmarked fra den 14. september til den 31. december. Aftalen er senere blevet gjort mere fleksibel og forlænget, så den også kan anvendes i hele 2021.

Den nye aftale om arbejdsfordeling er en midlertidig udvidelse af den eksisterende ordning og indebærer større grad af fleksibilitet. Eksempelvis har virksomhederne bedre mulighed for at tilmelde sig ordningen uanset overenskomstsmæssige forhold i virksomheden.

Ordningen giver samtidig virksomhederne en større fleksibilitet i forhold til at justere den enkelte medarbejders arbejdstid. Med den seneste forlængelse af ordningen er det muligt for virksomheden at nedsætte arbejdstiden med op til 80 pct. (i forhold til de tidligere 50 pct.). En virksomhed kan være tilmeldt ordningen i op til 13 uger med mulighed for forlængelse.

Hvis en medarbejder sættes ned i tid, kan medarbejderen søge om supplerende dagpenge i de dage eller uger, hvor vedkommende ikke arbejder. Arbejdstagere uden a-kassemedlemskab får med den midlertidige ordning ekstraordinært mulighed for at melde sig ind i en a-kasse mod højere kontingentbetaling. Loftet for dagpengesatsen udvides samtidig til 23.000 kr. pr. måned, hvilket er ca. 20 pct. højere end den normale maksimale dagpengesats.

Der var ca. 1.800 personer på den nye midlertidige arbejdsfordelingsordning i september, mens tallet var steget til ca. 7.500 personer i november, *jf. figur b*. Til sammenligning var ca. 41.000 personer på lønkom-pensationsordningen i august.

Figur b**Personer omfattet af arbejdsfordelinger**

Anm.: Figuren viser bestanden af arbejdsfordelinger fordelt på den eksisterende ordning og den nye midlertidige ordning. Antallet af personer på den midlertidige ordning i september, oktober og november er gennemsnittet af ugerne 38-40, 41-44 og 45-48.

Kilde: Jobindsats.dk og Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering.

Status på udenlandsk arbejdskraft

Dette afsnit belyser udviklingen i udenlandsk arbejdskraft i et lidt længere perspektiv og i lyset af coronakrisen.¹

Beskæftigelsen for såvel udenlandsk arbejdskraft som for personer med dansk herkomst og efterkommere påvirkes både af strukturelle og konjunkturelle forhold. Strukturelle forhold som fx befolkningens alders- og uddannelsessammensætning, skatte- og arbejdsmarkedsregler samt tilbagetrækningsvilkår vil navnlig påvirke beskæftigelsen blandt personer med dansk herkomst og efterkommere. For udenlandsk arbejdskraft har fx udvidelsen af EU med en række østeuropæiske lande eller ændringer i reglerne for at ansætte udlændinge haft indflydelse på, hvor mange udlændinge der er beskæftiget i Danmark.

Mens strukturerne på arbejdsmarkedet er afgørende for den overordnede beskæftigelsesudvikling på sigt, medfører konjunkturerne udsving omkring det strukturelle niveau. I perioder med høj aktivitet og stor efterspørgsel efter arbejdskraft tiltager beskæftigelsen til over det strukturelle niveau, mens den aftager, når højkonjunktur bliver afløst af lavkonjunktur, og efterspørgslen efter arbejdskraft falder.

Generelt er der klare konjunkturelle elementer i beskæftigelsen for danskere og efterkommere, og deres beskæftigelse aftog eksempelvis betydeligt i lavkonjunkturerne i kølvandet på finanskrisen. For udlændinge faldt beskæftigelsen derimod umiddelbart kun lidt, hvilket skal ses i sammenhæng med, at konjunkturafhængigheden maskeres af en generelt opadgående trend.

Den opadgående trend afspejles i, at der i 1. kvartal 2020 var knap 125.000 flere beskæftigede udlændinge end 12 år tidligere. I samme periode var antallet af beskæftigede danskere og efterkommere til sammenligning faldet med ca. 48.000 personer, *jf. figur 5.8*.

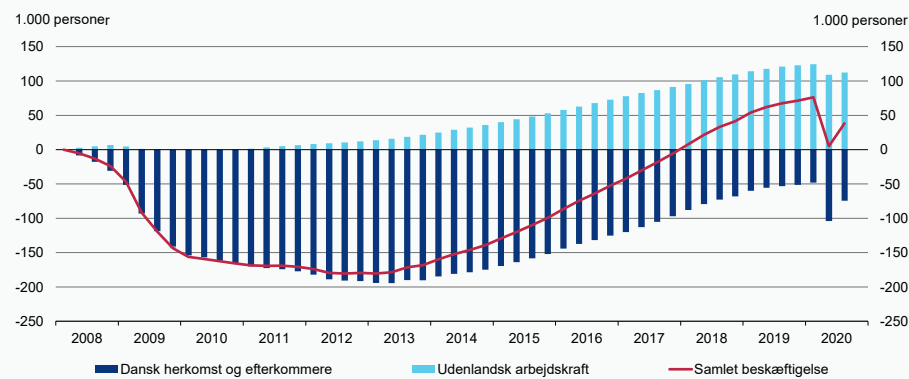
Det skal dog ses i lyset af befolkningsudviklingen blandt danskere og efterkommere, hvor antallet af personer i alderen 15-64 år er aftaget med knap 100.000 personer siden 2008. Målt ved beskæftigelsesfrekvensen – antal beskæftigede i forhold til antal personer i den erhvervsaktive alder – var beskæftigelsen blandt danskere og efterkommere altså steget markant frem til 1. kvartal 2020 trods den lavere beskæftigelse.

I 2. kvartal 2020 vendte udviklingen imidlertid. Beskæftigelsen faldt både for personer med dansk herkomst og efterkommere og for udlændinge. Som andel af de beskæftigede var faldet på knap 5 pct. for udlændinge og dermed mere end dobbelt så stort som beskæftigelsesnedgangen for personer med dansk herkomst og efterkommere, der var på godt 2 pct. I 3. kvartal begyndte arbejdsmarkedet at rette sig igen, hvilket gav fremgang på lidt mere end 1 pct. i beskæftigelsen for begge grupper. Samlet set har udlændinge på det danske arbejdsmarked altså mærket tilbageslaget mest.

¹ Udenlandsk arbejdskraft er opgjort som personer født i udlandet, hvor ingen af forældrene er både født i Danmark og dansk statsborger. Opgørelsen er derfor ikke afhængig af statsborgerskab.

Figur 5.8

Udvikling i lønmodtagerbeskæftigelsen siden 2008

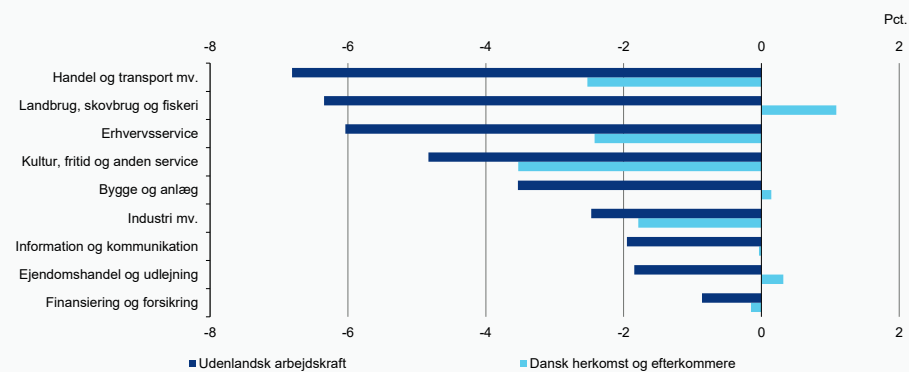
Anm.: Udenlandsk arbejdskraft er opgjort som indvandrere (født i udlandet, hvor ingen af forældrene både er født i Danmark og dansk statsborger). Opgørelsen dækker ikke udenlandske tjenesteydere. Opgørelsen er baseret på egen sæsonkorrektur, som er behæftet med særsikkert usikkerhed grundet coronakrisens påvirkning af sæsonmønstret.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Det kommer også til udtryk på tværs af brancher, hvor beskæftigelsen er aftaget mest blandt udenlandske lønmodtagere i alle brancher. Specielt i udsatte serviceerhverv, som har været særligt påvirket af coronakrisen, er omfanget af udenlandsk arbejdskraft aftaget. Det gælder fx handel og transport, erhvervsservice og kultur, fritid og anden service, jf. figur 5.9. Samtidig er det også i disse brancher, at den øvrige beskæftigelse er gået mest tilbage.

Figur 5.9

Lønmodtagerudvikling fra 1. kvartal til 3. kvartal 2020

Anm.: Se nærmærkning til figur 5.8. Udviklingen i udenlandsk arbejdskraft fordelt på branche afviger fra opgørelsen i Jobindsats grundet definitoriske forskelle, herunder at udlændinge er opgjort på baggrund af statsborgerskab i opgørelsen fra Jobindsats.

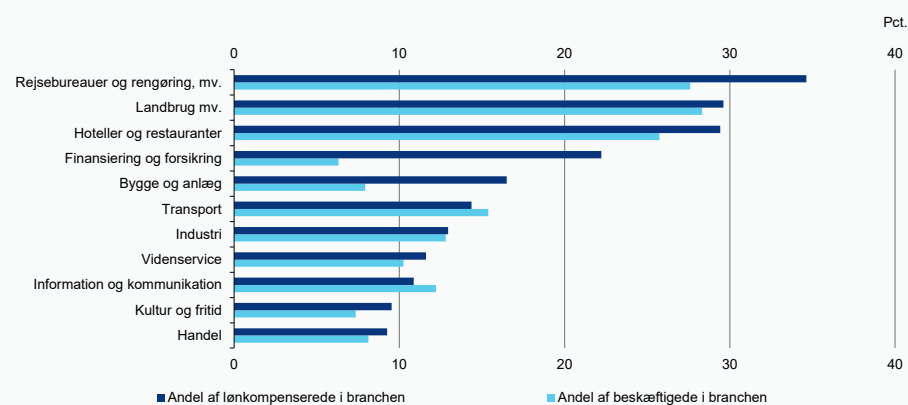
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Lønkompressionsordningen har i vid udstrækning holdt hånden under også udenlandske lønmodtagere. På tværs af brancher er der en tendens til, at udenlandske lønmodtagere har været overrepræsenteret i lønkompressionsordningen.

Udlændinge udgør fx mere end en fjerdedel af beskæftigelsen inden for rejsebureauer og rengøring mv., landbrug mv. og hoteller og restauranter, men udgjorde en endnu større andel af de lønkomprimerede inden for disse brancher. Kun inden for branchen transport samt information og kommunikation udgjorde udenlandske lønmodtagere en mindre andel af de lønkomprimerede i forhold til deres beskæftigelsesandel før coronakrisen, *jf. figur 5.10*.

Figur 5.10

Udenlandske lønmodtageres andel af beskæftigelse og lønkompression

Anm.: Rejsebureauer, rengøring mv. dækker også over anden operationel service. Beskæftigelsesandelen er beregnet på baggrund af data fra 1. kvartal 2020.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Udenlandsk arbejdskraft er ikke en homogen gruppe, og der kan være stor forskel på, hvorfor udlændinge opholder sig i Danmark. Nogle udlændinge er kommet til Danmark for at arbejde eller studere, andre for at blive familiesammenført, mens andre igen søger asyl. Der er derfor også forskel på, hvordan udlændinge på forskelligt opholdsgrundlag kan forventes påvirket af omslag i konjunkturerne.

På baggrund af registerdata er det muligt at opdele beskæftigelsen efter herkomst og opholdsgrundlag for personer, som er indvandret efter 1997, *jf. boks 5.2*.

Boks 5.2**Opdeling af udenlandsk beskæftigelse efter opholdsgrundlag**

På baggrund af opholdsgrundlaget kan udenlandsk arbejdskraft inddeles i en række grupper.

Internationalt rekrutterede udlændinge omfatter udlændinge, som primært er kommet til Danmark med henblik på at arbejde. Det gælder dels EU-borgere, som har registreringsbevis eller arbejdstilladelse som følge af lønnet beskæftigelse eller selvstændigt erhverv, og dels statsborgere fra tredjelande, som har opholdsgrundlag på en af erhvervsordningerne, heriblandt beløbsordningen, positivlisten og fast-track ordningen.

Statsborgere fra Norden omfatter statsborgere fra de nordiske lande. Nordiske statsborgere skal ikke søge om opholds- eller arbejdstilladelse i Danmark, og der foreligger derfor ikke oplysninger om deres formål med at komme hertil.

Studerende omfatter udlændinge, der er kommet til Danmark som led i deres studier, herunder også praktikanter.

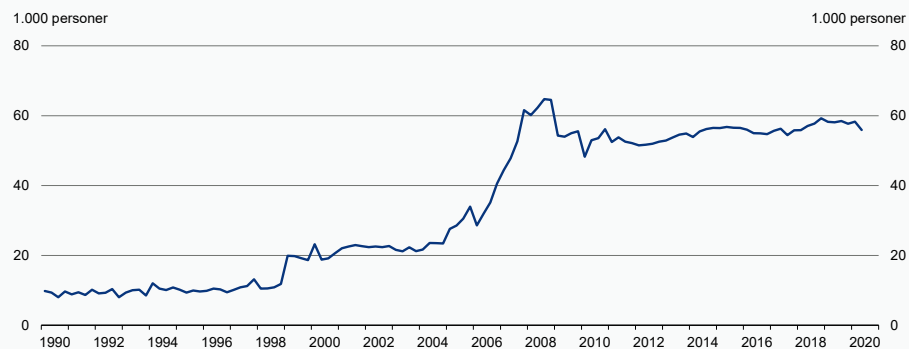
Asylmodtagere omfatter udlændinge med asyl som opholdsgrundlag.

Familiesammenføring mv. dækker alle udlændinge, der ikke er fra Norden, og som er kommet til Danmark af andre årsager end studie, beskæftigelse eller asyl. Der kan både være tale om familiesammenføring med en anden udlænding med ophold i Danmark, herunder asylmodtagere, eller med en person af dansk herkomst.

Hertil kommer *grænsegængere*, som dækker over udenlandske statsborgere, der arbejder i Danmark, men har bopæl i et naboland, samt udstationerede medarbejdere, der er ansat i en udenlandsk virksomhed og midlertidigt arbejder i Danmark.

Overordnet set er der blevet flere grænsegængere siden 1990, men især i årene fra 2005 til 2008 blev der markant flere beskæftigede udlændinge med bopæl uden for Danmark, *jf. figur a*. Under finanskrisen faldt antallet af grænsegængere ligesom den øvrige beskæftigelse. Siden da har udviklingen i antallet af grænsegængere været forholdsvis afdæmpet sammenlignet med den øvrige udenlandske arbejdskraft og arbejdsmarkedet som helhed. De foreløbige tal for 2020 peger endvidere på, at beskæftigelsen blandt grænsegængere har været forholdsvis upåvirket frem til 2. kvartal.

Figur a
Grænsegængere

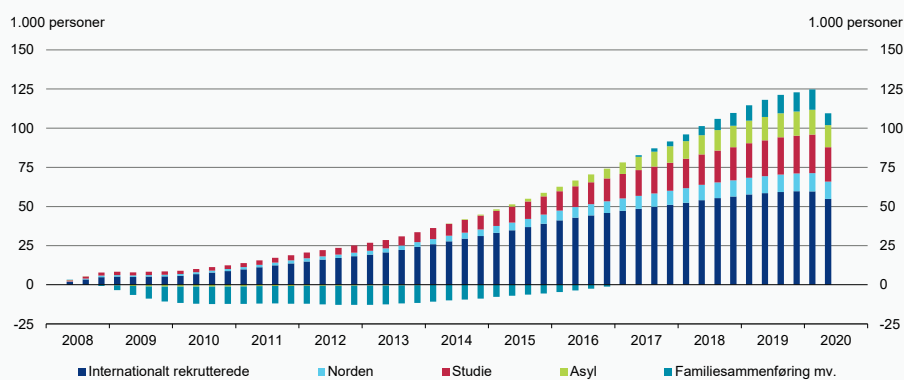

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Siden 2008 har internationalt rekrutterede udgjort omtrent halvdelen af beskæftigelsesfremgangen blandt udenlandske lønmodtagere, *jf. figur 5.11*. På tværs af grupper gælder det imidlertid, at der overordnet set er blevet flere beskæftigede gennem perioden. Kun for gruppen *familiesammenføring mv.* var beskæftigelsen i en længere periode lavere end i 1. kvartal 2008. Dette skyldes dog hovedsageligt udlændinge, som er indvandret før 1997, for hvem beskæftigelsen løbende aftager, i takt med at de når pensionsalderen.

Figur 5.11

Udviklingen i udenlandske lønmodtagere siden 2008

Anm.: Personer indvandret før 1997 er indeholdt i gruppen familiesammenføring mv. Opgørelsen dækker ikke udenlandske tjenesteydere. Se anmærkning til figur 5.8.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Rekrutteret arbejdskraft fra udlandet ventes i stort omfang at være påvirket af konjunkturerne. For andre udlændinge ventes konjunkturpåvirkningen i højere grad at ligne den for danskere og efterkommere. Lavere uddannelsesniveau eller løsere tilknytning til arbejdsmarkedet kan dog også gøre beskæftigelsen mere konjunkturfølsom for udlændinge, hvis primære årsag til ophold i Danmark er en anden end beskæftigelse, end for personer med dansk herkomst under ét.

Dette ses også i beskæftigelsesudviklingen i første halvår i år. Beskæftigelsesnedgangen blandt udlændinge på 5 pct. dækker over betydelige forskelle på tværs af opholdsgrundlag. Størst var tilbagegangen blandt studerende på 6,6 pct., mens beskæftigelsen blandt internationalt rekrutterede faldt med 5,5 pct. I den lave ende faldt beskæftigelsen blandt beskæftigede fra de nordiske lande kun med 2,5 pct., hvilket svarer til udviklingen for personer med dansk herkomst og efterkommere.

Vandringer stabiliserer arbejdsmarkedet

Udenlandsk arbejdskraft anses generelt for at have en stabiliserende effekt på dansk økonomi, blandt andet fordi udenlandsk arbejdskraft kan bidrage til at modvirke, at perioder med mangel på arbejdskraft udvikler sig til en overophedning af arbejdsmarkedet.

Der må imidlertid ventes at være forskelle, når man kigger nærmere på udlændinge på det danske arbejdsmarked opdelt efter opholdsgrundlag. Navnlig forventes internationalt rekrutteret arbejdskraft at dæmpe konjunkturudsving via ind- og udvandring. Modsat ventes udlændinge, som er kommet til Danmark med et andet opholdsgrundlag end beskæftigelse, i højere grad at blive boende i Danmark, hvis de mister jobbet i en kortere eller længere periode.

Den generelt stigende tendens til flere beskæftigede udlændinge på de danske arbejdspladser gennem de seneste to årtier vanskeliggør imidlertid vurderingen af, i hvor høj grad den udenlandske arbejdskraft er påvirket af konjunkturerne. Det skyldes som nævnt en opadgående trend, som hen over konjunkturerne har bidraget til flere udlændinge i beskæftigelse.

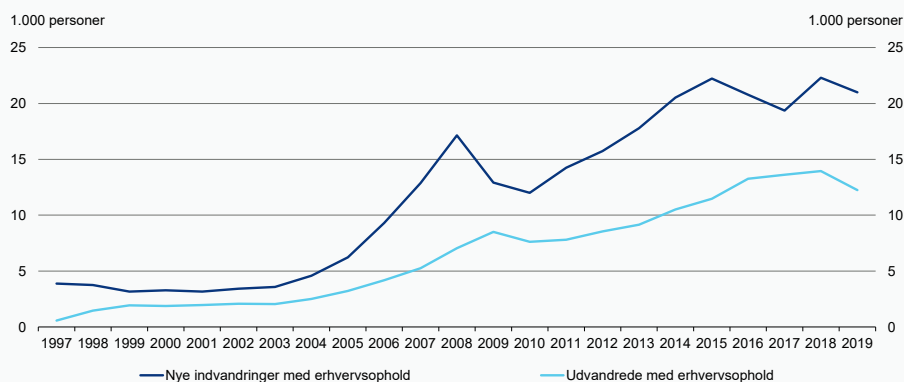
En anden tilgang er derfor at se på ind- og udvandring. Hvis udenlandsk arbejdskraft er konjunkturt påvirket, afspejles det i vandringsmønsteret, så indvandringen tiltager, og udvandringen aftager, når der er mangel på arbejdskraft i Danmark. Det omvendte gælder tilsvarende, når efterspørgslen efter arbejdskraft aftager.

Siden 1997, hvor den detaljerede opgørelse af udlændinges opholdsgrundlag starter, har der været en stigende tendens i indvandringen af internationalt rekrutterede udlændinge. Det skal blandt andet ses i lyset af udvidelsen af EU i 2004 og 2007, hvor en række østeuropæiske lande blev omfattet af reglerne om fri bevægelighed af arbejdskraft. Indledningsvist blev indvandringen dog reguleret i en overgangsordning, som stillede krav om, at arbejdstagere fra de pågældende lande skulle have opholds- og arbejdstilladelse, før de kunne påbegynde arbejde i Danmark.

I takt med at der er kommet flere udlændinge på erhvervsophold i Danmark, er genudvandringen også steget, men ikke i samme omfang, *jf. figur 5.12*. Det har samlet set bidraget til generelt flere beskæftigede udlændinge i Danmark.

Figur 5.12

Indvandring og udvandring for internationalt rekrutterede

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Særligt op til finanskrisen steg indvandringen meget og betydeligt hurtigere end udvandringen. Det skyldes både udvidelsen af EU, som gjorde det nemmere for arbejdstagere fra flere østeuropæiske lande at tage job i Danmark, og manglen på arbejdskraft i Danmark. Modsat faldt indvandringen betydeligt fra 2008 til 2010, i takt med at finanskrisen indtraf, mens udvandringerne blev ved med at stige. Det er en indikation på, at internationalt rekrutterede udlændinges vandringsmønster følger konjunkturerne. Det samme konjunkturafhængige vandringsmønster gør sig ikke gældende for udlændinge, som har opholdstilladelse med et andet formål end erhvervsarbejde.

Den tætte kobling mellem konjunkturudviklingen og internationalt rekrutteret arbejdskraft ses også ved at betragte sammenhængen mellem udvandring og ændringer i beskæftigelsen. På tværs af brancher gælder det, at flere internationalt rekrutterede udvander fra Danmark i perioder med stor tilbagegang i beskæftigelsen. Det modsatte er tilfældet i perioder med fremgang på arbejdsmarkedet, hvor der er en tendens til, at færre internationalt rekrutterede forlader Danmark.

For eksempel faldt lønmodtagerbeskæftigelsen i gennemsnit 3,5 pct. pr. kvartal inden for bygge og anlæg i 2009, mens mere end 4 pct.-point flere internationalt rekrutterede lønmodtagere udvandrede end normalt, *jf. figur 5.13*. Til sammenligning steg beskæftigelsen i bygge og anlæg gennemsnitligt med lidt over 1 pct. i 2017, mens omkring 2 pct.-point færre internationalt rekrutterede udvandrede end normalt.

Figur 5.13

Sammenhæng mellem ændring i beskæftigelsen og udvandring, 2008 til 2019

Anm.: Figuren viser den gennemsnitlige kvartalsvise ændring i lønmodtagerbeskæftigelsen for en given branche i et givet år og den gennemsnitlige overudvandring af internationalt rekrutterede, som var beskæftiget i branchen. Overudvandring er opgjort som forskellen mellem den faktiske udvandring fra branchen i et givet år fratrukket den gennemsnitlige udvandring fra branchen i perioden 2008-2019.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Det samme billede ses ikke for andre grupper af udenlandske lønmodtagere. Samlet set bidrager internationalt rekrutteret arbejdskraft altså til at modgå kapacitetspres i perioder med mangel på arbejdskraft, mens en del udvander igen, i takt med at lavkonjunktur afløser højkonjunktur, og job forsvinder.

Internationalt rekrutteret arbejdskraft udgør kun en del af udlændingene i Danmark. Blandt de øvrige udlændinge, som kan have mange forskellige årsager til at opholde sig i Danmark, har nogle en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet, mens andre bevæger sig mere på kanten af arbejdsmarkedet, eller står helt uden for arbejdsfællesskabet. Personer på kanten af arbejdsmarkedet er typisk mere udsatte for at miste jobbet i forbindelse med økonomiske tilbageslag.

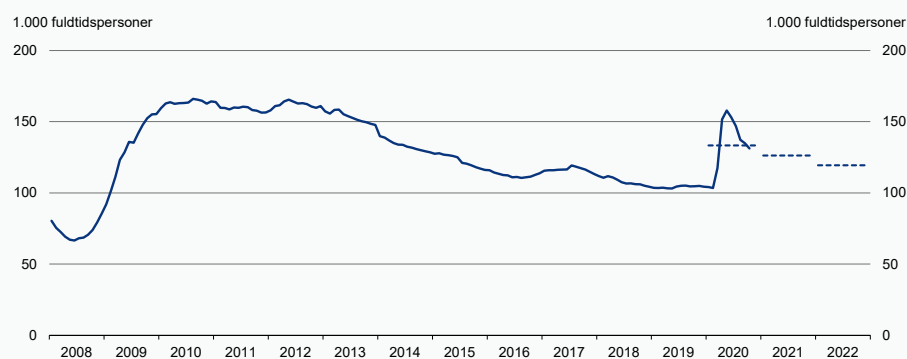
Mange indvandrere er hverken under uddannelse eller i beskæftigelse. Reformen, der styrker arbejdsmarkedstilknytningen blandt personer, som har svært ved at finde fodfæste på arbejdsmarkedet, vil løfte potentialet for beskæftigelse til gavn for både den enkelte og for samfundet.²

5.2 Ledighed

Ledigheden steg abrupt i løbet af foråret, men er også faldet forholdsvis hurtigt igen. Samlet set er omtrent halvdelen af ledighedsstigningen indhentet igen, så ledigheden i oktober var ca. 28.000 personer højere end i februar før coronakrisen, *jf. figur 5.14*.

Figur 5.14

Bruttoledigheden

Anm.: De stiplede linjer viser de skønnede årsniveauer for bruttoledigheden.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Fremadrettet ventes en noget mere afdæmpet udvikling i ledigheden. Det følger blandt andet af den seneste udvikling med øget smitte herhjemme og i udlandet. Den mere afdæmpede udvikling i ledigheden kommer allerede til udtryk i de daglige tal for tilmeldte ledige, som har udvist en forholdsvis flad udvikling de seneste måneder, *jf. boks 5.3*.

Det forhold, at ledighedsforløb i perioden marts til august ikke talte med i dagpengeledige anciennitet, og at personer, der opbruger deres dagpengeret fra november 2020 til

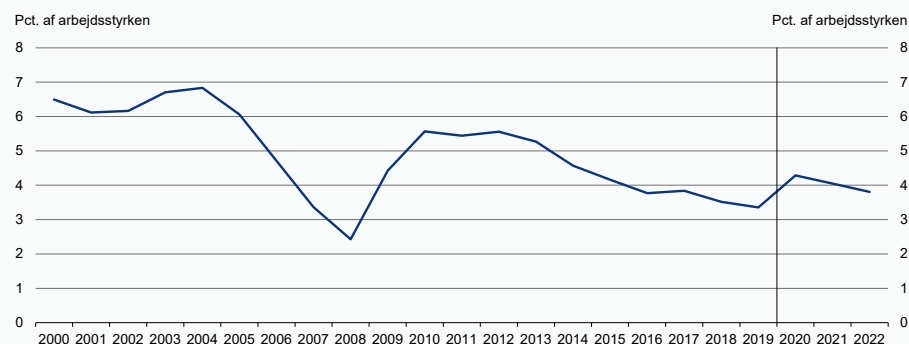
² Se *Behov for 2. generationsreformer*, Finansministeriet (2020).

november 2021, får dagpengeperioden forlænget med to måneder, bidrager også isoleret set til at trække ledigheden op.

I takt med at genopretningen i efterspørgslen og jobskabelsen igen tager fart i prognoseperioden, ventes ledigheden dog samlet set at falde. Målt på årgennemsnit skønnes et niveau for bruttoledigheden i 2020 på 133.000 fuldtidspersoner efterfulgt af et niveau i 2021 og 2022 på henholdsvis 126.000 og 119.000 fuldtidspersoner.

Ledigheden er dog ikke kun påvirket af konjunkturmæssige forhold i prognoseperioden, men skal også ses i lyset af ændringer i befolkningssammensætningen, herunder antal personer i den erhvervsaktive alder. Flere personer i den erhvervsaktive alder vil alt andet lige medføre et højere niveau for ledigheden målt i antal personer, uden at det nødvendigvis er udtryk for en ugunstig konjunkturudvikling. Det gælder blandt andet, når tilbagetrækningsalderen øges, eller store årgange færdiggør en uddannelse.

Et mere dækkende billede for ledigheden er dermed opgjort i pct. af arbejdsstyrken – dvs. ledighedsprocenten. Ledighedsprocenten skønnes at aftage til et niveau i 2022, der svarer til perioden omkring 2017, *jf. figur 5.15*.

Figur 5.15**Ledighedsprocenten**

Anm.: Arbejdsstyrken er opgjort som summen af beskæftigede inkl. personer på orlov fra beskæftigelse og bruttoledige, hvor der er korrigeret for overlap blandt ledige ansat i løntilskud.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Boks 5.3**Tegn på udfladning i ledigheden siden september ifølge tilmeldte ledige**

Jobindsats har siden marts udgivet daglige tal for antallet af tilmeldte ledige, der kan bruges som rettesnor for udviklingen i ledigheden. Opgørelsen afviger imidlertid på en række punkter fra Danmarks Statistiks bruttoledighed. Eksempelvis er opgørelsen i hoveder og ikke fuldtidspersoner. Samtidig indgår alle tilmeldte ledige, uagtet om de har ret til ydelser eller ej.

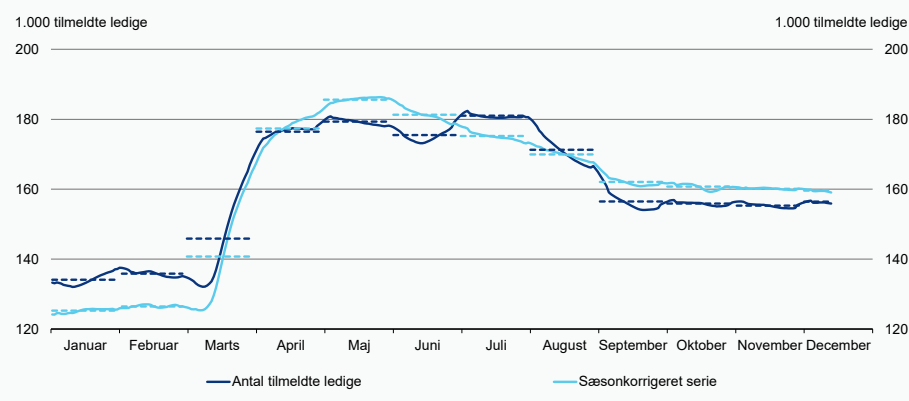
Hertil kommer forskelle som følge af afholdelse af ferie. Det skyldes, at opgørelsen fra Jobindsats ikke tager højde for perioder med afholdelse af ferie, hvilket er tilfældet for Danmarks Statistiks opgørelse af bruttoledigheden.

Antallet af tilmeldte ledige opgøres i faktiske tal, men det er mest retvisende at betragte tallene korrigeret for sæsonvariation. Det skyldes, at ledigheden naturligt vil svinge i løbet af året, fx når vejret giver bedre betingelser for arbejde, uden at dette kan ses som udtryk for ændringer i den underliggende ledighed. Da tallene opgøres på dagsbasis, er det samtidig sværere at benytte standardværktøjer til at korrigere for sæsonudsving, idet de gængse metoder normalvis tager afsæt i måneds- eller kvartalsoplysninger.

En måde at korrigere for sæsonudsving i det daglige antal tilmeldte ledige er at benytte et HP-filter på tidligere observationer for årene 2015-2019. Variationen i HP-filteret indstilles, så det i rimelig grad både fanger det observerede sæsonmønster i løbet af året, men samtidig indfanger det generelle fald i ledigheden, der er sket fra 2015 til 2019. Afvejningen er kvalitativ og metoden er derfor heller ikke en perfekt sæsonkorrektion, men skal ses som en tilnærmet metode.

Benyttes metoden til at sæsonkorrigere antallet af tilmeldte frem til starten af december, er der tegn på, at faldet i ledigheden fra sommerperioden efterhånden er fladet ud, *jf. figur a*. Antallet af tilmeldte ledige faldt kun med ca. 750 personer fra oktober til november ifølge den sæsonkorrigerede opgørelse.

Opgørelsen kan dog også være påvirket af andre forhold, der kan indvirke på antallet af tilmeldte ledige. Det gælder fx aftalen om udfasning af hjælpepakker fra 15. juni, der gav udvidede muligheder for adgang til dagpenge for selvstændige, herunder personer, der ikke tidligere var medlem af en a-kasse.

Figur a**Tilmeldte ledige fra jobindsats**

Kilde: Jobindsats.dk og egne beregninger.

5.3 Løn

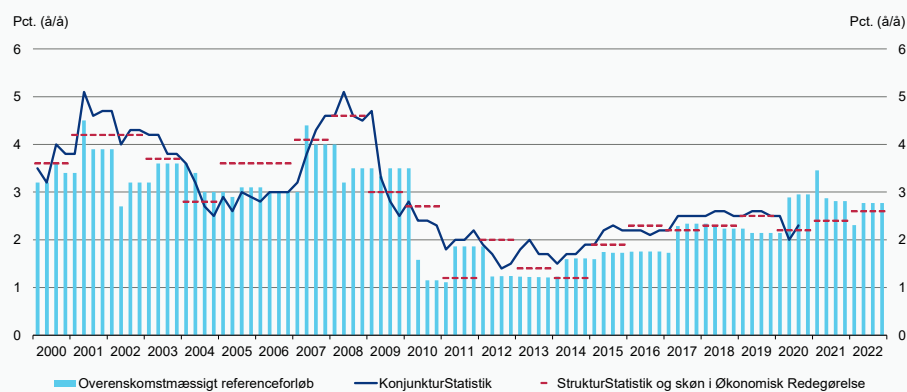
Den årlige lønstigningstakt på DA-området (ekskl. genetillæg) steg til 2,3 pct. i 3. kvartal 2020 fra 2,0 pct. i 2. kvartal. Lønudviklingen har været mere afdæmpet i år end i de seneste år, hvilket skal ses i sammenhæng med lavere aktivitet i dansk økonomi og på arbejdsmarkedet som følge af coronakrisen. Det har blandt andet påvirket de lokale lønreguleringer og i flere tilfælde medført aftaler om midlertidig lønnedgang.

Krisen har også medført lavere genebetalinger, som er det bidrag, virksomhederne betaler medarbejdere for fx at arbejde på skæve tidspunkter eller overtidstillæg mv. Lønstigningstakten inkl. genetillæg udgjorde 2,1 pct. i 3. kvartal.

Lønningerne i den private sektor (ekskl. genetillæg) skønnes at vokse med 2,2 pct. på årsbasis i 2020. I 2021 forventes lønstigningstakten at tiltage til 2,4 pct. og yderligere til 2,6 pct. i 2022, *jf. figur 5.16*.

Figur 5.16

Lønudvikling på DA-området og skøn i Økonomisk Redegørelse

Anm.: Referenceforløbet er opgjort inkl. genetillæg, mens de faktiske lønstigningstakter ifølge DA's Konjunktur- og Strukturstatistik og lønskøn for 2020-2022 er opgjort ekskl. genetillæg. Referenceforløbet indeholder sats, genetillæg, pensioner, fritvalgskontoen og ændrede forhold for barsel og sygdom.

Kilde: Dansk Arbejdsgiverforening, Fagbevægelsens Hovedorganisation og egne beregninger.

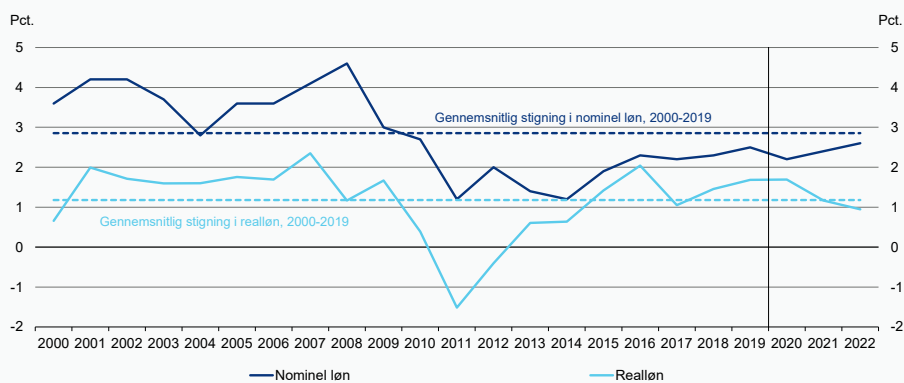
Det indebærer, at lønstigningstakten i 2021 vil ligge noget under det overenskomstmæssige referenceforløb fra forårets overenskomster på det private område. Det skal ses i lyset af, at de nye overenskomster blev forhandlet, umiddelbart inden coronapandemien ramte dansk økonomi og dermed i en anden konjunktursituation, *jf. Økonomisk Redegørelse, august 2020*. I 2022 ventes lønstigningstakten stort set at være på linje med referenceforløbet. Den svagt tiltagende lønstigningstakt frem mod 2022 skal ses i sammenhæng med udviklingen i økonomien generelt og på arbejdsmarkedet, hvor der ventes en gradvis genopretning og dermed stigende aktivitet gennem 2021 og 2022.

Den skønnede udvikling i de nominelle lønninger og forbrugerpriser indebærer, at væksten i reallønnen på det private område vil udgøre 1,7 pct. i 2020. Dermed fortsætter de

seneste års tendens med betydelig reallønsfremgang. I 2021 ventes væksten i reallønnen at aftage til 1,2 pct. og yderligere til 0,9 pct. i 2022, *jf. figur 5.17*. Det er lidt under det historiske gennemsnit siden 2000.

Figur 5.17

Nominel og real lønudvikling

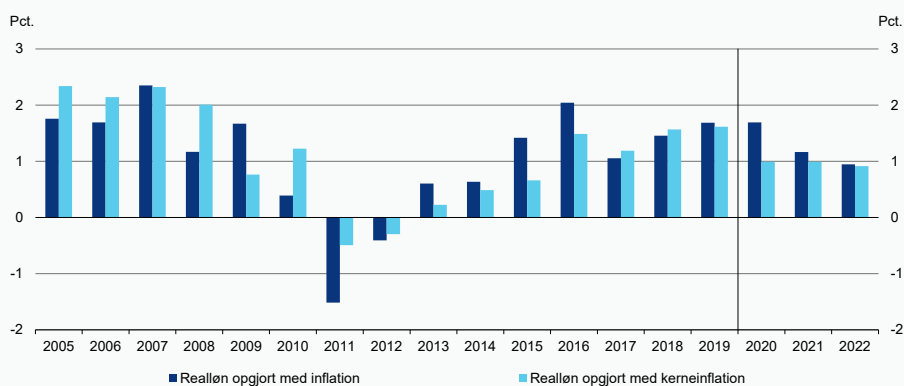

Anm.: Den nominelle lønstigningstakt er opgjort ekskl. genetillæg og ifølge DA's Strukturstatistik.
Kilde: Danmarks Statistik, Dansk Arbejdsgiverforening og egne beregninger.

Forbrugerpriserne er blandt andet påvirket af udviklingen i olieprisen, som svinger meget i takt med ændringer i efterspørgslen og udbuddet. Kerneinflationen, som opgør prisudviklingen ekskl. energi og ikke-forarbejdede fødevarer, er mere stabil og har ligget tæt på 1 pct. det seneste år. Opgøres udviklingen i reallønnen med afsæt i kerneinflationen frem for forbrugerprisinflationen, vil reallønsfremgangen udgøre omtrent 1 pct. årligt i prognoseperioden, *jf. figur 5.18*. Det svarer til gennemsnittet i perioden 2013-2019.

Figur 5.18

Reallønsudvikling med inflation og kerneinflation

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Offentlige lønninger

De offentlige og private lønninger udvikler sig generelt i samme tempo, *jf. figur 5.19*.

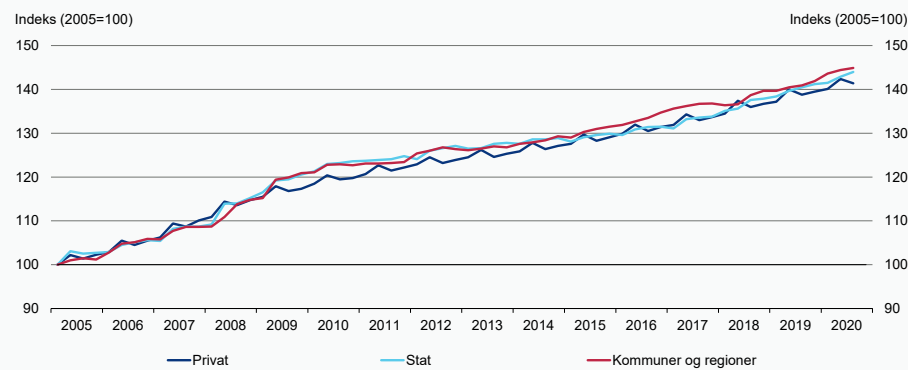
For de offentlige lønstigninger skønnes der over budgetvirkningen, som angiver årseffekten på de offentlige budgetter af de aftalte generelle lønstigninger, puljemidler mv. samt skøn for udmøntning af reguleringsordningen. Budgetvirkningen er dermed afhængig af udmøntningstidspunktet for en given lønstigning. Det betyder, at en lønstigning, der fx udmøntes 1. oktober i et givent år, indgår med en vægt på en fjerdedel i det pågældende år og en vægt på tre fjerdedele i det efterfølgende år.

De gældende offentlige overenskomster (OK18) dækker perioden fra 1. april 2018 til 31. marts 2021. Budgetvirkningen på det samlede offentlige område beregnes med afsæt i OK18. I 2021 skal der forhandles nye overenskomster på det offentlige område, hvilket indebærer, at skønnet for budgetvirkningen for 2021 og 2022 alene er baseret på beregningstekniske forudsætninger. Skønnet for budgetvirkningen af den offentlige lønudvikling i decembervurderingen kan således ikke tages som udtryk for rammerne for de offentlige lønstigninger i OK21-perioden.

Budgetvirkningen er således opgjort til 1,8 pct. i 2019, mens den skønnes at udgøre 2,5 pct. i 2020, 1,5 pct. i 2021 og 1,9 pct. i 2022.

Figur 5.19

Lønudvikling i offentlig og privat sektor

Anm.: Tallene er ikke korrigeret for sæsonudsving.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Klausuleret

Kapitel 6

Udenrigshandel

6.1 Eksport

Coronapandemien har sat et markant aftryk på verdensøkonomien. Efter et dybt fald i foråret og en kraftig opbremsning i verdenshandlen var en stærk genopretning undervejs, da anden bølge af coronasmitte ramte i efteråret. Det har sat genopretningen midlertidigt tilbage, navnlig på vigtige danske eksportmarkeder i Europa, og vurderes også at sætte sit præg på dansk eksport.

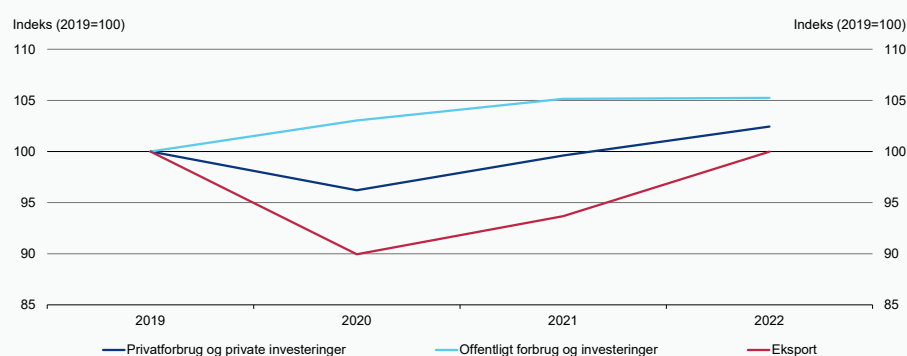
Det betydelige dyk på de danske eksportmarkeder betyder, at coronakrisens økonomiske tilbageslag i høj grad er drevet af lavere efterspørgsel fra udlandet, som trækker eksporten fra Danmark ned. Særligt store fald i eksporten af tjenester som søfragt og turisme har bidraget negativt. Trods bedring de seneste måneder vurderes eksporten at være aftaget med 10,0 pct. i år som helhed, mens den private indenlandske efterspørgsel, dvs. privatforbrug og investeringer, til sammenligning er faldet med 3,8 pct.

Samtidig ventes genopretningen i eksporten også at blive langsommere end i den indenlandske efterspørgsel. Det afspejler forventningen om en mere langvarig afdæmpet udvikling på eksportmarkederne, hvorfor eksporten først i 2022 ventes at være tilbage på samme niveau som i 2019. Allerede næste år bidrager højere privatforbrug og boliginvesteringer derimod til, at den private indenlandske efterspørgsel er tilbage på omtrent samme niveau som i 2019, *jf. figur 6.1*.

De næste to år er der udsigt til vækst i eksporten på henholdsvis 4,1 pct. i 2021 og 6,7 pct. i 2022 i takt med øget aktivitet på eksportmarkederne.

Figur 6.1

Eksport og indenlandsk efterspørgsel

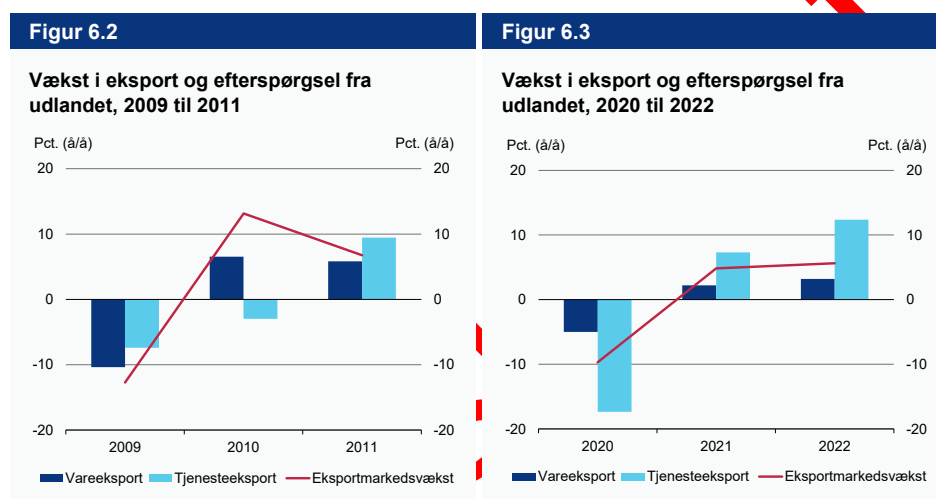

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Virksomhedernes eksportmuligheder påvirkes blandt andet af eksportmarkedsvæksten, som er et vægtet udtryk for importudviklingen på Danmarks vigtigste eksportmarkeder og dermed et mål for udlandets efterspørgsel efter danskproducerede varer.

I forhold til 2009, hvor de danske eksportmarkeder var hårdest prøvet under finanskrisen, ventes eksportmarkedsvæksten at være lidt mindre negativt påvirket i år. Til gengæld skønnes genopretningen i de kommende år at være mindre stærk.

En anden forskel til finanskrisen er, at navnlig serviceerhvervene er påvirket af coronasmitte i ind- og udland. Det bidrager til, at tjenesteeksporten ventes betydeligt mere negativt påvirket end vareeksporten, *jf. figur 6.2 og 6.3.*

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

I år ventes vareeksporten at være aftaget med 5,0 pct., mens dykket i tjenesteeksporten vurderes at være hele 17,3 pct., hvilket ikke mindst skal ses i lyset af et bortfald af omtrent to tredjedele af turismeeksporten. Begge eksportgrupper skønnes gradvist at tiltage frem mod 2022, i takt med at den økonomiske aktivitet på eksportmarkederne vokser og mindre smitterisiko igen sætter gang i turismen.

Det skønnede forløb indebærer, at tjenesteeksporten næste år fortsat vil være godt 11 pct. lavere end i 2019, mens vareeksporten kun vil være knap 3 pct. lavere. I 2022 ventes begge eksportgrupper at være omtrent tilbage på samme niveau som i 2019.

På linje med EU-Kommissionens efterårsprognose er det i indeværende prognose forudsat, at det ikke vil lykkes at opnå en handelsaftale mellem EU og Storbritannien, inden overgangsperioden efter brexit udløber ved årsskiftet. Det vil gøre det sværere at afsætte varer på det britiske marked, som historisk har været et vigtigt eksportmarked for danske virksomheder, *jf. boks 6.1.*

Boks 6.1**Storbritannien er et vigtigt dansk samhandelsland**

Storbritannien er en af Danmarks største samhandelspartnere både for varer og tjenester. De seneste fem år har Storbritannien været Danmarks tredjestørste eksportmarked for varer og det femtestørste for tjenester. I 2019 udgjorde vareeksporten til Storbritannien således 6,1 pct. af den samlede danske vareeksport, mens Storbritannien aftog 9,7 pct. af tjensteeksporten, *jf. figur a*.

Målt på varer er det britiske marked gradvist blevet mindre betydningsfyldt siden slutningen af 1980'erne. Det skyldes blandt andet en betydelig stigning i eksporten til andre markeder. Fx udgjorde eksporten til Kina i slutningen af 1980'erne mindre end 1/2 pct. af den danske vareeksport, mens den i 2019 udgjorde knap 6 pct. Fordelt på varegrupper er det særligt fødevarer og bearbejdede varer, som udgør en mindre andel af eksporten til Storbritannien. Tjensteeksporten til Storbritannien er omvendt steget de seneste år. Udviklingen er drevet af øget eksport af bygge- og anlægsrelaterede tjenester og søtransport. Førstnævnte relaterer sig særligt til opsætningen af vindmølleparker.

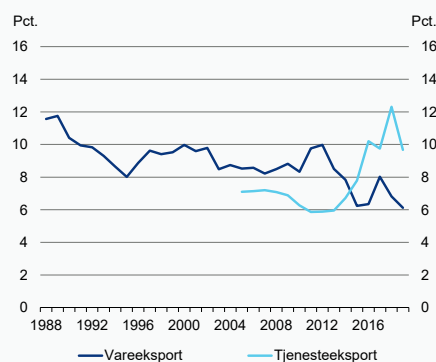
Samlet set har Storbritannien aftaget 7-9 pct. af den samlede danske eksport siden 2005. Det britiske marked er derfor fortsat et vigtigt dansk eksportmarked. Når hele forsyningskæden indregnes, anslås det, at omtrent 50.000 danske arbejdspladser er relateret til eksporten til Storbritannien. Heraf er det lidt mere end halvdele af de beskæftigede, som er knyttet til den direkte eksport til Storbritannien, mens den resterende del arbejder i virksomheder, som leverer varer eller tjenesteydelser til eksportvirksomheder. Adgang til det britiske marked påvirker derfor ikke alene eksportvirksomhederne, men også en lang række andre virksomheder.

Eksport til Storbritannien har særlig betydning for landbrug, skovbrug og fiskeri samt fødevarerindustrien, hvor omtrent 5 pct. af de beskæftigede, svarende til 6.000 arbejdspladser, anslås at knytte sig til eksporten til det britiske marked. Hertil kommer, at eksporten fra de to brancher genererer omtrent 5.000 arbejdspladser i andre brancher, som leverer varer eller tjenesteydelser, der indgår i produktionen af fødevarereksporten.

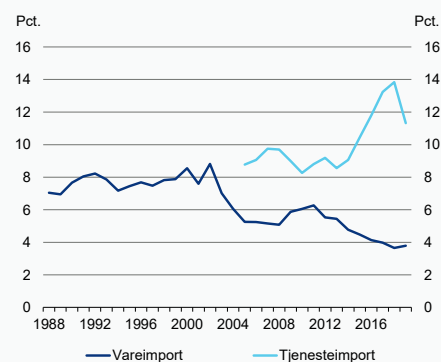
Som med vareeksporten er der over de seneste 30 år også blevet en mindre andel af vareimporten, der købes hos britiske virksomheder, *jf. figur b*. I hele perioden har Storbritannien aftaget en større andel af den danske vareeksport, end britiske produkter har udgjort af dansk vareimport. Det modsatte gør sig gældende for tjenesteimporten, hvor det blandt andet er import af hjælpevirksomhed til søtransport, bygge- og anlægstjenester samt andre forretningstjenester, fx *professionelle og administrative tjenester* samt *teknisk-, handelsrelaterede og øvrige forretningstjenester*, som udgør en stor andel.

Figur a

Danmarks eksport til Storbritannien som andel af den samlede eksport

Figur b

Danmarks import fra Storbritannien som andel af den samlede import

Boks 6.1 (fortsat)**Storbritannien er et vigtigt dansk samhandelsland**

Storbritannien trådte ud af EU den 31. januar 2020, men følger fortsat EU-regler i en overgangsperiode frem til den 31. december 2020. Såfremt EU og Storbritannien ikke enes om en fremtidig handels- og samarbejdsaftale, overgår handelsmæssige forhold til WTO-vilkår, hvilket blandt andet indebærer højere toldsatser. Højere toldsatser gør danske varer relativt dyrere i Storbritannien, hvilket isoleret set lægger en dæmper på eksport til Storbritannien, mens britiske varer bliver dyrere at købe i EU, hvilket lægger en dæmper på import fra Storbritannien.

Hvor hårdt de enkelte brancher påvirkes af højere told på eksport til det britiske marked, afhænger blandt andet af, hvor stor betydningen af det britiske marked er for branchen, hvor meget toldsatserne stiger og eksportørernes mulighed for at finde alternative eksportmarkeder.

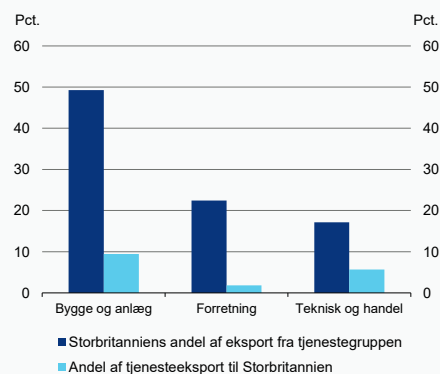
Det er ikke mindst den danske eksport af bygge- og anlægstjenester, der kan blive hårdt ramt af brexit og fraværet af en handelsaftale, da knap 50 pct. af eksporten heraf er gået til Storbritannien de seneste tre år, *jf. figur c*. Denne tjenesteydelse udgør samtidig en relativt stor andel af tjenesteeksporten. Derudover kan fødevarerindustrien rammes hårdt af højere toldsatser, da blandt andet 13 pct. af den danske eksport af kød og kødvarer går til Storbritannien. Dette skal også ses i lyset af at fødevarer står over for en potentielt højere toldsats end fx maskiner, *jf. boks 7.2*.

Endeligt er dansk fiskeri blandt de udsatte erhverv i tilfælde af et brexit uden en aftale. Et no-deal udfald medfører blandt andet, at danske fiskere ikke længere har adgang til at fiske i den britiske del af Nordsøen, der indbringer omkring en tredjedel af den årlige landingsværdi.¹ Fiskeeksporten til Storbritannien udgør i sig selv godt 5 pct. af den samlede fiskeeksport, *jf. figur d*. Den største udfordring vil derfor bestå i, at danske fiskere får dårligere muligheder for fangst, fordi de udelukkes fra det britiske farvand. Det vil reducere fangsterne og dermed også eksporten til andre markeder samt salg til det danske hjemmemarked.

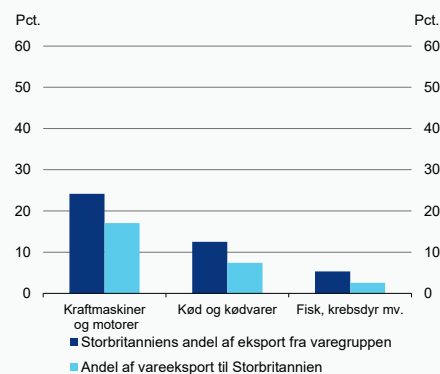
Det er imidlertid ikke alene danske virksomheders mulighed for at afsætte varer og tjenester på det britiske marked, som har betydning for dansk økonomi. Også danske virksomheder og husholdningers adgang til at købe britiske varer og tjenesteydelser er afgørende. For virksomhederne kan det være et specialiseret input i produktionen, det kan være svært at finde en erstatning for på et andet marked. For husholdningerne kan det være et særligt mærke, der bliver dyrere at købe.

Figur c

Udvalgte tjenestegrupperes andel af eksporten til Storbritannien, 2017-2019

Figur d

Udvalgte varegrupperes andel af eksporten til Storbritannien, 2017-2019

1) Hoff, A., Andersen, J. L., & Andersen, P., (2019): The economic importance of the fishery in the exclusive economic zones of the United Kingdom, Norway and the Faroe Islands for Danish fisheries in 2016, 2017 and 2018, IFRO Report, Nr. 285.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Vareeksportens sammensætning holder hånden under eksporten

Dansk vareeksport har klaret sig relativt godt på trods af det globale økonomiske tilbageslag, når man sammenligner med både udviklingen under finanskrisen og andre landes vareeksport. Det skyldes ikke mindst sammensætningen af den danske vareeksport.

Danmark er en lille åben økonomi, som er tæt vævet ind i de globale markeder. Når efterspørgslen stiger i udlandet, kan danske virksomheder afsætte flere af deres produkter på eksportmarkederne til gavn for arbejdspladser og indkomster i Danmark. Modsat er disse arbejdspladser også sårbare over for nedgang i den globale økonomi. Det anslås, at omtrent 800.000 arbejdspladser i Danmark var knyttet til eksport i 2019.¹

Følsomheden i dansk økonomi over for udviklingen i udlandet afhænger også i høj grad af, hvilke produkter der eksporteres. Hvis Danmark er specialiseret i produkter, hvor efterspørgslen kun er lidt påvirket af udsving i indkomsterne, så bliver dansk økonomi som helhed også mindre påvirket af globale konjunkturomslag.

Eksempler på sådanne produkter er fødevarer og medicinalprodukter, som i høj grad fortsat efterspørges, selv når indkomsterne falder. Modsat vil fx bilhandlen typisk være mere påvirket af nedgang i indkomsterne, som kan få husholdningerne til at udskyde købet af ny bil.

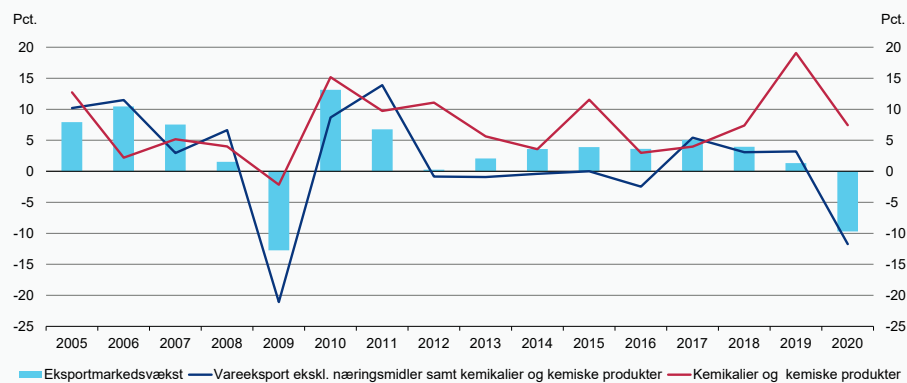
Forskellene fremgår klart i den danske vareeksport. Overordnet set følger vareeksporten udviklingen på de danske eksportmarkeder. Under finanskrisen aftog efterspørgslen fra eksportmarkederne med knap 13 pct. I samme periode aftog *vareeksporten ekskl. næringsmidler samt kemikalier og kemiske produkter* godt 21 pct. Eksporten af *kemikalier og kemiske produkter* faldt derimod kun med lidt mere end 2 pct., mens eksporten af næringsmidler aftog godt 7 pct.

Den samme udvikling gør sig i endnu større grad gældende for den nedgang på eksportmarkederne, som har fundet sted i 2020. Eksporten af kemikalier og kemiske produkter er i årets første ti måneder steget mere end 7 pct. i forhold til samme periode i 2019, næringsmiddeleksporten er vokset over 1 pct., mens den øvrige vareeksport er aftaget med mere end 11 pct., *jf. figur 6.4.*

¹ Se kapitel 6 i *Økonomisk Redegørelse*, august 2020.

Figur 6.4

Eksportmarkedsvækst og vækst i nominel vareeksport

Anm.: For 2020 er vist eksporten i årets første ni måneder i forhold til samme periode 2019, mens det er den skønnede eksportmarkedsvækst, som er vist. Næringsmidler omfatter her også drikkevarer og tobak. Eksportmarkedsvæksten er opgjort som et vægtet gennemsnit af realvæksten i vareimporten hos Danmarks 36 vigtigste samhandelslande, hvor vægtene er opgjort på baggrund af landenes andel af dansk industrivareeksport.

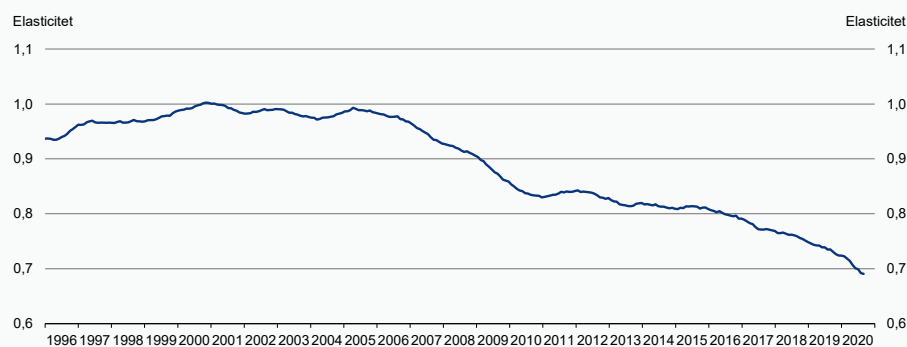
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Vareeksportens følsomhed over for konjunkturudsving på eksportmarkederne kan sammenfattes i en elasticitet. Siden 2005 er den danske vareeksports elasticitet over for verdenshandlen faldet fra knap 1,0 til godt 0,7 i 2019, jf. figur 6.5.

Det betyder, at et fald i verdenshandlen på 1,0 pct. i 2005 forventeligt ville medføre, at vareeksporten aftog med lidt mindre end 1,0 pct. I 2019 ville et fald i verdenshandlen i samme størrelsesorden medføre et fald i vareeksporten på lidt mere end 0,7 pct.

Figur 6.5

Vareeksportelasticitet

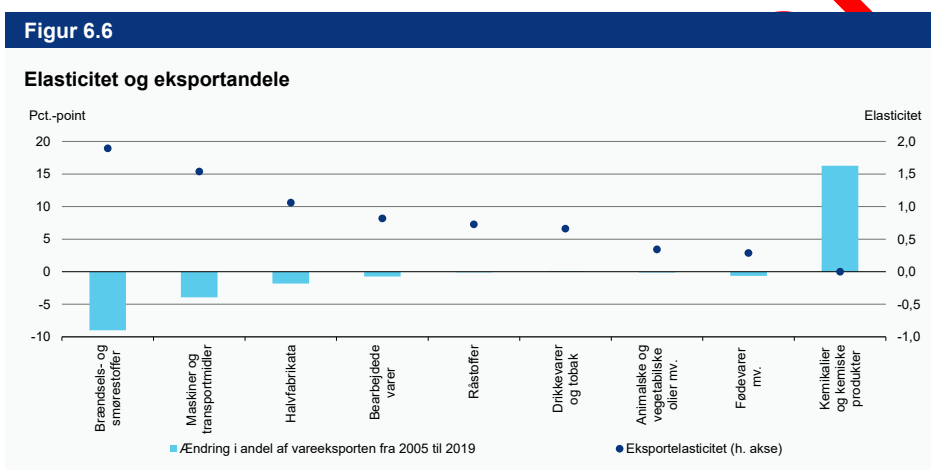

Anm.: 12 måneders glidende gennemsnit. Se boks 6.3 for metode.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Den aftagende eksportelasticitet skyldes, at konjunkturfølsomme elementer af vareeksporten generelt udgør en mindre andel af vareeksporten end tidligere, mens relativt lidt konjunkturfølsomme varer fylder mere.

Det gælder navnlig medicinalprodukter, som udgør en stor andel af eksporten af kemikalier og kemiske produkter. Siden finanskrisen er eksporten af kemikalier og kemiske produkter vedvarende vokset hurtigere end den øvrige eksport. Det har medført, at eksporten heraf udgjorde 24 pct. af vareeksporten i 2019 mod 14 pct. i 2005. Samtidig har denne varegruppe en meget lav elasticitet, *jf. figur 6.6*. Det er med til at trække den samlede eksportelasticitet betydeligt ned, hvilket har medført, at vareeksportens følsomhed over for udviklingen i den globale økonomi er faldet.

Anm.: Andelen af vareeksporten er beregnet på baggrund af deflatering af de enkelte varegrupper med deres respektive enhedsværdiindeks. Se i øvrigt boks 6.3 for metode.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Et andet markant bidrag er, at eksporten af *brændsels- og smørestoffer*, som er den varegruppe, der har været mest følsom over for udsving i verdenshandlen, udgør en betydeligt mindre andel af dansk vareeksport. Det gælder særligt eksporten af råolie, der er faldet med en tredjedel i værdi, og er gået fra at udgøre 9 pct. af den nominelle vareeksport i 2005 til at udgøre 4 pct. i 2019.

Sammenhængen mellem eksporten og verdenshandlen er ikke én-til-én og mange andre forhold vil påvirke handlen med enkelte varer. Blandt andet spiller virksomhedernes lønkonkurrenceevne løbende en rolle i forhold til, hvordan eksporten udvikler sig. Et andet eksempel er vejrforhold som tørke, der for landbruget kan medføre mindre eksport grundet fald i produktionen, hvilket ikke har relation til udviklingen i verdenshandlen. Samlet peger beregningerne dog på, at vareeksporten er blevet mindre konjunkturfølsom som følge af ændret sammensætning, *jf. boks 6.2*.

Boks 6.2

Beregning af varehandelselasticiteter

Som en lille åben økonomi følger de danske konjunkturer i overvejende grad de udenlandske. Det betyder også, at den danske varehandel følger de globale økonomiske strømninger. For eksporten er det oplagt, at når det går godt i udlandet, så stiger efterspørgslen efter varer, hvilket forbedrer virksomhedernes eksportmuligheder. Det modsatte gør sig gældende, når aktiviteten i udlandet løjer af. For importen er sammenhængen mindre oplagt, men der vil typisk være sammenfald mellem faldende global efterspørgsel og faldende dansk efterspørgsel, hvilket også giver mindre dansk import.

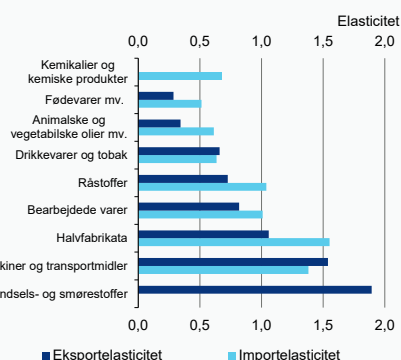
Elasticiteten mellem dansk vareeksport og -import og verdenshandlen er et udtryk for, hvor følsom den danske vareeksport og -import er over for ændringer i verdenshandlen. Elasticiteten angiver, hvor meget (målt i pct.) henholdsvis eksporten og importen af varer kan ventes at ændre sig, når verdenshandlen ændrer sig med 1 pct. En høj elasticitet betyder derfor, at varegruppen er mere følsom over for ændringer i verdenshandlen end en lav elasticitet.

Elasticiteten mellem dansk vareeksport- og import og verdenshandlen er beregnet på baggrund af data for perioden januar 1995 til august 2020. Varehandlen er korrigeret for prisudviklingen ved at deflatere den nominelle vareeksport og -import med de respektive enhedsværdiindeks. Herefter er der korrigeret for sæsonudsving. Elasticiteterne er estimeret ved log-log-regressioner med en lineær trend, som tager højde for, at den danske handel med en bestemt type vare kan følge en anden trend end verdenshandlen, samt et trendbrud fra 2010 og frem, som tager højde for, at vækstraten i den globale varehandel aftog efter finanskrisen. Den samlede eksport- og importelasticitet er beregnet som et vægtet gennemsnit af de forskellige varegruppers elasticiteter, hvor varegruppens elasticitet vægtes med varegruppens andel af henholdsvis den samlede eksport og import.¹ De vægtede elasticiteter for den samlede vareeksport og vareimport ændrer sig dermed i takt med ændringer i sammensætningen af udenrigshandlen, mens det er forudsat at elasticiteterne for de enkelte varegrupper er konstante i hele perioden.

Samlet viser beregningerne, at varegrupper med lav importelasticitet også har en lav eksportelasticitet, *jf. figur a*. Der er dog enkelte undtagelser. Blandt andet er eksportelasticiteten af *kemikalier og kemiske produkter*, som blandt andet indeholder medicinalprodukter, ikke signifikant forskellig fra nul, mens den er betydeligt højere for importen af samme varegruppe. Det modsatte ses i den anden ende af skalaen, hvor eksporten af *brændsel- og smørestoffer* har den højeste elasticitet, mens importelasticiteten heraf ikke estimeres signifikant forskellig fra nul. Samlet set er det sammensætningen af henholdsvis vareimport og -eksport, som er afgørende for gruppens samlede elasticitet og udviklingen heri over tid, *jf. figur b*.

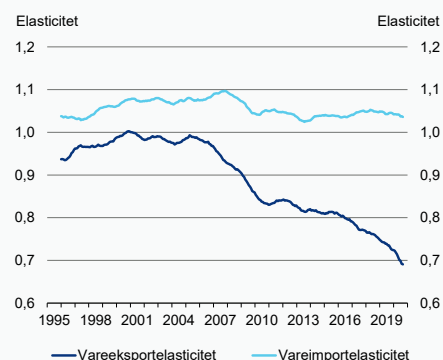
Figur a

Vareimport- og vareeksportelasticitet

Figur b

Vægtet vareimport- og vareeksportelasticitet

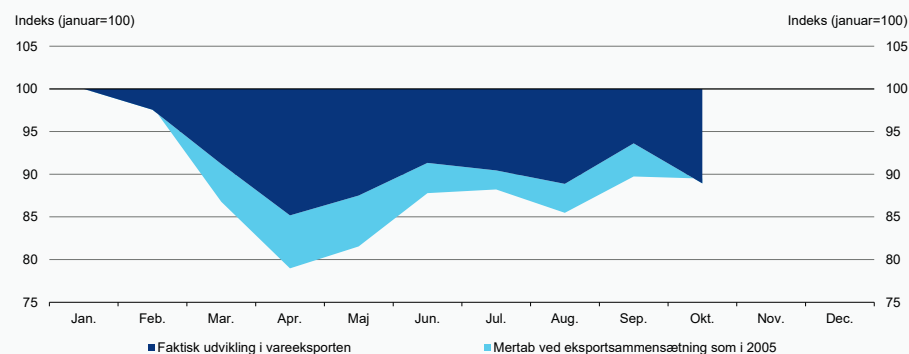
1) Den samlede eksport og import består af SITC-varegrupperne 1-8. Varegruppe 9: *Diverse varer og transaktioner intet andetsteds nævnt* ikke indgår.

Kilde: Danmarks Statistik, CPB World Trade Monitor og egne beregninger.

Udviklingen i vareeksportens sammensætning har medført en mindre eksportnedgang i år, end hvis sammensætningen havde været som i 2005. Vareeksporten nåede sit lavpunkt i april, hvor den lå 15 pct. lavere end i januar. Havde sammensætningen været som i 2005, ville vareeksporten i april i stedet umiddelbart være faldet mere end 20 pct., jf. figur 6.7.

Figur 6.7

Udvikling i vareeksporten

Anm.: Den kontrafaktiske eksportudvikling er beregnet på baggrund af udviklingen i de enkelte varegrupper vægget med varegruppernes gennemsnitlige andel af vareeksporten i 2005.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Med udenrigshandelsoplysningerne for oktober er mertabet ved eksportsammensætning som i 2005 indsnævret og blevet negativt. Det skal ses i lyset af, at eksporten af kemikalier og kemiske produkter faldt mere end 21 pct. til det laveste niveau i halvandet år. Udenrigshandlen revideres løbende, i takt med at der foreligger nye oplysninger, og billedet kan derfor ændre sig ved senere opgørelser.

6.2 Import

Importen hænger tæt sammen med efterspørgslen i økonomien, fordi en del af forbruget og en del af de input, der indgår i virksomhedernes produktion og investeringer, er importeret. Det kan fx være en råvare, der normalt importeres til brug på en restaurant, men hvor behovet er mindre i lyset af den store omsætningsnedgang i restaurationsbranchen. Det kan også være en tjenesteydelse, som danske rederier anvender i forbindelse med søfragt rundt i verden. Som følge af lavere verdenshandel har rederierne haft mindre aktivitet i år og dermed også mindre brug for fx hjælpetjenester i havne verden over.

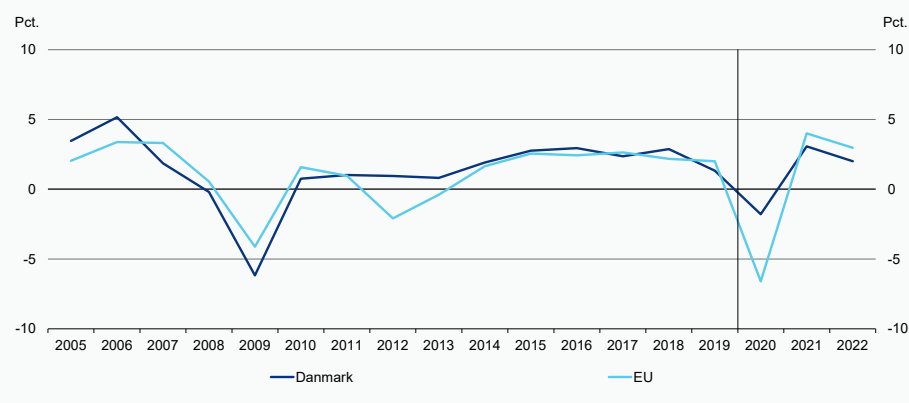
Der er stor forskel på, hvor meget der importeres til de enkelte efterspørgselskomponenter. Det betyder, at sammensætningen af efterspørgselsnedgangen har derfor betydning for importudviklingen. Søtransporttjenesteydelser har et højt importindhold, og nedgang i eksporten heraf trækker derfor importen betydeligt ned. Modsat bidrager højere

offentligt forbrug til øget import, på trods af at kun en lille del af det offentlige forbrug importeres.

Sammenlignet med mange andre lande ventes dansk økonomi at klare sig relativt godt igennem krisen. Husholdningerne og virksomhederne stod stærkt forud for krisen, og flere tiltag som fx lønkompensationsordningen har været med til at understøtte indkomsterne. Hertil kommer, at både offentligt forbrug og offentlige investeringer også understøtter den indenlandske efterspørgsel. Samlet set betyder det, at den indenlandske efterspørgsel (dvs. forbrug og investeringer) er faldet betydeligt mere i fx EU-landene som helhed end i Danmark, *jf. figur 6.8*.

Figur 6.8

Vækst i indenlandsk efterspørgsel

Kilde: EU-Kommissionens efterårsprognose 2020, Danmarks Statistik og egne beregninger.

Den relativt stærkere danske position er med til at forklare, at importen i år falder relativt mindre end eksporten, som er afhængig af udlandets efterspørgsel. Mens importen skønnes at være faldet med 7,4 pct. i år, er faldet i eksporten noget større på 10,0 pct.

I 2021 og 2022 ventes en gradvis genopretning i importen med vækst på henholdsvis 4,8 pct. og 5,1 pct. Forventninger om højere privatforbrug og større eksport trækker op i 2021, mens importen i 2022 særligt trækkes op af tiltagende investeringer.

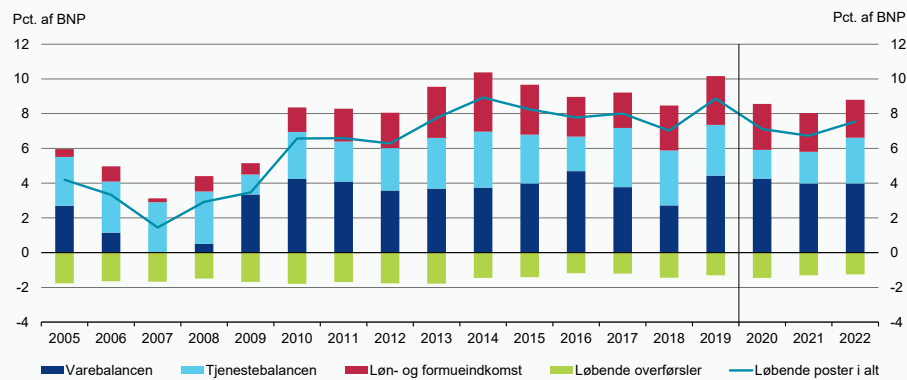
6.3 Betalingsbalance

Overskuddet på betalingsbalancens løbende poster udgjorde 206,8 mia. kr. i 2019, svarende til 8,9 pct. af BNP. Danmark har siden 2010 haft overskud på betalingsbalancen på mere end 6 pct. af BNP, som hovedsageligt er tilvejebragt ved overskud på handlen med varer og tjenester, *jf. figur 6.9*.

Overskuddet på betalingsbalancen ventes at falde lidt tilbage i år og frem til 2022 at forblive på et niveau, der er lidt under gennemsnittet siden 2010 målt i pct. af BNP.

Figur 6.9

Betalingsbalancens løbende poster

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Det er særligt et lavere overskud på tjenestebalancen, som trækker overskuddet på betalingsbalancen ned i år. Det skyldes navnlig lavere eksport af søtransporttjenester. En genopretning i verdenshandlen var imidlertid allerede i gang, og efterhånden ventes verdenshandlen at tiltage yderligere igennem prognoseperioden. På den baggrund ventes overskuddet på tjenestebalancen at vokse mod et niveau svarende til de seneste tre år.

Modsat ventes overskuddet på handlen med varer kun reduceret lidt i år på trods af det dybere økonomiske tilbageslag i udlandet, som isoleret set hæmmer mulighederne for dansk eksport. Der skønnes et overskud på handlen med varer på knap 100 mia. kr. igennem hele prognoseperioden.

I år skyldes det til dels en gunstigere prisudvikling på vareeksporten end på vareimporten. Det kan blandt andet henføres til, at energiprisen er faldet betydeligt, og at energi udgør en større andel af vareimporten end af vareeksporten. Samlet set betyder det, at selvom faldet i vareeksporten er større end faldet i vareimporten målt i mængder, så er det omvendte tilfældet opgjort i løbende priser.

Hertil kommer, at eksporten af kemikalier og kemiske produkter og handel uden for Danmarks grænser har bidraget betydeligt til stigningen i handelsoverskuddet igennem en årrække.

Handel uden for Danmarks grænser består dels af salg af varer, der er forarbejdet i udlandet (hvor danske virksomheder ejer råvarerne, men køber produktionsydelsen i udlandet), og dels af merchantingvarer, som dækker over danske virksomheders køb og videresalg af varer i udlandet uden forarbejdning, *jf. boks 6.1 i Økonomisk Redegørelse, maj 2018*.

Overskuddet på handlen uden for Danmarks grænser er vokset fra 17 mia. kr. i 2007 til 99 mia. kr. i 2019, mens niveauet for de første tre kvartaler af i år peger i retning af et

overskud for 2020 af omtrent samme størrelsesorden. Danmarks Statistik peger på, at en del af den stigende handel uden for Danmarks grænser skal tilskrives udviklingen i medicinalindustrien.²

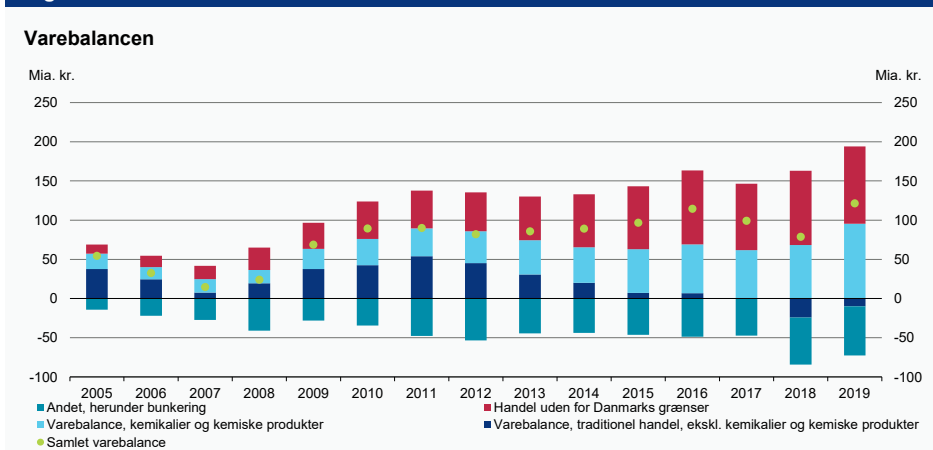
Ser man på den traditionelle varehandel, udgøres størstedelen af eksporten af kemikalier og kemiske produkter af medicinalvarer. Overskuddet, dvs. hvor varerne krydser den danske grænse, er også vokset. I 2007 udgjorde overskuddet 17 mia. kr., hvilket var steget til 95 mia. kr. i 2019, og de store overskud er fortsat igennem de første tre kvartaler af 2020. Den danske medicinalindustri er derfor i høj grad med til at sikre det store varehandelsoverskud.

Når der alene betragtes den traditionelle varehandel, dvs. ekskl. handel uden for Danmarks grænser samt bunkering, og der yderligere ses bort fra handlen med kemikalier og kemiske produkter, har der været omtrent balance på varehandlen siden 2015, jf. figur 6.10.

Overskuddet på løn- og formueindkomsten har ligesom overskuddet på varehandlen udviklet sig relativt stabilt gennem 2020 på trods af det globale økonomiske tilbageslag. For årets første tre kvartaler har overskuddet på løn- og formueindkomsten kun været en anelse lavere end i samme periode i 2019.

Det omtrent uændrede overskud dækker imidlertid over, at formueindkomsten er aftaget på begge sider af grænsen. Faldet gælder både den indkomst, danskere tjener i udlandet, og den indkomst, udlændinge tjener i Danmark.

Figur 6.10

Anm.: Traditionel handel dækker over handel med varer, som krydser den danske grænse.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

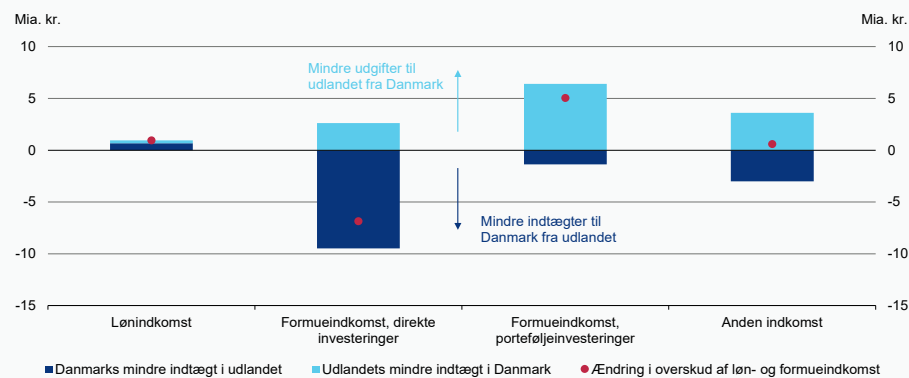
For personer bosiddende i Danmark er det særligt indkomsten fra direkte investeringer i egenkapital, der er aftaget. For udlændinge med investeringer i Danmark er det særligt

² Danmarks Statistik (2019), *Skift i industriens sammensætning påvirker produktivitetsudviklingen*.

mindre afkast på porteføljeinvesteringer i aktier og obligationer, som bidrager til at holde det danske overskud af løn- og formueindkomst højt, jf. figur 6.11.

Figur 6.11

Ændring i løn- og formueindkomst 2019 til 2020 (1.-3. kvartal)

Anm.: Direkte investeringer omfatter investeringer i egenkapital og koncermlån. Porteføljeinvesteringer omfatter investeringer i aktier, investeringsforeningsbeviser og obligationer. Anden indkomst omfatter blandt andet andre investeringer, produkt- og importskatter samt subsidier.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

I 2020 skønnes løn- og formueindkomsten at udgøre 60 mia. kr., hvilket målt i pct. af BNP er på omtrent samme høje niveau som i 2019. I 2021 og 2022 forudsættes et lidt mindre overskud af løn- og formueindkomst, som omtrentligt svarer til det gennemsnitlige niveau siden 2013.

Kapitel 7

International økonomi og finansielle markeder

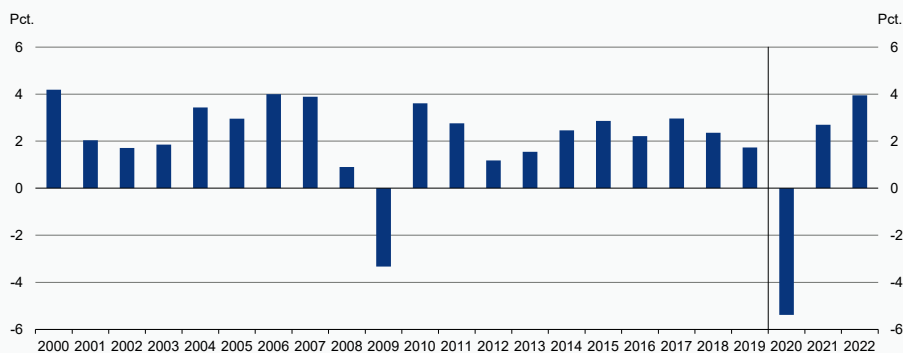
7.1 International økonomi

Udsigterne for verdensøkonomien er fortsat præget af coronapandemien. Efter en stærk start på den økonomiske genopretning oven på forårets tilbageslag har anden smittebølge midlertidigt sat genopretningen på pause. Omvendt peger fremskridt i forhold til vacciner på, at pandemien vil kunne bekæmpes, hvilket er en central forudsætning for prognosen for den internationale økonomi.

BNP-væksten på de danske eksportmarkeder – vægtet efter betydning for dansk eksport – skønnes samlet set at udgøre henholdsvis 2,7 pct. og 4,0 pct. i 2021 og 2022 efter et dyk på 5,4 pct. i år, *jf. figur 7.1*. Faldet i 2020 dækker over fortsat fremgang i den kinesiske økonomi, mens navnlig en række europæiske lande har været hårdt ramt i år.

Figur 7.1

Sammenvejret BNP-vækst på danske eksportmarkeder

Anm.: Sammenvejret BNP-vækst er opgjort som et vægtet gennemsnit af BNP-væksten i Danmarks 36 vigtigste handelslande på baggrund af landenes andel af dansk eksport. Forudsætningerne om den internationale økonomi tager udgangspunkt i de seneste skøn fra EU-Kommissionen, men indarbejder en vis uskyldelse af genopretningen som følge af den seneste smitteudvikling i navnlig Europa og til dels USA.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af EU-Kommissionen, European Economic Forecast, november 2020.

Genopretningen ventes især drevet af fremgang i privatforbruget på tværs af lande. Det skal ses i lyset af en meget stor nedgang i 2020, hvor øget forsigtighed kombineret med effekten af restriktioner har begrænset forbrugsmulighederne og ført til større opsparringstilbøjelighed. Virksomhedernes investeringslyst ventes også gradvist at vende tilbage, i takt med at usikkerheden relateret til pandemien mindskes, og ledig kapacitet reduceres.

Der er stor usikkerhed om vækstudsigterne, som især relaterer sig til pandemiens videre forløb og påvirkningen heraf på adfærden hos husholdninger og virksomheder. Der er risiko for et mere negativt forløb, hvis smittespredningen varer ved og gør husholdningerne og virksomhederne mere tilbageholdende i forhold til forbrug og investeringer. Omvendt vil hurtigere fremskridt i forhold til en vellykket inddæmning og behandling af coronavirus kunne medføre et mere positivt forløb.

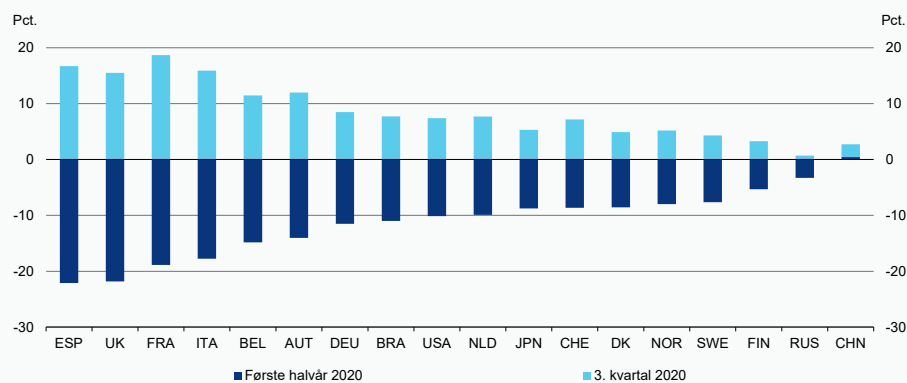
Anden smittebølge hæmmer genopretningen

I første halvår blev verdensøkonomien ramt af et historisk stort tilbageslag som følge af coronapandemien. Især graden af sundhedskrisen i de enkelte lande var afgørende for størrelsesordenen af tabet, men andre forhold har også spillet ind. Blandt andet har turisttunge lande været hårdt ramt.¹

Genopretningen var imidlertid betydelig i de fleste lande i 3. kvartal og især i de lande, som oplevede den største tilbagegang i første halvår, *jf. figur 7.2*. For blandt andet Danmark, Tyskland og USA var BNP i 3. kvartal 2020 dermed blot omtrent 4 pct. lavere end i 4. kvartal 2019. Flere europæiske økonomier som Storbritannien og Spanien er stadigvæk væsentligt hårdere ramt. Den kinesiske økonomi skiller sig ud, idet BNP allerede i 2. kvartal 2020 havde genvundet det tabte fra coronatilbageslaget.

Figur 7.2

BNP-vækst i udvalgte lande

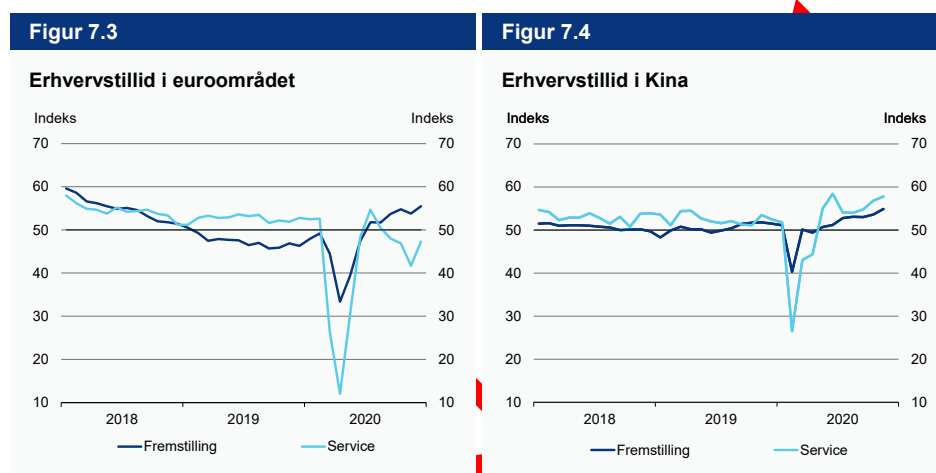
Anm.: Første halvår er 2. kvartal 2020 forhold til 4. kvartal 2019. 3. kvartal er i forhold til 2. kvartal.
Kilde: Macrobond og egne beregninger.

I 4. kvartal har anden smittebølge imidlertid sat sit præg på navnlig landene i Europa samt USA. I sammenligning med foråret er det dog vurderingen, at effekten heraf på økonomien vil være mindre. Det skal blandt andet ses på baggrund af, at indikatorer for

¹ Se Økonomisk Analyse: Status for dansk og international økonomi under coronakrisen, Finansministeriet, november 2020.

bevægelsesmønstre peger på en mindre nedgang i aktiviteten i oktober, november og december, end det var tilfældet i marts og april.

Det afspejles også i virksomhedernes egne vurderinger af den økonomiske situation. I euroområdet er tilliden i servicesektoren dykket igen, men ikke i samme grad som i foråret. Omvendt er tilliden i fremstillingssektoren indtil videre forholdsvis lidt påvirket, *jf. figur 7.3*. I USA er erhvervstilliden foreløbigt kun lidt påvirket af genopblussen af epidemien, og der er fortsat indikationer på fremgang i aktiviteten i både fremstilling og service.

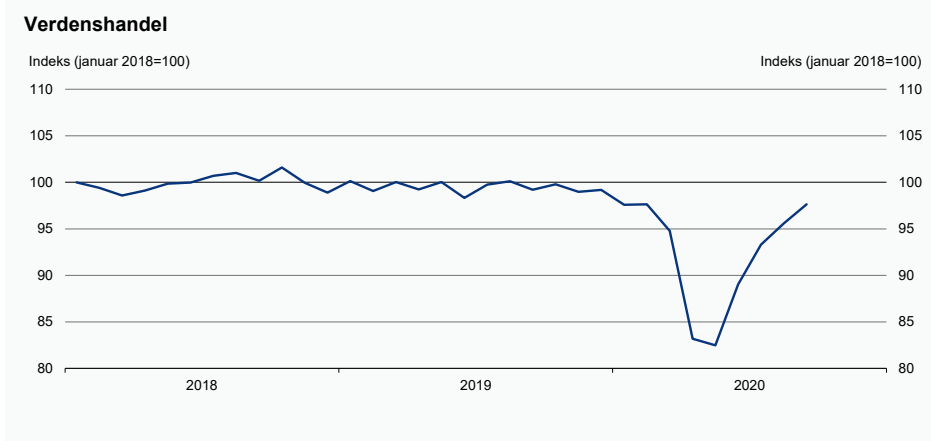
Anm.: Den anvendte tillidsindikator er PMI, hvor et indeks over 50 indikerer fremgang.
Kilde: Macrobond og egne beregninger.

I flere lande i Asien, og især Kina, er smitten aktuelt lav, og aktiviteten i både fremstillingserhvervene og serviceerhvervene er i fremgang, *jf. figur 7.4*. Genopretningen af den kinesiske økonomi har i høj grad været drevet af investeringer i infrastruktur, blandt andet som følge af myndighedernes stimulustiltag, mens privatforbruget fortsat er på et lavere niveau end før corona.

Den hurtige genopretning i 3. kvartal på tværs af lande understøtter samtidig tiltroen til, at økonomierne forholdsvis hurtigt kan komme på fode igen, når coronapandemien tillader det. Således var verdenshandlen i september ikke langt fra at være tilbage på niveau med samme måned året forinden, *jf. figur 7.5*. Dansk eksport er dog siden 2005 blevet mindre følsom over for udsving i verdenshandlen, *jf. kapitel 6*.

Det spiller endelig en rolle, at afledte effekter gennem ændret adfærd og inddæmningsiltag i høj grad rammer brancher, hvor aktiviteten i forvejen er reduceret. Det bidrager til, at nedgangen i omsætning alt andet lige bliver mindre end i foråret.

Figur 7.5

Kilde: Macrobond og egne beregninger.

Genopretningen i den internationale økonomi ventes primært drevet af fremgang i privatforbruget. Det skal ses i lyset af den store tilbagegang i 2020 som følge af forsigtighed hos husholdninger i lyset af smitterisiko, mere begrænsede forbrugsmuligheder samt usikkerhed om de økonomiske udsigter. Forbrugslysten forudsættes gradvist at vende tilbage i 2021 og 2022, i takt med at coronapandemien udgør en mindre barriere for aktiviteten.

Husholdningernes opsparingstiløjelighed ventes dog stadig at være på et højere niveau end tidligere. I takt med at smittetrykket falder, og forbruget øges, ventes også virksomhedernes investeringslyst igen at tiltage, men med en vis forsinkelse.

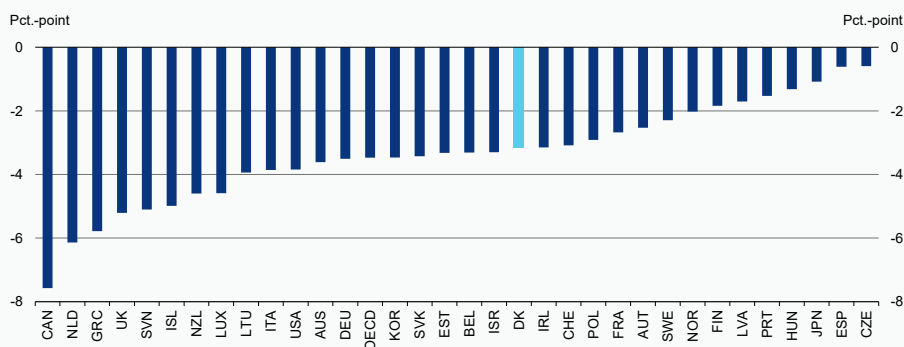
Hertil spiller det en rolle, at de enkelte lande i stort omfang har benyttet finanspolitikken til at holde hånden under virksomheder og arbejdspladser.

I mange lande har coronakrisen ført til en af de mest markante finanspolitiske indsatser i nyere tid. Meget af støtten er midlertidig og vil bortfalde i 2021 og 2022 som følge af genopretningen, og i takt med at en række inddæmningstiltag kan ophæves. Men finanspolitikken vil i de fleste lande fortsat være lempelig i 2021 og bidrage til at understøtte genopretningen. I stort set alle lande har coronakrisen dermed ført til en væsentlig udvidelse af den offentlige gæld. Den høje gæld er dog som hovedregel finansieret til historisk lave renter. Der vil i en række lande, hvor gælden var meget høj i udgangspunktet, være behov for finanspolitiske opstramninger på lidt længere sigt for at stabilisere gælden.

På tværs af lande giver den lempelige finanspolitik sig udslag i en forværring af den strukturelle saldo i 2021 sammenlignet med 2019, hvilket kan ses som en grov tilnærmelse for landenes gennemførte og planlagte diskretionære lempelser af finanspolitikken under coronakrisen, jf. figur 7.6.

Figur 7.6

Ændring i strukturel saldo fra 2019 til 2021

Anm.: Beregnet ud fra den underliggende (primære) strukturelle saldo i pct. af strukturelt BNP. Der er anvendt OECD's skøn også for Danmark for at sikre sammenlignelighed med andre lande. Det indebærer blandt andet, at den danske saldo ikke er korrigeret for engangsforhold relateret til COVID-19 mv. Skønnene for den strukturelle saldo med og uden COVID-19 engangsforhold er beskrevet nærmere i kapitel 8. Den strukturelle saldo påvirkes imidlertid også af en række øvrige forhold, ligesom skønnene for den strukturelle saldo er forbundet med usikkerhed og kan variere på tværs af opgørelsesmetoder.

Kilde: OECD, Economic Outlook, december 2020.

Genopretningen forventes at blive noget mere langvarig end det meget pludselige tilbagelag i år. Det skyldes blandt andet, at krisen har sat tydelige spor på arbejdsmarkedene, hvor de hårdest ramte serviceerhverv er beskæftigelsestunge. Mange husholdninger har mistet indkomst og har derfor fået reduceret deres forbrugsmuligheder. Hertil kommer, at flere virksomheder ventes at måtte dreje nøglen om. Omstilling på arbejdsmarkedet sker ikke fra den ene dag til den anden, ligesom det også tager tid, før der etableres nye virksomheder. Det bidrager til, at det vil tage tid, før de tabte job er blevet erstattet af nye.

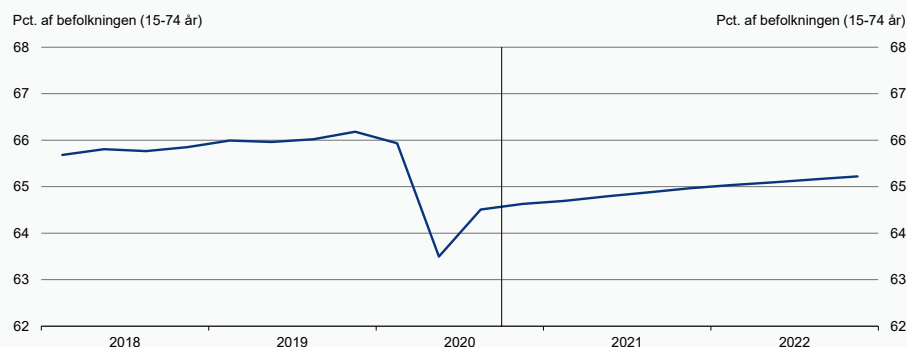
For OECD-landene set under ét ventes der på den baggrund kun en delvis genopretning på arbejdsmarkedet frem til 2022, således at beskæftigelsesfrekvensen i 2022 fortsat er væsentligt under niveauet i 2019, jf. figur 7.7.

Hertil kommer, at en del personer har forladt arbejdsstyrken. Det kan eksempelvis skyldes mistet tro på at finde arbejde eller manglende mulighed for at søge eller påtage sig arbejde, herunder som følge af behov for at se efter hjemsendte skolebørn eller sundhedsmæssige udfordringer. Flere kan også være begyndt på en uddannelse, hvilket kan bidrage til at reducere arbejdsstyrken i nogle lande.

Effekten på arbejdsmarkedet ses fx i USA, hvor ledigheden på trods af den efterfølgende genopretning i BNP fortsat er næsten fordoblet til omtrent 7½ pct. af. Genopretningen i antallet af beskæftigede i USA har således været mindre end faldet i ledigheden, hvilket skal ses i lyset af, at en del personer har forladt arbejdsstyrken.

Figur 7.7

Beskæftigelsesfrekvens i OECD-landene

Kilde: OECD, Economic Outlook, december 2020.

I Europa har tilbageslaget på arbejdsmarkedet foreløbigt været mindre end i USA. Det skal ses i sammenhæng med, at der i Europa har været en udbredt brug af forskellige former for arbejdsfordelingsordninger. Det indebærer, at mange ansatte er eller har været hjemsendt under støtteordninger og dermed fortsat optræder i beskæftigelsesstatistikken. I USA virker støtteordningerne derimod i højere grad gennem understøttelses-systemet. En konsekvens heraf er, at tal for arbejdsmarkedet aktuelt er vanskelige at sammenligne mellem lande, *jf. boks 7.1.*

Betydelige risici for prognosen

Der er betydelig usikkerhed om de økonomiske udsigter, som uløseligt knytter sig til den videre udvikling i coronapandemien.

På den ene side underbygger styrken af den økonomiske optur i 3. kvartal troen på en forholdsvis hurtig genopretning, når smitten tillader det. Sammen med fremskridt i behandling og forebyggelse af coronasmitten, herunder i form af vacciner, betyder det, at der er mulighed for en mere positiv udvikling som følge af lavere usikkerhed og mere optimisme hos husholdninger og virksomheder.

Muligheden for en mere positiv udvikling følger blandt andet af, at mange husholdninger og virksomheder har øget opsparingen betydeligt under coronakrisen. Det giver potentiale for, at især privatforbruget kan vokse hurtigere, da husholdningerne ud over fremgang i indkomsterne også kan trække på opsparede midler.

Dertil kommer muligheden for yderligere finanspolitiske tiltag i mange lande. Udmøntningen af EU's Genopretningsfond på 750 mia. euro udestår eksempelvis endnu og er ikke indregnet i EU-Kommissionens prognose, som skønnene for den internationale økonomi i indeværende redegørelse tager udgangspunkt i.

Boks 7.1**Tal for beskæftigelse og ledighed er vanskelige at sammenligne under coronakrisen**

Coronakrisen påvirker arbejdsmarkedet gennem en række kanaler. Mange er blevet afskediget, og ansættelser er blevet aflyst eller udskudt. Samtidig har flere arbejdsløse formentlig sat deres jobsøgning på pause, ligesom arbejdstiden kan være blevet reduceret betydeligt eller helt i en periode.

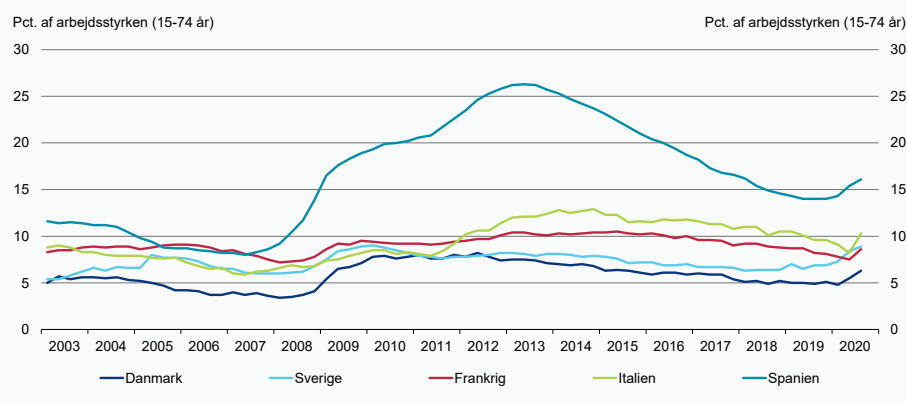
Arbejdskraftundersøgelsen (AKU) er baseret på internationale standarder og er det mål for ledigheden, der oftest anvendes til sammenligninger på tværs af lande. Ledighedsopgørelsen i AKU omfatter personer, som svarer, at de ikke er beskæftigede, at de har søgt et job inden for de sidste fire uger, og at de kan tiltræde et job med kort varsel (ILO-kravene). AKU-ledigheden viser generelt en højere ledighed end den registerbaserede bruttoledighed i Danmark. Det skyldes blandt andet, at den inkluderer studerende, efterlønsmodtagere og andre modtagere af overførselsindkomster, hvis de svarer, at de søger og kan tiltræde et job, uanset om de kun ønsker få timers beskæftigelse. Undersøgelsen er baseret på interviews.

I Danmark og andre lande er AKU-ledigheden steget relativt lidt under coronakrisen, *jf. figur a*. Udviklingen skal blandt andet ses i lyset af opgørelsesmetoden, der kræver, at man både skal være i stand til at påbegynde et nyt arbejde og være aktivt jobsøgende. I Danmark blev rådigheds- og jobsøgningskrav suspenderet fra 12. marts og frem til 26. maj, hvilket medførte, at AKU-ledigheden isoleret set blev holdt nede i 2. kvartal, da en del personer blev klassificeret som værende uden for arbejdsstyrken. Udviklingen i den danske AKU-ledighed i 3. kvartal skal dermed ses i lyset af dette forhold, hvilket isoleret set løfter ledighedsstigningen i 3. kvartal. Tilsvarende forhold gør sig gældende i andre lande. Eksempelvis skal udviklingen i især Frankrig og Italien, men også andre europæiske lande, ses i lyset af, at arbejdsstyrken har været påvirket negativt af restriktioner og effekterne af pandemien, der har medført, at mange personer ikke har opfyldt kravene til at få arbejdsløshedsunderstøttelse.

Derudover kan personer, der tidligere indgik i statistikken som arbejdsløse, muligvis have opgivet deres søgning i en periode på grund af de svagere økonomiske udsigter eller nedlukningen af virksomhedernes aktivitet. De vil i så fald ikke indgå i arbejdsstyrken. Andre er muligvis ikke tilgængelige for arbejde, da de fx tager sig af hjemsendte børn. Det må derfor forventes, at flere personer inden for eller uden for arbejdsstyrken kan have et udækket behov for beskæftigelse, som ligger ud over den registrerede arbejdsløshed.

Beskæftigelse og arbejdsløshed som defineret i ILO-konceptet er i den særlige situation under coronakrisen derfor ikke tilstrækkelige til at beskrive udviklingen på arbejdsmarkedet.

Figur a
AKU-ledighed i udvalgte lande

Kilde: Eurostat (2020), Labour market in the light of the COVID 19 pandemic – quarterly statistics, november 2020, Eurostat, Danmarks Statistik og egne beregninger.

Hvis den igangværende smittespredning i Europa og USA på den anden side bliver mere omfattende og længerevarende, vil nye inddæmningstiltag samt ændret adfærd forventeligt få større negativ effekt på kort sigt. Det kan betyde en ny runde af beskæftigelsesnedgang og fald i indkomster og omsætning, som igen reducerer vækstudsigterne i prognoseperioden.

Samtidig er der fortsat risiko for, at følgeskaderne af pandemien på arbejdsmarkedet samt virksomhedernes sundhedstilstand kan være større, end det har været tilfældet hidtil. Eksempelvis kan antallet af konkurser stige som følge af udsigt til en mere langvarig nedgang i omsætningen i de berørte brancher samt, i nogle lande, nedskalering eller ophør af støtteordninger.

I Europa er det ikke kun pandemien, der øger usikkerheden om vækstudsigterne. Indtil videre er der ikke opnået en afklaring på forhandlingerne mellem Storbritannien og EU om de fremtidige økonomiske samarbejdsvilkår. Hvis der ikke bliver indgået en aftale eller aftalt en forlængelse af overgangsordningen inden den 1. januar 2021, vil handelsforholdet blive underlagt WTO's regelsæt. Dermed vil handel mellem EU og Storbritannien blive pålagt told og toldkontrol samt en række øvrige barrierer såsom øgede dokumentationskrav.

EU-Kommissionens efterårsprognose, der indgår i talgrundlaget til denne redegørelse, er baseret på en teknisk antagelse, der indebærer, at handlen mellem EU-landene og Storbritannien fra 1. januar 2021 baseres på WTO-regler. Det vurderes især at påvirke Storbritanniens økonomi negativt, men vil også dæmpe væksten i EU-landene, *jf. boks 7.2*. Eftersom et no-deal scenarie er indregnet i prognosen, vil en eventuel aftale eller forlængelse af overgangsperioden indebære en positiv effekt på vækstudsigterne.

Boks 7.2**Den mulige økonomiske betydning af et no-deal scenarie mellem Storbritannien og EU**

EU-Kommissionen har i sin efterårsprognose benyttet en teknisk antagelse om, at WTO-regelsættet vil være gældende for handlen mellem EU og Storbritannien efter årsskiftet. Denne antagelse er et nybrud i forhold til tidligere prognoser fra EU-Kommissionen, men anvendes uden at foregribe resultatet af forhandlingerne, som stadig er igangværende.

No-deal scenariet indebærer, at alle varer pålægges told svarende til EU's nuværende MFN-toldsatser (Most Favoured Nation) i WTO. Dertil kommer reguleringsmæssige ændringer, der vil bringe handel på linje med de lande, der i dag ikke har frihandelsaftaler med EU. Ud over toldsatserne vil handlen mellem EU og Storbritannien således blive påvirket af administrative og tidskrævende barrierer i form af toldbehandling samt øgede dokumentationskrav. Dertil kommer, at der på sigt kan opstå forskelle i krav til produkter om fx fødevarerhygiejne eller miljøbelastning, hvilket også vil udgøre en barriere for handel på tværs af grænserne.

Der er betydelig forskel på, hvor meget handelsbarriererne kan stige for de enkelte varer. Nogle varer har lave generelle toldsatser og mange internationale standarder, hvorfor konsekvenserne ved no-deal alt andet lige er mindre. Det gælder fx mange maskiner. Andre varer har høje toldsatser og meget fælles EU-regulering. Det gælder fx fødevarer. De nuværende toldsatser for Storbritanniens import fra ikke EU-lande er eksempelvis på knap 11 pct. for forarbejdede landbrugsvarer og ca. 11 pct. for fisk, mens satsen for maskiner mv. er på 2,5 pct.

EU-Kommissionen har indregnet effekterne af no-deal ud fra input-output tabeller fra OECD. Disse modelberegninger er omgærdet af stor usikkerhed. Et forbehold er blandt andet, at den anvendte model er statisk og dermed ikke tager højde for adfærdsmæssige tilpasninger til ændrede handelsbetingelser. Samtidig er der i beregningen ikke taget højde for, at samhandlen aktuelt påvirkes af coronapandemien.

I beregningen antages told indført i 1. kvartal 2021, mens de administrative barrierer antages gradvist forøget hen over prognoseperioden. I beregningen har EU-Kommissionen lagt detaljerede faktiske toldindsamlingsdata på vareniveau til grund, som svarer til en gennemsnitlig toldsats på 3,6 pct.

Tilsvarende er data for Storbritannien baseret på Storbritanniens MFN-tariffer (UK Global Tariff), som blev offentliggjort af den britiske regering i maj 2020, hvilket indebærer en gennemsnitlig toldsats på 5,3 pct. baseret på sammensætningen af EU-landenes eksport. Ikke-told barrierer omregnes til toldækvivalenter baseret på EU-Kommissionens vurdering. I den anvendte model udgør de i gennemsnit 12,7 pct. og 10,1 pct. (handelsvægtet på sektorniveau) for henholdsvis EU og Storbritannien.

Beregningerne indikerer, at Storbritanniens BNP vil være ca. 3 pct. lavere ved udgangen af 2022 i tilfælde af no-deal sammenlignet med scenariet med en aftale, mens BNP i EU og euroområdet vil være omtrent ¾ pct. lavere. EU-Kommissionen har ikke beregnet effekten for individuelle EU-lande, men det overordnede resultat er benyttet som input i skøn for de enkelte lande.

Effekterne af no-deal på både kort og langt sigt må forventes at være større for en række mindre økonomier end for EU og euroområdet som helhed. Det gælder blandt andet Danmark, Irland og Nederlandene, hvor samhandlen med Storbritannien udgør en større andel af den samlede handel end for EU og euroområdet som helhed.

Der er gennemført flere analyser af effekterne af de langsigtede økonomiske konsekvenser af Brexit, herunder af OECD og IMF. De fleste studier fokuserer på mellem og langt sigt og dermed på strukturelle effekter, hvor der er sket en tilpasning af arbejdskraft og reallokering af kapital mellem sektorer. Analyserne finder, at et no-deal scenarie kan reducere dansk BNP-niveau med i størrelsesordenen 1,0-1,3 pct. over en 5-10-årig periode i forhold til status quo med uændrede samhandelsvilkår.

Kilde: EU-Kommissionen, European Economic Forecast, november 2020; OECD, Interim Economic Assessment, marts 2019; OECD, The potential economic impact of Brexit on Denmark, april 2019; IMF, Euro Area policies: Selected Issues, juli 2018; Bank of England, EU withdrawal scenarios and monetary and financial stability, november 2018.

7.2 Finansielle markeder og pengepolitik

De finansielle vilkår er generelt blevet mere lempelige i løbet af 2020, hvilket er med til at understøtte den økonomiske aktivitet. Blandt andet har betydelige pengepolitiske lempelser ført til meget lave renter og skubbet på risikoappetitten og fremgang i aktiekurserne.

Den fortsatte fremgang på aktiemarkederne er også udtryk for, at der er tiltro til væksten i de kommende år. På trods af den aktuelle genopblussen af pandemien er aktiekurserne fortsat med at stige i lyset af forholdsvis stærke regnskaber for selskaber, som indgår i de toneangivende aktieindeks, samt positive nyheder om vacciner mod COVID-19, *jf. figur 7.8*.

Figur 7.8

Aktiekurser i Danmark, Europa og USA

Anm.: C25-indeks for Danmark, Stoxx 50-indeks for Europa og S&P500-indeks for USA. Alle indeks er opgjort i danske kroner.

Kilde: Macrobond.

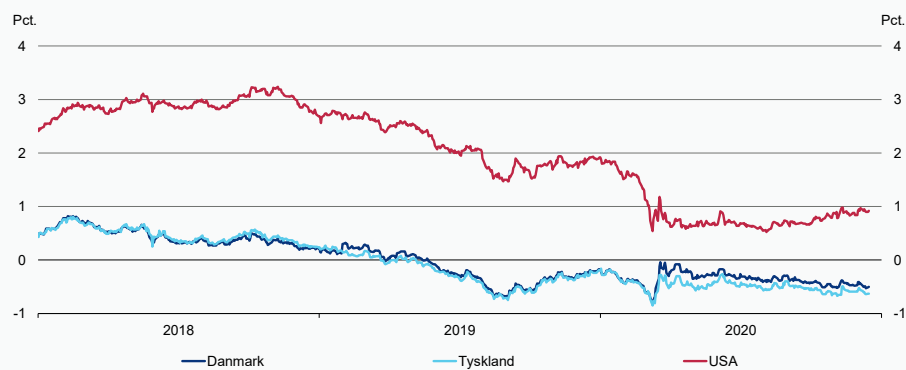
De pengepolitiske lempelser, der er blevet gennemført i USA og euroområdet som modsvarende på coronakrisen, har ført til et betydeligt fald i de lange renter i USA og vedvarende lave renter i euroområdet, fx Tyskland, *jf. figur 7.9*.

Renterne forventes i overensstemmelse med markedsforventningerne at forblive på omtrent de nuværende lave niveauer i prognoseperioden. I Danmark skønnes renten på 10-årige statsobligationer at forblive på omtrent -0,4 pct., mens den korte pengemarkedsrente som årsgennemsnit skønnes at aftage fra -0,2 pct. i 2020 til -0,3 pct. i 2022. Det indebærer, at renterne fortsat understøtter økonomien, herunder især boligmarkedet.

Forudsætningen om fortsat lempelige finansielle vilkår skal blandt andet ses i lyset af nye pengepolitiske udmeldinger fra både den amerikanske centralbank og Den Europæiske Centralbank (ECB). Udmeldingerne har bidraget til yderligere at holde de lange renter på meget lave niveauer på trods af forventningerne om økonomisk genopretning samt en stigning i statsgælden.

Figur 7.9

Renter på 10-årige statsobligationer

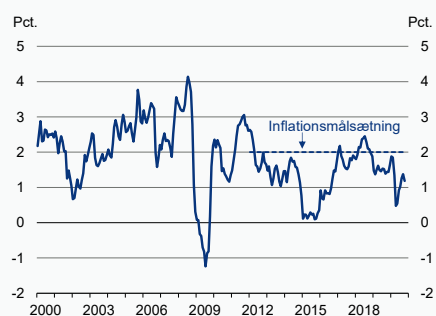
Kilde: Macrobond.

Den amerikanske centralbank annoncerede i slutningen af august en ny pengepolitisk strategi, hvor man fremover vil sigte mod at holde inflationen på 2 pct. i gennemsnit set over tid. Det indebærer, at hvis inflationen har været under inflationsmålsætningen i en periode, vil centralbanken tilstræbe, at inflationen i en periode også overstiger målet. Tidligere havde centralbanken et mål om at holde inflationen på 2 pct. hvert år.

Beslutningen er en udmøntning af en strategisk gennemgang af centralbankens mål og midler og skal ses i lyset af, at centralbanken ønsker at fastforankre inflationsforventningerne hos virksomheder og husholdninger, da inflationen i en årrække vedvarende har ligget under inflationsmålsætningen på 2 pct., *jf. figur 7.10*. Som følge heraf forventer centralbanken ikke at forhøje de pengepolitiske renter i en årrække og tidligst i slutningen af 2023.

Figur 7.10

Inflation i USA

Figur 7.11

Inflation i euroområdet

Kilde: Macrobond, Federal Reserve Board of Governors samt ECB.

I euroområdet har ECB også igangsat en gennemgang af den pengepolitiske strategi, som ventes afsluttet i 2021. På grund af det dybe tilbageslag i euroområdets økonomi og de risici, der er forbundet med den seneste tids genopblussen af pandemien, lempede ECB i december pengepolitikken yderligere i form af en udvidelse og forlængelse af pandemiopkøbsprogrammet samt centralbankens længerevarende pengepolitiske udlån på særligt gunstige vilkår. Disse lempelser blev forvarslet af ECB i slutningen af oktober og er derfor indregnet i prognosen.

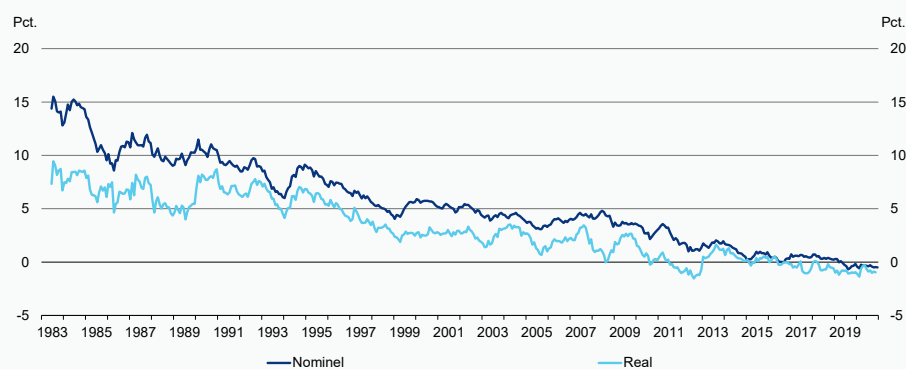
De yderligere tiltag fra ECB skal ses i lyset af den meget dybe nedgang i euroområdets økonomi i første halvår 2020 og en forventet tilbagegang i 4. kvartal. Det dybe tilbageslag har været medvirkende til, at inflationen i euroområdet har været negativ i de seneste fire måneder, *jf. figur 7.11*.

Coronakrisen og de pengepolitiske lempelser i kølvandet heraf har medført, at renterne i mange lande aktuelt er omkring de laveste niveauer nogensinde. Men de nominelle renter skal blandt andet også ses i forhold til den aktuelt lave inflation. I sidste ende er det realrenten, altså den nominelle rente fratrukket den forventede inflation, der påvirker virksomhedernes og forbrugernes investeringer og forbrug. En nominal rente på 1 pct. af et lån på 1 mio. kr. indebærer rentekostninger på 10.000 kr. årligt. Men hvis inflationen er 1 pct., udhules værdien af det lånte beløb tilsvarende med 10.000 kr., hvilket indebærer, at de reale låneomkostninger er på 0 pct.

Selv hvis der korrigeres for de senere års begrænsede inflation, er de reale renter dog på meget lave niveauer set i historisk perspektiv, *jf. figur 7.12*.

Figur 7.12

Nominel rente og realrente i Danmark

Anm.: Renten på 10-årige statsobligationer. Realrenten er opgjort ved at fratække et treårs glidende gennemsnit for inflationen som approksimation for inflationsforventningerne i tråd med metoden anvendt i J. Adolfsen og J. Pedersen, Den naturlige realrente i Danmark er faldet, *Analyse nr. 13, juni 2019*, Danmarks Nationalbank.
Kilde: Macrobond og egne beregninger.

Olieprisen forventes efter et større dyk i år kun at stige langsomt frem mod 2022. Det skal ses i lyset af, at de langsigtede forventninger til olieprisen er faldet, *jf. boks 7.3*.

Boks 7.3

Fremskrivning af oliepriser

Olieprisen svinger meget og afhænger af den forventede efterspørgsel og udbuddet. Under coronapandemien har udsvingene i olieprismarkedet været særligt store. Da verdensøkonomien var hårdest ramt i april, blev en tønde olie handlet til 18 dollar pr. tønde. Olieprisen udgjorde primo december 43 dollar pr. tønde og skønnes at stige til 51 dollar pr. tønde i 2022 (målt som årsgennemsnit), *jf. figur a*.

Skønnet for olieprisen er i tråd med vanlig praksis baseret på den aktuelle oliepris, den seneste udvikling i markedsforventningerne til olieprisen (futurespriser) og Det Internationale Energiagenturs (IEA) nyeste fremskrivning af olieprisen i *Stated Policies-scenariet*. I de første 4-5 måneder baseres skønnet på futures, mens der i fremskrivningen herefter tillægges lige vægt til udviklingen i futurespriser og IEA's scenarie. Sammenvejningen af futurespriser og IEA's scenarie afspejler hensynet til dels at inddrage markedsinformation og dels relevant information fra IEA's fremskrivning af udbud og efterspørgsel på længere sigt. På langt sigt forudsættes olieprisen at vokse med vækstraterne fra IEA's *Stated Policies-scenarie*, men fra niveauet bestemt af sammenvejningen mellem futurespriser og IEA's niveau fra *Stated Policies-scenariet*.

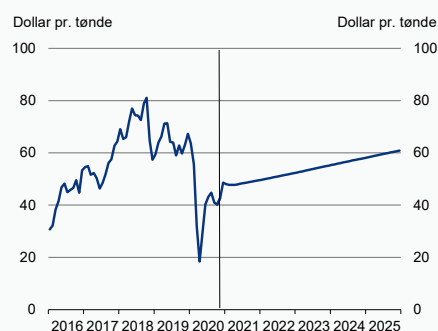
IEA offentliggjorde en ny *World Energy Outlook* i oktober 2020. I den nye fremskrivning er IEA's oliepris i *Stated Policies-scenariet* 14 pct. lavere i 2030 end i rapporten fra oktober 2019, som har ligget til grund for olieprisskønnene siden Økonomisk Redegørelse, december 2019. *Stated Policies-scenariet* kan betegnes som IEA's centrale scenarie og afspejler et princip om at inddrage effekten af allerede vedtagne aftaler samt effekten af de aftaler og tiltag, regeringerne har meldt ud – altså eksisterende politik og konkrete planlagte initiativer.

IEA offentliggør også andre scenarier. Det gælder fx *Sustainable Development-scenariet*, der antager en høj grad af grøn omstilling og tager udgangspunkt i en række mål fastsat på baggrund af FN's verdensmål, herunder Parisaftalens mål. Herfra udledes den udvikling, der vil føre til, at målene opfyldes.

I både *Stated Policies-scenariet* og *Sustainable Development-scenariet* lægges det til grund, at coronapandemien bringes under kontrol i løbet af 2021. IEA vurderer dog, at der er en risiko for, at det er for optimistisk, og har derfor lavet et nyt scenarie i 2020-rapporten – *Delayed Recovery-scenariet* – som er baseret på en dybere og mere langtrukken krise. Det indebærer en lavere efterspørgsel efter olie og dermed en lavere oliepris end i *Stated Policies-scenariet*. Olieprisfremskrivningen baseret på dette forløb ligger dog fortsat noget over *Sustainable Development-scenariet*, *jf. figur b*.

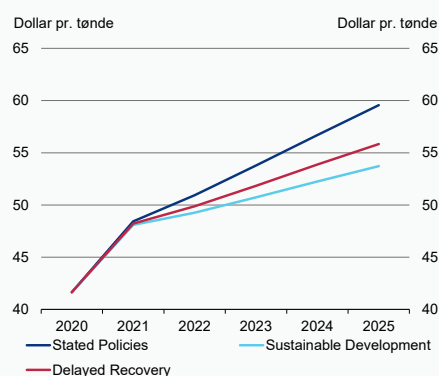
Figur a

Olieprisfremskrivning i Økonomisk Redegørelse

Figur b

Olieprisfremskrivning med IEA's Sustainable Development og Delayed Recovery scenarier

Anm.: Nominelle oliepriser. IEA har ikke *Current Policies-scenariet* med i den seneste rapport.
Kilde: IEA, *World Energy Outlook*, oktober 2020, Macrobond, og egne beregninger.

Kapitel 8

Offentlige finanser og finanspolitik

Finanspolitikken er tilrettelagt ekspansivt for at understøtte indkomsterne i den private sektor og den økonomiske aktivitet i lyset af den globale coronakrise. Senest har regeringen indgået en række aftaler om grøn genstart som bidrager yderligere til at genoprette den økonomiske aktivitet og samtidig til at fremme den grønne omstilling i Danmark.

Finanspolitikken skønnes via efterspørgselsvirkninger at understøtte beskæftigelsen med op mod 55.000 personer i 2021 og op mod 45.000 personer i 2022 inkl. flerårige virkninger. Herunder bidrager de seneste aftaler om grøn genstart mv. isoleret set til at øge beskæftigelsen med gennemsnitligt op mod 14.000 personer i begge år. Det kan særligt tilskrives udbetalingen af de resterende to ugers indefrosne feriepenge i 2021 og investeringsvinduet i 2021 og 2022 som led i aftalen om grøn skattereform.

Den strukturelle saldo skønnes aktuelt til henholdsvis -0,2 pct. af BNP i 2020, -0,4 pct. af BNP i 2021 og -0,3 pct. af BNP i 2022. I 2022 er skønnet på linje med den mellemfristede fremskrivning fra august, mens skønnet er opjusteret med 0,2 pct. af BNP i 2020 og 0,1 pct. af BNP i 2021 sammenlignet med augustvurderingen. Forbedringen i 2020 kan blandt andet tilskrives, at afløbet på offentlige investeringer fra suspenderingen af anlægslofterne i kommuner og regioner er nedjusteret. Samtidig har Danmarks Statistik revideret de offentlige nettorentebetalingen i 2017 og 2018, hvilket styrker skønnet for den strukturelle saldo i både 2020 og 2021 via et syvårs glidende gennemsnit.

Engangsudgifter og -indtægter er neutrale for den strukturelle saldo, herunder også de COVID-19-udgifter, der afholdes til blandt andet kompensationsordninger mv. Hvis der *illustrativt* ikke korrigeres for COVID-19-engangsforhold skønnes den strukturelle saldo med usikkerhed til -2,3 pct. af BNP i 2020 og -0,9 pct. af BNP i 2021.

Hvad angår den faktiske offentlige saldo er der udsigt til et underskud på 3½ pct. af BNP i 2020 og underskud på 1¼-1½ pct. af BNP i 2021-2022. Der er således tale om et markant omsving fra det faktiske overskud på 3¾ pct. af BNP i 2019. Svækkelsen skal ses i lyset af det økonomiske tilbageslag og hjælpepakkerne mv. knyttet til coronakrisen. ØMU-gælden skønnes at udgøre ca. 41-43½ pct. af BNP i 2020-2022 sammenlignet med ca. 33 pct. af BNP i 2019. På trods af den øgede ØMU-gæld som følge af coronakrisen ventes Danmark således fortsat at have god afstand til grænsen i Stabilitets- og Vækstpagten på 60 pct. Samtidigt er både ØMU-gælden og nettogælden moderate i et internationalt perspektiv.

Den tilrettelagte finanspolitik vurderes at være afstemt med den svære økonomiske situation i kølvandet på coronakrisen. Hvis der ikke var taget betydelige skridt for at understøtte økonomien, ville tilbageslaget have været væsentligt større – og dermed også have store afledte negative konsekvenser for de offentlige finanser.

8.1 Den faktiske offentlige saldo

Med udgangspunkt i den aktuelle vurdering af konjunktursituationen og forudsætningerne om den økonomiske politik skønnes et faktisk offentligt underskud på ca. 80 mia. kr. eller 3,5 pct. af BNP i 2020, som ventes at aftage til et underskud på godt 30 mia. kr. eller 1,3 pct. af BNP i 2021 efterfulgt af et underskud på knap 40 mia. kr. eller 1,5 pct. af BNP i 2022, *jf. tabel 8.1.*

Tabel 8.1

Oversigt over den faktiske offentlige saldo

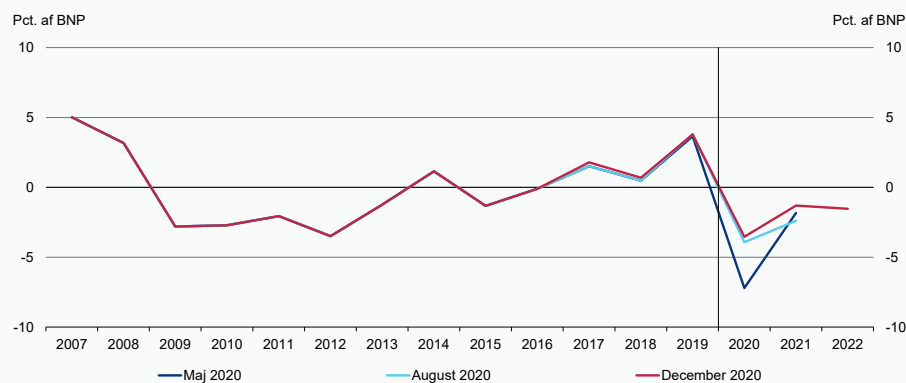
	2018	2019	2020	2021	2022
Offentlig saldo, mia. kr.	15,6	88,3	-80,6	-31,1	-38,1
Offentlig saldo, pct. af BNP	0,7	3,8	-3,5	-1,3	-1,5

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Der er således udsigt til offentlige underskud både i år og i de kommende år. Underskuddene er imidlertid af en størrelsesorden, der ikke er unormal for tider med økonomiske kriser. Samtidigt er de aktuelt skønnede underskud noget mindre end tidligere vurderet.

Figur 8.1

Faktisk offentlig saldo sammenholdt med tidligere vurderinger

Anm.: Der udarbejdes for første gang konjunkturskøn for den faktiske offentlige saldo i 2022 i indeværende vurdering. Den faktiske saldo kan i enkeltår påvirkes kraftigt af engangsforhold ud over konjunkturerne. Det gælder eksempelvis engangsudgifter til COVID-19 tiltag, ikke mindst i 2020, og i modsat retning fx engangssindtægter fra omlægning af kapitalpensioner i 2013-2015 og fra udbetaling af indfrosne feriemidler i 2020 og 2021.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Det forventede underskud i 2020 er således i samme størrelsesorden som de realiserede underskud i perioden 2009-2012 i kølvandet på den økonomiske krise, *jf. figur 8.1.* I

2021 og 2022 ventes underskuddene at blive mærkbart lavere end i 2020, herunder i takt med den økonomiske genopretning.

De overordnede forudsætninger bag skønnene for de offentlige finanser i indeværende vurdering er beskrevet i *boks 8.1*.

Boks 8.1

Forudsætninger vedrørende skøn for de offentlige finanser i *Økonomisk Redegørelse*, december 2020

Den aktuelle vurdering af den faktiske offentlige saldo i 2020-2021 er baseret på det opdaterede konjunkturgrundlag, som er beskrevet i kapitel 1-7.

For 2020 er skønnene for de offentlige finanser – ud over det opdaterede konjunkturgrundlag – baseret på finansloven for 2020, nye oplysninger om de statslige udgifter i 2020 samt foreløbige regnskabsoplysninger for kommuner og regioner for 2020. Hertil kommer virkningen af politiske aftaler mv., der er indgået siden aftalen om finansloven for 2020, herunder en lang række politiske aftaler om hjælpepakker og genopretningstiltag mv. Talgrundlaget er afsluttet før indgåelsen af de seneste politiske aftaler om *Genåbning af de generelle kompensationsordninger (10. december 2020)* samt *Aftale om politiets og anklagemyndighedens økonomi 2021-2023 (15. december 2020)*, og de udgiftsmæssige konsekvenser indgår derfor ikke i prognosen.

I 2021 er skønnene for de offentlige udgifter og indtægter baseret på finansloven for 2021 og økonomiaftalerne med kommuner og regioner for 2021. Skønnene omfatter således virkningerne af de indgåede aftaler om blandt andet:

- Finansloven for 2021 samt decentrale aftaler
- Stimuli og grøn genopretning
- Grøn omstilling af vejtransporten
- Grøn skattereform
- Udbetaling af resterende to ugers indefrosne feriemidler, eksportpakke og reserve til forlængelse af hjælpepakker

Hertil kommer tekniske afsatte reserver til ekstraordinære myndighedsudgifter mv. relateret til COVID-19 på finansloven for 2021. Reserverne er afsat med henblik på at dække udgifter til vaccine, testning og smitteopsporing samt indkøb af værnemidler mv. Omfanget af kompensation for COVID-19-udgifter i kommuner og regioner i 2021 vil blive drøftet i forbindelse med økonomiforhandlingerne for 2022.

I 2022 er skønnene for de offentlige finanser blandt andet baseret på de dele af de indgåede aftaler, der rækker ind i 2022, samt beregningstekniske forudsætninger for blandt andet det offentlige forbrug, de offentlige investeringer mv. i 2022. Finanspolitikken i 2022 vil blive fastlagt i løbet af 2021 i forbindelse med finansloven for 2022 samt økonomiaftalerne med kommuner og regioner for 2022.

I skønnene for de offentlige indtægter for 2021 og 2022 er der teknisk forudsat en hjemtagelse af midler fra EU's genopretningsfacilitet samt React-EU på samlet ca. 4¼ mia. kr. årligt i 2021 og 2022.

Ændrede skøn for den faktiske offentlige saldo i 2020-2021

Det skønnede offentlige underskud i både 2020 og 2021 er nedjusteret siden augustvurderingen, *jf. tabel 8.2*. I forhold til vurderingen i *Økonomisk Redegørelse*, august 2020, er skønnet for den faktiske offentlige saldo forbedret med ca. 7 mia. kr. i 2020 og 25 mia. kr. i 2021.

Forbedringen af den offentlige saldo i 2021 kan primært henføres til højere skønnede indtægter fra skatter og afgifter og lavere udgifter til indkomstoverførsler, hvilket blandt andet skal ses i lyset af generelt forbedrede udsigter for beskæftigelse og ledighed. Hertil kommer en række særskilte forhold, herunder højere skønnede engangsskatteindtægter knyttet til udbetalingen af de resterende indefrosne feriemidler i 2021 samt en justeret profil for tilbagebetaling af ejendomsskatter. I modsat retning trækker blandt andet en opjustering af de offentlige forbrugsudgifter som følge af forventede ekstraordinære merudgifter til myndighedsindsatser vedrørende COVID-19 og en nedjustering af de forventede indtægter fra pensionsafkastskatten i 2020.

Tabel 8.2

Ændrede skøn for den faktiske offentlige saldo sammenlignet med Økonomisk Redegørelse, august 2020

	2020	2021
Ændring i faktisk offentlig saldo, mia. kr.	7,1	25,0
<i>heraf ændringer i</i>		
- Kildeskatte ekskl. aktieskat	3,7	11,6
- Arbejdsmarkedsbidrag	1,4	2,8
- Moms	2,0	0,3
- Selskabsskatte (ekskl. Nordsø)	5,7	3,8
- Registreringsafgift	-0,1	-1,6
- Pensionsafkastskat	-16,0	1,3
- Indtægter fra EU	0,1	4,2
- Offentligt forbrug	-2,4	-7,0
- Offentlige investeringer	2,6	0,3
- Indkomstoverførsler	2,9	2,2
- Subsidier	1,7	-7,2
- Opdateret beregningsteknisk profil for tilbagebetaling af ejendomsskatter	0,0	7,0
- Nettoerter	-0,4	0,8
- Øvrige udgifts- og indtægtsposter	6,0	6,5

Anm.: Positive tal indikerer en forbedring af den faktiske offentlige saldo – enten i form af højere offentlige indtægter eller lavere offentlige udgifter. Negative tal indikerer tilsvarende en forværring af den offentlige saldo i form af lavere indtægter eller højere udgifter.

Kilde: Egne beregninger.

Indtægterne fra *kildeskatte* og *arbejdsmarkedsbidrag* er opjusteret med ca. 5 mia. kr. i 2020 og 14½ mia. kr. i 2021 sammenlignet med augustvurderingen. Opjusteringen kan dels henføres til et opjusteret skøn for beskæftigelsen og den samlede lønsum, som giver anledning til flere indtægter fra indkomstskatterne. Hertil kommer en forventet fremrykning af skatteindtægter til 2021, som følger af aftalen om udbetaling af de resterende to ugers indefrosne feriemidler i 2021.

Provenuet fra *moms* er opjusteret med 2 mia. kr. i 2020 og $\frac{1}{4}$ mia. kr. i 2021. Det skal primært ses i lyset af højere forventet privat forbrug og investeringer end skønnet i augustvurderingen.

Provenuet fra *selskabsskatter* er opjusteret med ca. $5\frac{3}{4}$ mia. kr. i 2020 og $3\frac{3}{4}$ mia. kr. i 2021. Det skyldes overvejende, at coronakrisen har sat sig mindre hårdt i selskabsskattegrundlaget end forudsat i august. I modsat retning trækker kompenserende tiltag til erhvervene som led i *Aftale om grøn skattereform*, herunder særligt investeringsvinduet i 2021 og 2022 med 16 pct. merafskrivningsgrundlag på driftsmidler samt en øget bagatelgrænse for straksafskrivninger til 30.000 kr.

Provenuet fra *registreringsafgift* er nedjusteret med ca. $1\frac{1}{2}$ mia. kr. i 2021. Det afspejler blandt andet provenuvirkningerne af *Aftale om grøn omstilling af vejtransporten*, som indeholder en lempelse af registreringsafgiften for elbiler og en forhøjelse for konventionelle biler.

Indtægterne fra *pensionsafkastskat* er nedjusteret med ca. 16 mia. kr. i 2020 og opjusteret med $1\frac{1}{4}$ mia. kr. i 2021. Nedjusteringen i 2020 kan blandt andet henføres til registrerede tab på unoterede aktier, og at obligationskurserne i 2020 er steget mindre end tidligere forudsat.

Udgifter til det nominelle *offentlige forbrug* er opjusteret med knap $2\frac{1}{2}$ mia. kr. i 2020 og 7 mia. kr. i 2021. Opjusteringen kan i begge år primært henføres til ekstraordinære merudgifter relateret til COVID-19. *Aftale om finansloven for 2021* og *Aftale om stimuli og grøn genopretning* bidrager samlet set til en opjustering af det nominelle offentlige forbrug med knap $\frac{1}{2}$ mia. kr. i 2021.

Udgifterne til *offentlige investeringer* er nedjusteret med godt $2\frac{1}{2}$ mia. kr. i 2020 og $\frac{1}{4}$ mia. kr. i 2021. Nedjusteringen i 2020 skal ses i lyset af nye oplysninger om igangværende anlægsprojekter, der peger i retning af forventede mindreudgifter på både de statslige, kommunale og regionale områder i forhold til det forudsatte i august.

Udgifterne til *indkomstoversførsler* er nedjusteret med henholdsvis 3 mia. kr. i 2020 og $2\frac{1}{4}$ mia. kr. i 2021. Det kan primært henføres til lavere udgifter til dagpenge og kontanthjælp mv. i lyset af en nedjustering af den skønnede ledighed i begge år.

Udgifterne til *subsider* er nedjusteret med ca. $1\frac{3}{4}$ mia. kr. i 2020 og opjusteret med ca. $7\frac{1}{4}$ mia. kr. i 2021. Nedjusteringen i 2020 skyldes overvejende lavere skønnede udgifter for kompensationsordninger i relation til COVID-19. Opjusteringen i 2021 kan blandt andet henføres til udgifterne til kompensationsordninger samt eksportpakken i *Aftale om udbetaling af resterende to ugers indefrosne feriemidler, eksportpakke og reserve til forlængelse af hjælpepakker*. Hertil kommer udgiftstiltag i *Aftale om stimuli og grøn genopretning*, der øger subsidierne, herunder blandt andet i form af tilskud til grønne investeringer, som følger op på anbefalingerne fra klimapartnerskaberne mv.

En opjustering af indtægter fra EU og en justeret profil for tilbagebetaling af ejendomsskatter bidrager samlet til en forbedring af den faktiske offentlige saldo med $11\frac{1}{4}$ mia.

kr. i 2021. Opjusteringen af indtægter fra EU kan henføres til indregning af en teknisk forudsat hjemtagelse af midler fra EU's genopretningsfacilitet og React-EU. Indtægterne fra EU forudsættes imidlertid modsvaret af tilsvarende udgifter, der er udmøntet som led i en række indgåede aftaler. Disse EU-midler bidrager med andre ord ikke *netto* til en forbedring af den faktiske saldo.

Endelig bidrager ændrede skøn for en række *øvrige udgifts- og indtægtsposter* til at forbedre den faktiske offentlige saldo med ca. 6 mia. kr. i 2020 og 6½ mia. kr. i 2021. Det er blandt andet en nedjustering af de skønnede nedskrivninger af skatte- og afgiftsrestancer, der bidrager til forbedringen i 2020. For 2021 bidrager især den delvise udmøntning af reserven til håndtering af udfordringer i lyset af COVID-19 mv. som led i de indgåede aftaler til bevægelsen, idet reserven beregningsteknisk er indregnet i de offentlige kapitaloverførsler.

8.2 Den strukturelle saldo

Den strukturelle saldo er et beregnet mål for den underliggende stilling på de offentlige finanser ved den givne finanspolitik og er et centralt styringsinstrument i tilrettelæggelsen af finanspolitikken. Den strukturelle saldo er – i modsætning til den faktiske saldo – renset for konjunkturerne og en række andre midlertidige forhold og er derfor et mere robust mål for den underliggende stilling på de offentlige finanser.

Finanspolitikken er overordnet tilrettelagt ud fra et mellemfristet sigte om strukturel balance i 2025. I de aktuelle år er finanspolitikken tilrettelagt ekspansivt med strukturelle underskud, som gradvist aftager i 2022 og frem.

Den strukturelle saldo skønnes til -0,2 pct. af BNP i 2020 og -0,4 pct. af BNP i 2021 svarende til en opjustering på henholdsvis 0,2 og 0,1 pct. af BNP i forhold til augustvurderingen. I 2022 skønnes den strukturelle saldo til -0,3 pct. af BNP på linje med skønnet i den seneste mellemfristede fremskrivning fra august, *jf. DK2025 - en grøn, retfærdig og ansvarlig genopretning af dansk økonomi*. I den aktuelle situation er der ekstraordinær stor usikkerhed om udviklingen i den strukturelle saldo.

I 2020 kan opjusteringen af den strukturelle saldo på 0,2 pct. af BNP blandt andet tilskrives, at afløbet på de offentlige investeringer fra suspenderingen af kommunerne og regionernes anlægslofter vurderes at være mindre end forudsat i august.

Desuden har Danmarks Statistik opjusteret de offentlige nettorentindtægter i 2017 og 2018 med samlet set ca. 13,5 mia. kr. – på grund af en revideret opgørelsesmetode for kontering af kurstab og -gevinster ved statens køb af egne statsobligationer – som påvirker den strukturelle saldo via et syvårs glidende gennemsnit og bidrager til en teknisk forbedring af den strukturelle saldo i 2020 og 2021. Den underliggende finanspolitik – herunder de gennemførte ekspansive tiltag – påvirkes således ikke heraf.

Den lidt bedre skønnede strukturelle saldo i 2021 ændrer således ikke på, at finanspolitikken vurderes passende afstemt med økonomien. Finanspolitikken er markant ekspansiv, herunder i kraft af omfattende COVID-19-relaterede kompensationsordninger mv.,

der har karakter af engangsforhold og ikke påvirker den strukturelle saldo. Hvis der *illustrativt* ikke korrigeres for COVID-19-engangsforhold skønnes den strukturelle saldo med usikkerhed til -2,3 pct. af BNP i 2020 og -0,9 pct. af BNP i 2021.

I forbindelse med skønnene for den strukturelle saldo i indeværende vurdering indgår de forudsatte midler fra EU's genopretningsfond mv. direkte i de enkelte år svarende til påvirkningen af den strukturelle saldo, *jf. boks 8.2*.

Boks 8.2

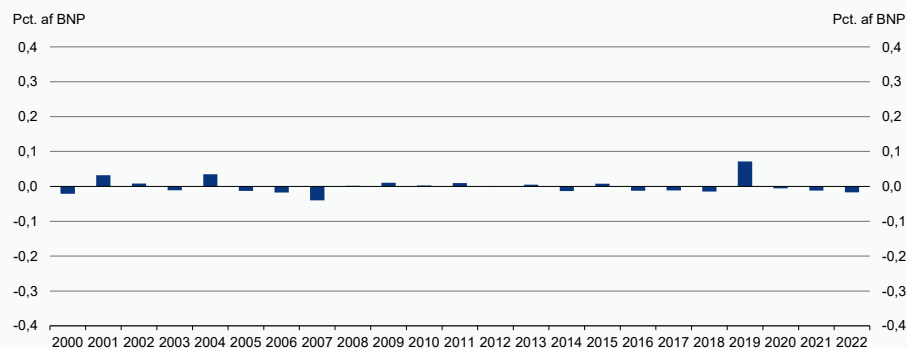
Håndtering af midler fra EU's genopretningsfond mv. i beregningen af den strukturelle saldo

EU's genopretningsfond sigter på at understøtte den økonomiske aktivitet i medlemslandene, og indtægter herfra anvendes derfor også direkte i den diskretionære finanspolitik. I lyset af Danmarks forudsatte hjemtagelse af midler fra EU's genopretningsfacilitet og ReactEU er der således foretaget en mindre justering i beregningen af den strukturelle saldo for de særlige poster så EU-indtægterne indgår direkte år-til-år i beregningen af den strukturelle saldo – på linje med eksempelvis udgifterne til EU-bidrag – i stedet for via et syvårs glidende gennemsnit.

Den isolerede virkning på den strukturelle saldo af denne metodejustering – dvs. virkningen af at posterne (ekskl. hjemtagelse af EU-midler) omlægges – er generelt beskedent *jf. figur a*. Samtidig er der hverken tegn på en systematisk forbedring eller forværring af den strukturelle saldo hen over den betragtede periode. Den gennemsnitlige revision af den strukturelle saldo som følge af metodejusteringen er 0,00 pct. af BNP i årene 2000-2022.

Figur a

Isoleret virkning på den strukturelle saldo af metodejusteringen

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Strukturel versus faktisk offentlig saldo

Beregningen af den strukturelle saldo foretages ved, at den faktiske offentlige saldo korrigeres for de udsving, der vurderes at følge af konjunkturerne og en række andre midlertidige forhold. Det drejer sig blandt andet om de ofte store fluktuationer i indtægterne fra pensionsafkastskatten og olie- og gasindvindingen i Nordsøen. Herudover korrigeres den faktiske offentlige saldo for en række engangsforhold, der kan have betydelig størrelsesorden i de enkelte år. Den strukturelle saldo i et givet år er dermed et skøn for,

hvor stort det offentlige over- eller underskud ville have været i en normal situation, dvs. en situation, hvor den økonomiske aktivitet hverken er særskilt høj eller lav, og hvor de offentlige finanser samtidig ikke er påvirket af andre midlertidige forhold.

Eksempelvis beregnes den skønnede strukturelle saldo til -0,2 pct. af BNP i 2020 med udgangspunkt i skønnet for den faktiske offentlige saldo på -3,5 pct. af BNP, *jf. tabel 8.3* (pkt. 1). Da konjunkturerne i 2020 (målt ved et sammenvejet output- og beskæftigelsesgab) skønnes værre end i en normalsituation, skal den faktiske saldo korrigeres for den ugunstige virkning på den faktiske saldo, som de negative konjunkturgab indebærer. Den beregnede virkning fra konjunkturerne på den faktiske saldo udgør ca. -0,7 pct. af BNP i 2020 (pkt. 2).

Udover konjunkturbidraget korrigeres den faktiske offentlige saldo for udsving i en række særlige indtægts- og udgiftsposter (pkt. 3-9). I 2020 skønnes blandt andet lavere faktiske indtægter fra pensionsafkastskatten end i en normalsituation, ligesom udgifterne til de såkaldte specielle budgetposter er højere end det strukturelle (grundet ekstraordinære COVID-19-udgifter af engangskarakter). Sådanne forhold korrigeres der for i beregningen af den strukturelle saldo, og samlet set svarer korrektionen for pkt. 3-9 til -1,1 pct. af BNP i 2020.

Herudover korrigeres der for øvrige forhold (pkt. 10). Det skyldes, at der i nogle år kan være særlige engangsforhold (udover for de specielle budgetposter) af ikke-tilbagevendende karakter, som påvirker den faktiske saldo uden at have særlig betydning for den underliggende stilling på de offentlige finanser. I 2020 vedrører dette navnlig engangsudgifterne (netto) direkte relateret til inddæmning og afbødning af COVID-19 på ca. 48¹/₂ mia. kr. (udover dem, der konteres på de særlige budgetposter mv.) og i modsat retning ekstraordinære skatteindtægter fra udbetalingen af de første tre ugers indfrosne feriepenge på ca. 17³/₄ mia. kr. Forholdene vurderes at have karakter af engangsforhold og påvirker derfor ikke den strukturelle saldo, *jf. også bilag 8.3*.

Tabel 8.3

Fra faktisk til strukturel saldo

	2019	2020	2021	2022
Pct. af BNP				
1. Faktisk saldo	3,8	-3,5	-1,3	-1,5
<i>Heraf bidrag til den faktiske saldo fra:</i>				
2. Konjunktursituationen	0,5	-0,7	-0,3	0,0
3. Selskabsskat ¹⁾	0,5	-0,1	0,0	0,1
4. Registreringsafgift	0,1	0,0	0,0	-0,1
5. Aktieskat	0,1	0,0	0,0	0,0
6. Pensionsafkastskat	1,6	-0,4	-0,4	-0,7
7. Nordsøindtægter ²⁾	0,0	0,0	-0,1	-0,1
8. Nettorentebetalinger og udbytter ¹⁾	0,1	0,0	0,1	0,2
9. Specielle budgetposter ³⁾	0,3	-0,6	-0,2	-0,6
10. Øvrige forhold ⁴⁾	0,0	-1,5	-0,1	0,0
- Heraf COVID-19-relaterede engangstiltag	0,0	-2,1	-0,5	0,0
- Heraf engangsindtægter fra udbetaling af indefrosne feriepenge	0,0	0,8	0,5	0,0
11. Strukturel saldo (1-2-3-4-5-6-7-8-9-10)⁵⁾	0,7	-0,2	-0,4	-0,3
<i>Illustrativ strukturel saldo inkl. COVID-19 engangsforhold⁶⁾</i>	<i>0,6</i>	<i>-2,3</i>	<i>-0,9</i>	<i>-0,3</i>
<i>Memopost: Sammenvejlet konjunkturgab</i>	<i>0,7</i>	<i>-0,9</i>	<i>-0,4</i>	<i>0,0</i>

1) Ekskl. indtægter vedrørende aktiviteter i Nordsøen

2) Det strukturelle niveau er baseret på det strukturelle provenu, der blev beregnet ved fastsættelse af udgiftslofterne (hhv. *Opdateret 2020-forløb*, september 2015 for 2019, 2020-fremskrivning fra august 2016 for 2020, 2025-fremskrivning fra august 2017 for 2021 og *Opdateret 2025-forløb* fra 2018 for 2022) justeret for holdbarhedsvirkningen af ændringer i de fremtidige nordsøprovenuer i forhold til skønnet ved loffastsættelsen, jf. notatet "*Metodejustering for strukturelle indtægter fra Nordsøen*" på www.fm.dk. Den varige virkning af de opdaterede provenuskøn svarer til ca. -0,13 pct. af BNP i 2019, -0,09 pct. af BNP i 2020, -0,07 pct. af BNP i 2021 og -0,06 pct. af BNP i 2022. Herudover justeres provenuet for de direkte konsekvenser for nordsøindtægterne af aftale om genopretning af Tyra-feltet. Der er i de viste skøn taget højde for virkningen på den finanspolitiske holdbarhed af *Aftale om fremtiden for olie- og gasindvinding i Nordsøen* af 3. december 2020.

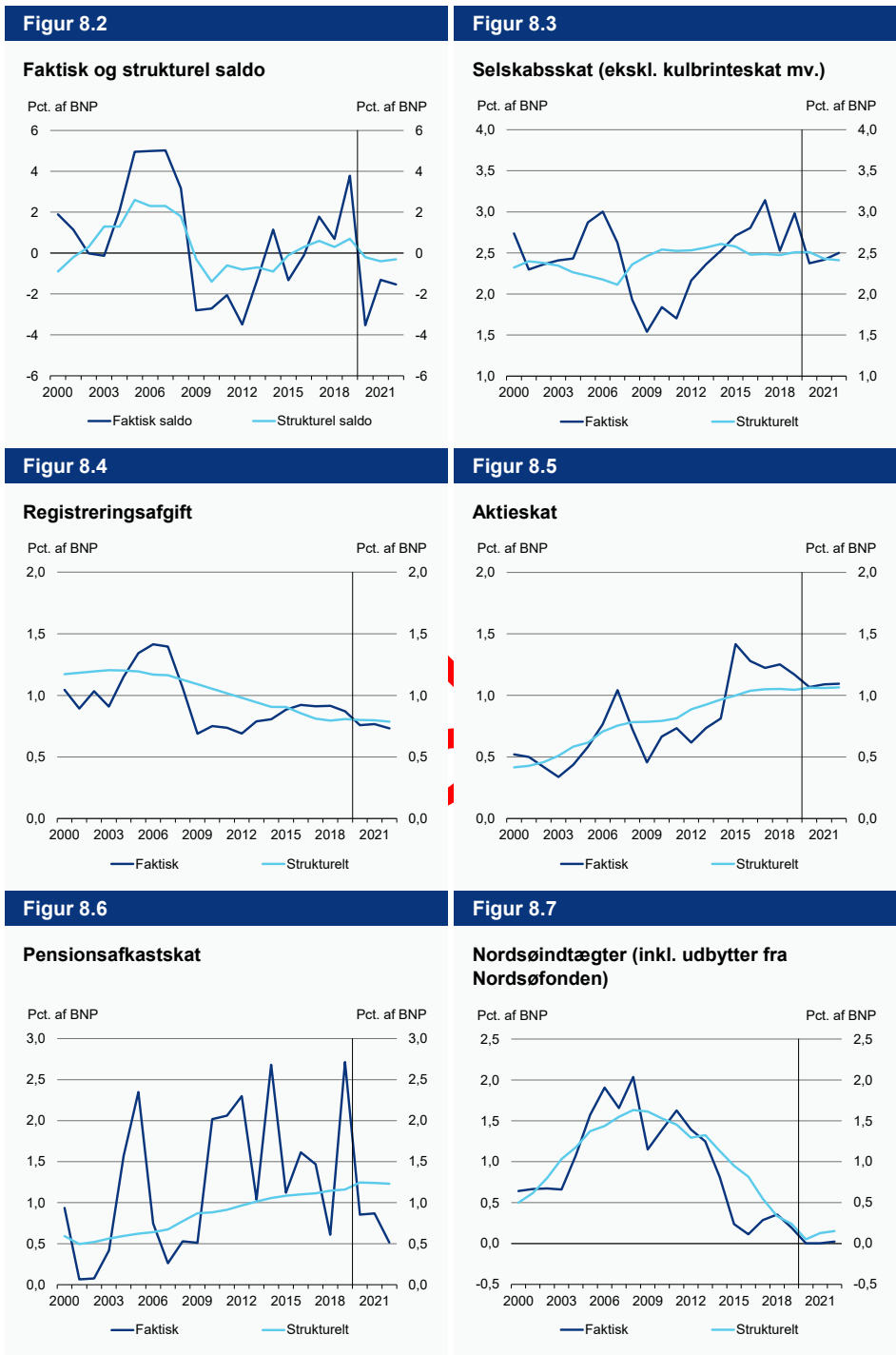
3) I 2020 er der korrigeret for en række udgifter direkte relateret til inddæmning og afbødning af COVID-19 svarende til i alt ca. 9,6 mia. kr. I 2021 og 2022 er der korrigeret for tilbagebetaling af ejendomsskatter som følge af *Fortlig om tryghed om boligbeskatningen* (maj 2017). Det er beregningsteknisk forudsat, at tilbagebetalingen til boligejerne udgør ca. 1,3 mia. kr. i 2021 og 12,5 mia. kr. i 2022. I 2022 er der også korrigeret for udbetaling af efterlønsbidrag i forbindelse med *Aftale om ny ret til tidlig pension* svarende til ca. 2,1 mia. kr.

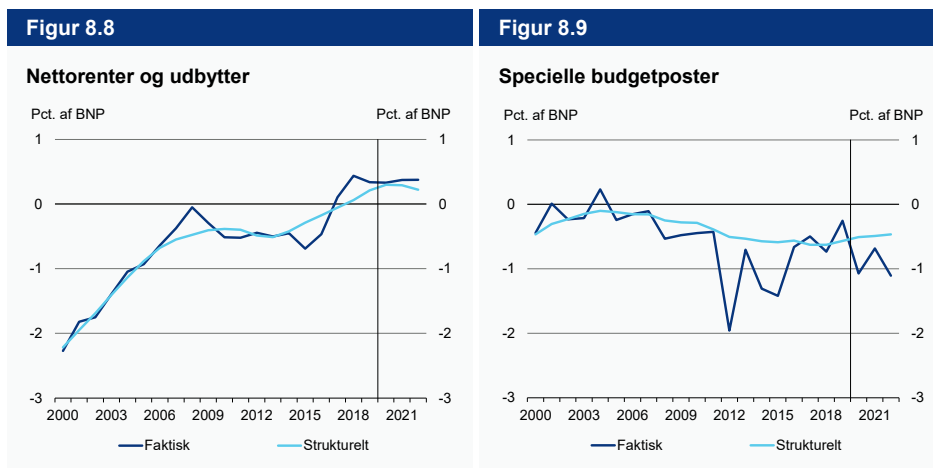
4) Der er korrigeret for en række udgifter (netto) direkte relateret til inddæmning og afbødning af COVID-19 svarende til i alt ca. 48,5 mia. kr. i 2020 og 11,3 mia. kr. i 2021. Hertil kommer engangsskatteindtægterne fra udbetalingen af indefrosne feriepenge på ca. 17,8 mia. kr. i 2020 og 11,5 mia. kr. i 2021. I 2020 er der også korrigeret for udbetaling af opsparede midler i Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag mv. på godt 4½ mia. kr. I 2019 er der korrigeret for nye oplysninger om de offentlige indtægter, som endnu ikke vurderes afspejlet i Danmarks Statistiks opgørelse af den faktiske offentlige saldo, ligesom der er korrigeret for, at året er påvirket af, at der i omlægningen af beskatningen af eksisterende kapitalpensioner i 2013-2014 fremrykkedes indtægter fra 2014-2019. I 2019-2022 er der endvidere korrigeret for investeringen i kampfly, som planlægges i perioden 2021-2026, men påvirker den strukturelle saldo gennem et syvårs glidende gennemsnit. Øvrige forhold indeholder endvidere forskelle i tilsagnsniveau og afløb for udviklingsbistanden og omregning fra pct. af faktisk BNP til pct. af strukturelt BNP.

5) Strukturel saldo opgjort i pct. af strukturelt BNP.

6) Opgjort inkl. COVID-19-engangsforhold samt hertil relateret tilbageløb på selskabsskat og aktieskat.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

År til år-ændring i den strukturelle saldo

Der er usikkerhed forbundet med skønnet for både niveauet for den strukturelle saldo i et givet år samt ændringen i den strukturelle saldo fra år til år. For yderligere at understøtte beregningerne af den strukturelle saldo udarbejdes der en skønsmæssig dekomponering af år-til-år-ændringerne baseret på separate "bottom-up"-bidrag til udviklingen i den strukturelle saldo. De beregnede bottom-up-bidrag omfatter navnlig bidrag fra ændringer i finanspolitikken (baseret på de direkte provenuer, der indgår i beregningen af finanseffekten) og ændringer i de strukturelle provenuer fra de særlige poster.

Fra 2019 til 2020 skønnes den strukturelle saldo at blive forværret med 0,9 pct. af BNP. Det skyldes primært, at finans- og strukturpolitikken ekskl. engangsforhold, som er tilrettelagt ekspansivt, isoleret set forværret den strukturelle saldo med ca. 0,6 pct. af BNP, jf. tabel 8.4. Samtidig er der en afdæmpet vækst i strukturelt BNP i 2020, hvorved en given udgiftsvækst fremstår lempeligere i forhold til dette benchmark.

Herved bidrager faldende strukturelle indtægter fra Nordsøen og højere overførsler til udlandet til, at den strukturelle saldo forværres fra 2019 til 2020. Det negative bidrag fra overførsler til udlandet skal både ses i lyset af øgede overførsler til udlandet og nedjusteringen af BNP i 2020. I modsat retning trækker positive bidrag fra de strukturelle indtægter fra pensionsafkastskat og nettorentebetalinger.

Fra 2020 til 2021 skønnes den strukturelle saldo at blive forværret med 0,2 pct. af BNP. Det kan særligt tilskrives, at finans- og strukturpolitikken ekskl. engangsforhold isoleret set forværret den strukturelle saldo med 0,3 pct. af BNP. Hertil kommer et lille fald i de skønnede strukturelle indtægter fra selskabsskatten, hvilket blandt andet afspejler investeringsvinduet i *Aftale om grøn skattereform*. I modsat retning trækker øgede overførsler fra udlandet, hvilket afspejler den forudsatte hjemtagelse af EU-midler, samt en lille genopretning af de strukturelle indtægter fra Nordsøen.

Fra 2021 til 2022 skønnes den strukturelle saldo at blive forbedret med 0,1 pct. af BNP – herunder bidrager finans- og strukturpolitikken isoleret set med en forbedring af den strukturelle saldo med 0,3 pct. af BNP. Det afspejler, at finanspolitikken overordnet set fortsat er tilrettelagt ekspansivt med strukturelle underskud – men at lempelserne er af-tagende i takt med genopretningen af den økonomiske aktivitet.

Tabel 8.4

År-til-år-ændring i den strukturelle offentlige saldo

	2019	2020	2021	2022
Pct. af BNP				
Strukturel saldo	0,7	-0,2	-0,4	-0,3
Ændring i strukturel saldo		-0,9	-0,2	0,1
Bidrag til ændring:				
Provenuer fra finanspolitikken og virkning fra strukturreformer ekskl. engangsforskel ¹⁾		-0,6	-0,3	0,3
Selskabsskat		0,0	-0,1	0,0
Pensionsafkastskat		0,1	0,0	0,0
Nordsøindtægter		-0,2	0,1	0,0
Nettorentebetalinger		0,1	0,0	-0,1
Registreringsafgift		0,0	0,0	0,0
Aktieskat		0,0	0,0	0,0
Specielle budgetposter		0,0	0,0	0,0
Overførsler til udlandet		-0,2	0,0	0,0
Overførsler fra udlandet (EU-indtægter)		-0,1	0,2	0,0
Andre forhold (residual) ²⁾		0,0	0,0	-0,1

1) Baseret på de direkte provenuer fra finanseffektberegningen inkl. virkningen af udviklingen i den strukturelle beskæftigelse. De direkte provenuer er skønsmæssigt opgjort efter tilbageløb, og skattepligtige indkomstoversførsler er opgjort efter skat. Herudover indgår der ikke engangsforskel.

2) Kan blandt andet afspejle ændringer i efterspørgsels sammensætningen, forskydninger i pensionsind- og ud-betalinger samt husholdningernes nettokapitalindkomster mv.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

8.3 Offentligt forbrug, beskæftigelse og investeringer

De opdaterede udgiftsskøn for det offentlige forbrug og de offentlige investeringer er baseret på en opfølgning på de offentlige budgetter i 2020 og 2021, herunder med afsæt i den indgåede aftale om finansloven for 2021 og øvrige politiske aftaler, herunder *Aftale om stimuli og grøn genopretning*. I 2022 tager skønnene afsæt i beregningstekniske forudsætninger om finanspolitikken.

Offentligt forbrug

Det nominelle offentlige forbrug er af Danmarks Statistik opgjort til 556,8 mia. kr. i 2019. Realvæksten i det offentlige forbrug i 2019 (opgjort ved inputmetoden) er samtidigt opgjort til 0,2 pct. Skønnene for realvæksten i det offentlige forbrug i prognoseårene er påvirkede af ekstraordinære merudgifter relateret til COVID-19 i 2020 og 2021.

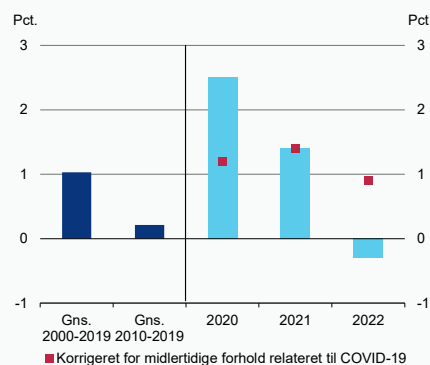
Det reale offentlige forbrug skønnes at vokse med 2,5 pct. i 2020 og 1,4 pct. i 2021. Den skønnede realvækst i 2020 og 2021 er – også når der tages højde for ekstraordinære udgifter til COVID-19 – relativt høj i en historisk sammenhæng og markant højere end den gennemsnitlige årlige realvækst i perioden 2010-2019 på 0,2 pct., *jf. figur 8.10*.

I 2022 er forbrugsvæksten beregningsteknisk forudsat at udgøre -0,3 pct. Den lavere forudsatte forbrugsvækst i 2022 i forhold til det forudsatte i *DK2025 – en grøn, retfærdig og ansvarlig genopretning af dansk økonomi* skal ses i lyset af de forventede ekstraordinære merudgifter vedrørende COVID-19 i 2021. Eksklusive udgifter til COVID-19 i 2021 kan den beregningstekniske offentlige forbrugsvækst i 2022 opgøres til 0,9 pct.

På baggrund af den forudsatte realvækst i det offentlige forbrug, inkl. midlertidige COVID-19 udgifter, skønnes det offentlige forbrug at udgøre en højere andel af den samlede økonomi i prognoseårene 2020-2022 end i 2019, *jf. figur 8.11*.

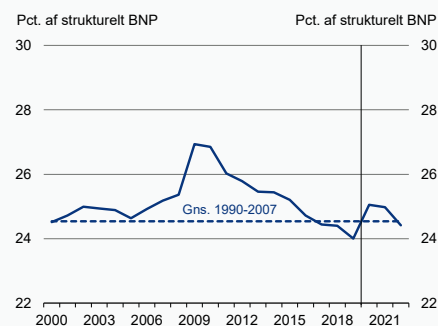
Figur 8.10

Realvækst i det offentlige forbrug

Figur 8.11

Offentligt forbrugsniveau, 2000-2022

Anm.: I figur 8.10 er realvæksten i det offentlige forbrug opgjort ved inputmetoden. Det offentlige forbrug er opgjort inkl. afskrivninger. Realvæksten i det offentlige forbrug korrigeret for midlertidige forhold relateret til COVID-19 er 1,2 pct. i 2020, 1,4 pct. i 2021 og 0,9 pct. i 2022.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

De nominelle offentlige forbrugsudgifter skønnes at udgøre ca. 586,3 mia. kr. i 2020, hvilket svarer til en opjustering på knap 2½ mia. kr. i forhold til skønnet i august, *jf. tabel 8.5*. Opjusteringen af skønnet for det nominelle offentlige forbrug i 2020 afspejler blandt andet, at der forventes yderligere merudgifter relateret til håndteringen af CO-

VID-19 på i størrelsesorden 4,0 mia. kr. i tillæg til de indregnede merudgifter i augustvurderingen. I modsat retning trækker lavere forventede ordinære driftsudgifter i staten i forbindelse med statslig udgiftsopfølgning 3 for 2020.

Realvæksten i det offentlige forbrug i 2020 skønnes til 2,5 pct., hvilket er en opjustering på 0,3 pct.-point sammenlinet med skønnet i august. Den højere skønnede forbrugsvækst i 2020 skal navnlig ses i lyset af forventede merudgifter i 2020, mens virkningen af et højere skøn for prisudviklingen på det offentlige område – som følge af en opjustering af den generelle forbrugerprisudvikling – isoleret set bidrager til at reducere realvæksten i det offentlige forbrug i 2020.

Tabel 8.5

Skøn for det offentlige forbrug

	2019 ¹⁾	2020	2021	2022
Realvækst, pct.				
Augustvurdering	0,0	2,2	0,6	-
Decembervurdering	0,2	2,5	1,4	-0,3
- Ændring i forhold til august, pct.-point	0,2	0,3	0,8	-
Mia. kr., årets priser				
Augustvurdering	556,8	583,9	590,8	605,8
Decembervurdering	556,8	586,3	597,8	-
- Ændring i forhold til august, mia. kr.	0,0	2,4	7,0	-

Anm.: Realvæksten i det offentlige forbrug er opgjort ved inputmetoden og inkl. afskrivninger. Det forudsættes ved skøn for realvæksten i det offentlige forbrug fra 2020 og frem, at der ikke er forskel på opgørelsen ifølge outputmetoden i nationalregnskabet og inputmetoden.

1) Tallene for 2019 er baseret på reviderede nationalregnskabstal.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

I 2021 skønnes det nominelle offentlige forbrug at udgøre ca. 597,8 mia. kr. Sammenlignet med skønnet i august er de forventede udgifter til det offentlige forbrug i 2021 opjusteret med 7 mia. kr. Det afspejler indregningen af ændringsforslag til finanslovsforslaget for 2021, herunder forventede merudgifter til COVID-19.

Realvæksten i det offentlige forbrug i 2021 skønnes at udgøre 1,4 pct., hvilket er en opjustering på 0,8 pct.-point sammenlignet med vurderingen i august. Den opjusterede forbrugsvækst afspejler primært indregnede forventede merudgifter til COVID-19 i 2021 i størrelsesorden 7 mia. kr. til blandt andet køb af vacciner, smitteopsporing mv., jf. ovenfor. Aftalen om finansloven for 2021 og økonomisk stimuli vurderes isoleret set at være omtrent neutral for den skønnede forbrugsvækst i 2021. Det afspejler, at der som led i aftalen om økonomisk stimuli indgår en række omstillingsinitiativer – herunder fx styrkede offentlige indsatser til blandt andet natur- og miljøopgaver mv. – som finansieres af den afsatte reserve til COVID-19 ("krigskassen"), der teknisk er forudsat udmøntet

uden for det offentlige forbrug. I modsat retning trækker, at der er tiltag uden for det offentlige forbrug, fx klimabistand, der finansieres af reserver, som tidligere var forudsat udmøntet til offentlige forbrugsudgifter.

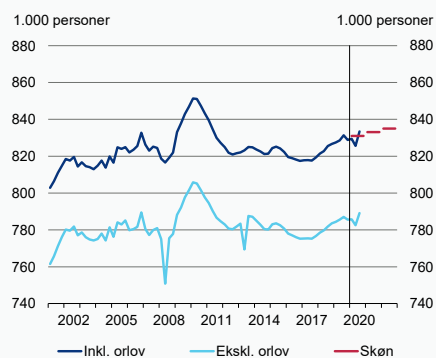
I 2022 er der beregningsteknisk forudsat en offentlig forbrugsvækst på -0,3 pct. Den lavere forudsatte forbrugsvækst i 2022 i forhold til det beregningstekniske forudsatte i *DK2025 - en grøn, retfærdig og ansvarlig genopretning af dansk økonomi* skal ses i lyset af de forventede ekstraordinære merudgifter vedrørende COVID-19 i 2021. Eksklusive ekstraordinære udgifter til COVID-19 i 2021 udgør den beregningstekniske offentlige forbrugsvækst 0,9 pct. i 2022. Finanspolitikken og de konkrete offentlige budgetter for 2022 vil blive fastlagt i løbet af 2021 i forbindelse med finansloven og økonomiaftalerne med kommunerne og regionerne for 2022.

Offentlig beskæftigelse

Den offentlige beskæftigelse er opgjort til ca. 829.000 personer i 2019 svarende til en stigning på ca. 5.000 personer målt i forhold til 2018. Den offentlige beskæftigelse har været stigende siden starten af 2017, men var aftagende i første halvår af 2020. De foreløbige nationalregnskabstal for 3. kvartal 2020 viser dog en fremgang, så den offentlige beskæftigelse i 3. kvartal 2020 omtrent er på niveau med 2019, jf. figur 8.12.

Figur 8.12

Offentlig beskæftigelse i nationalregnskabet

Tabel 8.6

Skøn for offentlig beskæftigelse (inkl. orlov)

1.000 personer	2019	2020	2021	2022
Årlig ændring				
Decembervurdering	5,0	2,0	2,0	2,0
Augustvurdering	5,0	6,0	2,0	-
- Ændring	0,0	-4,0	0,0	-
Niveau				
Decembervurdering	829	831	833	835

Anm.: I figur 8.12 indebærer strejken i 2. kvartal 2008 og lockouten i 2. kvartal 2013 et teknisk betinget fald i den offentlige beskæftigelse ekskl. orlov.

1) Nationalregnskabstallene for den offentlige beskæftigelse i 2019 er revideret siden augustvurderingen.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Den offentlige beskæftigelse skønnes at stige med 2.000 personer fra 2019 til 2020, jf. tabel 8.6. Skønnet for den offentlige beskæftigelsesvækst i 2020 er nedjusteret med 4.000 personer siden augustvurderingen, hvilket primært afspejler det observerede fald i den offentlige beskæftigelse i første halvår 2020.

I 2021 skønnes den offentlige beskæftigelse på linje med vurderingen i august at stige med 2.000 personer. Den skønnede udvikling i den offentlige beskæftigelse hviler på en forudsætning om, at ekstraordinære merudgifter til COVID-19 ikke medfører væsentlige ændringer i den offentlige beskæftigelse. I 2022 er der beregningsteknisk forudsat en stigning i den offentlige beskæftigelse på 2.000 personer.

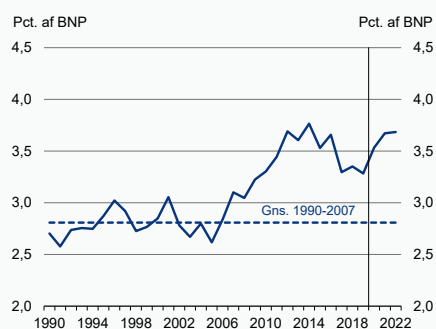
Offentlige investeringer

De offentlige investeringer er af Danmarks Statistik opgjort til 76,7 mia. kr. i 2019. I en årrække har de offentlige investeringer som andel af BNP ligget på et historisk højt niveau. I prognoseperioden skønnes udgifterne til offentlige investeringer at udgøre 3,5 pct. af BNP i 2020 stigende til 3,7 pct. af BNP i 2022, hvilket er tæt på niveauet i 2014, hvor de offentlige investeringer lå på det højeste niveau i de sidste 30 år, *jf. figur 8.13*.

Størstedelen af de offentlige investeringer udgøres af investeringer i bygninger og anlæg, men investeringer i forskning og udvikling udgør også en betydelig del, *jf. figur 8.14*.

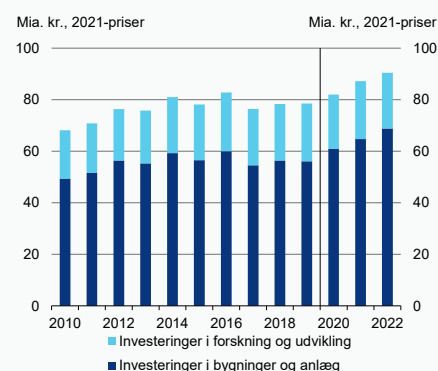
Figur 8.13

Offentlige investeringer

Figur 8.14

Offentlige investeringer fordelt på område

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

De samlede offentlige investeringer skønnes til 80,7 mia. kr. i 2020, svarende til en realvækst på 4,5 pct., *jf. tabel 8.7*. Udgiftsskønnet er nedjusteret med godt 2½ mia. kr. sammenlignet med augustvurderingen, hvilket primært kan henføres til nye oplysninger om igangværende anlægsprojekter i forbindelse med den statslige udgiftsopfølgning 3 og kommunale og regionale regnskabsoplysninger til og med 3. kvartal 2020 mv.

Med afsæt i aftalen om finansloven for 2021 og om økonomisk stimuli samt en foreløbig opgørelse af de kommunale og regionale budgetter mv. skønnes de nominelle offentlige investeringer af udgøre 87,5 mia. kr. i 2021, svarende til en realvækst på 6,4 pct.

Skønnet for de nominelle investeringer i 2021 er nedjusteret med ca. 0,3 mia. kr. i forhold til augustvurderingen, hvilket primært kan henføres til udmøntningen af reserver,

der var forudsat at indgå i de offentlige investeringer i augustvurderingen, men er nedskrevet i forbindelse med aftalen om finansloven for 2021. I modsat retning trækker, at der som følge af *Aftale om stimuli og grøn genopretning* er udmøntet knap ½ mia. kr. til tiltag, som øger de offentlige investeringer i bygninger og anlæg, herunder fx energieffektivisering af offentlige bygninger. Hertil kommer, at investeringerne i forskning og udvikling er opjusteret som følge af, at der afsættes ¾ mia. kr. til grøn forskning i aftalen om fordeling af forskningsreserven.

Tabel 8.7

De offentlige investeringer

	2019	2020	2021	2022
Nominelt investeringsniveau, mia. kr. (årets priser)	76,7	80,7	87,2	91,3
- heraf bygninger og anlæg m.m.	55,0	59,8	64,7	69,4
- heraf forskning og udvikling ¹⁾	21,7	20,9	22,5	21,9
Realvækst i de offentlige investeringer, pct.	0,3	4,5	6,4	3,6
- heraf bygninger og anlæg m.m.	-0,6	8,7	6,1	6,4
- heraf forskning og udvikling	2,4	-6,2	7,1	-4,3
Offentlige investeringer, pct. af BNP	3,3	3,5	3,7	3,7
- heraf bygninger og anlæg m.m.	2,4	2,6	2,7	2,8
- heraf forskning og udvikling	0,9	0,9	0,9	0,9

1) Baseret på nationalregnskabsopgørelsen af de offentlige udgifter til forskning og udvikling mv. Opgørelsen er dermed ikke direkte sammenlignelig med det offentlige forskningsbudget.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

I 2022 er der beregningsteknisk forudsat et nominelt offentligt investeringsniveau på 91,3 mia. kr. svarende til en realvækst på 3,7 pct.

Skønnene for de offentlige investeringer er behæftet med væsentlig usikkerhed, blandt andet som følge af forskydninger i byggeaktiviteten mv. mellem de enkelte år. Det gælder fx i forbindelse med de kvalitetsfondsstøttede sygehusbyggerier og større anlægsprojekter på transportområdet.

8.4 Finanspolitikens aktivitetsvirkning

Finans- og strukturpolitikken målt ved de såkaldte ét-årige finanseffekter skønnes samlet set af styrke aktiviteten med 2,5 pct. af BNP i 2020 (relativt til økonomiens produktionspotentiale), jf. tabel 8.8. Den positive aktivitetsvirkning kan primært tilskrives de midlertidige kompensationsordninger, der er vedtaget for at modgå de negative økonomiske konsekvenser af coronakrisen, og som isoleret set understøtter aktiviteten med skønsmæssigt 1,8 pct. af BNP i 2020. Det bemærkes, at den forudsatte virkning blandt andet afhænger af antallet af ansøgninger til de enkelte kompensationsordninger, hvorved den samlede virkning er forbundet med væsentlig usikkerhed. Den understøttende virkning fra kompensationsordningerne aftager fra 2020 til 2021 og 2022, i takt med at

udgifterne mindskes og de midlertidige ordninger udløber. De faldende udgifter til kompensationsordninger de næstkommende år svarer til, at de årlige vækstbidrag er negative i 2021 og 2022.

Tabel 8.8

Finans- og strukturpolitikens virkning på kapacitetsudnyttelsen (ét-årige effekter)

	2020	2021	2022
Pct. af BNP			
1. Finanspolitikens virkning på BNP-vækst ¹⁾	0,3	0,5	0,2
2. Strukturpolitikens virkning på kapacitetsudnyttelsen	-0,1	-0,1	-0,2
3. Finanseffekt ekskl. midlertidige tiltag¹⁾ (1+2)	0,3	0,5	0,0
4. Udbetaling af feriepenge, offentligt initierede investeringer mv. ²⁾	0,4	0,8	-0,4
5. Finanseffekt ekskl. midlertidige kompensationsordninger (1+2+4)	0,7	1,3	-0,4
6. Virkning af midlertidige kompensationsordninger	1,8	-0,9	-0,6
7. Finanseffekt inkl. midlertidige kompensationsordninger (1+2+4+6)	2,5	0,4	-1,0

Anm.: Finanseffekten beskriver finans- og strukturpolitikens samlede bidrag til ændringer af outputgabet i et enkelt år ekskl. virkningen af engangsforhold. Finanspolitikens virkning på BNP-væksten beskriver alene efterspørgselsvirkningen af finanspolitikken.

- 1) Opgjort ekskl. virkningen af COVID-tiltag, som behandles som engangsforhold i den strukturelle saldo.
- 2) Indeholder aktivitetens virkning af udbetalingen af indefrosne feriemidler, investeringer i regi af Landsbyggefonden i forlængelse af boligaftalen fra 2020 samt afledte private investeringer som følge af klimaaftale 2020, *Aftale om stimuli og grøn genopretning*, *Aftale om grøn omstilling af vejtransporten* og *Aftale om grøn skattereform*, herunder virkningen af investeringsvinduet i 2021 og 2022.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Regeringen har sammen med en række af Folketingets partier i starten af december måned indgået fem store politiske aftaler, som bidrager til at stimulere økonomien og understøtte beskæftigelsen under coronapandemien. Hertil kommer en i forvejen ekspansiv finanspolitik med en planlagt vækst i de offentlige udgifter og tidligere besluttede tiltag, herunder fx udbetalingen af tre ugers indefrosne feriepenge i 2020. Finanspolitikken skønnes samlet set at understøtte væksten med 0,7 pct. i 2020 og yderligere 1,3 pct. i 2021 ekskl. virkningen af midlertidige kompensationsordninger. I 2022 ventes et negativt vækstbidrag på 0,4 pct., i takt med at outputgabet i økonomien gradvist lukkes.

Strukturpolitikken har isoleret set et dæmpende bidrag til den ét-årige finanseffekt på ca. 0,1-0,2 pct. af BNP i 2020-2022. Det skal ses i lyset af, at strukturpolitikken øger arbejdsudbuddet og kapaciteten i økonomien. Det stigende arbejdsudbud kan i høj grad tilskrives tidligere vedtagne reformer, herunder *Tilbagestrækningsaftalen* (2011) og *Skattereform 2012*.

Finans- og strukturpolitikens virkning på konjunkturerne kan både opgøres ved den ét-årige og den flerårige finanseffekt. Den flerårige finanseffekt måler virkningen på output- og beskæftigelsesgabet i både det pågældende år og de forudgående år. Den flerårige finanseffekt måles med 2019 som udgangspunkt – et år, hvor konjunkturerne var

lidt bedre end neutralt, og hvor økonomien endnu ikke var påvirket af coronavirus. Dermed medtages virkningerne af finans- og strukturpolitiske ændringer i 2020 og frem i beregningen af den flerårige effekt. I tillæg til den flerårige virkning på output- og beskæftigelsesgab opgøres også en isoleret efterspørgselsvirkning, som beskriver hvor meget den førte politik understøtter niveauet for BNP og beskæftigelse i det enkelte år.¹

Tabel 8.9

Finans- og strukturpolitikens virkning på kapacitetsudnyttelsen (flerårige effekter)

	2020	2021	2022
Pct. af BNP			
Virkning på outputgab ekskl. midlertidige COVID-19 tiltag ¹⁾	0,3	0,8	0,8
Udbetaling af feriepenge, offentligt initierede investeringer mv. ²⁾	0,4	1,3	0,8
Virkning på outputgab ekskl. midlertidige COVID-19 tiltag¹⁾	0,7	2,0	1,6
Virkning af midlertidige kompensationsordninger	1,8	0,9	0,3
Virkning på outputgab inkl. midlertidige COVID-19 tiltag	2,5	2,9	1,9
- Heraf efterspørgselsvirkning	2,5	3,1	2,3
1.000 fuldtidspersoner			
Virkning på beskæftigelsesgab ekskl. midlertidige COVID-19 tiltag ¹⁾	4	11	10
Udbetaling af feriepenge, offentligt initierede investeringer mv. ²⁾	6	20	17
Virkning på beskæftigelsesgab ekskl. midlertidige COVID-19 tiltag¹⁾	10	31	27
Virkning af midlertidige kompensationsordninger	67	18	9
Virkning på beskæftigelsesgab inkl. midlertidige COVID-19 tiltag	77	50	36
- Heraf efterspørgselsvirkning	89	54	44

Anm.: Finans- og strukturpolitikens virkning på konjunkturgabene beskriver finans- og strukturpolitikens bidrag til output- og beskæftigelsesgab i det enkelte år inkl. virkningen af udbetaling af feriepenge mv. og virkningen af de midlertidige kompensationsordninger. Finanspolitikens efterspørgselsvirkning er opgjort ekskl. virkningen af strukturreformer på kapacitetsudnyttelsen.

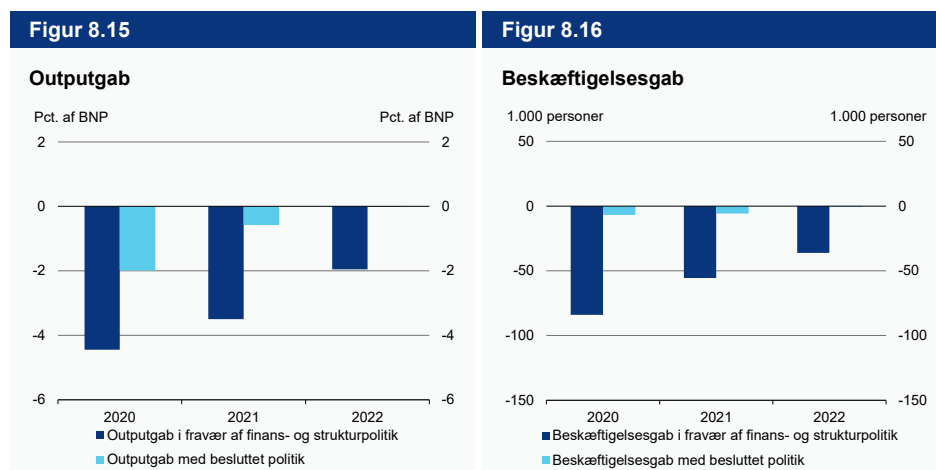
- 1) Opgjort ekskl. virkningen af COVID-19 tiltag, som behandles som engangsforhold i den strukturelle saldo.
- 2) Indeholder aktivitetsvirkningen af udbetalingen af feriemidler, investeringer i regi af Landsbyggefonden i forlængelse af boligattalen fra 2020 og afledte private investeringer som følge af klimaaftale 2020, *Aftale om stimuli og grøn genopretning*, *Aftale om grøn omstilling af vejtransporten* og *Aftale om grøn skattereform*.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Efterspørgselsvirkningerne af den førte finanspolitik skønnes samlet set at understøtte beskæftigelsen med 79.000 personer i 2020, 54.000 personer i 2021 og 44.000 personer i 2022, jf. tabel 8.9. Tilsvarende skønnes BNP-niveauet øget med hhv. 2,5 pct. i 2020, 3,1 pct. i 2021 og 2,3 pct. i 2022.

¹ De flerårige aktivitetsvirkninger er beregnet med udgangspunkt i ADAM-modellen, og størrelsesordenen af virkningen er behæftet med tiltagende usikkerhed, jo længere en periode, der ses på. Forudsætningerne bag beregningen af de finanspolitiske multiplikatorer i beregningen er nærmere beskrevet i Opdaterede finanseffekter: dokumentationsnotat, som kan findes på finansministeriets hjemmeside.

Finans- og strukturpolitikken bidrager samlet set til en væsentlig reduktion af konjunkturgabene i forhold til en situation med neutral finans- og strukturpolitik, *jf. figur 8.15 og 8.16*. Den dæmpende virkning i 2020 kan primært tilskrives virkningen af de midlertidige kompensationsordninger, mens det i 2021 og 2022 primært er de generelle finanspolitiske lempelser og besluttede stimuli-initiativer, som styrker aktiviteten.

Anm.: Virkningen på konjunkturgabene beskriver finans- og strukturpolitikkenes virkning på output- og beskæftigelsesgab i et enkelt år (inkl. udbetaling af indefrosne feriepenge mv., afledte private investeringer og midlertidige kompensationsordninger). Aktivitetsvirkningen er opgjort som den samlede virkning af finans- og strukturpolitikken i forhold til 2019.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

8.5 Offentlig gæld og statens nettofinansieringsbehov

Det aktuelle økonomiske tilbageslag og de midlertidige hjælpepakker, som er gennemført i lyset af coronaepidemien, indebærer, at der er udsigt til et faktisk offentligt underskud på 3½ pct. af BNP i 2020 samt et underskud på 1¼-1½ pct. af BNP i 2021 og i 2022. Disse underskud, som skyldes den aktuelle konjunkturedgang samt relaterede hjælpepakker mv., skønnes at medføre en stigning i den offentlige bruttogæld – opgjort ved ØMU-gælden – fra ca. 33 pct. af BNP i 2019 til 43½ pct. af BNP i 2020 og 41-41½ pct. af BNP i 2021-2022, *jf. tabel 8.10*.

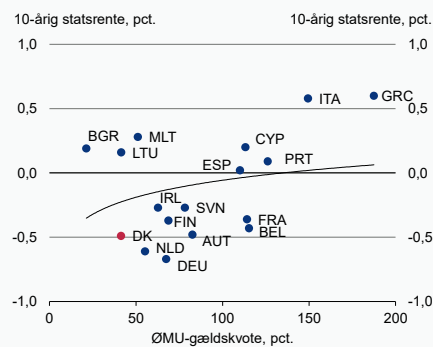
En del af stigningen i bruttogælden i 2020 og reduktionen heraf i 2021 skyldes skatteindtægter, der er blevet udskudt fra 2020 til 2021, blandt andet for at styrke virksomhedernes likviditet. Sådanne udskudte skatteindtægter påvirker ikke nettogælden i samme omfang som bruttogælden, idet de udskudte skatter er et aktiv for staten. Der er blandt andet derfor kun udsigt til en forholdsvis beskeden reduktion i nettoformuen fra ca. 2¾ pct. af BNP i 2020 til 1½ pct. i 2021, som vendes til en nettogæld på ca. ¼ pct. af BNP i 2022. Der redegøres nærmere for de forskellige gældsbegreber nedenfor.

Den offentlige gæld i Danmark vil fortsat i 2020-2022 være lav i et historisk og et internationalt perspektiv. Gennem hele prognoseperioden ventes ØMU-gælden at holde en bred margin til kravet i EU's Stabilitets- og Vækstpagt på 60 pct. af BNP. Det er blandt

andet en konsekvens af den ansvarlige linje i den økonomiske politik i en længere år-række, som også har bidraget til, at Danmark er blandt de få lande, der har den højeste kreditvurdering AAA hos samtlige toneangivende kreditvurderingsbureauer. Den høje kreditvurdering er direkte medvirkende til lavere renteudgifter for den danske stat, men også for boligejere og andre låntagere. På tværs af eurolande og Danmark m.fl. er der en tendens til, at lande med lav offentlig gæld også har lavere statsobligationsrenter, *jf. figur 8.17*.

Figur 8.17

Sammenhæng mellem ØMU-gældskvotepct. og 10-årige statsobligationsrenter for eurolande mv.

Kilde: Macrobond Financial & Eurostat.

Tabel 8.10

Oversigt over den offentlige gæld, ultimo året

	2020	2021	2022
Pct. af BNP			
ØMU-gæld	43,4	40,9	41,5
Statsgæld	27,3	27,0	29,1
Offentlig nettogæld	-2,9	-1,4	0,2
Memopost:			
Faktisk offentlig saldo	-3,5	-1,3	-1,5

Et underskud på den offentlige saldo medfører – alt andet lige – en stigning i ØMU-gælden. Ændringer i indestændet på statens konto i Nationalbanken samt ændringer i de statslige fondes beholdning af statsobligationer kan imidlertid medføre, at ØMU-gælden falder på trods af et offentligt underskud. Det hænger blandt andet sammen med, at statslige underskud i nogle år kan blive delvist dækket via træk på statens konto i Nationalbanken. Statens konto i Nationalbanken modregnes ikke i opgørelsen af ØMU-gælden, mens fondenes beholdning af statsobligationer bliver modregnet, *jf. boks 8.3*.

Den offentlige nettogæld er det centrale gældsbebegreb i forbindelse med opgørelsen af finanspolitikens langsigtede holdbarhed. I 2019 var de offentlige aktiver større end passiverne svarende til en nettoformue på ca. 6¼ pct. af BNP. Nettoformuen skønnes reduceret til ca. 2¾ pct. af BNP i 2020 og 1½ pct. af BNP i 2021, mens nettoformuen vendes til en lille nettogæld på ¼ pct. af BNP i 2022. Skønnene for nettogælden er usikre, idet udviklingen i nettogælden – ud over stillingen på den offentlige saldo – også afhænger af kursreguleringer på det offentlige aktiver og passiver, *jf. boks 8.3*.

Udviklingen i statsgælden fra år til år svarer – bortset fra kurseffekter ved lånoptagelse – til den såkaldte nettokassesaldo, dvs. likviditetseffekten af statens budget. Nettokassesaldoen afspejler forskellen mellem de faktiske indbetalinger af skatter, afgifter mv.,

som staten modtager, og de konkrete udbetalinger, som staten foretager i løbet af et givet år, herunder også genudlån til statslige selskaber. Statsgælden skønnes at stige fra ca. 18 pct. af BNP i 2019 til ca. 27¹/₄ pct. af BNP i 2020 for dernæst at blive ca. 27 pct. i 2021 og 29 pct. af BNP i 2022, *jf. tabel 8.10*.

Boks 8.3

Centrale opgørelser af den offentlige gæld

Der sondres normalt mellem tre opgørelser af den offentlige gæld: ØMU-gælden, statsgælden og den offentlige nettogæld. De forskellige gældsbegreber afviger fra hinanden med hensyn til opgørelsesmetoder og afgrænsningen af den offentlige sektor:

- *ØMU-gælden* er den offentlige gæld opgjort efter EU's principper. ØMU-gælden omfatter de samlede finansielle passiver i alle de offentlige delsektorer – stat, kommuner, regioner og forskellige sociale kasser og fonde. ØMU-gælden er en ren bruttogældsstørrelse, hvor kun interne fordringer inden for det offentlige bliver modregnet. ØMU-gælden bruges i forbindelse med EU's Stabilitets- og Vækstpagt, hvor ØMU-gældens andel af BNP ikke må overstige 60 pct.
- *Den offentlige nettogæld* er udgangspunktet for beregningerne af de offentlige finansiers langsigtede holdbarhed. Den offentlige nettogæld opgøres som forskellen mellem de samlede offentlige passiver og aktiver og er dermed et udtryk for det offentliges samlede finansielle nettostilling. I modsætning til de andre gældsdefinitioner opgøres den offentlige nettogæld til markedsværdi.
- *Statsgælden* omfatter udelukkende statens gæld og dermed ikke gælden i de øvrige offentlige delsektorer. Statsgælden er ligesom ØMU-gælden en bruttostørrelse, men i definitionen er der tilladt en modregning af omsættelige aktiver forvaltet af Danmarks Nationalbank. Det inkluderer indestændet på statens konto, almene boligobligationer og værdipapirbeholdninger i de statslige fonde (Den Sociale Pensionsfond, Innovationsfonden og Fonden for Forebyggelse og Fastholdelse).
- *Genudlån* er et udtryk for statens udlånsprogram til statslige selskaber og andre institutioner. Her udsteder Nationalbanken statsobligationer og videreudlåner provenuet til selskaberne på samme vilkår. Genudlån tillader selskaberne at benytte statens finansieringsvilkår, således at offentlige opgaver finansieres billigst muligt. Da selskaberne betaler afdrag og renter, er det saldoneutralt for staten. Genudlån øger statsgælden og ØMU-gælden, men indgår neutralt i nettogælden, da videreudlånet medregnes i aktivsiden.

Finansieringsbehovet

Coronaepidemien har medført et stort finansieringsbehov for staten i 2020 – blandt andet til finansiering af de midlertidige hjælpepakker mv. Statens nettofinansieringsbehov skønnes til ca. 197 mia. kr. i 2020 og til ca. 12 mia. kr. i 2021. Nettofinansieringsbehovet for 2020 er nedjusteret markant med ca. 51 mia. kr. siden augustvurderingen. Nedjusteringen kan blandt andet tilskrives, at det ikke er alle virksomheder, som har gjort fuldt brug af mulighederne for at udskyde deres skatteindbetalinger fra 2020 til 2021. Nettofinansieringsbehovet er opjusteret med ca. 84 mia. kr. i 2021 sammenlignet med augustvurderingen, hvilket blandt andet skyldes det reducerede skøn for de udskudte skatter samt udbetalingen af de resterende to ugers indefrosne feriepenge.

Statens samlede finansieringsbehov (brutto) skønnes til ca. 329 mia. kr. i 2020 og til ca. 247 mia. kr. i 2021, *jf. tabel 8.11*. For 2020 er der tale om en nedjustering af skønnet på

ca. 45 mia. kr. sammenlignet med augustvurderingen, som primært afspejler reduktionen i nettofinansieringsbehovet. For 2021 er der omvendt tale om en opjustering af skønnet sammenlignet med augustvurderingen på ca. 45 mia. kr., der ligeledes primært afspejler forøgelsen i nettofinansieringsbehovet.

Statens nettokassesaldo svarer til statens nettofinansieringsbehov med omvendt fortegn, da det angiver behovet for ekstern finansiering til det planlagte statsbudget. Udover nettofinansieringsbehovet afholder staten også betalinger til afdrag af statsobligationer og statslige fonde forvaltet af Nationalbanken. Summen af nettofinansieringsbehovet og disse delposter angiver det samlede finansieringsbehov for staten i det givne år, *jf. tabel 8.11*. Finansieringsbehovet dækkes ved at udstede statsobligationer eller ved at trække på statens indestående hos Nationalbanken.

Tabel 8.11

DAU-saldo og statens finansieringsbehov

Mia. kr.	August 2020		December 2020	
	2020	2021	2020	2021
1. DAU-saldo	-97,8	-0,5	-64,4	-46,7
2. Genudlån mv. (§ 40)	71,1	-6,9	71,1	24,4
3. Beholdningsbevægelser og periodiseringer mv. (§ 41)	-79,5	65,9	-61,7	59,5
4. Nettokassesaldo (1-2+3)	-248,4	72,3	-197,2	-11,6
5. Nettofinansieringsbehov (-4)	248,4	-72,3	197,2	11,6
6. Afdrag langfristet gæld	80,5	74,1	91,4	75,6
7. Afdrag kortfristet gæld	24,0	195,0	24,0	155,0
8. Transaktioner i de statslige fonde	-7,7	-13,7	-7,7	-13,4
9. Opkøb af almene boligobligationer	28,8	18,8	23,8	18,7
Finansieringsbehov (5+6+7+8+9)	374,0	202,0	328,6	247,4

Anm.: Skønnet for 2021 i august 2020 er korrigeret for den fejlbudgettering på 7 mia. kr. på Social- og Indenrigsministeriets område på FFL21, som der blev oplyst om i forbindelse med udgivelsen af *Økonomisk Redegørelse*, august 2020.

Kilde: *Økonomisk Redegørelse*, august 2020 og egne beregninger.

Bilag 8.1

De offentlige udgifter og indtægter

De offentlige udgifter

De samlede offentlige udgifter skønnes at stige markant fra ca. 48 $\frac{1}{4}$ pct. af BNP i 2019 til knap 55 pct. af BNP i 2020 for derefter at reduceres til ca. 50 $\frac{1}{4}$ pct. af BNP i 2022, jf. bilagstabel 8.1. Udviklingen skal helt overordnet ses i sammenhæng med de betydelige ekstraordinære COVID-19-tiltag, som i høj grad påvirker de offentlige udgifter i 2020, men også i 2021. Hertil kommer, at udviklingen også påvirkes af udsvingene i BNP – herunder at givne udgifter fylder mere som andel af økonomien, når BNP falder, som det er tilfældet i 2020.

Bilagstabel 8.1

De offentlige udgifters sammensætning

Pct. af BNP	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Offentlige udgifter ¹⁾	49,5	49,5	48,2	54,8	51,4	50,1
Primære udgifter	48,8	48,7	47,5	53,9	50,8	49,7
- Offentligt forbrug	24,4	24,3	23,8	25,7	25,2	24,4
- Offentlige investeringer ²⁾	3,3	3,4	3,3	3,5	3,7	3,7
- Indkomstoverførsler ³⁾	16,1	15,8	15,6	16,9	16,4	16,0
- Subsidier	1,8	1,7	1,6	3,8	2,0	1,6
- Øvrige primære udgifter	3,2	3,6	3,0	4,0	3,5	3,9
Renteudgifter	0,8	0,8	0,7	0,9	0,7	0,5

1) Opgørelsen af de samlede offentlige udgifter (og indtægter) afviger fra Danmarks Statistiks opgørelse. Udgifterne som andel af BNP er her beregnet med afsæt i en opgørelse af de samlede udgifter, hvor alle delelementer af det offentlige forbrug – herunder fx imputerede udgifter i form af afskrivninger og indtægter i form af salg af varer og tjenesteydelser – henføres til udgiftssiden.

2) De offentlige investeringer er opgjort ekskl. nettokøb af bygninger mv.

3) Indkomstoverførslerne er opgjort ekskl. andre løbende overførsler til husholdninger som fx indekstillaæg, befordring mv.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

De offentlige forbrugsudgifter udgjorde ca. 23 $\frac{3}{4}$ pct. af BNP i 2019, og skønnes at udgøre godt 25 $\frac{1}{2}$ pct. af BNP i 2020 faldende til ca. 24 $\frac{1}{2}$ pct. af BNP i 2022. Stigningen i det offentlige forbrugs andel af BNP fra 2019 til 2020 skal både ses i lyset af et fald i BNP og en høj vækst i det offentlige forbrug i 2020, hvor realvæksten også er påvirket af engangsforhold vedrørende COVID-19. Over perioden afspejler udviklingen også den generelle prioritering af midler til offentlig service, blandt andet i forbindelse med de årlige finanslove, afsatte reserver mv.

*De offentlige investeringers andel af BNP var ca. 3¼ pct. i 2019, og investeringerne forventes at udgøre omkring 3½-3¾ pct. af BNP frem mod 2022. Realvæksten i de offentlige investeringer skønnes til 4,5 pct. i 2020, 6,4 pct. i 2021 og forudsættes beregnings-teknisk at udgøre 3,6 pct. i 2022, herunder med afsæt i det aftalte løft af de offentlige investeringer, som regeringen prioriterede i forbindelse med 2025-rammen i august, jf. *DK2025 - en grøn, retfærdig og ansvarlig genopretning af dansk økonomi*.*

*De offentlige udgifter til indkomstoverførsler udgjorde ca. 15¾ pct. af BNP i 2019. Indkomstoverførslernes andel af BNP skønnes at stige til knap 17 pct. i 2020 for derefter at falde gradvist til ca. 16 pct. i 2022. Udviklingen fra 2019 til 2020 skal primært ses i lyset af konjunkturudviklingen og de afledte højere udgifter til ledighedsrelaterede indkomstoverførsler. De skønnede udgifter til indkomstoverførsler afspejler desuden virkningerne af en række politiske aftaler, herunder den mindreregulering som indgår i *Aftale om skattereform* (juni 2012) og stigende udgifter til folkepension mv. i medfør af *Aftale om ny regulering af folkepensionen og indførelse af obligatorisk opsparing for overførselsmodtagere* (november 2018) samt virkningerne af *Aftale om ret til seniorpension for nedslidte* (maj 2019) og *Aftale om ny ret til tidlig pension* (oktober 2020).*

Subsidierne udgjorde godt 1½ pct. af BNP i 2019. De forventes at udgøre knap 4 pct. af BNP i 2020 for derefter at falde til godt 1½ pct. af BNP igen i 2022. Den markante midlertidige stigning i subsidiernes andel af BNP fra 2019 til 2020 skyldes, at en stor del af udgifterne til de midlertidige kompensationsordninger til erhvervsliv og lønmodtagere indgår i de offentlige subsidier.

De offentlige renteudgifter udgjorde i 2019 ca. ¾ pct. af BNP og skønnes at falde svagt frem mod 2022.

De offentlige indtægter

De samlede offentlige indtægter er opgjort til ca. 52,0 pct. af BNP i 2019 og skønnes at falde gradvist til ca. 48,6 pct. af BNP i 2022, jf. bilagstabel 8.2. Denne udvikling afspejler primært, at der i 2020 og de næstkommende år ventes lavere indtægter især fra selskabsskatten og pensionsafkastskatten. Indtægterne fra disse to skatter var samtidigt ekstraordinært høje i 2019. Det faktiske skattetryk skønnes tilsvarende af falde gradvist fra ca. 46,6 pct. af BNP i 2019 til ca. 43,8 pct. af BNP i 2022.

Personskatteindtægterne er opgjort til ca. 483,5 mia. kr. svarende til ca. 20,7 pct. af BNP i 2019. Personskatterne forventes at udgøre henholdsvis 22,1 pct. af BNP i 2020 og 21,4 pct. af BNP i 2021. Det forholdsvis høje niveau for personskatterne i de to år skal blandt andet ses i lyset af udbetalingen af henholdsvis to og tre ugers indefrosne feriemidler. Personskatteindtægterne forventes at udgøre mere normale 20,9 pct. af BNP i 2022.

Bilagstabel 8.2

De offentlige indtægters sammensætning

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Pct. af BNP						
Personskatter mv. ¹⁾	20,8	20,6	20,7	22,1	21,4	20,9
Arbejdsmarkedsbidrag	4,3	4,4	4,3	4,7	4,5	4,4
Pensionsafkastskat	1,5	0,6	2,7	0,9	0,9	0,5
Selskabsskatter	3,2	2,7	3,1	2,4	2,4	2,5
- selskabsskat af kulbrintevirksomhed	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0
- øvrig selskabsskat	3,1	2,5	3,0	2,4	2,4	2,5
Moms	9,5	9,6	9,5	9,6	9,6	9,5
Øvrige indirekte skatter	6,5	6,5	6,2	6,2	6,2	6,0
Øvrige skatter ²⁾	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,0
Skattetryk	46,1	44,7	46,6	45,9	45,1	43,8
Renteindtægter ³⁾	0,9	1,2	1,0	1,2	1,0	0,8
Øvrige indtægter ⁴⁾	4,5	4,4	4,4	4,3	4,2	4,2
Told mv. til EU ⁵⁾	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Offentlige indtægter⁶⁾	51,3	50,2	52,0	51,3	50,1	48,6
<i>Memopost: Nordsøindtægter⁷⁾</i>	0,3	0,4	0,2	0,0	0,0	0,0

Anm.: Den forventede udvikling i de offentlige indtægter opgjort i mia. kr. kan findes i bilagstabel B.20.

- 1) Personskatter mv. indeholder indkomstskat, ejendomsværdiskat, vægtafgift fra husholdninger, bo- og gaveafgift samt andre personlige skatter.
- 2) Øvrige skatter indeholder medielicens (primært til DR) og obligatoriske pensionsbidrag for tjenestemænd i offentlige selskaber mv. Medielicensen udfases gradvist frem mod 2022 som følge af *Mediepolitisk aftale for 2019-2023 og Aftale om fokusering af DR og afskaffelse af medielicensen*.
- 3) Inkl. udbytter og Nationalbankens overskud.
- 4) Øvrige indtægter indeholder blandt andet overskud af offentlig virksomhed, diverse drifts- og kapitaloverførsler fra andre indenlandske sektorer og EU samt imputerede (beregne) indtægter i form af både bruttoestindkomst og bidrag til tjenestemandspensioner. Endvidere indgår statens indtægter fra overskudsdeling og statsdeltagelse i forbindelse med olie- og gasindvinding i Nordsøen samt kulbrinteskatten.
- 5) Ifølge nationalregnskabsprincipperne kategoriseres disse indtægter som skatter og indgår derfor i skattetryk, men da indtægterne tilfalder EU, indgår de ikke i de offentlige indtægtstryk.
- 6) Opgørelsen af de samlede offentlige indtægter afviger fra Danmarks Statistiks opgørelse, der blandt andet henfører det offentlige salg af varer og tjenester til indtægtssiden og ikke, som her, til udgiftssiden som en del af de samlede forbrugsudgifter. De samlede indtægter er her desuden opgjort inkl. bruttoestindkomst, som er modsvaret til de imputerede afskrivningsudgifter, der indgår i opgørelsen af det offentlige forbrug. Der henvises i øvrigt til anmærkningerne til bilagstabel 8.1.
- 7) De samlede nordsøindtægter udgøres af kulbrinteskate, selskabsskat af kulbrintevirksomhed og udbytter fra Nordsøfonden. Nordsøindtægterne indgår i selskabsskatter, renteindtægter og øvrige indtægter.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Provenuet fra *arbejdsmarkedsbidrag* er opgjort til ca. 100,3 mia. kr. svarende til 4,3 pct. af BNP i 2019. Provenuet skønnes at udgøre ca. 4,7 pct. af BNP i 2020, hvor BNP falder ganske meget, samt henholdsvis 4,5 pct. af BNP i 2021 og 4,4 pct. af BNP i 2022.

Provenuet fra *pensionsafkastskatten* er opgjort til ca. 63,4 mia. kr. i 2019 svarende til 2,7 pct. af BNP. De ekstraordinært høje indtægter i 2019 skal primært ses i lyset af høje afkast på tværs af aktiemarkedene og faldende renter, der har resulteret i relativt høje afkast på pensionssekskabernes obligationsbeholdning. Indtægterne fra pensionsafkastskatten ventes at falde til 0,9 pct. af BNP i 2020 som følge af store tab på noterede aktier i løbet af 2020 samt mindre kursgevinster på obligationer. Indtægterne ventes ligeledes at udgøre 0,9 pct. af BNP i 2021 og skønnes at falde til ca. 0,5 pct. af BNP, herunder som følge af en forudsat gradvis normalisering af renteniveauerne.

Der kan herefter ligeledes forventes at være en periode med relativt lave indtægter fra pensionsafkastskatten som følge af normaliseringen af renteniveauerne. Udsving i renterne kan siges at "flytte" provenu mellem årene. Det kan have relativt stor betydning for det målte faktiske skattetryk og den faktiske offentlige saldo i enkeltår. Det påvirker ikke den strukturelle saldo, ligesom de realøkonomiske konsekvenser af, at provenu flyttes mellem årene, er yderst begrænsede.

Provenuet fra *øvrige selskabsskatter* (dvs. ekskl. selskabsskat af kulbrintevirksomhed og kulbrinteskate, som indgår i nordsøindtægterne) er opgjort til knap 69,6 mia. kr. i 2019 svarende til 3,0 pct. af BNP og skønnes at falde til ca. 2,4 pct. af BNP i 2020. Dette skyldes først og fremmest de ekstraordinære tab selskaberne forventes at lide som følge af COVID-19.

Momsindtægterne er opgjort til ca. 221¹/₄ mia. kr. i 2019 svarende til 9,5 pct. af BNP og skønnes at udgøre en nogenlunde konstant andel af BNP frem mod 2022. Den relativt faste andel af BNP afspejler, at udviklingen i momsindtægterne i høj grad følger udviklingen i BNP.

Øvrige indirekte skatter omfatter primært punktafgifter i form af blandt andet energi- og miljøafgifter, afgifter på nydelsesmidler, spilafgifter samt PSO-indtægter.¹ PSO-indtægterne falder frem mod 2022, som følge af aftalen om at afskaffe PSO-afgiften. Aftalen medfører, at PSO-afgiften gradvist udfases frem mod 2022, og at udgifterne til vedvarende energi gradvist flyttes over til finansloven.

De *øvrige indirekte skatter* omfatter herudover ligeledes indtægterne fra registreringsafgiften, de kommunale ejendomsskatter (grundskyld mv.), erhvervenes motorafgifter, lønsumsafgiften og tinglysningsafgiften. Provenuet fra de øvrige indirekte skatter er samlet set opgjort til ca. 145 mia. kr. i 2019 svarende til 6,2 pct. af BNP. I 2020 og 2021 skønnes indtægterne tilsvarende at udgøre 6,2 pct. af BNP for herefter at falde til 6,0 pct. af BNP i 2022.

Nordsøindtægterne er opgjort til ca. 4,6 mia. kr. i 2019 svarende til 0,2 pct. af BNP. Der skønnes minimale nordsøindtægter i årene 2020-2022, hvorfor posten udgør 0,0 pct. af

¹ PSO-indtægterne følger blandt andet udviklingen i elpriserne og udbygningen af vedvarende energi (VE), idet PSO-tariffen justeres kvartalsvist for at svare til PSO-støtteudgifterne. Det indebærer, at skønnet for PSO-indtægterne er behæftet med betydelig usikkerhed og kan variere fra år til år.

BNP. Udviklingen i statens indtægter fra aktiviteterne i Nordsøen er i høj grad påvirket af ændringer i produktionen og i olieprisen (opgjort i kroner).² De relativt lave forventede indtægter i prognoseårene kan henføres til en lav forventet oliepris (opgjort i kroner), samt et betydeligt lavere produktionsomfang i Nordsøen i de kommende år.³

De *offentlige renteindtægter* er opgjort til ca. 24,3 mia. kr. i 2019 svarende til 1,0 pct. af BNP. Det skønnes, at de offentlige renteindtægter som andel af BNP ikke ændres mærkbart frem mod 2022, hvilket blandt andet følger af en forventning om, at det historisk lave renteniveau omtrent fastholdes i prognoseårene.

Klausuleret

² Som en tommelfingerregel vil en stigning i olieprisen på 10 dollar pr. tønde (svarende til ca. 65 kr. med den gennemsnitlige dollarkurs i 2019) isoleret set indebære en stigning i statens forventede årlige indtægter fra Nordsøen på mellem 1-3 mia. kr. på sigt. På kort sigt er følsomheden dog betydeligt lavere, herunder som følge af en midlertidig nedgang i produktionen i forbindelse med en genopbygning af infrastrukturen samt de aktuelt lave oliepriser, der resulterer i, at staten ikke forventes at have indtægter fra Nordsøen.

³ Med *Aftale mellem regeringen, Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Det Radikale Venstre og SF* af 22. marts 2017 (Aftale om udvikling af Nordsøen) er det endvidere besluttet, at indføre et investeringsvindue for kulbrinteindvinding i Nordsøen. Investeringsvinduet trækker isoleret set i retning af lidt lavere statslige indtægter fra Nordsøen over perioden.

Bilag 8.2

Beregning af strukturel saldo i 2019-2022

Bilagstabel 8.3

Faktiske og strukturelle særlige poster i beregningen af den strukturelle saldo

	2019	2020	2021	2022
Pct. af BNP				
1. Faktisk saldo	3,8	-3,5	-1,3	-1,5
Konjunkturrensning				
i) Outputgab	0,6	-2,0	-0,6	0,0
ii) Beskæftigelsesgab	0,8	-0,2	-0,2	0,0
a) Sammenvejjet konjunkturgab = i)*0,4+ii)*0,6	0,7	-0,9	-0,4	0,0
b) Budgetfaktor	0,74	0,75	0,75	0,74
c) 1-(outputgab/100)	0,99	1,02	1,01	1,00
2. Konjunkturbidrag = a)*b)*c)	0,5	-0,7	-0,3	0,0
Selskabsskat				
Faktisk provenu	3,0	2,4	2,4	2,5
Strukturelt provenu	2,5	2,5	2,4	2,4
3. Korrektion for selskabsskat	0,5	-0,1	0,0	0,1
Registreringsafgift				
Faktisk provenu	0,9	0,8	0,8	0,7
Strukturelt provenu	0,8	0,8	0,8	0,8
4. Korrektion for registreringsafgift	0,1	0,0	0,0	-0,1
Aktieskat				
Faktisk provenu	1,2	1,1	1,1	1,1
Strukturelt provenu	1,0	1,1	1,1	1,1
5. Korrektion for aktieskat	0,1	0,0	0,0	0,0

Bilagstabel 8.3 (fortsat)**Faktiske og strukturelle særlige poster i beregningen af den strukturelle saldo**

	2019	2020	2021	2022
Pct. af BNP				
Pensionsafkastskat				
Faktisk provenu	2,7	0,9	0,9	0,5
Strukturelt provenu	1,2	1,2	1,2	1,2
6. Korrektion for pensionsafkastskat	1,6	-0,4	-0,4	-0,7
Nordsøprovenu				
Faktisk provenu	0,2	0,0	0,0	0,0
Strukturelt provenu	0,2	0,1	0,1	0,2
7. Korrektion for nordsøprovenu	0,0	0,0	-0,1	-0,1
Nettorenter og udbytter				
Faktisk provenu	0,3	0,3	0,4	0,4
Strukturelt provenu	0,2	0,3	0,3	0,2
8. Korrektion for nettorenter og udbytter	0,1	0,0	0,1	0,2
Specielle budgetposter				
Faktisk provenu før korrektioner for engangsforskel mv.	-0,3	-1,1	-0,7	-1,1
<i>Faktisk provenu korrigeret for engangsforskel mv. til beregning af strukturelt provenu, jf. bilagstabel 8.4</i>	-0,3	-0,6	-0,6	-0,5
Strukturelt provenu	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5
9. Korrektion for specielle budgetposter	0,3	-0,6	-0,2	-0,6
10. Øvrige korrektioner (jf. bilagstabel 8.4)	0,0	-1,5	-0,1	0,0
- Heraf COVID-19-engangsforskel	0,0	-2,1	-0,5	0,0
- Heraf engangsskatteindtægter fra udbetaling af indefrosne feriepenge	0,0	0,8	0,5	0,0
11. 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 Strukturel saldo	0,7	-0,2	-0,4	-0,3

Klausuleret

Bilag 8.3

Engangsforhold i 2019-2022

Bilagstabel 8.4

Engangsforhold der korrigeres for i beregningen af den strukturelle saldo

	2019	2020	2021	2022
Pct. af BNP				
Engangsforhold der korrigeres for i de specielle budgetposter				
Engangsforhold vedrørende COVID-19	0,0	-0,4	0,0	0,0
Ekstraordinær udbetaling af for meget betalt ejendomsskat	0,0	0,0	-0,1	-0,5
Udbetaling af efterlønsbidrag	0,0	0,0	0,0	-0,1
Engangsforhold der korrigeres for i de specielle budgetposter i alt	0,0	-0,4	-0,1	-0,6
Øvrige korrektioner				
Engangsforhold vedrørende COVID-19	0,0	-2,1	-0,5	0,0
- Heraf som overføres til husholdninger	0,0	-0,2	0,0	0,0
- Heraf som subsidier	0,0	-1,7	-0,2	0,0
- Heraf som offentligt forbrug	0,0	-0,5	-0,3	0,0
- Heraf som tilbageløb via skatter ²⁾	0,0	0,4	0,0	0,0
- Heraf som bidrag til EU	0,0	-0,1	0,0	0,0
Engangsskatteindtægter fra udbetaling af indfrosne feriepenge	0,0	0,8	0,5	0,0
Udbetaling af opsparede midler i Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag mv.	0,0	-0,2	0,0	0,0
Udviklingsbistand – forskel mellem politiske tilsagn og afløb i faktisk saldo	0,0	0,0	0,0	0,0
Fremrykkede ordinære indtægter fra kapitalpensionsafgiften	0,0	0,0	0,0	0,0
Korrektion for oplysninger om indtægtssiden	0,0	0,0	0,0	0,0
Korrektion for investeringer i kampfly ¹⁾	0,0	0,0	0,0	0,0
Omregning til strukturel BNP	0,0	0,0	0,0	0,0
Øvrige korrektioner i alt	0,0	-1,5	-0,1	0,0

- 1) Investeringer i kampfly behandles på samme måde som nettokøb af bygninger og andre eksisterende investeringsgoder i beregningen af den strukturelle saldo og indgår via et syvårs glidende gennemsnit.
- 2) Opgjort ekskl. engangsforhold vedrørende tilbageløb på selskabsskat og aktieskat.

Oversigt over bilagstabeller

B.1	Efterspørgsel, import og produktion	183
B.2	Renter, oliepris, valutakurs og udlandsforudsætninger	184
B.3	Befolkning og arbejdsmarked	185
B.4	Beskæftigelse fordelt på brancher inkl. orlov	186
B.5	Skøn for ledighed.....	186
B.6	Personer på indkomstoverførsler mv.	187
B.7	Bruttoinvesteringer.....	188
B.8	Betalingsbalancens løbende poster	189
B.9	Eksport og import.....	190
B.10	Det private forbrug fordelt på undergrupper	191
B.11	Nettofordringserhvervelse fordelt på sektorer	191
B.12	Bruttoværditilvækst (BVT)	192
B.13	Timeproduktivitet i udvalgte erhverv.....	192
B.14	Bidrag til stigningen i husholdningernes reale disponible indkomster.....	193
B.15	Husholdningernes nettofordringserhvervelse	194
B.16	Ejendomsmarked og boligbyggeri	194
B.17	Lønkvoter, lønstigninger og beregningstekniske forudsætninger	195
B.18	Prisudvikling og forklarende faktorer	195
B.19	Offentlige finanser.....	196
B.20	Skatter og skattetryk.....	197
B.21	Udviklingen i skattegrundlaget for kommunerne	198
B.22	Indkomstoverførsler	199
B.23	Skøn på forskellige tidspunkter over centrale størrelser	200

Bilagstabeller

Tabel B.1

Efterspørgsel, import og produktion

	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
	Mia. kr.			Mængder, pct.			Priser, pct.		
Privatforbrug	1.038	1.104	1.145	-4,0	5,1	2,0	0,5	1,2	1,6
Offentligt forbrug ¹⁾	586	598	606	2,5	1,4	-0,3	2,7	0,6	1,6
Offentlige investeringer ²⁾	81	87	91	4,5	6,4	3,6	0,7	1,6	1,1
Boliginvesteringer	121	128	129	4,7	4,3	0,2	0,9	0,7	1,3
Erhvervsinvesteringer	311	309	333	-4,0	-2,1	7,0	0,6	1,3	0,8
Lagerændringer ³⁾	6	7	7	-0,3	0,0	0,0			
I alt indenlandsk efterspørgsel	2.148	2.237	2.315	-1,8	3,1	2,0	1,1	1,0	1,5
Eksport af varer og tjenester	1.231	1.297	1.398	-10,0	4,1	6,7	0,5	1,2	1,0
Samlet efterspørgsel	3.379	3.534	3.713	-5,0	3,5	3,7	0,9	1,1	1,3
Import af varer og tjenester	1.096	1.159	1.234	-7,4	4,8	5,1	-0,6	0,9	1,3
Bruttonationalprodukt	2.283	2.375	2.479	-3,8	2,8	3,1	1,6	1,2	1,3
Produktskatter, netto	290	300	309						
Bruttoværditilvækst	1.994	2.075	2.170	-4,1	2,7	3,2	2,0	1,3	1,4
- I private byerhverv ⁴⁾	1.368	1.429	1.510	-4,6	3,1	4,2	1,4	1,4	1,4
Bruttonationalindkomst	2.348	2.432	2.537						

Anm.: Opdelingen i mængde- og priskomponenter er foretaget på grundlag af en kædeprisberegning.

- 1) Realvæksten i det offentlige forbrug er opgjort ved inputmetoden og inkl. afskrivninger. I 2020-2022 er den offentlige forbrugsvækst målt ved henholdsvis input- og outputmetoden beregningsteknisk forudsat ens.
- 2) De offentlige investeringer er ekskl. det offentlige nettokøb af bygninger, hvorfor tallet vil afvige fra opgørelsen af de offentlige investeringer i tabel B.7.
- 3) Mængdestørrelserne angiver vækstbidrag til BNP.
- 4) Private byerhverv består af fremstilling, byggeri samt private serviceerhverv ekskl. søtransport.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.2

Renter, oliepris, valutakurs og udlandsforudsætninger

Renter, pct.		2018	2019	2020	2021	2022
USA	Federal Funds Target Rate	1,9	2,3	0,5	0,3	0,3
	Tremåneders pengemarkedsrente	2,3	2,3	0,7	0,2	0,3
	Tiårig statsobligation	2,9	2,1	0,9	1,0	1,2
Euroområdet	ECB's refinansieringsrente	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Tremåneders pengemarkedsrente	-0,3	-0,4	-0,4	-0,6	-0,6
	Tiårig statsobligation (Tyskland)	0,5	-0,2	-0,5	-0,6	-0,5
Danmark	Indskudsbevisrente	-0,7	-0,7	-0,6	-0,6	-0,6
	Tremåneders pengemarkedsrente	-0,3	-0,4	-0,2	-0,3	-0,3
	Etårig rentetilpasning	-0,5	-0,6	-0,5	-0,5	-0,4
	Tiårig statsobligation	0,5	-0,2	-0,4	-0,4	-0,4
	30-årig realkreditobligation	2,1	1,6	1,1	1,0	1,1
Gennemsnitsrente		0,7	0,5	0,3	0,2	0,2
Oliepris						
Dollar pr. tønde		71,1	64,4	41,6	48,4	50,9
Kr. pr. tønde		448,7	429,2	272,7	300,9	316,5
Valutakurs						
Kr. pr. 100 dollar		631,5	666,9	654,7	621,3	621,3
Kr. pr. 100 euro		745,3	746,6	745,4	744,3	744,3
Effektiv kronekurs (indeks 1980=100)		103,6	102,9	103,9	104,6	104,6
Realvækst, pct.						
Udlandsforudsætninger						
Eksportmarkedsvækst ¹⁾ , pct.		3,9	1,3	-9,7	4,8	5,6
Handelsvægtet BNP-vækst ²⁾ , pct.		2,4	1,7	-5,4	2,7	3,9

1) Opgjort som et vægtet gennemsnit af importvæksten hos Danmarks 36 vigtigste samhandelspartnere, hvor vægtene afspejler landets betydning for dansk industrieksport i 2019.

2) Opgjort som et vægtet gennemsnit af BNP-væksten hos Danmarks 36 vigtigste samhandelspartnere ud fra disse landes andel af Danmarks vare- og tjenesteeksport i 2019.

Anm.: Skønnene er baseret på data til og med d. 7. december 2020. Årsgennemsnit er egne beregninger. For de pengepolitiske renter er renteskønnet baseret på en vurdering af de seneste udmeldinger fra centralbankerne og markedsforventningerne. For pengemarkedsrenter og renten på tiårige statsobligationer tager skønnene udgangspunkt i markedsforventninger ud fra priserne på swaprentekontrakter. For den etårige og 30-årige realkreditobligationsrente er data baseret på Finans Danmarks obligationsrenter og skøn fastlagt ud fra spænd til henholdsvis tremåneders pengemarkedsrenten og den tiårige statsobligationsrente. Skøn for valutakurser opgøres beregningsteknisk ved, at kursen i resten af prognoseperioden antages at ligge på den gennemsnitlige værdi for de seneste ti dage, før fastlæggelsen af skønnet. Skøn for olieprisen dannes bl.a. på baggrund af Det Internationale Energiagentur, World Energy Outlook, oktober 2020, og futurespriser.

Kilde: Macrobond, Nordea Markets, Det Internationale Energiagentur, EU-Kommissionen (European Economic Forecast Autumn 2020) og egne beregninger.

Tabel B.3

Befolkning og arbejdsmarked

	2018	2019	2020	2021	2022
1.000 personer					
Samlet befolkning	5.794	5.814	5.834	5.856	5.877
- I arbejdsstyrken	3.071	3.105	3.111	3.118	3.137
- Samlet beskæftigelse	2.966	3.003	2.979	2.995	3.021
- Beskæftigede på ordinært arbejdsmarked ¹⁾	2.881	2.914	2.889	2.899	2.920
- Støttet beskæftigelse ²⁾	85	89	90	96	101
- Bruttoledige (inkl. aktivering) ³⁾	108	104	133	126	119
- Nettoledige	87	86	120	105	101
- Uden for arbejdsstyrken	2.722	2.710	2.723	2.737	2.739
- Kontanthjælpsmodtagere uden for arbejdsstyrken	103	97	95	98	100
- Førtidspensionister uden for arbejdsstyrken	178	183	193	207	214
- Efterlønsmodtagere	49	46	48	50	33
- Personer under 15 år	959	955	951	946	942
- Folkepensionister uden for arbejdsstyrken	989	989	980	969	957
- Øvrige uden for arbejdsstyrken	444	440	456	467	492

Anm.: Modtagere af uddannelseshjælp og kontantydelse inkluderes i opgørelsen af kontanthjælpsmodtagere.

- 1) Opgjort som forskellen mellem beskæftigelsen som opgjort i nationalregnskabet og den støttede beskæftigelse, hvis grundkilde er AMFORA. Som følge af forskelle i afgrænsningen af beskæftigelsen i de to kilder er opgørelsen behæftet med en vis usikkerhed.
- 2) Omfatter personer i beskæftigelse med løntilskud og personer i fleksjob og skånejob.
- 3) Antallet af aktiverede dagpengemodtagere og arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere er opgjort inkl. arbejdsmarkedssparate personer i støttet beskæftigelse.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Klar

Tabel B.4

Beskæftigelse fordelt på brancher inkl. orlov

	2018	2019	2020	2021	2022
1.000 personer					
Beskæftigelse i alt inkl. orlov	2.966	3.003	2.979	2.995	3.021
- Tjenesteehverv	1.551	1.571	1.549	1.559	1.578
- Bygge og anlæg	189	193	195	197	199
- Fremstillingshverv	305	312	306	308	312
- Landbrug	71	71	70	69	68
- Offentlig sektor	824	829	831	833	835

Anm.: Brancheopdelingen i ADAM er ikke helt identisk med opdelingen i nationalregnskabet.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.5

Skøn for ledighed

	2018	2019	2020	2021	2022
1.000 personer					
Bruttoledighed	108	104	133	126	119
- pct. af arbejdsstyrken	3,5	3,4	4,3	4,0	3,8
Nettoledighed	87	86	120	105	101
AKU-ledighed (pct.)	5,3	5,1	5,8	5,8	5,4

Anm.: Forskelle i definitionen af arbejdsstyrken mellem Finansministeriet og Danmarks Statistik betyder, at bruttoledigheden i pct. af arbejdsstyrken opgøres til et lavere niveau.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.6

Personer på indkomstoverførsler mv.

	2018	2019	2020	2021	2022
1.000 helårspersoner					
A-dagpenge (ekskl. aktiverede)	69	71	100	88	83
Kontanthjælp (ekskl. aktiverede)	87	80	90	83	86
Aktiverede dagpenge- og kontanthjælp ¹⁾	34	34	24	37	36
Feriedagpenge	5	4	4	3	3
Førtidspension ²⁾	199	203	214	229	237
Ressourceforløb	37	38	35	35	35
Efterløn	49	46	48	50	33
Tidlig pension	0	0	0	0	24
Fleksydelse	3	3	3	3	3
Revalideringsydelse ³⁾	4	3	3	3	2
Sygedagpenge ⁴⁾	57	59	69	63	59
Barselsdagpenge	50	50	52	49	50
Ledighedsydelse	15	16	18	18	18
Selvforsørgelses- og hjemrejseydelse samt overgangsydelse ⁵⁾	17	13	13	12	11
I alt	627	620	672	673	681
SU	328	322	316	318	317
I alt inkl. SU	954	942	988	990	998
Folkepensionister	1.147	1.145	1.134	1.122	1.109
I alt inkl. SU og folkepensionister	2.102	2.087	2.122	2.112	2.107
Støttet beskæftigelse ⁶⁾	85	89	90	96	101
I alt inkl. SU, folkepensionister og støttet beskæftigelse	2.186	2.176	2.212	2.208	2.208

Anm.: Modtagere af uddannelseshjælp og personer på kontantydelse inkluderes i opgørelsen af kontanthjælpsmodtagere.

- Opgørelsen afviger fra andre registerbaserede opgørelser og tabel B.3, da personer i støttet beskæftigelse ikke er omfattet. Derudover omfattes både arbejdsmarkedssparate og ikke-arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere i gruppen af aktiverede dagpenge- og kontanthjælpsmodtagere.
- Førtids- og folkepension er inkl. pensionister, der bor i udlandet, samt pensionister i beskæftigelse.
- Ekskl. revalidering med løntilskud.
- Antallet af sygedagpengemodtagere afspejler ikke det samlede sygefravær. Det er en opgørelse af den del af sygefraværet, som ikke er omfattet af arbejdsgiverperioden. Det drejer sig om beskæftigedes sygdomsforløb, der er længere end 30 dage, samt sygdomsforløb blandt ledige.
- Antallet af modtagere af selvforsørgelses- og hjemrejseydelse samt overgangsydelse er opgjort ekskl. modtagere i løntilskud.
- Omfatter personer i beskæftigelse med løntilskud og personer i fleksjob og skånejob.

Kilde: Danmarks Statistik, DREAM og egne beregninger.

Tabel B.7

Bruttoinvesteringer

	2019	2018	2019	2020	2021	2022
	Mia. kr.	Realvækst, pct.				
Faste bruttoinvesteringer	513	4,8	2,8	-0,4	0,8	4,6
<i>Opdelt på gruppe:</i>						
- Boliginvesteringer	115	2,9	6,2	4,7	4,3	0,2
- Offentlige investeringer ¹⁾	75	1,8	-3,6	7,0	6,7	2,7
- Samlede erhvervsinvesteringer	322	6,2	3,3	-4,0	-2,1	7,0
- Bygge- og anlægsinvesteringer	94	4,2	16,0	1,9	-5,0	2,5
- Materielle og immaterielle investeringer	228	6,9	-1,3	-6,4	-0,8	9,0

1) De offentlige investeringer er inkl. det offentlige nettokøb af bygninger, hvorfor tallet afviger fra opgørelsen af de offentlige investeringer i tabel B.1.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Klausuler

Tabel B.8

Betalingsbalancens løbende poster

	2018	2019	2020	2021	2022
Mia. kr.					
Vareeksport	754	805	769	794	827
Vareimport	693	701	671	699	728
Varebalance i alt	61	104	97	94	99
Tjenesteeksport	515	557	462	503	572
Tjenesteimport	443	489	424	460	506
Tjenestebalance i alt	71	68	38	43	65
Vare- og tjenestebalance	132	172	135	138	164
- Pct. af BNP	5,9	7,4	5,9	5,8	6,6
Formueindkomst fra udlandet, netto	71	79	72	65	67
Lønindkomst fra udlandet, netto	-13	-13	-12	-12	-13
EU-betalinger til Danmark, netto	-14	-14	-16	-13	-13
Andre løbende overførsler fra udlandet, netto	-18	-17	-18	-18	-18
Nettooverførsler fra udlandet i alt	26	35	27	22	23
Løbende poster i alt	158	207	162	160	187
- Pct. af BNP	7,0	8,9	7,1	6,7	7,5
Danmarks nettoaktiver over for udlandet	1.446	1.832	1.281	1.649	2.069
- Pct. af BNP	64,2	78,5	56,1	69,4	83,5

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.9

Eksport og import

	2019	2018	2019	2020	2021	2022
	Mia. kr.	Realvækst, pct.				
Eksport						
Varer i alt	805	2,4	6,9	-5,0	2,2	3,2
- Landbrugsvarer mv.	125	-1,1	4,1	-0,5	1,0	1,5
- Industrivarer (ekskl. skibe mv.)	610	3,8	8,5	-4,5	2,4	3,3
- Øvrige varer ¹⁾	70	-1,7	-0,7	-17,4	2,8	5,8
Tjenester i alt	557	4,5	2,3	-17,3	7,3	12,3
- Søtransport	240	1,8	4,5	-11,5	4,4	7,5
- Øvrige tjenester	255	7,7	0,1	-12,5	3,6	10,0
I alt	1.362	3,2	5,0	-10,0	4,1	6,7
Import						
Varer i alt	701	3,6	1,5	-3,1	3,0	2,8
- Landbrugsvarer mv.	87	3,7	1,9	-0,3	1,5	1,0
- Industrivarer (ekskl. skibe mv.)	450	2,6	3,7	-1,5	1,5	3,0
- Øvrige varer ²⁾	164	6,4	-4,1	-9,0	9,0	3,3
Tjenester i alt	489	6,6	3,9	-13,5	7,7	8,6
I alt	1.190	4,8	2,4	-7,4	4,8	5,1
Memo						
		Nominel vækst, pct.				
Basisvareeksport ³⁾	765	2,2	8,0	-2,8	3,1	3,8
Ændring, pct.						
Eksportpriser						
Varer i alt		0,4	-0,1	0,6	1,0	0,9
Tjenester i alt		3,8	5,8	0,3	1,5	1,2
I alt		1,7	2,2	0,5	1,2	1,0
Importpriser						
Varer i alt		2,7	-0,3	-1,2	1,1	1,2
Tjenester i alt		4,1	6,1	0,2	0,6	1,5
I alt		3,2	2,3	-0,6	0,9	1,3

1) Ubearbejdede varer, energi og skibe mv.

2) Ubearbejdede varer, energi, biler og skibe mv.

3) Basisvareeksporten består af vareeksporten ekskl. energi, skibe og fly mv.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.10

Det private forbrug fordelt på undergrupper

	2019	2018	2019	2020	2021	2022
	Mia. kr.	Realvækst, pct.				
Forbrug i alt	1.076	2,7	1,4	-4,0	5,1	2,0
Detailomsætning	352	4,2	1,5	2,6	0,7	1,0
- Fødevarer m.m.	158	2,4	0,7	1,4	1,0	0,5
- Øvrige varer	193	5,6	2,1	3,6	0,5	1,5
Bilkøb	44	8,8	4,2	-6,0	10,8	1,9
Brændsel m.m.	50	1,0	-1,9	-4,9	2,0	-0,8
Benzin og lignende	27	2,2	1,1	-8,5	8,0	1,0
Boligbenyttelse	239	0,6	2,1	1,5	1,6	1,6
Øvrige tjenester	383	2,4	1,5	-14,5	12,8	4,8
Turistudgifter	45	1,7	0,2	-67,5	90,0	60,0

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.11

Nettofordringserhvervelse fordelt på sektorer

	2018	2019	2020	2021	2022
Mia. kr.					
Privat sektor i alt	143	120	243	191	226
- Husholdninger	45	2	97	64	97
- Selskaber	98	118	146	127	129
- Ikke finansielle selskaber	65	90	105	109	121
- Finansielle selskaber	33	28	41	18	8
Offentlig forvaltning og service	16	88	-81	-31	-39
I alt	158	209	163	160	187

Anm.: Nettofordringserhvervelsen for offentlig forvaltning og service svarer til den offentlige saldo. *I alt* svarer (bortset fra de normalt små nettokapitaloverførsler fra udlandet) til saldoen på betalingsbalancens løbende poster, jf. tabel B.8.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.12

Bruttoværditilvækst (BVT)

	2019	2018	2019	2020	2021	2022
	Andel, pct.	Realvækst, pct.				
BVT i alt	100	2,1	2,9	-4,1	2,7	3,2
Offentlig sektor	20	0,2	1,9	-0,5	1,4	-0,1
Privat sektor	80	2,6	3,2	-5,0	3,1	4,0
Privat sektor ekskl. råstofindvinding	79	2,6	3,4	-4,8	3,1	4,0
Private byerhverv ¹⁾	69	2,8	3,6	-4,6	3,1	4,2

1) Private byerhverv består af fremstilling, byggeri og private serviceerhverv ekskl. søtransport.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.13

Timeproduktivitet i udvalgte erhverv

	Gns. 1995-2019	2018	2019	2020	2021	2022
Realvækst, pct.						
Samlet	1,2	2,2	1,7	-1,2	0,3	2,1
Offentlig sektor	0,7	-0,0	1,2	0,9	-0,5	-0,4
Privat sektor	1,3	2,8	1,7	-1,6	0,4	2,6
Privat sektor ekskl. råstofindvinding	1,5	2,8	1,9	-1,4	0,4	2,5
Private byerhverv ¹⁾	1,3	3,2	2,1	-1,1	0,2	2,7

Anm.: Timeproduktiviteten er opgjort som bruttoværditilvækst i faste priser i forhold til det samlede antal præsterede timer.

1) Private byerhverv består af fremstilling, byggeri og private serviceerhverv ekskl. søtransport.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.14

Bidrag til stigningen i husholdningernes reale disponible indkomster¹⁾

	2018	2019	2020	2021	2022
Realvækst, pct.					
Disponibel indkomst ²⁾	2,4	2,0	2,4	1,3	2,5
Bidrag, pct.-point					
Lønsum ³⁾	2,7	2,0	1,6	1,0	1,9
Indkomstoverførsler	0,0	0,5	1,6	-0,1	0,0
Indkomstskatter	-0,9	-1,3	-0,5	-0,5	-0,1
Nettorenteindkomst	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0
Aktieudbytte ⁴⁾	0,4	0,3	-1,3	0,6	0,5
Pensionsbidrag	0,3	-1,3	0,4	0,1	-0,1
Udbetalinger fra pensionsordninger ⁵⁾	0,2	0,3	-0,1	0,2	0,2
Andet ⁶⁾	-0,2	1,3	0,7	-0,1	0,3

1) Husholdninger er opgjort inkl. NPISH-sektoren.

2) Disponibel indkomst er opgjort inkl. beskatning af udbetaling af indfrosne feriemidler.

3) Vedrørende lønmodtagere bosiddende i Danmark.

4) Inkl. udlodninger fra investeringsforeninger.

5) Arbejdsmarkedspensioner mv. (men ikke individuelle pensionsordninger i pengeinstitutter mv.).

6) Herunder selvstændige.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Klausur

Tabel B.15

Husholdningernes nettofordringserhvervelse¹⁾

	2018	2019	2020	2021	2022
Mia. kr.					
Disponibel bruttoindkomst ²⁾	1.102	1.134	1.166	1.196	1.246
Privatforbrug	1.053	1.076	1.038	1.104	1.145
Bruttoinvesteringer ³⁾	107	115	120	124	127
Nettokapitaloverførsler ⁴⁾	10	2	3	9	23
Direkte nettofordringserhvervelse	-48	-56	11	-23	-2
Formue tilvækst i I&P ⁵⁾	93	58	86	87	99
Nettofordringserhvervelse ⁶⁾	45	2	97	64	97
Pct. af disponibel bruttoindkomst					
Direkte nettofordringserhvervelse	-4,3	-4,9	1,0	-1,9	-0,2
Nettofordringserhvervelse	4,1	0,2	8,3	5,4	7,8

1) Husholdninger er opgjort inkl. NPISH-sektoren.

2) Disponibel indkomst er opgjort inkl. beskatning af udbetaling af indefrosne feriemidler.

3) Husholdningernes bruttoinvesteringer består af byggeri af ejerboliger samt investeringer i bygninger og materiel mv. i enkeltmandsvirksomheder.

4) Nettokapitaloverførslerne i 2021-2022 inkluderer blandt andet tilbagebetaling af ejendomsskatter til boligejere, reserve til håndtering af særlige udfordringer i lyset af COVID-19 og yderligere stimuli samt tilbagebetaling af efterlønsbidrag.

5) Nettoindbetalinger til og forrentning (ekskl. pensionsafkastskat) af husholdningernes kapital i livsforsikrings-selskaber og pensionskasser (I&P).

6) Husholdningernes erhvervelse (netto) af finansielle fordringer (inkl. aktier) på andre sektorer.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.16

Ejendomsmarked og boligbyggeri

Pct.	2018	2019	2020	2021	2022
Ændring i prisen ¹⁾ på omsatte enfamiliehuse	3,8	3,0	3,3	2,9	2,3
Boliginvesteringer, realvækst	2,9	6,2	4,7	4,3	0,2

1) Stigningen er korrigeret for udviklingen i antallet af bolighandler.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.17

Lønkvoter, lønstigninger og beregningstekniske forudsætninger

	2018	2019	2020	2021	2022
Lønkvoter, pct.					
Private erhverv	57,0	56,1	58,2	57,4	56,7
Hele økonomien	63,1	62,2	64,8	63,6	62,9
Lønstigninger, pct.					
Privat sektor					
- Timefortjeneste (ekskl. genetillæg)	2,3	2,5	2,2	2,4	2,6
Offentlig sektor					
- Timefortjeneste (ekskl. genetillæg) ¹⁾	1,5	2,2	-	-	-
- Budgetvirkning	1,6	1,8	2,5	1,5	1,9
Satsreguleringsprocent ²⁾	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0

Anm.: Lønkvoten er beregnet som lønsummen i forhold til bruttoværditilvæksten og korrigeret for antal selvstændige. For den private sektor er lønstigningstakterne timefortjenesten ekskl. genetillæg ifølge Dansk Arbejdsgiverforenings StrukturStatistik. For den offentlige sektor er stigningstakterne i timefortjenesten baseret på en sammenvejning af Danmarks Statistiks lønindeks for henholdsvis stat, kommuner og regioner. Der udarbejdes ikke skøn for udviklingen i timefortjenesten i den offentlige sektor. Budgetvirkningen er baseret på de overenskomstmæssigt aftalte lønstigninger inkl. skøn for udmøntningen fra reguleringsordningen på baggrund af skønnet for den private lønstigningstakt, men ekskl. skøn for reststigningen. Lønstigningstakterne for offentligt og privat ansatte kan ikke sammenlignes.

- Den opgjorte stigningstakt i timefortjenesten i 2018 i den offentlige sektor er påvirket af en teknisk betinget relativt lav lønstigning i 2. kvartal 2018 set i forhold til de aftalte lønstigninger. Det skyldes, at lønstigningen aftalt pr. 1. april 2018 er udmøntet med tilbagevirkende kraft i lønningerne for juni 2018, mens Danmarks Statistik opgør 2. kvartal på baggrund af maj.
- For satsreguleringsprocenten fremgår de bekendtgjorte satsreguleringsprocenter frem til 2021 og skøn for 2022.

Kilde: Dansk Arbejdsgiverforening, Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.18

Prisudvikling og forklarende faktorer

	2018	2019	2020	2021	2022
Ændring, pct.					
Nettoprisindeks	0,9	0,9	0,3	1,6	1,8
Afgifter og boligstøtte, bidrag i pct.-point.	0,0	-0,1	0,2	-0,4	-0,1
Forbrugerprisindeks	0,8	0,8	0,5	1,2	1,6
EU-harmoniseret forbrugerprisindeks (HICP)	0,7	0,7	0,5	1,2	1,6

Anm.: Bidraget fra afgifter og boligstøtte er opgjort som forskellen mellem forbruger- og nettoprisinflationen. Udviklingen i prisen på afgiftsbelagte varer som fx energi kan derfor påvirke det målte afgiftsbidrag, selv om afgiftsniveauet er uændret.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.19

Offentlige finanser

	2018	2019	2020	2021	2022
Mia. kr.					
Offentligt forbrug	546,7	556,8	586,3	597,8	605,8
Overførsler ¹⁾	356,4	365,2	385,3	389,0	395,5
Investeringer	75,5	76,7	80,7	87,2	91,3
Renteudgifter	18,0	17,3	21,3	15,6	12,3
Subsidier	38,1	38,2	86,3	48,4	40,8
Øvrige udgifter ²⁾	80,8	71,1	91,3	83,0	97,3
Udgifter i alt³⁾	1.115,6	1.125,3	1.251,2	1.221,1	1243,1
Personskatter mv. ⁴⁾	464,8	483,5	503,7	508,8	517,0
Arbejdsmarkedsbidrag	98,3	100,3	106,4	107,4	109,1
Pensionsafkastskat	13,8	63,4	19,5	20,6	12,8
Selskabsskatter	61,5	71,3	54,3	57,5	62,6
Moms	217,2	221,2	219,0	226,8	234,6
Øvrige indirekte skatter	146,9	145,0	141,5	146,6	147,7
Øvrige skatter ⁵⁾	5,6	4,5	3,5	2,2	1,0
Renteindtægter	26,3	24,3	27,6	23,5	20,6
Øvrige indtægter ⁶⁾	100,1	103,2	98,3	99,7	103,0
Told mv. til EU	-3,2	-3,1	-3,1	-3,1	-3,2
Indtægter i alt⁷⁾	1.131,1	1.213,6	1.170,5	1.190,0	1205,0
Offentlig saldo	15,6	88,3	-80,6	-31,1	-38,1
Renter, netto	-8,3	-7,0	-6,3	-7,9	-8,3
Offentlig primær saldo ⁸⁾	7,3	81,3	-86,9	-38,9	-46,4

- 1) Indkomstoverførslerne er opgjort ekskl. andre løbende overførsler til husholdninger som fx indekstillaæg, befordring mv.
 - 2) Øvrige udgifter indeholder blandt andet kapitaloverførsler, overførsler til Færøerne og Grønland samt bidrag til EU's budget.
 - 3) Opgørelsen af de samlede offentlige udgifter afviger fra Danmarks Statistiks opgørelse. Udgifterstrykket er her beregnet med afsæt i en opgørelse af de samlede udgifter, hvor alle delelementer i det offentlige forbrug – herunder fx imputerede udgifter i form af afskrivninger og indtægter i form af salg af varer og tjenesteydelser – henføres til udgiftssiden.
 - 4) Personskatter mv. indeholder indkomstskat, ejendomsværdiskat, vægtafgift fra husholdninger, bo- og gaveafgift samt andre personlige skatter.
 - 5) Øvrige skatter indeholder medielicens og obligatoriske pensionsbidrag for tjenestemænd mv.
 - 6) Øvrige indtægter indeholder blandt andet overskud af offentlig virksomhed, diverse drifts- og kapitaloverførsler fra andre indenlandske sektorer og EU samt imputerede indtægter i form af både bruttorestindkomst og bidrag til tjenestemandspensioner. Endvidere indgår statens indtægter fra overskudsdeling og statsdeltagelse i forbindelse med olie- og gasindvindingen i Nordsøen, rørledningsafgiften samt kulbrinteskatten.
 - 7) Opgørelsen af de samlede offentlige indtægter afviger fra Danmarks Statistiks opgørelse, der blandt andet henfører det offentliges salg af varer og tjenester til indtægtssiden og ikke som her til udgiftssiden som en del af de samlede forbrugsudgifter. De samlede indtægter er her desuden opgjort inkl. bruttorestindkomst, som er modsvaret til de imputerede afskrivningsudgifter, der indgår i opgørelsen af det offentlige forbrug.
 - 8) Den primære saldo angiver stillingen på de offentlige finanser før nettorenteudgifter.
- Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.20

Skatter og skattetryk

	2018	2019	2020	2021	2022
Mia. kr.					
Indirekte skatter	360,8	363,1	357,4	370,3	379,1
- Moms	217,2	221,2	219,0	226,8	234,6
- Registreringsafgift	20,6	20,3	17,3	18,2	18,2
- Punktafgifter	72,2	69,1	69,3	69,7	69,2
- Energi (inkl. PSO)	42,6	38,4	38,4	37,6	36,7
- Miljø	3,6	3,3	3,3	3,4	3,4
- Nydelsesmidler	11,0	11,6	11,9	12,3	12,4
- Øvrige	15,1	15,9	15,6	16,5	16,8
- Ejendomsskatter	29,6	30,6	31,6	32,6	33,3
- Vægtafgift på erhverv	3,7	3,7	3,7	3,8	3,8
- Øvrige indirekte skatter	17,6	18,2	16,6	19,2	19,9
Direkte skatter	638,1	715,8	680,4	690,2	695,9
- Kildeskatte ¹⁾	444,1	461,6	482,2	487,4	495,0
- Statsskat	156,6	162,5	173,9	174,6	176,5
- Bundskat	126,9	143,1	151,4	153,2	155,7
- Topskat	17,5	17,1	20,1	19,0	18,2
- Sundhedsbidrag	9,7	0,0	0,0	0,0	0,0
- Begrænset skattepligtige	2,4	2,3	2,4	2,4	2,5
- Kommuneskat i alt	239,3	247,1	262,9	265,0	269,0
- Ejendomsværdiskat	14,5	14,6	14,9	15,6	15,8
- Øvrige kildeskatte ²⁾	33,7	37,4	30,5	32,1	33,7
- Pensionsafkastbeskatning	13,8	63,4	19,5	20,6	12,8
- Selskabsskat	61,5	71,3	54,3	57,5	62,6
- Andre personlige skatter	8,2	8,2	8,3	8,4	8,7
- Medielicens	4,5	3,5	2,5	1,2	0,0
- Vægtafgifter fra husholdninger	7,6	7,5	7,3	7,6	7,8
- Arbejdsmarkedsbidrag	98,3	100,3	106,4	107,4	109,1
Obligatoriske bidrag til sociale ordninger ³⁾	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0
Kapitalskatter	4,8	6,2	5,9	5,3	5,5
Told og importafgifter (EU-ordninger)	3,2	3,1	3,1	3,1	3,2
Samtlige skatter	1.008,0	1.089,2	1.047,8	1.070,0	1.084,6
BNP	2.253,6	2.335,0	2.283,2	2.374,7	2.478,8
Samtlige skatter i pct. af BNP	44,7	46,6	45,9	45,1	43,8

1) Tal for fordeling af kildeskatte på stats- og kommuneskatte er fra Danmarks Statistik for 2017-2019. For 2020-2022 benyttes en opgørelse baseret på Finansministeriets udskrivningsgrundlag.

2) Indeholder blandt andet aktieindkomstskat, dødsboskat og provenu af virksomhedsordning.

3) Indeholder obligatoriske pensionsbidrag for tjenestemænd mv.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.21

Udviklingen i skattegrundlaget for kommunerne

	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
	Mia. kr.					Pct.				
August 2016	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
December 2016	989,3	-	-	-	-	3,4	-	-	-	-
Maj 2017	988,0	-	-	-	-	3,5	-	-	-	-
August 2017	982,8	-	-	-	-	2,9	-	-	-	-
December 2017	990,9	1.010,5	-	-	-	3,1	2,0	-	-	-
Maj 2018	981,2	1.005,3	-	-	-	2,7	2,5	-	-	-
August 2018	979,9	1.008,0	-	-	-	2,2	2,9	-	-	-
December 2018	979,2	1.013,2	1.045,9	-	-	1,9	3,5	3,2	-	-
August 2019	966,7	1.005,7	1.033,8	-	-	0,6	4,0	2,8	-	-
December 2019	966,1	1.006,3	1.035,9	1.073,4	-	0,6	4,2	2,9	3,6	-
Maj 2020	965,7	1.008,8	997,6	1.042,7	-	0,5	4,5	-1,1	4,5	-
August 2020	965,7	1.010,7	1.054,6	1.044,9	-	0,5	4,7	4,3	-0,9	-
December 2020	965,7	1.007,3	1.063,6	1.070,7	1.087,2	0,5	4,3	5,6	0,7	1,5

Anm.: Rækkerne angiver tidspunkt for budgettering af det kommunale skattegrundlag. Søjlerne angiver det pågældende års skattegrundlag.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Klausur

Tabel B.22

Indkomstoverførsler

	2018	2019	2020	2021	2022
Mia. kr.					
A-dagpenge (ekskl. aktiverede)	14,0	14,5	21,0	19,1	18,1
Kontanthjælp ¹⁾ (ekskl. aktiverede)	24,0	24,4	27,9	28,6	30,4
Feriedagpenge	0,8	0,7	0,8	0,6	0,7
Førtidspension ²⁾	40,2	41,9	44,3	48,0	50,2
Ressourceforløb	6,5	6,8	6,3	6,3	6,4
Efterløn	9,0	8,2	8,4	8,6	6,0
Revalideringsydelse	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5
Sygedagpenge	11,4	11,9	13,9	13,0	12,3
Barseldagpenge	10,9	11,1	11,9	11,4	11,7
Boligyldelse og boligsikring	14,8	15,1	15,6	15,6	15,7
Børnefamilieydelse	14,6	14,7	14,8	14,8	14,9
Øvrige overførsler ³⁾	22,4	21,7	23,7	24,0	27,9
SU	20,7	20,7	20,9	21,1	21,4
Folkepension ⁴⁾	136,6	142,5	144,4	146,0	147,3
Øvrige pensioner ⁵⁾	29,6	30,2	30,8	31,3	32,0
I alt⁶⁾	356,4	365,2	385,3	389,0	395,5
I alt ekskl. folkepension og øvrige	190,2	192,5	210,1	211,7	216,3
I alt ekskl. SU, folkepension og øvrige pensioner	169,5	171,8	189,2	190,7	194,8

1) Skattepligtige og ikke-skattepligtige ydelser, herunder integrationsydelse.

2) Inkl. førtidspension til pensionister i udlandet.

3) Ydelser til aktiverede, børnetilskud, tilskud til friplads i daginstitutioner, ledighedsydelse, særlig uddannelsesydelse, grøn check og fleksydelse mv.

4) Inkl. personlige tillæg og varmetillæg til pensionister samt pensioner til pensionister i udlandet.

5) Tjenestemandspensioner og delpension mv.

6) Indkomstoverførslerne er opgjort ekskl. andre løbende overførsler til husholdninger som fx indekstillaæg, befordring mv.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel B.23

Skøn på forskellige tidspunkter over centrale størrelser

	Dec. 2018	Aug. 2019	Dec. 2019	Maj 2020	Aug. 2020	Dec. 2020
2019						
BNP (realvækst, pct.)	1,7	1,7	2,0	2,4	2,3	2,8
Bruttoledighed (1.000 personer)	103	103	104	104	104	104
Forbrugerpriser (ændring, pct.)	1,5	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8
Betalingsbalance (mia. kr.) ¹⁾	128	141	178	183	181	207
Samlet offentlig saldo (mia. kr.)	-2	44	59	85	88	88
2020						
BNP (realvækst, pct.)	1,6	1,6	1,5	-5,3	-4,5	-3,8
Bruttoledighed (1.000 personer)	99	101	105	146	147	133
Forbrugerpriser (ændring, pct.)	1,8	1,4	1,2	0,2	0,3	0,5
Betalingsbalance (mia. kr.) ¹⁾	122	136	171	130	125	162
Samlet offentlig saldo (mia. kr.)	-3	10	-6	-160	-88	-81
2021						
BNP (realvækst, pct.)	-	-	1,4	4,0	4,2	2,8
Bruttoledighed (1.000 personer)	-	-	108	138	138	126
Forbrugerpriser (ændring, pct.)	-	-	1,6	1,2	1,2	1,2
Betalingsbalance (mia. kr.) ¹⁾	-	-	168	162	133	160
Samlet offentlig saldo (mia. kr.)	-	-	-5	-43	-56	-31
2022						
BNP (realvækst, pct.)	-	-	-	-	-	3,1
Bruttoledighed (1.000 personer)	-	-	-	-	-	119
Forbrugerpriser (ændring, pct.)	-	-	-	-	-	1,6
Betalingsbalance (mia. kr.) ¹⁾	-	-	-	-	-	187
Samlet offentlig saldo (mia. kr.)	-	-	-	-	-	-39

1) Angiver saldoen på betalingsbalancens løbende poster.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Klausuleret

fm.dk